КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ISSN 2412-2491 (Online)
DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.24

STUDIA PHILOLOGICA

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Друкується з грудня 2012 р.
Виходить двічі на рік

Випуск 24

Мовні системи у динаміці

Київ•2025

Засновник:
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Друкується з грудня 2012 р.
Виходить двічі на рік
Індексується у Index Copernicus, Google Scholar,
Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України категорії "Б"
(Наказ Міністерства освіти і науки України № 1166 від 23.12.2022)

Журнал підтримує політику відкритого доступу

Адреса засновника: вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053
Адреса редакції: вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, м. Київ, 04212
Офіційний сайт: http://studiap.kubg.edu.ua

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 5 від 29 травня 2025 р.)

Головний редактор:
Колесник О. С., професор кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна).

Заступник головного редактора:
Махачашвілі Р. К., завідувач кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна)

Випусковий редактор:
Білик К. М. доцент кафедри романської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор філософії (Україна)

Члени редакційної колегії:
Бобер Н. М., доцент кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук (Україна);
Бондарева О. Є., професор, головний науковий співробітник кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна);
Брацкі А. С., професор кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор габілітований гуманітарних наук (Україна);
Вінтонів М. О., професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна);
Гайдаш А. В., професор кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, доцент (Україна);
Гарачковська О. О., професор кафедри зв'язків з громадськістю і журналістики факультету журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв, доктор філологічних наук, професор (Україна);
Дель Гаудіо С., професор секції славістики Департаменту гуманітарних студій Університету Салерно, доктор філософії (Італія);
Єсипенко Н. Г., завідувач кафедри англійської мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор філологічних наук, професор (Україна);

Ковбасенко Ю. І., професор кафедри світової літератури Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук, професор (Україна);
Ласка І. В., доцент кафедри романської філології та порівняльно-типологічного мовознавства Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук (Україна);
Палійчук Е. О., старший викладач кафедри лінгвістики та перекладу Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук (Україна);
Редька І. А., доцент кафедри англійської філології і філософії мови Факультету германської філології і перекладу Київського національного лінгвістичного університету, кандидат філологічних наук, доцент (Україна);
Халіман О. В., доцент кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, доктор філологічних наук (Україна);
Цапро Г. Ю., завідувач кафедри англійської мови та комунікації Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук, доцент (Україна);
Шурма С. Г., доцент кафедри сучасних мов та літератур Гуманітарного факультету Університету імені Томаша Баті в Зліні (Чехія), кандидат філологічних наук, доцент (Україна); доктор філософії (нострифікація від Університету Масарика, Чехія);
Вей-лун Лу, доцент факультету китайських студій Університету Масарика, Ph.D. (Чехія).

ISSN 2412-2491 (Online)
DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.24

CC BY

BORYS GRINCHENKO KYIV METPPOLITAN UNIVERSITY

ISSN 2412-2491 (Online)

DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.24

STUDIA PHILOLOGICA

PHILOLOGICAL STUDIES

Scholarly Journal

Published since December 2012

Frequency: semi-annual

Issue 24

Language Systems in Dynamics

Kyiv•2025

Founder:
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Published since December 2012
Frequency: semi-annual
Indexed by Index Copernicus, Google Scholar, Vernadsky National Library of Ukraine
The journal is included in the CATEGORY "B" List of scientific professional publications of Ukraine
(Order No.1166 dated 23.12.2022 by the Ministry of Education and Science of Ukraine)

The journal supports open access policy
Borys Grinchenko Kyiv University
18/2 Bulvarno-Kudriavska St, Kyiv, 04053
Editorial Board: 13-B Levka Lukianenka St, Kyiv, 04212

Recommended for publication by the Academic Council of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Rec. No. 5 dated 29.05.2025)

Editor-in-Chief:
Kolesnyk O. S., Professor of the Department of Germanic Philology, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Doctor of Philological Sciences, Professor (Ukraine).

Vice Editor-in-Chief:
Makhachashvili R. K., Head of the Department of Germanic Philology,Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Doctor of Philological Sciences, Professor (Ukraine).

Commissioning Editor:
Bilyk K. M., Associate Professor of the Department of Romance Philology, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Candidate of Sciences (Philological Sciences) (Ukraine)

Editorial Board Members:
*Bober N. M.,*Associate Professor of the Chair of Germanic Philology, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ph.D. in Philological Sciences (Ukraine);
Bondareva O. Ye., Professor, Leading Scientific Specialist of the Department of Ukrainian Literature, Comparative Studies and Grinchenko Studies, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Doctor of Philological Sciences, Professor (Ukraine);
Bracki A. S., Professor of the Department of Ukrainian Literature, Comparative Studies and Grinchenko Studies, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Doctor of Humanities (Ukraine);
Vintoniv M. O., Professor of the Department of the Ukrainian Language, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Doctor of Philology, Professor (Ukraine);
Gaidash A. V., Professor of the Department of Germanic Philology, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Doctor of Philological Sciences, Associate Professor (Ukraine);
Garachkovska O. O., Professor of the Department of Public Relations and Journalism, Faculty of Journalism and International Relations, Kyiv National University of Culture and Arts, Doctor of Philological Sciences, Professor (Ukraine);
Del Gaudio S., Professor of the Department of Humanities, University of Salerno, Ph.D. (Italy);
Yesypenko N. H., Head of the Department of English, Faculty of Foreign Languages, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Doctor of Philological Sciences, Full Professor (Ukraine);
Kovbasenko Yu. I., Head of the Department of World Literature, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ph.D. in Philological Sciences, Professor (Ukraine);

Laska I. V., Associate Professor of the Department of Romance Philology and Comparative-typological Studies, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ph.D. in Philological Sciences (Ukraine);
Paliichuk E.O., Associate Professor of the Department of Linguistics and Translation, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ph.D. in Philological Sciences (Ukraine);
Redka I. A., Associate Professor of the Chair of Philology and Philosophy of Language, Faculty of Germanic Philology and Translation, Kyiv National Linguistic University, Ph.D. in Philological Sciences, Associate Professor (Ukraine);
Khaliman O. V., Associate Professor of the Ukrainian Language Department, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Doctor of Philological Sciences (Ukraine);
Tsapro G. Yu., Associate Professor of the English Philology and Translation Department, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ph.D. in Philological Sciences, Associate Professor (Ukraine);
Shurma S. H., Assistant Professor of the Department of Modern Languages and Literatures, Faculty of Humanities, Tomas Bata University in Zlin, Ph.D. in Philological Sciences, Associate Professor (Ukraine), nostrification of Ph.D. by Masaryk University (Czechia);
Wei-lun Lu, Associate Professor, Department of Chinese Studies, Masaryk University, Ph.D. (Czechia).

ISSN 2412-2491 (Online)
DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.24

CC BY

ЗМІСТ

Мовознавство

Борисов О.О., Васильєва О.Г. Різномовні автомобільні стікери з текстом: лінгвопрагматична та лінгвоправнича площини 11

Бутко Н. Г. Ідіоми з семантикою негативної оцінки ментальних здібностей людини в англійській та іспанській мовах (англ.) 25

Бутко О. А. Міжнародно-правовий англомовний дискурс: поняття та основні особливості (англ.) 34

Вакуленко М. О. Прикладні та екзистенційні аспекти впровадження національного стандарту української латиниці 45

Гатіль Т. "Вічний стан аварійності": критичний дискурс-аналіз промови про найгірші дороги на Філіппінах (англ.) 61

Деменчук О.В. Епідигматичні аспекти перекладу: англійсько-українські відповідності (англ.) 81

Єсипенко Н.Г., Паладян Ю.С. Вживання алюзій в романі “Antkind” Чарлі Кауфмана: інтерпретативний когнітивно-дискурсний підхід 93

Жалко Д.Д. Маркування інтертекстуальності в художньому дискурсі XX століття 107

Ізотова Н.П., Жихарєва О.О. Інтердискурсивність художнього тексту: універсальні та ідіосинкратичні властивості 134

Колесник О.С. "Провісник хаосу": Семантична анатомія симулякра (англ.) 146

Крутько Т.В. Ґендерні стереотипи в англомовній рекламі 156

Марущак Н. А. Поетика Е.А. По в контексті міждисциплінарних досліджень 169

Мельник О. В., Кисельова І. І. Лексичні неологізми в англійській мові: формування, тенденції та культурний вплив (англ.) 183

Одинцова Г.С. Моделювання концепту СЛОВО в лінгвістичних афоризмах та образних висловах 194

Потапенко С.І., Андрійко В.І. Три роки війни – три новорічні звернення президента України: від ідей до словесних ефектів 207

Приходько А.М. Домінантні лексико-граматичні засоби стилістичного увиразнення текстів англо- та німецькомовних державних гімнів 223

Радецька С.В., Мілова О. Є. Метафора як прагматичний інструмент стилістичного увиразнення: когнітивний та перекладацький аспект (англ.) 244

Хобелія М. Морфологічний аналіз топонімів Самурзакано (англ.) 254

Чернікова О.І. Псевдотермінологія в науковій фантастиці: лексичні особливості та проблеми перекладу (англ.) 266

CONTENTS

Linguistics

Borysov O. O., Vasylieva O. H. Multilingual car stickers with text: linguopragmatic and legal perspectives (Ukr.) 11

Butko N.H. Idioms of Human Mental Abilities' Negative Assessment Semantics in English and Spanish 25

Butko O.A. International Legal English Discourse: the Notion and Main Peculiarities 34

Vakulenko M. O. Applied and Existential Aspects of the Implementation of the National Standard of Ukrainian Latinics (Ukr.) 45

Gatil, T. "Perpetual State of Disrepair": A Critical Discourse Analysis of a speech on the worst highways in the Philippines 61

Demenchuk O. V. The Epidigmatic Aspects of Translation: English-Ukrainian correspondences 81

Yesypenko N.H., Paladian Y. S. The Use of Allusions in Charlie Kaufman's Novel "Antkind": an Interpretative Cognitive-Discursive Approach (Ukr.) 93

Zhalko D.D. Marking Intertextuality in the Artistic Discourse of the Twentieth Century (Ukr.) 107

Izotova N.P., Zhykharieva O.O. Interdiscursivity of the Literary Text: Universal and Idiosyncratic Features (Ukr) 134

Kolesnyk O.S. The "Harbinger of Chaos": Semantic Anatomy of a Simulacrum 146

Krutko T.V. Gender stereotypes in English advertising (Ukr.) 156

Marushchak N. A. E. A. Poe's Poetics: An Interdisciplinary Research (Ukr.) 169

Melnyk O.V., Kyselova I. I. Lexical Neologisms in English: Formation, Trends, and Cultural Impact 183

Odyntsova H. S. Modelling of the Concept of WORD in Linguistic Aphorisms and Figurative Expressions (Ukr.) 194

Potapenko S.I., Andriyko V.I. Three war years – three New Year's Greetings by Ukrainian President: From ideas to verbal effects (Ukr.) 207

Prykhodko A.M. Dominant lexical and grammatical means of stylistic expression of the texts of English and German-language national anthems (Ukr.) 223

Radetska S.V., Milova O.Ye. Metaphor as a Pragmatic Tool for Stylistic Enhancement: Cognitive and Translation Studies Perspectives 244

Khobelia, M. Morphological Analysis of the Toponyms of Samurzaqano 254

Chernikova O.I. Science Fiction 'Technobabble': Lexical Features And Translation Challenges 266

Мовознавство
Linguistics

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.241
УДК 81'42:340.13:655.3(075.8)=111=3=124

РІЗНОМОВНІ АВТОМОБІЛЬНІ СТІКЕРИ З ТЕКСТОМ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНА ТА ЛІНГВОПРАВНИЧА ПЛОЩИНА

Борисов О. О.
Пенітенціарна академія України (Чернігів)
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-6159-199X
neapol.1985@gmail.com

Васильєва О. Г.
Пенітенціарна академія України (Чернігів)
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-3241-4892
lenkavas27@gmail.com

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Статтю присвячено лінгвістичному розгляду наклейок з різномовними вербальними позначеннями, цілеспрямовано нанесених на різні ділянки автомобілів для їхнього виділення серед інших транспортних засобів. Стікери на автомобілі є своєрідним дизайнерським рішенням фізичних та юридичних осіб зробити його неповторним та оригінальним. Класифікацію стікерів здійснено з урахуванням кінцевої глобальної прагматичної мети адресантів таких комунікативних повідомлень соціальному світові: виконання закону, просування товару чи/та послуги, вільне самовираження. Відповідно, їх можна віднести до формальних, або офіційних, та неформальних або декоративних, типів стікерів. Представлені вербальні позначення є прямим спонуканням адресата вступити в контакт з надписом, зробленим адресантом, та реагувати (думати, відчувати, діяти) певним чином. Таким чином створюється ще один фрагмент етнічного комунікативного простору української спільноти. У роботі представлено, що якщо виконання закону передбачає використання стандартизованих наклейок, то рекламування та

самовираження відрізняється більш-менш вільною лінгвальною творчістю. Якщо просування продукту чи послуги має на меті задоволення соціальних потреб виживання, фінансового успіху, самоствердження тощо, то необхідність декоративного вербального позначення авто зумовлена наявними потребами самовираження, поваги, належності до певної спільноти тощо. Вербальні позначення є номінативними (слова, абревіатури, скорочення) та комунікативними (словосполучення, речення, невеличкі тексти) знаками германською, слов'янськими мовами та латиною, які отримують різнокольорову, різношрифтову, різнорозмірну експлікацію на кузові чи склі автомобіля. Так створюється підсилення основного комунікативного сигналу – ідеї, навіщо створювався той чи інший стікер. У площині прагматики виявлені інтенції, список яких далеко не є кінцевим, реалізуючи Его-спрямованість індивідів, фактично розкривають різні сторони їхніх особистостей, адже люди через відповідні наклейки висловлюють своє ставлення до безлічі фрагментів цього багатогранного світу. Одними з головних інтенцій є вираження свого негативного ставлення до війни, любов до Батьківщини та бачення України в Європі.

***Ключові слова**: стікер, комунікація, прагматика, інтенція, лінгвокреативна діяльність, номінація, текст.*

Borysov O. O., Vasylieva O. G. Multilingual car stickers with text: linguopragmatic and legal perspectives

The paper presents a linguistic analysis of stickers with verbal signs, purposefully applied to different parts of cars to distinguish them from other vehicles. Stickers on a car are a design solution by individuals and legal entities to make it unique and original. The stickers were classified based on the global pragmatic goals of the addressees of such communicative messages to the social world: compliance with the law, promotion of goods and/or services, and personal free expression. Accordingly, they can be classified as formal, or official, informal, or decorative types of stickers. The verbal signs are a direct incentive for the addressee to come into contact with the inscription made by the addressee and react (think, feel, act) in a certain way. In this way, one more fragment of the ethnic communicative space of Ukrainian society is created. The paper shows that while compliance with the law involves the use of standardised stickers, advertising and self-expression are characterised by more or less free linguistic creativity. If the promotion of a product or service is aimed at satisfying social needs for the sake of survival, financial success, self-affirmation, etc., the need for decorative verbal markings of a car is due to the existing needs for self-expression, respect, belonging to a certain community, etc. Verbal labels are nominative (words, abbreviations, shortenings) and communicative (phrases, sentences, small texts) signs in Germanic, Slavic and Latin, displayed in different colours, fonts and sizes on the car glass or body. In this way, the main communicative signal is reinforced, namely the idea of why this or that sticker was created. In terms of pragmatics, the identified intentions (the list of which is far from being exhaustive), realising the Ego of individuals, actually reveal different aspects of their personalities – people express their attitude to many fragments of this multifaceted world through the corresponding stickers. One of the main intentions is to express their negative attitude to the war, love for their Motherland, and the vision of Ukraine in Europe.

***Keywords**: sticker, communication, pragmatics, intention, linguistic creative activity, nomination, text.*

Вступ. Ми живемо в осмисленому світі. Осмислений означає сукупність ментально зібраних воєдино та поєднаних певними відношеннями

фрагментів реальності. Вони відображають події, феномени, предмети, відносини, процеси тощо та зазвичай позначені номінативними одиницями тієї чи іншої мови – її мовною картиною світу.

Знаки можуть об’єднуватися всередині мовного простору в угруповання за різними критеріями. Наприклад, якщо береться до уваги екстралінгвальний чинник, то констатуємо функціонування таких масивів лексики, як антропонімікон, емотикон, топонімікон (з подальшою диференціацією на ойконіми, гідроніми, ороніми, дромоніми, ергоніми тощо), етнонімікон тощо (Беценко, с. 7; Возна, с. 55). Можна назвати й менш численні групи на кшталт хрононімів (назв відрізків часу), теонімів (назв божеств), ідеонімів (назв об’єктів духовної культури), хрематонімів (назв об’єктів матеріальної культури), суверенонімів (назв держав, державних утворень) тощо (Славова & Возна, с. 123). У таких номінаціях, на наш погляд, якнайяскравіше відбивається вся ментальність народу: його ідеологія, філософія, релігія, наука як форми суспільної свідомості, а також його соціальний, політичний, економічний устрій тощо, і таким чином створюється неповторна етнокультурна мовна картина світу.

Відповідні номінації активно репродукуються в побутовому чи інституціональному дискурсах, будучи інтелектуальним, енциклопедичним надбанням індивідів, або в "пасивному режимі" функціонуючи як частини статей словників, довідників, сторінок монографій, історичних (літописних) джерел тощо, які чекають на свою реалізацію в тому чи іншому різновиді дискурсу. Такі знаки також оформлюють соціальний простір навколо нас. Візьмемо, як типовий приклад, ергоніми, або назви ділових об’єднань людей (наукових, навчальних закладів, тощо), комерційних підприємств (фірм, банків, магазинів), об’єктів культури (кінотеатрів, парків, клубів, розважальних центрів) тощо (Летюча, 2019, с. 233). Їхня основна мета – повідомляти та скеровувати, адже будь-який знак, як відомо, знаходиться на перетині семантики, синтаксису та прагматики (Буніятова, 2000).

Інше угруповання знаків, яке супроводжує наше повсякденне життя, за змістом є більшим масивом, адже за тематичним принципом може включати усі вище зазначені групи лексики, при цьому класифікація апріорі не має замкнутих меж. Йдеться про зміст знаків, представлених на табличках іменних реєстраційних автомобільних номерів. Розвідки (Борисов, 2024; Борисов & Васильєва, 2024) були присвячені семантичному та когнітивному вивченню таких індивідуальних автономерів, які ідентифікують транспортні

засоби (т/з) та їхніх володарів на дорогах, у нашому випадку, України. Номера типу BEVER, KING, K7707K, ЦЕЗАР, 777XD, GRANO, AVOCADO, PREPOD, XIIIIX або FCDC є продуктом неповторної лінгвосеміотичної діяльності індивідів, які такими маркуваннями авто намагаються виділитися серед інших осіб та вступити в комунікативний контакт із навколишнім світом, демонструючи своє "Я". Одним із результатів такої масової (колективної) лінгвокреативної діяльності, на наш погляд, є створення окремої субкультури, до якої свідомо чи несвідомо відносять себе володарі таких т/з. Однак, є й інший спосіб самопрезентації власника авто – нанесення на кузов, скло, бампери тощо *наклейок*, які репрезентують іконічні, індексальні знаки та знаки-символи. У фокусі нашого дослідження є наклейки виключно з текстовою складовою (тобто знаки-символи або їхнє поєднання в межах деяких синтаксичних структур), представлені на бортах, задньому склі, багажнику або задньому бампері легкового автомобіля чи мікроавтобуса.

Методологія дослідження. *Мета* роботи розкривається в когнітивно-дискурсивному розгляді знаків-символів, нанесених на задню частину т/з. Фактичний матеріал представлений на широкий загал українськими автовласниками та був зафіксований рандомно на дорогах нашої держави (Житомирська, Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька та Чернігівська області, зокрема у відповідних обласних центрах та в столиці України) у період жовтень-січень 2023-2025 років. Вони належали як фізичним, так і приватним юридичним особам, недержавним службам, організаціям або установам. У дослідженні були використані такі *методи дослідження*, як: спостереження, аналіз, співставлення, семіотичний, контекстний, інтерпретативний, описовий, лексико-семантичний, когнітивний, таксономічний, а також дискурс-аналіз. *Актуальність* дослідження підкреслюється тим, що воно було проведено в площині багатьох інших розвідок, націлених на викриття підґрунтя, особливостей перебігу та кінцевих результатів індивідуальної та колективної комунікативної діяльності. *Новизна* студії визначається тим, що розгляд знаків-символів, зображених на наклейках, які цілеспрямовано були нанесені на т/з їхніми власниками, крізь призму лінгвосеміотичного, когнітивно-комунікативного, лінгвоправничого та соціокультурного підходів пропонується у вітчизняній лінгвістиці вперше.

Результати дослідження та обговорення. Наш час – це час самовираження. Інстаграм, фейсбук, тату, красиві телефонні номери, іменні номерні знаки тощо є цьому підтвердженням. Люди хочуть виділятися й шукають своїх прихильників, реалізуючи цілу низку соціальних потреб, наприклад, самоствердження, самореалізація, належність до певної групи, навіть, досягнення фінансового успіху тощо. Цим зокрема обґрунтовується, як передбачено у розвідці (Борисов & Васильєва, 2024), вибір володарями т/з іменних номерних знаків для своїх автомобілів. Однак, презентація т/з на цьому не зупиняється. В українському суспільстві активно набирає обертів інша тенденція – використання наклейок із зображеннями того чи іншого ступеня символічності, або вербальними позначеннями, або їхнім поєднанням у межах однієї чи декількох графічних презентацій. Наклейки, або *стікери*, можуть розташовуватися на будь-яких частинах т/з залежно від індивідуальних преференцій. Зрозуміло, що небажаним є таке їхнє нанесення на переднє або бокове скло, бо це може призвести до аварійної ситуації: згідно з п. 31.4.7 Правил дорожнього руху (ПДР), забороняється встановлювати "на скло додаткові предмети" або наносити "покриття, які обмежують оглядовість з місця водія, і погіршують його прозорість" (ПДР, 2025). Так само у статті 18, п. 2. Закону України "Про рекламу" ("Закон України", 1996), "розміщення реклами на транспорті повинно відповідати вимогам безпеки та правил дорожнього руху".

Нанесення наклейки на машину є своєрідним дизайнерським рішенням зробити її неповторною й оригінальною. Це рішення може бути значно дешевше за іменний номерний знак, який коштує набагато дорожче. Крім того, їхнє використання не потребує звернення до МВС України. Існує низка простих заборон, які стосуються наклейок в цілому, нам же цікава лише одна з них: "У тексті на наліпках неприпустимі нецензурні слова і фрази та пропаганда насильства" (Auto24, 2025). Щоправда, деякі власники авто намагаються обійти цю заборону.

Спостереження дало змогу виділити два типи стікерів – формальні (офіційні) та неформальні (декоративні). Тут також потрібно заначити, що ми цілеспрямовано не брали до уваги стікери іноземних авто, завезених в Україну.

Використання офіційних стікерів є одним з найефективніших та найдешевших методів розповсюдження інформації про той чи інший товар або послугу. З’явилася навіть нова термінологічна одиниця – *брендування*

авто – нанесення графічних елементів, таких як логотипи, зображення, слогани або контактна інформація, на поверхню автомобіля для рекламних цілей (Промоекспрес, 2025). Ось як представлено такий тип реклами на одному із сайтів: "Вона динамічна та помітна на міських вулицях, повних суцільно рутинних транспортних засобів" (Lakor, 2025). У результаті фірми, компанії, організації сприяють значному підвищенню впізнаваності бренду, оскільки такий т/з перетворюється на "рухомий білборд", який бачить безліч потенційних споживачів під час його переміщення на міських дорогах чи магістралях (Артлайт, 2025; Промоекспрес, 2025). За статтею 18, п. 1. Закону України "Про рекламу" ("Закон України", 1996) "розміщення реклами на транспорті погоджується лише з власниками об'єктів транспорту або уповноваженими ними органами (особами)". У випадку використання декоративних стікерів власник авто самостійно замовляє в деякій фірмі декоративний стікер з тим чи іншим зображенням та можливим словесним супроводом, певного кольору чи кольорів, прикрашаючи автомобіль на свій смак. В обох випадках отримання інших дозволів чи погоджень не потрібно (Юридичний довідник онлайн, 2025), що також сприяє стрімкому зростанню рекламних логотипів, зокрема зі словесними знаками на дорогах України.

Надписи на наклейках здійснюються кирилицею та латинкою. Хоча стаття 2, пункт 5 Закону України "Про рекламу" ("Закон України", 1996) говорить про те, що "реклама здійснюється державною мовою", поряд з українською мовою (*Натяжні стелі; Аптека "Подорожник"*), було виявлено й надписи англійською (*Otis. Made to move you; ND Group*), російською мовами (*Живой источник*; *Натяжные потолки*), німецькою (*Lada verspricht nicht. Lada garantiert*), латиною (*Fiat lux et lux fit*; *Memento mori*). Фіксуємо й мікс мов, або надписи кирилицею та латинкою: *Meest. Моя пошта*; *Rehau. Окна/двери/жалюзи*; *Pro100 страхування)*. Те саме стосується стікерів неформального змісту (*Big Boss*; *Внимательно! Дети в машине*).

Структурно знаки поділяються на номінативні та комунікативні одиниці:

– слова (*Lowarance; Much; Monde; Rosava*);

– словосполучення (*Дельта Medical; Scuderia Italia; Timac Agro; Chernihiv Custom garage*), включаючи абревіатури та скорочення одиниць обох типів (*Ш* (шипована резина)); *UA; АТЛ сервіс; SLP Audio; LPG; PTM Digital*);

– речення (*Batboy on Board; Чернігів – місто герой*; *ОН SHIT; Хто тут?*).

Активно функціонують й цілі тексти, наприклад, з прецедентною складовою, *Нема на світі України, Немає другого Дніпра* або той твір, який було створено як реакція на реальні трагічні події недалекого минулого та сучасності: *Щоб лани широкополі І Дніпро, і кручі, Стали вам поперек горла, МОСКАЛІ ЇБ*ЧІ*.

Інтертекстуальність чітко прослідковується в різних повідомленнях: *Доброго вечора, ми з України!*; *Око за око*.

Крім того, можуть використовуватися й арабські цифри, разом з іншими графічними символами, в межах коротких (*5.10*; *4.5.0.*) чи великих комбінацій (наприклад, номери телефонів, разом зі словами: *Bolt. Робота в таксі +38093864****), або окремі цифри разом зі словами *(№1 Renault*).

При цьому можна стверджувати, що сукупність окремих, непов'язаних синтаксично, слів, нанесених на одну наклейку чи тих, які являють собою окремі (менші за розміром) наклейки, які, наприклад, характеризують ту чи іншу діяльність фірми, що надає послуги чи рекламує певний продукт, тим не менш, створює зв'язний текстовий фрагмент (наприклад, *Pethouse. Зверяче щастя* або *Миколаїв, Харків, Чернігів, Маріуполь, Київ* з тризубом посередині – міста-герої, які відстоювали наші захисники та люди в тилу).

Технічно слова можуть оформлюватися великими чи маленькими літерами (*АВТОМАТІКС*; *Айрон. Запчастини*), звичайним шрифтом (Nightlife) чи курсивом (*subaru.club*).

З погляду *стилістики* відмічаємо переважання нейтральної лексики, при цьому фіксуємо активне вживання лексики зниженої тональності: *ШоПоДвижу*, *Завали кабіну*, зокрема обсценні одиниці. Останні або презентуються в первісному (вульгарному) вигляді (*НЕ@УЙ ШАСТАТЬ. ОКРЕМА ТРАКТОРНА БРИГАДА*; *Путин должен с@охнуть; Я їздив там, де вовки срат@ боялися; Русский военный корабль пошел нах@й*; *Слабким п@зда*), або як графічні евфемізми (Пушкар, 2013, с. 119) – *евфемізми форми* (Корнєлаєва, 2019, с. 72), або точніше – *фонетико-графічні евфемізми*, які заміщують табуйоване слово таким чином, що це дозволяє реципієнту швидше установити асоціації зі стигматизованим поняттям (Корнєлаєва, 2019, с. 72–73) (*Руській воєнний корабль пошел нах*й; F#CK The Fuel Economy (Мітсубісі)*).

Якщо у випадку з іменними номерними знаками фактичну комунікативну вмотивованість встановити не було можливості, то наклейки, на наш погляд, більш-менш однозначно відтворюють комунікативні інтенції володарів т/з. У деяких примежових випадках подаємо подвійну інтерпретацію прагматики таких повідомлень, призначених володарями світові. Розгляд будемо проводити за встановленою раніше таксономією: спочатку розглянемо офіційні стікери, потім – декоративні. Завдання полягало не в повному охопленні всіх сфер суспільного життя, а у виділенні основних тенденцій: стікери часто повторюються змістовно та тематично.

Офіційні стікери поділяємо на *законодавчі* та *рекламні*.

Перший тип наклейок має бути на автомобілі через те, що цього вимагає Закон України "Про дорожній рух" ("Закон України", 1993). Кінцева мета наклейювання стікерів – виконання закону, реалізує відповідну прагматичну інтенцію українського громадянина – *законослухняність / виконання ПДД*: *Газ* (авто з газовим обладнанням), *Н* (навчальний), *Ш* (шипована резина), *У* (учень).

Рекламування (*рекламні стікери*) розповсюджується на:

1. товари:

а) *їстівні* (широко): *риба*: *Чернігівриба*; *Ivanivna's fish*; *хліб*: *Riga Хліб*; *суші*: *Tarantino. Sushi*; *Кіт Самурай*; *цукерки*: *LUKAS*; *напої*: *Coca Cola*; *Чернігівське*; *корм*: *Смаколики для хвоста*; *Royal Canin*; *Pethouse*; *морозиво*: *Рудь; Ласунка*;

б) *неїстівні*: *акумуляторні батареї*: *А-мега*; *АКБ+*; *фармацевтика*: *Едельвейс*; *ARTERIUM*; *АНЦ*; *Бажаємо здоров'я*; *запчастини і шини*: *Autodoc*; *німецькі вівчарки*: *German Shepard Dog*; *фільтри для води*: *Ecosoft*; *канцелярія*: *ШКОЛЯРИК*; *добрива*: *Спектр*; *засоби захисту рослин*: *Ukravit*; *бетон*: *Ronny*; *косметика*: *AVON*; *медичні препарати*: *Mobile Medical*; *медприбори*: *Medhit*; *електротехніка/інструмент*: *Форс*; *Kärcher*; *Stihl*; *Vist*; *пакувальні матеріали*: *Super Torba*; *іграшки*: *Kangaroo*; *обладнання для продукування масел/олій*: *Тан* тощо.

2. послуги: *доставка*: *УКРПОШТА*; *Нова Пошта*; *Glovo*; *служба таксі: Uber*; *Uklon*; *ЕКО Таксі*; *Таксі 838*; *навчання*: *Автокурси*; *Автошкола*; *страхування*: *Гарантія. Страхування*; *релігійні послуги*: *Чернігівська біблійна церква*; *охорона*: *Явір-2000*; *Група Швидкого Реагування*; *Шериф*; *надання роботи*: *Bolt. Робота водієм*; *надання мобільного зв'язку / інтернет*: *Укртелеком. NeoCom*; *HomeNet*; *Основа*; *надання (психологічної / медичної)*

допомоги: *ІСКРА ДОБРА*; *Крапля до краплі* (*БФ*); *Еліт*; *Альона Птуха*; *надання можливості короткого проживання*: *Vyshegrad* (готель); *послуги кафе / кав'ярні*: *Lucky Coffee*; *Coffee Boss*; *Aroma Kava*; *дистрибуція товарів*: *Savservice*; *послуги кулінарного закладу*: *Kulinaria*; *надання юридичної допомоги*: *Авто під юридичним захистом*. *Клуб AD*; *Правова допомога водію: Атлант 24*; *просування радіохвилі*: *Radio Roks*; *належність та просування автоспільноти*: *Smotra Chernihiv*; *Grand.cherokee.club*; *Renault. Club; Mitsubishi club; Ford edge club; Pride of Krivbass* (BMW)*; (належність та) звеличення свого спортивного клубу/ спільноти*: *FK Kolos*; *UCSA*; *648 Pankrateon*; *Glock Sport Shooting Foundation Ukraine*; *Десна*; *Audi. Chernihiv*; *банківські послуги*: *Credit Agricole*; *ПУМБ*; *надання послуг на висоті*: *Висотні роботи всіх видів*; *монтаж, постачання та обслуговування (с/г) техніки*: *Titan machinery*; *СервісСолюшнз*; *логістика*: *PLS Logistics*; *ремонт/обслуговування та реставрація авто*: *NICO*; *https://balka-remont.com.ua. (097)562****; шиномонтаж: *DAKAR*; *продаж авто*: *AIC*; *North Auto Chernihiv*; *аренда авто*: *Аренда Авто*; *Аренда Шкода* тощо.

3. товари та послуги: *продаж та доставка*: *Brain*; *ЕПІЦЕНТР*; *поховання*: *Ритуальна*; *Журба*; *Ритуальні послуги*; *встановлення опалення*: *Колонки. Газове обладнання*; *доставка квітів*: *FLORENCE*; *Botanik. Квіти*; *доставка води*: *Нептун*; *Фабрика води*; *естетична медицина*: *Hyalual. Science and results*; *виробництво та розповсюдження (хлібобулочних) виробів*: *Базис*; *Домашні смаколики*; *просування мережі АЗС*: *ОКО за ОКО, Зуб за Зуб, Загризу за Тризуб* (ОККО); *виробництво об'єкта*: *Виготовлення металевих конструкцій*; *продаж та монтаж вентиляційних систем*: *MoyStroy*; *друк рекламної продукції*: *Geron Print* тощо.

Декоративні стікери відбивають стандартизованість надписів (доступних у вільному продажу) або навпаки, їхню креативність (замовлених), яка додатково підкреслюється часто різнокольоровими малюнками та іншими зображеннями. Вони можуть бути виконані різними шрифтами та бути представленими різними розмірами – від маленьких до, наприклад, таких які заповнюють весь бік або заднє скло т/з.

Виділяємо такі прагматичні інтенції:

1. ***належність до української нації та гордість за неї:***

Україна; *Все буде Україна!*; *Єдина країна*; *Ukraine*; *За кермом Українка*; *Українка*; *Доброго вечора, Ми з України!*; *Руській воєнний корабль <…>*; *УКРАЇНА Моя земля*;

2. демонстрація любові до свого міста:

Чернігів – місто герой; *Chernihiv*;

3. гордість за українське військо:

СЛАВА ЗСУ! Вірю в ЗСУ; Героям слава!; Окрема тракторна бригада;

4. належність до ДШВ України:

Завжди перші;

5. надання допомоги війську/населенню:

Військовий волонтер; *Волонтер*; *Волонтерська чота "Хорив"*;

6. демонстрація своєї участі у війні:

Учасник бойових дій російсько-української війни;

7. привертання уваги влади до проблеми з нашими військовополоненими:

Волю захисникам ЧАЕС;

8. бажання щодо України бути в Європі:

I love Europe;

9. побажання смерті диктатору / його поплічникам:

Путин должен сдохнуть; *"<…> Стали вам поперек горла, москалі їб*чі"*;

10. висміювання диктатора:

путин пуйло;

11. заклик зупинити війну / підтримати Україну:

Stop War!; *Stand with Ukraine!*

12. надання підтримки (родинам військових та ветеранам):

Коаліція ветеранських просторів;

13. зниження агресії на дорозі через

1) гумористичне / надмірне заниження водієм свого статусу (типово невеличкі автомобілі):

В душі я БТР; *Як можу, так і їду* (Рено Логан); *Не притискайся, не у ліжку* (Опель); *Не бібікай! Мені і так і страшно!* (маленький хетчбек Ravon R2);

2) підкреслення свого гендеру:

Пані за кермом; *За кермом Українка*; *Леді*;

14. з'ясування намірів:

ШО?; *Хто тут?*;

15. демонстрація підвищення агресії / хоробрості або агресивної натури:

FUCK You; *Bandit*;

16. привертання уваги інших водіїв до своїх дітей задля безпечного водіння:

Big Boss; *Малышка в машине*; *BABY in Car*; *Baby on Board*; *Діти в авто*;

17. підкреслення своєї хоробрості:

*Де їздив я, там орки с*ать боялись* (можливо, й гіперболізоване);

18. привертання уваги до себе через гумор:

Молюся, щоб не зламалася (БМВ); *Собака на борту*; *OH SHIT*; *Ухилянт*;

19. відлякування крадіїв авто:

Construct (спеціалізовані автозамки);

20. вираження світогляду / порада іншим:

Be happy; *VODKA*; *Rammstein*; *Нема на світі України, Немає другого Дніпра*; *Fiat Lux et Lux fit*; *Memento mori*; *F#uck the fuel economy*;

21. вираження прихильності до культових творів мистецтва:

1) пісні Кріса де Бурга: *Lady in Red*;

2) фільму "Зоряні війни" / *вираження світогляду / порада іншим*: *This is the way!* (разом з зображеннями Джедая та Йоди).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наклейки, зокрема з вербальними надписами, є своєрідним "тату на тілі автомобіля". Вони відбивають ідейно осягнутий світ навколо нас, або, інакше кажучи, реакцію людей на той чи інший значущий для них фрагмент реальності. У результаті вони отримують позначення у вигляді номінативних або комунікативних знаків фразового та надфразового рівнів: слів, словосполучень, абревіатур, скорочень, речень, текстів, створених германськими, слов'янськими мовами та латиною. Так чи інакше, такі вербальні репрезентації є одним із способів виділиться в оточенні серед інших людей та машин. У цьому виявляється бажання деякого самоствердження, самореалізації тощо. Глобальна стратегія самовираження реалізується в низці прагматичних інтенцій. Їхній зміст визначається класом стікера: офіційний чи декоративний. Офіційні ми поділили на два підтипи: законодавчі та рекламні. Якщо в першому випадку йдеться про дотримання норм чинного законодавства й необхідності наклеювання певного стікера, то в другому – про метод мобільного маркетингу, коли за допомогою брендування авто відбувається демонстрація: а) товару, б) послуги, в) товару та послуги. Реклама реалізує ідею виживання та фінансового успіху: за невеликі гроші, рекламні стікери (назва фірми (або просто її сайт), слоган та зміст пропонованої послуги), наклеєні на будь-якій

частині авто, привертають увагу безлічі потенційних споживачів, реалізуючи контакт із новим партнером по комунікації. Більшою свободою креативності та глобальності (змістової та структурної) характеризуються неформальні стікери. Вони виходять за межі сфери бізнесу, стосуючись будь-якої буттєвої та інституційної теми, реалізуючи ту чи іншу *Его*-спрямовану інтенцію різними номінаціями та комунікативними (клішованими чи оригінальними) одиницями. Війна, любов до Батьківщини та гідне місце України в сучасному світі є одним із пріоритетів об'єктивної та аксіологічної категоризації українцями соціальної реальності. Для вербалізації цих та інших подій або феноменів комунікантами активно використовується конотативно забарвлена лексика. На увагу тут заслуговують, насамперед, сентенції, зокрема об'єднані текстовою канвою, які є оригінальними маленькими авторськими творами, що можуть бути представлені в жартівливій тональності, наприклад, з використанням інвективної лексики. Вони швидко інтерпретуються, позитивно оцінюються, гарно запам'ятовуються та викликають (типово) позитивні емоції.

Перспективою подальшого дослідження може бути комунікативне та соціокультурне порівняння вербальних одиниць, реалізованих в індивідуальних номерних знаках та стікерах на автомобілях.

ДЖЕРЕЛА

1. Артлайт. *Брендування авто.* Взято 8 січня 2025 з https://art-light.com.ua/brenduvannya-transportu?srsltid

2. Беценко, Т. П. (2019). *Вступ до топоніміки*. СДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019.

3. Борисов, О. О. (2024). Іменні номерні знаки транспортних засобів у соціокультурному та комунікативному зрізах. У В. Ф. Пузирний (Голов. ред.), *Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи в умовах євроінтеграційних процесів*: Міжнародна науково-практична конференція (Сс. 365–370).

4. Борисов, О. О., & Васильєва, О. Г. (2024). Індивідуальні номерні знаки транспортних засобів у комунікативно-когнітивній перспективі. *STUDIA PHILOLOGICA. Світи, знаки та концепти*, *2*(23), 20–32. DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2024.232

5. Буніятова, І. Р. (2000). Розвинута синтаксична система як результат розвинутого мислення. *Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство)*, *22*(1), 77–89.

6. Варій, М. Й. (2009). *Загальна психологія*. Центр учбової літератури.

7. Возна, М. О., Славова, Л. Л., Антонюк, Н. М. (2024). Відтворення онімного простору Давньої Русі в англомовних академічних текстах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, 103, 53–70. DOI: https://doi.org/10.35433/philology.2(103).2024.53-70

8. Закон України "Про дорожній рух" (1993). Взято 8 січня 2025 з https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3353-12#Text

9. Закон України "Про рекламу" (1996). Взято 9 січня 2025 з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text

10. Корнєлаєва, Є. В. (2019). Лінгвістична природа евфемізмів. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності "Львівський філологічний часопис"*, 5, 70–75.

11. Летюча, Л. П. (2019). Ергонімічний простір Переяслав-Хмельницького: лексико-семантичний аналіз. В К. І. Мізін (Гол. ред.), *Людино- й культурознавчі пріоритети сучасного мовознавства: напрями, тенденції та міждисциплінарна методологія* (Сс. 232–243). ПП Щербатих О. В..

12. Промоекспрес. *Брендування авто*. Взято 8 січня 2025 з https://promoexpress.com.ua/

13. Пушкар, О. І. (2013). Графічні засоби вираження евфемії / дисфемії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*, 10, 119–121.

14. Славова, Л. Л., Возна, М. О. (2022). Етнокультурна специфіка історичної термінології: зіставний та перекладознавчий аспекти (на матеріалі історичних термінів античності та давньоруського періоду). *Мовні і концептуальні картини світу*, 1, 115–131. DOI: https://doi.org/10.17721/2520-6397.2022.1.10

15. Юридичний довідник онлайн. *Реклама на авто. З ким потрібно погоджувати?* Взято 9 січня 2025 з https://legalsos.com.ua/avtopravo/reklama-na-avto-z-kym-pohodzhuvaty.html

16. Auto 24. *Наклейки на авто: які можна, які не можна і куди клеїти*. Взято 9 січня 2025 з https://auto.24tv.ua/nakleiky_na_avto_yaki_mozhna_yaki_ne_mozhnai_kudy_kleity_n43448

17. Lakor. *Брендування авто.* Взято 9 січня 2025 з https://lakor.com.ua/nashi-poslugy/shyrokoformatnyj-druk/brenduvannya-avto/

18. Vodiy.ua. *Правила дорожнього руху 2025*. Взято 10 січня 2025 з https://vodiy.ua/pdr/

REFERENCES

1. Artlait. *Brenduvannia avto*. Retrieved January 8, 2025, from https://art-light.com.ua/brenduvannya-transportu?srsltid. (in Ukrainian)

2. Betsenko, T. P. (2019). *Vstup do toponimiky*. SDPU im. A. S. Makarenka, 2019. (in Ukrainian)

3. Borysov, O. O. (2024). Imenni nomerni znaky transportnykh zasobiv u sotsiokulturnomu ta komunikatyvnomu zrizakh. U V. F. Puzyrnyi (Holov. red.), *Intehratsiia teorii u praktyku: problemy, poshuky, perspektyvy v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv*: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia (Ss. 365–370). (in Ukrainian)

4. Borysov, O. O., Vasylieva, O. H. (2024). Indyvidualni nomerni znaky transportnykh zasobiv u komunikatyvno-kohnityvnii perspektyvi. *STUDIA PHILOLOGICA. Svity, znaky ta kontsepty*, *2*(23), 20–32. DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2024.232. (in Ukrainian)

5. Buniiatova, I. R. (2000). Rozvynuta syntaksychna systema yak rezultat rozvynutoho myslennia. *Naukovi zapysky. Filolohichni nauky (movoznavstvo),* 22(1), 77–89. (in Ukrainian)

6. Varii, M. Y. (2009). *Zahalna psykholohiia*. Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian)

7. Vozna, M. O., Slavova, L. L., Antoniuk, N. M. (2024). Vidtvorennia onimnoho prostoru Davnoi Rusi v anhlomovnykh akademichnykh tekstakh. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky*, 103, 53–70. (in Ukrainian). DOI: https://doi.org/10.35433/philology.2(103).2024.53-70

8. Zakon Ukrainy "Pro dorozhnii rukh" (1993). Retrieved January 8, 2025, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3353-12#Text. (in Ukrainian)

9. Zakon Ukrainy "Pro reklamu" (1996). Retrieved January 9, 2025, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text. (in Ukrainian)

10. Kornielaieva, Ye. V. (2019). Linhvistychna pryroda evfemizmiv. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti "Lvivskyi filolohichnyi chasopys"*, 5, 70–75. (in Ukrainian)

11. Letiucha, L. P. (2019). Erhonimichnyi prostir Pereiaslav-Khmelnytskoho: leksyko-semantychnyi analiz. V K. I. Mizin (Hol. red.), *Liudyno- y kulturoznavchi priorytety suchasnoho movoznavstva: napriamy, tendentsii ta mizhdystsyplinarna metodolohiia* (Ss. 232–243). PP Shcherbatykh O. V.. (in Ukrainian)

12. Promoekspres. *Brenduvannia avto*. Retrieved January 8, 2025, from https://promoexpress.com.ua/ (in Ukrainian)

13. Pushkar, O. I. (2013). Hrafichni zasoby vyrazhennia evfemii / dysfemii. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 10: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy*, 10, 119–121. (in Ukrainian)

14. Slavova, L. L., Vozna, M. O. (2022). Etnokulturna spetsyfika istorychnoi terminolohii: zistavnyi ta perekladoznavchyi aspekty (na materiali istorychnykh terminiv antychnosti ta davnoruskoho periodu). *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, 1, 115–131. (in Ukrainian). DOI: https://doi.org/10.17721/2520-6397.2022.1.10

15. Yurydychnyi dovidnyk onlain. *Reklama na avto. Z kym potribno pohodzhuvaty?* Retrieved January 9, 2025, from https://legalsos.com.ua/avtopravo/reklama-na-avto-z-kym-pohodzhuvaty.html. (in Ukrainian)

16. Auto 24. *Nakleiky na avto: yaki mozhna, yaki ne mozhna i kudy kleity*. Retrieved January 9, 2025, from https://auto.24tv.ua/nakleiky_na_avto_yaki_mozhna_yaki_ne_mozhnai_kudy_kleity_n43448. (in Ukrainian)

17. Lakor. *Brenduvannia avto*. Retrieved January 9, 2025, from https://lakor.com.ua/nashi-poslugy/ shyrokoformatnyj-druk/brenduvannya-avto/. (in Ukrainian)

18. Vodiy.ua. *Pravyla dorozhnoho rukhu 2025*. Retrieved January 10, 2025, from https://vodiy.ua/pdr/. (in Ukrainian)

Дата надходження статті до редакції: 26.02.2025
Прийнято до друку: 27.03.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.242
UDC 81'37

IDIOMS OF HUMAN MENTAL ABILITIES' NEGATIVE ASSESSMENT SEMANTICS IN ENGLISH AND SPANISH

Butko N.H.
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-9021-6123
n.butko@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

This research deals with the category of evaluation and assessment in phraseology, in particular its usage in two European languages, English and Spanish, in comparison. It reveals the negative semantics phraseological units (PUs) study and negative assessment creating methods analysis in phraseological formations with a negative attitude towards the mental abilities of a man, some peculiarities in their functioning in both languages. It was found out how a negative evaluation in a phraseological unit can be created and what it depends on. The differences between its usage in English and Spanish PUs described. Qualitative and quantitative analysis of a man's mental abilities negative assessment phraseological units is given.

Keywords: *phraseology, phraseological units, category of evaluation and assessment, negative connotation, negative semantics, mental abilities.*

Бутко Н. Н. Ідіоми з семантикою негативної оцінки ментальних здібностей людини в англійській та іспанській мовах

Це дослідження стосується категорії оцінки у фразеології, зокрема, її вживання у двох європейських мовах, англійській та іспанській, у порівнянні. Виявлено негативну семантику фразеологічних одиниць (ФО) і методи аналізу створення негативної оцінки у фразеологічних утвореннях з негативним ставленням до розумових здібностей людини, деякі особливості їх функціонування в обох мовах. З'ясовано, як може утворюватися негативна оцінка у фразеологізмі та від чого вона залежить. Описано відмінності між її використанням в англійських та іспанських ФО. Надано якісний та кількісний аналізи фразеологізмів з негативною оцінкою розумових здібностей людини.

Ключові слова: *фразеологія, фразеологічні одиниці, категорія оцінки, негативна конотація, негативна семантика, розумові здібності.*

Introduction

The subject of this article is the category of evaluation and assessment in phraseology, which, in our opinion, has not received sufficient description in English and Spanish studies, and which is defined as "one of the main (along with norm and value) concepts of axiology (theory of values) and the logic of evaluations (formal axiology), which reflects the value aspect of the interaction of reality and a man." (Abolina et al., 2002, p. 461), the attitude of the subject to the object. It plays "a significant role in judging a person's ability or performance and improving their knowledge or skills for better performance". (Rao, 2018, p.337)

In other words, the category of evaluation can be defined as a subjective-objective or objective-subjective attitude of a person to an object, expressed by linguistic means explicitly or implicitly. To our mind, the question of the evaluative meaning of phraseological units, and especially the negative meaning, has not yet been sufficiently studied in respect to negative connotation usage in such different languages as Spanish and English, especially from the point of view of phraseology, which "reflects the cultural and national specificity of the people", being "a source of not only linguistic, but also cultural information". (Butko, 2024, p.164). This article carries out the structural and semantic analysis of phraseological units of pejorative semantics and sets the following tasks:

1) Negative semantics phraseological units study in English and Spanish;

2) Negative assessment creating methods analysis in phraseological units (PU) with a negative attitude towards the mental abilities of a person;

3) Identification of common and distinctive methods of forming pejorative semantics PUs in Spanish and English.

Theoretical Background.

This work is dedicated to the study of the category of evaluation in phraseology, in particular in English and Spanish idioms referring to human mental abilities. The category of evaluation is universal and present in every language. It is impossible to imagine that evaluative concepts and judgments are absent in some languages. However, differences in languages and cultures leave an imprint on the ways of expressing evaluation. This category within the framework of the theory of evaluation is studied by such scientists as Hunston (2008, 2025), Jabbarova (2020), Leiva Rojo (2012), Med (2020). Despite the presence of numerous works on this topic, there is no exact definition of the "category of evaluation". The terms

“evaluation” and “assessment” are often used synonymously. Evaluation can be considered at different levels of the language system. In addition, it is often considered in relation to the categories of emotionality, emotivity, and expressiveness.

Methods

In our work, we used ethnolinguistic, culturological approaches, general scientific (induction, deduction) and linguistic scientific methods and techniques (structural, comparative-contrastive, lexicographic analysis, component analysis (analysis of semes), phraseological description, continuous sampling etc.).

The main methods of study are structural-semantic and comparative-contrastive, phraseological description, contextual analysis, analysis of dictionary definitions, component (analysis of semes), continuous sampling, etc. Component analysis is used to determine the semantic structure of the studied phraseological formations and semantic changes of phraseological units; cultural analysis allows us to correlate textual meanings with information from a multicultural fund.

The structural method made it possible to study the semantic structure of semes when using component analysis. The method of lexicographic analysis was used to determine the place of phraseological formations in dictionaries; the comparative method - to determine the common or different in PUs interpretation of two different European languages, the method of phraseological description – to highlight and characterize different types of PUs of negative semantics in English and Spanish phraseology.

Results and Discussion.

Phraseological units are often colloquial and familiar, they give the speaker's assessment of a particular event, fact, quality, in other words, they give the speaker's attitude (assessment). In a certain speech situation, the assessment is subjective, expressing the subject's personal attitude to the object. No one doubts that there are factors that negatively affect human life, objects that cause a negative attitude in a given society, social group or on the part of individuals. This explains the existence of negative assessments.

Thus, the problem of negative evaluation was studied in this work using the examples of a person’s mental abilities negative semantics phraseological units in English and Spanish.

Having analysed the phraseological units of these two languages, we come to the conclusion that among the PUs with a person's mental abilities negative

meaning there are phraseological units of the verbal, adjectival and substantive types, with the most widespread being verbal ones. The negative evaluation in these phraseological units of three types is achieved in two ways: lexical and grammatical. Verbal and adjectival phraseological units in both languages form a pejorative meaning both grammatically and lexically, while substantive ones form it only lexically.

In verbal phraseological units, the negation seme is expressed grammatically using negation *not* in English and *no* Spanish:

(1) *not to distinguish A from B* “to be completely ignorant, not to understand the simplest things”

(2) *no saber ni la A* “not to know or understand anything”

(3) *no conocer (no entender, no saber) uno el abecé* “not to know or understand, to be completely ignorant”

In English, one of the grammatical indicators of negative evaluation is the preposition *off* in postposition. It is most often used with the verbs *to be, to go:*
be off the beam “to go mad, to go out of your mind, to be out of your mind”
go off one's head “to go crazy, to lose one's mind”

In verbal phraseological units, the verbal component is the bearer of grammatical meaning. Its presence in the idiom is obligatory, which distinguishes verbal idioms from other types of phraseological units (nominal, adjectival, adverbial), in which the presence of the parts of speech they represent, for example, a noun, adjective or adverb, is not strictly necessary. So, as already noted, verbal phraseological units can form a negation seme lexically. Due to what? The verbal component is always neutral and does not carry any negative seme. As a rule, it is contained in the adjective/participle, which gives a negative meaning to the entire phraseological unit: *to have a state loose* "missing", *to have a till loose* ″missing".

The adjective *loose* and the participles *missing* (втрачений) carry a negative seme which is conveyed to the entire idiom (compare: *be a button short*), *Estar perdido de la cabeza* “to go mad, to be damaged in the mind (lit. to lose one's head”

The participle *perdido* (lost) has the meaning of loss. In this case, the loss of the mind, the "head". The entire phraseological unit acquires the meaning of negation through this participle:

(4) *La pobre Rosario, que iba saliendo adelante gracias a nuestros cuidados, está ya perdida de la cabeza* (B. Pérez Galdos “Dona Perfecta”)

Often in Spanish the negation seme is contained in the adjective *mal (malo) bad* or the adverb *mal – badly: estar mal (malo) de la cabeza* "to be not quite normal to be out of one's mind (lit. out of one's mind)":

(5) *Está Ust. mal de la cabeza? ¿Preguntarle a la novia qué apellido tiene es una indiscreción? (M. Denevi "Rosaura a las 10")*

Negative evaluation in verbal phraseological units in English can be conveyed by a noun that is a part of the phraseological unit. This assessment, contained in the nominal component, is transferred to the entire phraseological unit: *act (play) the fool* "to act foolishly, to fool around, to do foolish things":

(6) *If he stayed he was afraid that he would play the fool* (J. Galsworthy, "The Patrician").

So, the verbal element of phraseological unit (*act, play*) does not contain a negative assessment, but this evaluation is expressed with the help of the noun *fool*. As a rule, verbs included in phraseological units with negative semantics of human mental abilities do not have a negative seme. The only exception, perhaps, may be the verb *to lose: to lose one's mind* "to go mad, to lose one's mind".

(7) *She looked as if she had completely lost her mind* (E. Caldwell, "Jackpot").

In subjective phraseological units, the negation seme, as already noted, can be achieved grammatically:

I. In English:

1) with the help of the preposition *off* or *out of* in postposition; these prepositions in this case have the seme of absence: *off one's head/ out of one's head* "crazy, gone mad".

(8) *His eyes were so shifty and bright we thought he was clean off his head.* (K.S. Prichard, "Winged Seeds").

2) Using the negation *not: not in one's right mind, not worth a cent (continental)* "out of his mind", *not worth a zac* "worthless, useless", *zac* – "sixpence, sixpenny, bender, tannertizzy", *continental "*devalued paper money during the War of Independence":

(9) *So, if you're planning to stay in Australia, and you're not worth a zac you won't make any friends* (J.O. Grady "Aussie English").

Therefore, in this phraseological unit, the structure itself contains the negation *not*, but the noun *cent (continental, zac)* has the seme of pettiness, insignificance. Thus, this negative seme is transmitted to the entire PU. The person himself, the

quality of his mind, his value are compared with a small coin. In this phraseological unit, at the level of associative connections, a comparison is contained. The negative assessment is clearly expressed both grammatically and lexically.

II. In Spanish, in adjectival phraseological units, the seme of negation can only be formed with the help of the preposition *sin*, which has the meaning of absence, like *sin substancia* "frivolous, empty, light", *sin chaveta* "reckless, crazy, insane (lit. nut (screw) is missing)":

(10) *... nunca la habían juzgado con el espíritu de oración y contemplación indispensable para ser esposa de Jesucristo, o sea, hablando vulgarmente, que la habían considerado toda la vida como una joven sin chaveta.* (A. Padacio Valdés "La hermana San Sulpicio").

In addition to the grammatical method, in adjectival phraseological units the negation seme is achieved by lexical means. Usually the negative evaluation is conveyed by PU by means of a qualitative component – an attribute, mainly an adjective containing a negative meaning: *soft (touched, weak) in the head* "stupid, half-witted", *balmy (barmy) on the crumpet* (sl) "crazy, out of his mind, imbecile":

(11) *I heard my aunt admit that one of the Stuart Durgan ladies did look a bit "balmy on the crumpet"* (H.G. Wells "Tono-Bungay").

In this phraseological unit, the qualitative component *"balmy" (crazy)* contains a negative assessment of a person's mental abilities. This seme is transmitted to the whole PU and is strengthened by the substantive component – *crumpet* (col. *head*), which also contains a person's negative attitude. A special group of adjectival phraseological units are phraseological units that contain comparisons in their structure – comparative phraseological units. In English, they are made using the conjunction *as…as,* and in Spanish *mas…que* or the adverb *como.* The negative assessment is contained in both the adjectival and substantive components. The adjectival component is compared with the nominal one, as in *As stupid as a donkey (an owl)* "stupid (lit. stupid as a donkey)", cf. Spanish *bruto (torpe) como un asno* "fool, stupid (lit. stupid as a donkey)" (Butko, 2025):

(12)*"Emily was always as stupid as an owl", said Miss Blenkinsop* (W. Thackeray "Vanity Fair")

In *as light as a butterfly* "thoughtless, frivolous", the negation seme is contained in both components – the adjectival and the nominal. One of the meanings of the adjective *1ight* is shallow, fickle, frivolous, not serious; and the noun *butterfly* has the meaning of *"shallow beauty"*. As we can see, both

components of this phraseological unit have the same seme *"shallow, not serious woman", mas loco que una cabra* “abnormal, crazy, psycho, nutty (lit. crazy as a goat).

(13)*¡…IY ya has visto que está más loco que una cabra, y que es capacisimo de cumplir sus amenazas!* (R. Solana “Ni lo mande Dior”).

The nominal component of the phraseological unit *cabra* (goat) has the seme of restlessness, fidgetiness, capriciousness, qualities that are attributed to a person. The adjectival component *loco* contains a negative attitude towards mental abilities. Thus, the negative mental abilities attributed to the animal are transferred to a person.

PUs of the nominal type form the seme of negation only lexically, both in English and in Spanish. In this case, the negative assessment is contained either in the nominal or in the adjectival component of the phraseological unit.

a wooden head “stupid head, dumbass”:

(14) *Well, he's got a bad ear for music, Joshua… When people have wooden heads, you know, it can't be helped.* (G. Eliot, “Adam Bede”)

(15) *“¡Tiene la cabeza cuadrada!” “¡Es cuadrado de cabeza!” He a qué expresiones con que se quiere dar a entender al aplicares a un hombre que tiene un espíritu estrecho, dogmático e incomprensivo."* (M. De Unamuno “De esto y de aquello”)

In these two phraseological units, the English and Spanish adjectives contain the negation seme *wooden*, *cuadrada* (square). The adjective acts as a modifier for the noun *head (cabeza)*. Naturally, a person's head cannot be either wooden or square. Its definition as such creates a negative effect, a negative assessment.

When examining nominal phraseological units, one can notice that the negation seme is usually contained in the nominal component, which gives a negative meaning to the entire phraseological unit, as in *a social butterfly* “a shallow socialite, a stupid girl”:

(16) *You've done nothing but trail me round on the last three trips, asking surprisingly intelligent questions for social butterfly, I'll admit* (D. Cusack, “Picnic races”).

The noun *butterfly* contains a negative seme. In this case, a person, a woman, is compared with a butterfly. One of the meanings of this word is a stupid, carefree beauty, as in *Burro de reata* “a stupid, humble person”.

The nominal component burro (donkey) has the seme of a stupid, submissive animal. The qualities that this animal possesses are attributed to a person. The

negative evaluation contained in the nominal component is transmitted to the entire phraseological unit.

Conclusions and Perspectives.

A negative evaluation in a phraseological unit can be explicated both grammatically and lexically in both English and Spanish, with the lexical method of formation being the most widespread, often based on associative links.

Having compared the methods of a negative seme forming in English and Spanish (using phraseological units with a negative evaluation of a person's mental abilities as examples), we came to the conclusion that very often pejorative semantics depends on the nominal adjectival or verbal components. Verbal phraseological units are the most widespread in both languages (60% in Spanish, 50% in English). The choice of verbs in Spanish is much wider than in English (about thirty, while in English there are only seven). In our opinion, this indicates greater expressiveness of Spanish phraseology. PUs with a negative assessment of a person's mental abilities are more common in Spanish than in English. Thus, in Spanish there are two hundred phraseological units of this kind while in English there are only thirty.

Thus, the negative seme is more common than the positive one in phraseological units marking a person's mental abilities. In fact, it is quite difficult to give immediately an example of a phraseological unit with a positive assessment of mental qualities and much easier – with a negative one. A number of extralinguistic factors (psychological, sociological, social) influence a negative assessment of a person's mental abilities. As a rule, negative assessment of these abilities expresses the subjectivity of our worldview. Phraseological units of pejorative semantics, despite their negative value, enrich our speech, make it livelier and more figurative. Through the use of such phraseological units, we convey our subjective attitude towards a particular person, towards his abilities and qualities of mind.

REFERENCES

1. Abolina, T., Aza, L., Aleksandrova, O., Aleksiuk, I., Aliaev, H., Andreus, A., Andros, Ye., Andrushchenko, V., Arestova, N., Arkhypova, L., Babii, M., Bychko, A., Bychko, I., Biletskyi, O., Bilyi, O., Bilodid, V., Bohachov, A., Boichenko, I., Boichenko, M., …Yaroshovets, V. (2002). *Filosofskyi entsyklopedychnyi_slovnyk.* Abrys.
2. Alvero Francés, F. (1992). *Cervantes Diccionario manual de la lengua española.* La Habana Editorial Pueblo y Educación.
3. Austin, J. L. (1975). *How to Do Things with Words*. (2nd ed.). Harvard University Press Cambridge, Massachusetts, 168 p.
4. Barantsev, K.T. (2005). *English-Ukrainian Phrase-book.* Znannia.

5. Bilonozhenko, V.M., Hnatiuk, I.S., Diatchuk, V.V., Nerovnia, N.M., Fedorenko T.O. (2003). *Phraseological dictionary of the Ukrainian language.* Naukova Dumka.

6. Butko, N. (2024). Categories of Emotiveness and Pejoration in Phraseology. *XXIV International Scientific and Practical Conference "Modern Scientific Challenges are the Driving Force of the Development of Scientific Research", Bruges, Belgium*, 163-166. https://isu-conference.com/arkhiv/modern-scientific-challenges-are-the-driving-force-of-the-development-of-scientific-research/

7. *Collins English Dictionary: Definitions, Translations, Example Sentences and Pronunciations*. https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english

8. Borysenko, I. I., Saienko, V. V., Kononchuk, N. M., Kononchuk, T. I.(2023). *Suchasnyi ukrainsko-anhliiskyi yurydychnyi slovnyk*. Yurinkom Inter,

9. Drobotenko, V.Yu. (2017). Frazeolohichni utvorennia v riznost rukturnykh movakh (na materiali ukrainskoi, anhliiskoi ta ispanskoi mov). *Studia Philologica,* 8 (1), 36-41.

10. Hunston, S. (2008). The evaluation of status in multi-modal texts. *Functions of Language*, 15 (1), 64-83. DOI:10.1075/fol.15.1.05hun

11. Hunston, S. (2025), Corpus Linguistics, Stance and Evaluation. In book: *Reference Module in Social Sciences.* DOI:10.1016/B978-0-323-95504-1.00468-3

12. Hunston, S., Thompson, G. (Eds.). (2001). *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse.* Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-829986-9.

13. Jabbarova, A. (2020). Semantic analysis of Phraseological Units Expressing Evaluation. *Online International Conference on Advances in Scientific Research and Developments Organized by Novateur Publications, Pune, Maharashtra, India.* ISSN: 2581-4230, Website: journalnx.com, August 8th.

14. Khomenko, V.I. (1972). Ukrainska folklorna frazeolohiia. Pytannia frazeolohii skhidnoslovianskykh mov. *Tezy resp. naukovoi konferentsii*. Nauk. dumka, 145–146.

15. Kocherhan, M. (2001). *Vstup do movoznawstwa*. Kyiv: Academia.

16. Kocherhan, M. (2010). *Zahalne movoznawstwo*. Kyiv: Academia.

17. Kunin, A.V. (1986). *Kurs frazeolohii suchasnoi anhliiskoi movy*. Vyshcha shk.,

18. Kunin, A.V. (1984). *English-Russian Phraseological Dictionary*. Russky Yazyk.

19. Leiva Rojo, J. (2012). Fraseología, traducción y control de calidad: acerca de la (im)posibilidad de armonización de parámetros para la evaluación. *Histoire Épistémologie Langage,* 34(2), 89-105. DOI:10.3406/hel.2012.3252

20. Levintova. E.I., Volf E.M. (1985). *Diccionario fraseológico español-ruso*. Russky Yazyk.

21. Med, N. (2020). Las categorías de valoración e intensificación en la fraseología española. In Carsten Sinner (Ed.), *Clases y categorías en la fraseología española* (37-55).

22. Medvedieva L.M., Medvedieva N.Yu. (1992). *Anhlo-ukrainsko-rossiiskyi slovnyk stalykh vyraziv.* Kyiv-Ternopil.

23. Online Etymology Dictionary. https://www.etymonline.com

24. Phraseological dictionary of the Ukrainian language online. https://123.slovaronline.com

25. Rao, P. S. (2018). Evaluation and Assessment in ELT: a Global Perspective. *Research Journal of English Language and Literature (RJELAL), 6(2)*, 337-346.

26. Refranes populares españoles. http://dichosrefranespopulares.

27. Shveitser, A.D. *Teoriia perekladu*. http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/shveiz-tr.shtml

28. Tsalin, S. D. (2006) *Lohichnyi slovnyk-dovidnyk*. Fakt.

29. Weinreich, U. (1984). *Problems in the Analysis of Idioms: Substance and Structure of Language.* University of California Press, Berkley and Los Angeles.

Дата надходження статті до редакції: 12.03.2025
Прийнято до друку: 18.04.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.243
УДК 81'26

INTERNATIONAL LEGAL DISCOURSE IN ENGLISH: ITS NOTION AND MAIN PECULIARITIES

Butko O.A.
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-6812-7811
o.butko.asp@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

This research reveals international legal discourse peculiarities in semantic, pragmatic and stylistic aspects. The issue discussed includes international legal discourse distinction from related types of discourse – legal and diplomatic ones. International legal discourse was formed on the overlap of diplomatic and legal discourses. Thus, international legal discourse in English has such distinctive features as assimilation, institutionalization, prolixity, ambiguity, the use of Latinisms and French loanwords, impersonalization, excessive solemnity and politeness, the use of words associated with legal discourse including archaisms as well as legal terms, etc. Therefore, international legal discourse is an autonomous type of discourse that gradually changes and reveals the perspectives for the future research.

Keywords: *critical discourse analysis, international legal discourse, diplomatic discourse, legal discourse, loanwords.*

Бутко О. А. Міжнародно-правовий дискурс в англійській мові: поняття та основні особливості.

Представлене дослідження розкриває особливості міжнародно-правового дискурсу у семантичному, прагматичному та стилістичному аспектах. Проблемою для обговорення є розрізнення міжнародно-правового дискурсу від суміжних його видів – правового та дипломатичного. Міжнародно-правовий дискурс сформований на перетині дипломатичного та правового дискурсів. Таким чином, для обговорюваного типу дискурсу в англійській мові визначальними є такі риси, як асиміляція, інституціоналізація, багатослівність, двозначність, використання латинізмів та французьких запозичень, деперсоналізація, надмірна урочистість та ввічливість, використання слів, які асоціюються з правовим дискурсом, включаючи архаїзми та юридичні терміни тощо. Отже, міжнародно-правовий дискурс розглядаємо як окремий вид дискурсу, який поступово змінюється та відкриває перспективи для подальших досліджень.

Ключові слова: *критичний аналіз дискурсу, міжнародно-правовий дискурс, дипломатичний дискурс, правовий дискурс, запозичення.*

Introduction

The recent decades are characterized by the overwhelming globalization, a phenomenon that makes our world more interdependent and interwoven. This trend appeared after the end of the Second World War as a consequence of the numerous attempts to achieve sustainable peace. The UN and its agencies (UNESCO, UNICEF, ICAO, etc.) were created to serve this ambitious aim.

The international legal discourse de facto existed before the first international organizations formation but its modern version was designed in the second half of the 20th century. Nowadays international legal discourse is extremely important as it is essential for promoting peace, justice and democracy, for eliminating discrimination, starvation and poverty around the world. To meet this end there are six UN official languages (English, French, Chinese, Russian, Spanish and Arabic). Therefore, the international legal discourse study is relevant for linguists in any country (Gotti, 2008). English is applied as a source language for this article as it is considered to be this discourse prevalent language (Mowbray, 2014).

Theoretical Background.

Discourse studies including critical discourse analysis contributions are used in this paper (van Leeuwen, 1996; Butko, 2023). International legal discourse semantic, pragmatic and syntactic peculiarities are detected in this work. The contributions in related types of discourse, legal and diplomatic, are explored in order to achieve this aim. Maria Holtseva studied main diplomatic discourse peculiarities in her works (Kolesnyk & Holtseva, 2022; Holtseva, 2023). D'Acquisto explored main diplomatic discourse peculiarities concerning UN resolutions on the question of Palestine and Peter Goodrich distinguished basic legal discourse features (D'Acquisto, 2017; Goodrich, 1984). It is worth noting that there is an insufficient number of papers pertaining to international legal discourse itself (Azadbakht, 2019; Kravchenko, 2007; Kravchenko & Nikolska, 2020; Pozhar, 2021; Smolka & Pirker 2016).

Methods.

The critical discourse analysis, descriptive and comparative methods are used in this article.

The critical discourse analysis is crucial for defining international legal discourse as an autonomous and independent type of discourse (van Leeuwen, 1996; Butko & Butko, 2023).

The descriptive method is used to distinguish international legal discourse main features and peculiarities (Kolesnyk, 2018; Kopytina & Makhachashvili, 2021; Loma-Osorio, 2004; Makhachashvili & Bilyk, 2021).

The comparative method is applied in order to indicate differences and similarities between international legal discourse and two related types of discourse – legal and diplomatic ones (Makhachashvili & Bilyk, 2019; Holtseva, 2023).

Materials

The treaties are applied in this research in order to illustrate international legal discourse intrinsic peculiarities (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966; United Nations Charter, 1945; United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982; Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961; Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969).

Results and Discussion. International legal discourse as a successor of diplomatic and legal ones

The international legal discourse includes modified features of two autonomous discourses – **legal** and **diplomatic** ones.

Legal discourse is characterized by such features as prolixity, use of specific terminology, including Latinisms, certain syntax and morphology rules, imperative character, institutionalization (Goodrich, 1984; Butko & Butko, 2023). Academic discussion concerning legal discourse simplification is still underway but remains nearly fruitless. Nevertheless, legal discourse permanently draws linguists' attention to its peculiarities. Moreover, there are many recent interdisciplinary studies pertaining to the law and its language interconnection (Whittaker, 2014; Coaguila, 2005; Dellavalle, 2017; Goy, 2022; Le Cheng & Machin, 2023)

Diplomatic discourse embodies ambiguity and precision at the same time. Precision is necessary to reach an agreement between the parties to the dispute. Ambiguity can be intentional as well as spontaneous because cultures and languages differ dramatically and even all-out use of English can't solve this issue completely (Scott, 2001:153-156)

Diplomacy has long been of interest to linguists. Hofstede (2001) considers Power Distance, Uncertainty Avoidance, Individualism/Collectivism, Masculinity/Femininity. Edward Hall and Mildred Hall (1990) explore important factors of intercultural discrepancies. They also outline two different levels for cultural differences which are: Low Context Cultures characterized by clear and

direct communication and High Context Cultures known by an implicit and indirect communication in which non-verbal communication and the manner of expression are important factors. American English, for instance, is defined by Low Context Cultures, meanwhile Arabic and Japanese are considered to be a High Context Cultures product (D'Acquisto, 2017).

Results and Discussion. International legal discourse main peculiarities

International legal discourse institutionalization means that this discourse is formed under the auspices of the international organizations. It is worth noting that any multilateral treaty is a result not only of diplomatic negotiations but of the international organization Secretariat meticulous work.

Assimilation in the form of collectivization is widely used in the international legal discourse:

All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development (Article 1 of the International Covenant on Civil and Political Rights).

It is applied in this extract in order to emphasize the equality of all peoples on the international arena.

Prolixity expressed in detailed descriptions is an inherent part of international legal discourse. This feature is extremely important as misunderstanding is highly possible in the intercultural communication. Even English and Spanish native speakers often understand the same term in a different way (British English vs. American English; Peninsular Spanish vs. Latin American Spanish). This situation exists in all types of discourses but it is especially meaningful in the legal and international legal discourses. Therefore, prolixity can be exemplified by the legal definitions in the treaties:

(c) "full powers" means a document emanating from the competent authority of a State designating a person or persons to represent the State for negotiating, adopting or authenticating the text of a treaty, for expressing the consent of the State to be bound by a treaty, or for accomplishing any other act with respect to a treaty; (Article 2 of the Vienna Convention on the Law of Treaties).

Impersonalization including wide use of Passive Voice can be found in any international law instrument:

1. In localities where the coastline is deeply indented and cut into, or if there is a fringe of islands along the coast in its immediate vicinity, the method of straight

baselines joining appropriate points may be employed in drawing the baseline from which the breadth of the territorial sea is measured. (Article 7 of the United Nations Convention on the Law of the Sea).

Excessive solemnity is an international legal discourse peculiarity that implies its close ties with the diplomatic discourse. The treaty preamble is this feature basic instance.

The States Parties to the present Convention,
Considering the fundamental role of treaties in the history of international relations, Recognizing the ever-increasing importance of treaties as a source of international law and as a means of developing peaceful cooperation among nations, whatever their constitutional and social systems,…Have agreed as follows: (preamble of the Vienna Convention on the Law of Treaties)

Latinisms and French borrowings are widely used in the international legal discourse. This international legal discourse feature is predetermined historically because on the one hand, Latin was a legal discourse language in Europe for a long time and, on the other hand, French had been known as a main diplomatic discourse language in Europe by the beginning of the 20th century. This international legal discourse peculiarity can be illustrated by many extracts from the modern treaties:

The text of a treaty is established as authentic and definitive: (a) by such procedure as may be provided for in the text or agreed upon by the States participating in its drawing up; or (b) failing such procedure, by the signature, signature ad referendum or initialling by the representatives of those States of the text of the treaty or of the Final Act of a conference incorporating the text (Article 10 of the Vienna Convention on the Law of Treaties).

1.The sending State must make certain that the agrément of the receiving State has been given for the person it proposes to accredit as head of the mission to that State. 2. The receiving State is not obliged to give reasons to the sending State for a refusal of agrément (Article 4 of the Vienna Convention on Diplomatic Relations).

As we can see, a Latinism (*signature ad referendum*) is used in the former example and the French loanword (*agrément*) is applied in the latter one.

Moreover, international legal discourse is full of words derived from the legal discourse, both archaisms (*wherein, thereof,* etc.) and legal terms:

IN WITNESS WHEREOF the undersigned Plenipotentiaries, being duly authorized thereto by their respective Governments, have signed the present Convention (Article 53 of the Vienna Convention on Diplomatic Relations).

Subject to this Convention, ships of all States, whether coastal or land-locked, enjoy the right of innocent passage through the territorial sea (Article 17 of the United Nations Convention on the Law of the Sea).

Indetermination is a common feature for legal discourse as well as for international legal one. The individuals and groups are, as a rule, unspecified in all treaties:

1. Every human being has the inherent right to life. This right shall be protected by law. No one shall be arbitrarily deprived of his life (Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights).

At the same time international legal discourse creates categories. For instance, the UN Charter distinguishes category of peace-loving states affiliation to which is a precondition for the UN membership:

Membership in the United Nations is open to all other peace-loving states which accept the obligations contained in the present Charter and, in the judgment of the Organization, are able and willing to carry out these obligations (Article 4 of the UN Charter).

The list of the least developed countries can be considered a similar example. It is formed under the aegis of the UN and its agencies and includes the most vulnerable countries. There are numerous criteria that such countries must meet for the inclusion in this list as well as for the withdrawal from it, i.e. an income criterion, based on a three-year average estimate of the gross national income (GNI) per capita in the United States dollars; a human assets index (HAI), consisting of two sub-indices: a health sub-index and an education sub-index; an economic and environmental vulnerability index (EVI), consisting of two sub-indices: an economic vulnerability sub-index and an environmental vulnerability sub-index (UN list of least developed countries).

In fact, all countries can be divided into three unequal groups in the international legal discourse: the most developed countries, developing countries and the least developed countries.

The international legal discourse categorization is closely connected with its other prominent feature – ambiguity that sometimes transforms into the double standards policy (Zhang, 2015).

For instance, the peremptory norms of general international law (jus cogens) declared by the UN Charter are to some extent inconsistent. The territorial integrity and right to self-determination of peoples are contrary and such legal overlap leads to the tensions increase and new armed conflicts. Moreover, the Arab states reservations concerning human rights, in particular, women's rights, encourage international legal discourse fragmentation and disrespect. In particular, Bahrain interprets ICCPR Articles 3 (equal right of men and women to the enjoyment of all civil and political rights), 18 (right to freedom of thought, conscience and religion) and 23 (rights concerning marriage and a family life) as not affecting the prescriptions of the Islamic Shariah.

International legal discourse is created through a system of mutual concessions and agreements. However, such agreements must not disrupt the international legal discourse fundaments. That's why the international legal discourse essential purpose is to further the balance between the universal order adherence and states' interests support.

The international legal discourse syntax is characterized by the complex and compound sentences prevalence. It is necessary in order to achieve the clarity and precision sufficient level. The United Nations Convention on the Law of the Sea is a prominent example of this feature.

From the pragmatic point of view international legal discourse has two main peculiarities. On the one hand, it regulates relations on the interstate level that allows to promote and restore international stability. On the other hand, international legal discourse persuades nation-states as well as their peoples to follow their commitments in good faith and restrain from using armed forces. Thus, it is crucially important to enhance awareness about international legal discourse. It can be a part of youth educational programs, school and university curricula. We should also take into account that both aspects are equally important since international legal discourse is legally binding but not compulsory in comparison with the legal discourse. It derives from the international legal discourse nature: nation-states are sovereigns and, as a result, they have legal immunity, i.e., they cannot be sued unless their prior permission was delivered (e.g., European Court of Human Rights or International Court of Justice jurisdictions). A similar example is the European Union creation: nation-states transferred a part of their sovereign rights to the supranational organization (e.g., the EU common monetary policy, its competition law).

In the present study it is emphasized for the first time that international legal discourse in English combines features of diplomatic as well as of legal discourse.

As the diplomatic discourse influences international legal discourse, the latter is characterized by wide use of French loanwords, ambiguity, categorization, excessive solemnity and politeness (D'Acquisto, 2017; Zhang, 2015).

Its peculiarities, such as institutionalization, prolixity, the use of Latinisms, some archaisms and legal terms are clearly inherent from the legal discourse (Goodrich, 1984).

Nevertheless, international legal discourse is *ipso facto* unique. Firstly, such its qualities as assimilation, impersonalization, indetermination, complex and compound sentences prevalence prove its autonomous nature. Secondly, international legal discourse has its own aims: to regulate relations on the interstate level and to persuade peoples and nations to promote peace and security all over the world.

Conclusions and Perspectives.

International legal discourse plays a significant role in the contemporary life. In fact, it was formed on the overlap of diplomatic and legal discourses. Thus, international legal discourse has such significant peculiarities as:

1. Assimilation, in particular, collectivization is used in order to indicate international legal discourse overwhelming character.
2. Institutionalization, i.e. UN and its agencies creation.
3. Prolixity, i.e. detailed descriptions.
4. Ambiguity sometimes leading to the double standards policy and even to the international legal discourse fragmentation.
5. Use of Latinisms as a legal discourse contribution and French loanwords as a result of its inherent connection with the diplomatic discourse.
6. Impersonalization, i.e. the use of Passive Voice.
7. Excessive solemnity and politeness that implies its close ties with the diplomatic discourse.
8. Indetermination.
9. Use of words associated with legal discourse including archaisms as well as legal terms.
10. Categorization.
11. Complex and compound sentences prevalence.

12. Regulation and persuasion as the two main aims of the international legal discourse.

The aforementioned allows us to conclude, that international legal discourse is an autonomous type of discourse that gradually changes and reveals perspectives for the future research.

REFERENCES

1. Azadbakht, F. (2019). The Language of International Law; Monologue or Polyphonic Test. *International Studies Journal (ISJ)*, Vol. 15, No. 4 (60), 19-30. https://doi.org/10.22034/isj.2019.89543

2. Butko, N.G., & Butko, O.A. (2023). A Short Analysis of English Legal Discourse. *The XXIV International Scientific and Practical Conference "Current scientific opinions on the development of current education"*, 208-209. https://eu-conf.com/events/current-scientific-opinions-on-the-development-of-current-education/

3. Butko O.A. (2023). The Pragmatics and the Discourse Interconnection. *II International scientific and practical conference "Modern Approaches to Problem Solving in Science and Technology"*. Warsaw, Poland https://isu-conference.com/arkhiv/modern-approaches-to-problem-solving-in-science-and-technology/

4. Cheng, L., & Machin, D. (2022). The law and critical discourse studies. *Critical Discourse Studies*, 20(3), 243 - 255. https://doi.org/10.1080/17405904.2022.2102520

5. Coaguila, J. (2005). El análisis discursivo del derecho. *Isonomía, Revista de Teoría y Filosofía del Derecho*, núm. 23, 165-177. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1405-02182005000200008

6. D'Acquisto, G. (2017). *A Linguistic Analysis of Diplomatic Discourse: UN Resolutions on the Question of Palestine.* Cambridge Scholars.

7. Dellavalle, S. (2017). Law as a Linguistic Instrument Without Truth Content? On the Epistemology of Koskenniemi's Understanding of Law. *Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, 199-233. https://doi.org/10.2139/ssrn.2773743

8. Domínguez, F.N. (1999). El discurso jurídico. Aspectos lingüísticos y culturales del lenguaje jurídico en los países del área francófona y su relación con la traducción. *Lengua y cultura estudios en torno a la traducción : volumen II de las actas de los VII Encuentros Complutenses en torno a la traducción*, 437-446. https://cvc.cervantes.es/lengua/iulmyt/pdf/lengua_cultura/54_navarro.pdf

9. Goodrich, P. (1984). *Legal Discourse; Studies in Linguistics, Rhetoric and Legal Analysis.* University of Edinburgh.

10. Gotti, M. (2008). El discurso jurídico en diversas lenguas y culturas: Tendencia a la globalización e identidades locales. *Revista Signos,* 41(68) 381-401 https://www.redalyc.org/pdf/1570/157013774002.pdf

11. Goy, C.Q. (2022). La lingüística y el derecho. Un análisis desde a perspectiva de género. *Revista Digital de Políticas Linguísticas*, Núm. 16. https://revistas.unc.edu.ar/index.php/RDPL/article/view/39528

12. Hall, E.T., Hall M.R. (1990). *Understanding Cultural Differences.* Intercultural Press, Yarmouth, Maine.

13. Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. Sage.

14. Holtseva, M. (2023). Anglomovnyi dyplomatychnyi dyskurs Rady Bezpeky OON: struktura i pragmatyka [Dissertation for Ph.D. Degree in Philology, Borys Grinchenko Kyiv University] (in Ukrainian). https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46099/

15. International Covenant on Civil and Political Rights (1966). https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights

16. Kravchenko, N.K. (2007). Mizhnarodno-pravovyi dyskurs: kognityvno-komunikatyvnyi aspekt [Dissertation for Sc.D. Degree in Philology (10. 02. 15 - General linguistics), Taras Shevchenko National University of Kyiv] (in Ukrainian).

17. Kravchenko, N.K., & Nikolska, N.V. (2020). Discourse Structure Relationships (Based on International Legal "Soft Law" Discourse). *International journal of philology,* Vol. 11, № 1, 2020, 101-107. https://doi.org/10.31548/philolog2020.01.101

18. Kolesnyk, O. (2018). Verbal Representations of the Value-Concepts: A Linguo-Cultural Sketch. *Linguaculture,*. 9(1), 41–54. https://doi.org/10.47743/lincu-2018-1-0112

19. Kolesnyk, O.S., & Holtseva, M. (2022). Lies and deception in modern english diplomatic discourse: pragmatics in interdisciplinary focus. *Cogito - Multidisciplinary research journal, 14 (1).* pp. 154-173. https://cogito.ucdc.ro/COGITO_MARTIE_2022.pdf

20. Kopytina, A., & Makhachashvili, R.K. (2021). Associative conceptual constant of subconcepts E-space and Cyberspace. *Periodyk naukowy akademii polonijnej (1).* pp. 71-84. https://doi.org/10.23856/4408

21. Loma-Osorio Fontecha, M. (2004). *Estructura y función del texto económico fundamentos de una léxico-gramática del discurso económico en español y en inglés.* Madrid: Universidad Complutense de Madrid, PhD thesis.
https://www.europeana.eu/mt/item/9200101/BibliographicResource_1000126629852

22. Makhachashvili, R.K., & Bilyk, K. (2019). Korpusne doslidzhennia tekstiv rubryky "nadzvychaini novyny" u frantsuzkii, angliiskii ta ukraiinckii movah. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, Seria Filologia, 4 (43), 151-154.
https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.36

23. Makhachashvili, R.K., & Bilyk, K. (2021). Doslidzhennia funktsionalno-linhvistychnykh aspektiv zaholovkiv tekstiv novyn u suchasnomu frantsuzkomu mediadyskursi. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, Seria Filologia, 1 (48), 139-143. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-1.33

24. Mowbray, J. (2014). "The future of international law: shaped by English", Völkerrechtsblog, https://doi.org/10.17176/20170104-165855

25. Pozhar, A. (2021). "Movlennevi akty ekspresyviv u mizhnarodno-pravovomu dyskursi: typy, struktura i funktsii". *Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Philological Periodical of Lviv"*, № 10, 2021. https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-10.17

26. Reservations and declarations made by State parties of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). (2017).
https://ccprcentre.org/files/media/List_of_ICCPR_reservations.pdf

27. Scott, R. (2001). *Institutions and Organizations*. Sage.

28. Smolka, J., & Pirker, B. (2016). International Law and Pragmatics — An Account of Interpretation in International Law. International Journal of Language & Law vol. 5, 1-40. https://doi.org/10.14762/jll.2016.001

29. UNCTAD (2024). UN list of least developed countries https://unctad.org/topic/least-developed-countries/list

30. United Nations. (n.d.). New globalization report: Three mega-trends expected to impact our future. https://www.un.org/en/desa/new-globalization-report-three-mega-trends-expected-impact-our-future

31. United Nations. Peremptory norms of general international law (Jus cogens). Analytical Guide to the Work of the International Law Commission (2024).
https://legal.un.org/Ilc/guide/1_14.shtml
32. United Nations Charter (1945). https://untso.unmissions.org/sites/default/files/united_nations_charter.pdf
33. United Nations Convention on the Law of the Sea (1982). https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
34. van Leeuwen, T. (1996). The representation of social actors. In C.R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Ed.), *Texts and Practices. Readings in Critical Discourse Analysis* (pp.32-70). Routledge.
35. Vienna Convention on Diplomatic Relations (1961). https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf
36. Vienna Convention on the Law of Treaties (1969). https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf
37. Whittaker, S. (2014). Contrastive legal discourse research. Corpus design and applications. *Revue française de linguistique appliquée,* 2014 (1) (Vol. XIX), 49-57. https://www.cairn.info/revue-francaise-de-linguistique-appliquee-2014-1-page-49.htm?ref=doi
38. Zhang, J. (2015). *Implicitness Constructed and Translated in Diplomatic Discourse*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Дата надходження статті до редакції: 12.02.2025
Прийнято до друку: 17.03.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.244
УДК 81'255.2=03(04)

ПРИКЛАДНІ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СТАНДАРТУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛАТИНИЦІ

Вакуленко М. О.
Дармштадтський університет прикладних наук
"Hochschule Darmstadt"
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0772-7950
maxvakul@yahoo.com

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

У статті розглянуто підходи до латинізації сучасних, староукраїнських і давньоукраїнських текстів. Підставою для цього дослідження є потреба в науково обґрунтованій латинізації українських текстів з урахуванням історичного розвитку української мови, яка стала особливо актуальною в зв'язку з реальними перспективами євроінтеграції України.

На цей час в Україні чинними є дві різні системи латинізації: Постанова № 55 Кабінету Міністрів України "Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею" від 27 січня 2010 року, яка орієнтує романізацію українських назв на англійську мову, і національний транслітераційний стандарт ДСТУ 9112:2021 "Інформація і документація – Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання".

Мета цього дослідження полягає в тому, щоб з'ясувати лінгвістичні, технологічні, історичні, правові та екзистенційні аспекти практичного використання Україною транслітераційних норм латинізації українських текстів і виробити відповідні рекомендації щодо використання цих правил.

Об'єктивний порівняльний аналіз загальноприйнятих у світовій лінгвістиці і в міжнародній стандартизації підходів на тлі українських показує, що транскодувальна таблиця Постанови № 55 Кабінету Міністрів України "Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею" від 27 січня 2010 року не відповідає потребам нашої держави в сфері транслітерації.

*До головних **переваг** ДСТУ 9112:2021 належать його відповідність міжнародним вимогам до транслітерації, узгодженість із міжнародним стандартом ISO 9:1995 і фіксація давності української мови. Через це ДСТУ 9112:2021 придатний не тільки для бібліографії, а також для історичних пам'яток України та використання в сучасних лінгвістичних технологіях, які потребують латинізації. Зокрема, ДСТУ 9112:2021 забезпечує можливість відновити вихідну форму текстів, які охоплюють не тільки звичайні українські слова, а також скорочення й абревіатури. Така*

особливість робить його незамінним для величезних масивів текстів на мільйони та мільярди слів, транслітерація яких відбувається в автоматичному режимі.

*У **правовому** плані використання ДСТУ 9112:2021 сприятиме практичному втіленню положень Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" щодо застосування української мови (п. 6в ст. 3), вивчення української мови за кордоном (п. 6є ст. 3), поширення української мови в світі (п. 7 ст. 3), написання українських імен (ст. 40), топонімів (ст. 41) та інших назв (ст. 36).*

Оптимальним варіантом для України є широке впровадження в практику ДСТУ 9112:2021 "Інформація і документація – Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання". Для цього потрібно прийняти відповідне рішення на державному рівні.

***Ключові слова:** транслітерація, українська латиниця, транслітераційний стандарт, принципи транслітерації, кирилиця, історичні тексти.*

Vakulenko M. O. Applied and existential aspects of the implementation of the national standard of Ukrainian Latinics.

This article aims to consider Latinization systems for Ukrainian language in comparison with transliteration standards of other languages. The basis for this study is the need for a scholarly based Latinization of Ukrainian texts, taking into account the historical development of the Ukrainian language, which has become especially relevant in connection with the real prospects of Ukraine's European integration.

Currently, two different Romanization systems are in force in Ukraine: Resolution No. 55 of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On streamlining the transliteration of the Ukrainian alphabet into Latin" dated January 27, 2010, which guides the Romanization of Ukrainian names into English, and the national transliteration standard DSTU 9112:2021 "Information and documentation – Cyrillic-Latin transliteration and Latin-Cyrillic re-transliteration of Ukrainian texts. Writing rules".

The purpose of this study is to find out the linguistic, technological, historical, legal and existential aspects of Ukraine's practical use of the transliteration norms of the Latinization of Ukrainian texts and to develop appropriate recommendations for the use of these norms.

An objective comparative analysis of approaches generally accepted in world linguistics and in international standardization against the Ukrainian background shows that the transcoding table of Resolution No. 55 of the Cabinet of Ministers of Ukraine does not meet the needs of our state in the field of transliteration.

The main advantages of DSTU 9112:2021 include its compliance with international requirements for transliteration, consistency with the international standard ISO 9:1995 and fixation of the antiquity of the Ukrainian language. Because of this, DSTU 9112:2021 is suitable not only for bibliography, but also for historical monuments of Ukraine and use in modern linguistic technologies that require Latinization. In particular, DSTU 9112:2021 provides an opportunity to restore the original form of texts, which include not only ordinary Ukrainian words, but also abbreviations. This feature makes it indispensable for huge text arrays of millions and billions of words, the transliteration of which takes place automatically.

From a legal point of view, the use of DSTU 9112:2021 will contribute to the practical implementation of the provisions of the Law of Ukraine "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language" regarding the use of the Ukrainian language, studying the Ukrainian language abroad, spread of the Ukrainian language in the world, writing of Ukrainian names, toponyms, and other names.

The best option for Ukraine is the wide implementation of DSTU 9112:2021 "Information and documentation – Cyrillic-Latin transliteration and Latin-Cyrillic re-transliteration of Ukrainian texts. Writing rules". For this, an appropriate decision must be made at the state level.

Keywords: *transliteration, Ukrainian Latinics, transliteration standard, transliteration principles, Cyrillic script, historical texts.*

Вступ

В умовах гібридної війни особливого, екзистенційного значення набувають історичні дослідження, які показують давність і розвиненість української мови. З іншого боку, в зв'язку з реальними перспективами євроінтеграції України постає завдання створити передумови для ефективного входження української мови в багатомовні сценарії опрацювання природної мови та включення українських пам'яток у програми збереження історичної спадщини, що передбачає ізоморфну (взаємнооднозначну) романізацію назв цих пам'яток (див. Vakulenko, 2023; Vakulenko, 2024). Тому **актуальним** є питання науково обґрунтованої латинізації українських текстів, які належать до різних періодів української писемності.

Питання транслітерації комплексне, воно є дотичним до різних галузей і потребує специфічної кваліфікації в різних сферах. Наприклад, славістична енциклопедія, де була оприлюднена стаття "Transliteration" (Vakulenko, 2024), розглядає його як належне до славістичних проблем. А от організатори міжнародної конференції "Chance for science" (22 квітня 2022 року) віднесли його до інформаційних технологій.

Мета цієї статті полягає в тому, щоб з'ясувати лінгвістичні, технологічні, історичні, правові та екзистенційні аспекти практичного використання Україною транслітераційних норм латинізації українських текстів і виробити відповідні рекомендації щодо використання цих правил.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез

Країни Європи прихильно ставляться до Міжнародного транслітераційного стандарту ISO 9:1995 (ISO 9) і активно його застосовують. Зокрема, у 2013–2015 роках програма Erasmus Mundus надала три стипендії на розвиток і впровадження української латиниці, яка узгоджена з ISO 9:1995. Навіть Росія використовує подібний стандарт у міжнародному спілкуванні, що забезпечує інтеграцію російської мови в європейський і світовий простір. Тож використання Україною відповідного

стандарту для латинізації своїх текстів було б виразним сигналом належності нашої держави до європейського простору в правовому, лінгвістичному, технологічному, історичному та екзистенційному планах. Це допоможе Україні зайняти належне місце у світовій славістиці та у світових мовно-інформаційних процесах.

На жаль, у світі набуло поширення російське бачення розвитку слов'янських мов, унаслідок чого ані давньоукраїнська, ані староукраїнська мови не мають свого представлення в чинних міжнародних стандартах транслітерації історичних текстів – у тому ж ISO 9:1995, у стандарті Бібліотеки Конгресу США (Church Slavic, 2022), а також в інших славістичних стандартах. Щоправда, згадані стандарти містять літери церковнослов'янської мови, варіантом якої можна вважати давньоукраїнську мову – але реєстр цих літер далеко не повний. Наприклад, в ISO 9:1995 немає <ȣ>, <ѿ>, <ѥ>, <ѧ>, <ѫ> та інших букв давньоукраїнського / церковнослов'янського алфавіту, а в стандарті Бібліотеки Конгресу США не вистачає літер <ꙁ>, <ї>, <ꙗ>. Щобільше, остання система оперує діакритичними знаками, що робить її малопридатною для використання в сучасних бібліографічних стандартах, насамперед тих, які використовують так звані *MARC*-формати та їхні похідні (Fritz & Fritz, 2003; Hopkinson, 2008).

За свідченням Ю. В. Павленка, у Києві в IX столітті – ще до початку просвітницької діяльності Кирила та Мефодія – користувалися протокирилицею (Брайчевський, 2009, с. 15). Існує також чимало задокументованих фактів ранніх мовних контактів української мови. Наприклад, у записах Костянтина VII Багрянородного (Κωνσταντίνος Ζ' Πορφυρογέννητος), зроблених 949 року грецькою мовою, Київ і назви деяких дніпровських порогів фігурують таким чином: *το Κίαβο*, *το Κιοάβα* (sic), *τον Κίοβα* (sic) (Shevelov, 1979, с. 209); *Νεασήτ* (< Νєιасъить), *Νεσσουπή* (< Νєсъпи), *Βερούτζη* (< Вьржшти < вьрѣти) (Соболевскій, 1907, сс. 20, 41). Цей текст є писемною пам'яткою саме давньоукраїнської мови, адже давньоукраїнське дієслово *вьрѣти* відповідає сучасному українському *вирувати*, а його сучасний російський відповідник істотно відрізняється: *бурлить*.

Латинізоване представлення окремих українських літер також має історичне значення. Наприклад, українська буква <г> існувала ще в протокирилиці, про що свідчать писемні пам'ятки IX століття (Брайчевський, 2009, сс. 29-30, 142), і походить вона з давньогрецької гами <γ>, якій у

латинографічних мовах відповідає <g>: *Gregory* (англ.), *geology* (англ.), *giro* (іт.), *gusto* (ісп.), *grafolog* (чес.). Таке походження передбачає наявність графічного елемента “g” і в транслітерації давньоукраїнської <г>. Збереження цього елемента в транслітерації <г> в пізніші періоди відображає тяглість української писемної спадщини, наступність алфавітів, які існували в історії української мови, і таким чином заперечує російські міфи про вторинність і штучність української мови.

Також важливою ознакою історичності української латиниці є вживання букви “j” для транслітерації "й" і йотованих літер, адже саме таким чином були транслітеровані українські назви починаючи принаймні з XIV століття (Shevelov, 1979, с. 693), а в українських пам’ятках ділової писемності на основі польської мови – починаючи з XV століття (Нікітіна, Яковенко, 2004, с. 292). Така передача йотації підтверджує статус української мови як самостійної мови з давніми слов’янськими графічними традиціями. Наявність власної писемної традиції принципово відрізняє українську мову від мов постколоніальних країн (таких, як Камерун і Мозамбік), які до приходу європейських колонізаторів не мали своєї писемності, і тому їхній алфавіт і правопис орієнтуються на мову метрополії. Оскільки українська мова має давню писемну традицію, яка включає в себе кириличне та латиничне письмо, романізація українських текстів може і повинна відбуватися на основі її власних графічних надбань, а не за допомогою засобів якоїсь панівної мови як референта чи посередника. Така слов’яноцентричність української латиниці може стати важливим чинником зростання впливу української мови у колі слов’янських мов та інших мов світу.

Методологія дослідження

Проведено комплексний аналіз транскодувальної таблиці, яка лежить в основі Постанови № 55 "Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею" від 27 січня 2010 року (КМУ, 2010), та національного транслітераційного стандарту ДСТУ 9112:2021 "Інформація і документація – Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання" (ДСТУ 9112) щодо їх відповідності правовим нормам і потребам української мови на сучасному етапі. Дослідження проводилося за допомогою методів науки термінології (див. Вакуленко, 2023, сс. 126–128) – статистичного (який

охоплює спостереження та констатаційний етап описового та зіставного методів) та аналітичного (який охоплює інтерпретаційний етап описового методу, порівняльний, порівняльно-історичний, структурний і функціональний методи). За допомогою статистичного методу було з'ясовано сучасний стан латинізації українських текстів, а за допомогою аналітичного було визначено переваги та недоліки різних транскодувальних систем і сформульовано рекомендації щодо застовування української латиниці.

Результати дослідження та обговорення

Теперішній стан латинізації українських текстів

На жаль, в Україні досі діє Постанова № 55 "Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею" від 27 січня 2010 року (КМУ, 2010), яка орієнтує латинізацію українських назв на англійську мову. Слід розуміти, що латинізація з урахуванням граматики мови-реципієнта (з недосяжною метою забезпечити "легке" читання) є різновидом практичної транскрипції і не є транслітерацією (Vakulenko, 2024). Таке сплутання транслітерації з практичною транскрипцією свідчить про недостатній науковий рівень розробки, адже принципи транслітерації відомі не тільки укладачам транслітераційних стандартів: їх викладають на першому році навчання на філологічних факультетах у курсі "Вступ до мовознавства". Крім того, лінгвістично невиправданою є орієнтація на англійську мову, яка посідає тільки третє місце в світі за кількістю носіїв мови (англ. *native speakers*). А якщо рахувати гінді та урду як одну мову (адже вони відрізняються лише системою письма та відповідно літературними традиціями), то англійська вже стає четвертою (Zeidan, 2024). Тож мовна картина світу для більшості людства визначається зовсім не англійською мовою.

Отже, основні проблеми з застосуванням Постанови № 55 такі.

1. Постанова № 55 не забезпечує основної вимоги транслітерації – **взаємної однозначності** (ізоморфності) вихідного й транслітерованого текстів. Це є наслідком некоректної латинізації таких літер: **г – h** (уживання модифікатора **h** як окремої літери, що спричиняє неоднозначності при передачі слів із літерами **ж – zh**, **х – kh**, **ч – ch**, **ш – sh**), **є – Ye / ie** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові), **ї – i** (представлення іншою літерою), **й –**

у / і (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові), **ц – ts** (представлення іншими літерами), **ь** – ігнорування, **ю – Yu / iu** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові), **я – Ya / ia** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові). Ці неоднозначності виникають для 8 з 33 літер українського алфавіту, що становить майже чверть від їхнього загального числа.

Через це помітну кількість романізованих українських назв неможливо ідентифікувати: *Гальченко – Галченко* (Halchenko), *Паньківська – Панківська* (Pankivska), *Польова – Полова* (Polova), *Лялько – Ліалко* (Lialko), *Возіанов – Возянов* (Vozianov), *Пії – Пій* (Pii), *Юрівка – Юр'ївка* (Yurivka), *Лар'їн – Ларін* (Larin), *Левитський – Левицький* (Levytskyi) тощо. Крім таких слів, українські тексти можуть містити в собі спеціальні літерні позначення та абревіатури. Тож ігнорування вимог взаємної однозначності та зворотливості робить відновлення вихідного тексту неможливим. Експоненційне зростання інформаційних потоків, значна частина яких потребує латинізації, робить подібні системи **непридатними** для теперішніх і майбутніх лінгвістичних технологій.

Уже під час відкритої російської агресії стало відомо про кричущий випадок сплутання назв *Ярун* і *Ярунь* (Yarun) унаслідок ігнорування знака м'якшення при транслітерації, що призвело до серйозної навігаційної помилки безпілотника, яка могла стати причиною поширення військових дій на інші країни. Усе це, очевидно, є наслідком порушення базових принципів транслітерації в таблиці, яку містить Постанова № 55.

2. Постанова № 55 накидає **російські** латинізовані форми, ігноруючи питому українську "ї" та знак м'якшення у суфіксах "ець" і "ськ": *Україна – Ukraina = Украина, Новоукраїнка – Novoukrainka = Новоукраинка*, *Леся Українка – Lesia Ukrainka = Леся Украинка; Семенець – Semenets = Семенец, Донецьк – Donetsk = Донецк, Південноукраїнськ – Pivdennoukrainsk = Пивденноукраинск*.

3. Така орієнтація на поширені світові мови – англійську та російську – ставить Україну в один ряд із **країнами третього світу** (Камерун, Мозамбік та інші), які до приходу завойовників своєї писемності не мали і тому змушені орієнтувати свою писемність на мову метрополії. Але ж українська мова має давні писемні традиції, і нам не личить так її принижувати.

4. Назва Постанови № 55 – "Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею" – свідчить, що вона стосується виключно **алфавіту**, тобто впорядкованої послідовності окремих літер *а, б, … ю, я*, і не є придатною для текстів (назв), які складаються з буквених комбінацій.

5. Постанова № 55 не може забезпечити латинізацію старо- і давньоукраїнських текстів, оскільки не містить відповідних літер. Таким чином, назви **історичних** праць і артефактів латинізувати за допомогою Постанови № 55 неможливо.

6. Після прийняття **Закону** України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", який вимагає латинізувати українські назви таким чином, щоб забезпечувати українське звучання, Постанова № 55 є сумнівною і з правового погляду, оскільки зорієнтована не на українське, а на англійське та російське звучання. Зокрема, передача йотованих через “y” та “i”, а "ц" через “ts” орієнтує читача на англійську вимову, а передача "ї" як "і" та відсутність знака м’якшення в суфіксах "ець" і "ськ" відтворює вимову російську: *Ємець – Yemets*, *Донецьк – Donetsk*, *Південноукраїнськ – Pivdennoukrainsk*.

Хоча точне дотримання звучання не є першочерговим завданням транслітерації (Vakulenko, 2024), ця вимога закону цілком релевантна з огляду на те, що 76,7% правописних форм українських слів збігаються з їхньою транскрипцією (Широков, Шевченко, 2005). Це підтверджує фонетичність українського правопису та високу кореляцію звучання українського тексту з його письмовою формою, що й дає достатні підстави говорити про невідповідність Постанови №55 вимогам Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

Переваги ДСТУ 9112:2021

Тому необхідним є широке впровадження в практику пов’язаного з ISO 9:1995 національного транслітераційного стандарту ДСТУ 9112:2021 "Інформація і документація – Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання" (ДСТУ 9112), який набув чинності 1 квітня 2022 року. В основі цього стандарту лежить розробка **української латиниці**, що базується на затверджених Держстандартом України 18 жовтня 1995 року принципах транслітерації (Вакуленко, 2015, сс. 242–243), які конкретизують міжнародні вимоги до транслітераційних стандартів (ISO 9; Unicode transliteration guidelines, 1991–2024; див. також ISO 233; ISO 259; ISO 11940) відповідно до

української мови. Ця розробка пройшла багаторічну апробацію в Україні та за її межами і схвалена академічною Транслітераційною комісією 16 листопада 2000 року, створеною після депутатського запиту Леся Танюка та Павла Мовчана.

До головних **переваг** ДСТУ 9112:2021 належать його відповідність міжнародним вимогам до транслітерації, узгодженість із міжнародним стандартом ISO 9:1995 і фіксація давності української мови. Через це ДСТУ 9112:2021 придатний не тільки для бібліографії, а також для історичних пам’яток України та використання в сучасних лінгвістичних технологіях, які потребують латинізації (Vakulenko, 2024). Зокрема, ДСТУ 9112:2021 забезпечує можливість відновити вихідну форму текстів, які охоплюють не тільки звичайні українські слова, а також скорочення й абревіатури. Така особливість робить його незамінним для величезних масивів текстів на мільйони та мільярди слів, транслітерація яких відбувається в автоматичному режимі.

Важливо, що ДСТУ 9112:2021 має істотне **екзистенційне** значення – оскільки фіксує існування української мови від X століття, що відповідає встановленим історичним і мовним фактам (див. Shevelov, 1979; Мозер, 2018) і є ефективним чинником протидії російській пропаганді щодо "вторинності" української мови. Попереду важка боротьба за впровадження науково виваженого розуміння історії слов’янських мов, яке протистоїть поширеному нині російському її баченню. А без практичного впровадження ДСТУ 9112:2021 нам буде важко пояснити світові, чому назви **пам’яток** старо- і давньоукраїнської доби, зокрема назви праць Памва Беринди, Мелетія Смотрицького та Лаврентія Кукіля (Зізанія) потрібно транслітерувати за українською, а не російською нормою.

У **правовому** плані використання ДСТУ 9112:2021 сприятиме практичному втіленню положень Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" щодо застосування української мови (п. 6в ст. 3), вивчення української мови за кордоном (п. 6є ст. 3), поширення української мови в світі (п. 7 ст. 3), написання українських імен (ст. 40), топонімів (ст. 41) та інших назв (ст. 36).

До набуття чинності ДСТУ 9112:2021 офіційними варіантами назви "Україна" були або ж англійський екзонім *Ukraine*, або ж російський *Ukraina*, що вступало в суперечність із резолюціями ООН: IV/20 – "Про зменшення кількості екзонімів" – і V/13 – "Про переважність національних форм

географічних назв". Транслітерація назви "Україна" згідно з ДСТУ 9112:2021 дає латинізовані ендоніми (національні форми) *Ukraïna* (система А) та *Ukrajina* (система Б), які мають перевагу над згаданими екзонімами. Подібним чином романізуються й похідні назви: *Новоукраїнка – Novoukraïnka* (система А), *Novoukrajinka* (система Б); *україніт – ukraïnit* (система А), *ukrajinit* (система Б).

Оскільки ДСТУ 9112:2021 є насамперед бібліографічним стандартом, а назвою твору може бути будь-який текст, то важливою його характеристикою є забезпечення повної еквівалентності вихідного й транслітерованого текстів і відповідно можливості відтворення вихідного тексту шляхом ретранслітерації. Такі тексти можуть містити не тільки звичайні українські слова, а також скорочення й абревіатури: *Справа Левицького проти Левитського – Sprava Levycjkoǧo proty Levytsjkoǧo* (система А) / *Sprava Levycjkogho proty Levytsjkogho* (система Б); *Де вулиця Паньківська, а де Панківська – De vulycja Panjkivsjka, a de Pankivsjka* (системи А, Б); *Мене звуть Ліліана, а не Ліляна – Mene zvutj Liliana, a ne Liljana* (системи А, Б); *30-31 жовтня проводиться чемпіонат СГОСТУ – 30-31 žovtnja provodytjsja chempionat SǦOSTU* (система А) / *30-31 zhovtnja provodytjsja chempionat SGhOSTU* (система Б); *Наш атлет переміг у категорії до 80 кг – Naš atlet peremiǧ u kateǧoriji do 80 kǧ* (система А) / *Nash atlet peremigh u kateghoriji do 80 kgh* (система Б).

У реаліях сучасної війни з Росією ДСТУ 9112:2021 набуває **подвійного призначення**. Це яскраво підкреслює приклад із навігаційною помилкою безпілотника, який на початку широкомасштабної російської агресії замість населеного пункта Ярунь (на території України) залетів у Ярун (на території Хорватії). Ця помилка стала, очевидно, результатом ігнорування знака м’якшення в механізмі зчитування назви на карті.

Європа починає **визнавати** ДСТУ 9112:2021. Наприклад, на сайті Франкфурта-на-Майні (https://frankfurt.de/) є українська мова, і слово "українська" подано латиницею згідно з ДСТУ 9112:2021. На жаль, згідно з міжнародними правилами, національні стандарти доступні тільки на платній основі, поки якась державна організація не оприлюднить офіційне розпорядження, яке вказує на необхідність використання певного стандарту. Тому прийняття відповідного рішення автоматично зробить ДСТУ 9112:2021 відкритим, що полегшить його використання всіма зацікавленими сторонами.

Упровадивши ДСТУ 9112:2021, Україна піде подібним до Японії та Китаю шляхом. У Японії довгий час існувала зорієнтована на англійську мову система романізації *Hepburn*, на заміну якій фізик *Айкіцу Танакадате* розробив систему *Nihon (Nippon)*, яка відображає японську вимову і яку японський уряд офіційно затвердив у 1937 році (Mair, 2022). Пізніше цю систему вдосконалили під назвою *Kunrei*, і цю останню застандартизовано як ISO 3602 (Romanizing Japanese, 2009, p. 1). Цей стандарт вивчають у японських школах і рекомендують для використання в академічних текстах. У Китаї також офіційно затверджено і застандартизовано систему *Hanyu pinyin*, яка відображає суто транслітераційний підхід, без залучення мови-посередника (Xing & Feng, 2016).

Маніпуляції щодо української латиниці

В українському мовному просторі діють нечисленні, але достатньо впливові особи, які прагнуть не допустити належного впровадження ДСТУ 9112:2021 і застосовують для цього такі маніпулятивні тези.

"Розробники ДСТУ 9112:2021 хочуть скасувати кирилицю і запровадити для української мови виключно латинське письмо".

Цей прийом називається "смердючий оселедець". Він полягає в тому, щоб огульно звинуватити опонента в чомусь страшному, не особливо дбаючи про підстави. Але, як видно з наукових робіт розробників ДСТУ 9112:2021 (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2024), це не відповідає дійсності. Щобільше, самі транслітераційні стандарти – а їх у світі десятки – слугують заслоном від можливих намагань відмовитися від автентичного письма, оскільки чітко окреслюють сфери застосування латиниць. Слід зауважити, що країни, які перейшли на латиницю (Туреччина, Молдова тощо) не потребували для цього національних транслітераційних стандартів.

"У процесі транслітерації потрібно намагатися забезпечити зрозуміле і легке прочитання наших назв для англомовних осіб".

Це типовий прийом, який називається "відволікання", і полягає він у спробах відвернути увагу від головного і звести розмову на другорядні речі. Цю тезу можна розцінювати і як приклад наївної необізнаності. Вона насамперед демонструє незнання (або ігнорування) базових принципів транслітерації, які зазначені не тільки в усіх транслітераційних стандартах (ISO 9; Unicode transliteration guidelines, 1991–2024; див. також ISO 233; ISO 259; ISO 11940), а й викладаються в курсі "Вступ до мовознавства" на першому році навчання студентів філологічних спеціальностей. Крім того,

вона розрахована на людей, які також не знають цих принципів. Як відомо, дотримання "легкої" чи "зручної" вимови для якихось груп осіб не є головним завданням транслітерації. Щобільше, досягти цієї мети в принципі неможливо через істотні фонетичні відмінності в різних мовах (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2024). Крім того, як було зазначено вище, англійська мова лише третя або четверта за кількістю носіїв (Zeidan, 2024).

"Ми не мо жемо вже міняти те, що прийнято, бо буде хаос".

Це типовий прийом залякування неіснуючими небезпеками. Навпаки, саме Постанова №55 спричиняє хаос через те, що не відповідає базовим вимогам до транслітераційних систем. І з часом цей хаос буде тільки більшати, якщо держава не прийме належних рішень щодо впровадження ДСТУ 9112:2021. Слід нагадати, що в Японії була куди гірша ситуація: там понад 100 років панувала система *Hepburn*, зорієнтована на англійську мову як на "старшого брата", аж поки не було затверджено національний стандарт латиниці, який відповідає специфіці японської мови. Тут доречно запитати, у чому полягає справжня зацікавленість цих людей, які так старанно поширюють подібні безпідставні "страшилки", і хто такі "ми". Можливо, у них є якісь інші інтереси, далекі від наукових і державних.

Крім того, слід запитати в цих людей, де була їхня принциповість у січні 2010 року, коли група невідомих осіб подала на підпис тодішньому прем’єру Юлії Тимошенко (саме перед другим туром президентських виборів) проєкт Постанови №55, яка ігнорує рішення академічної Транслітераційної комісії від 16 листопада 2000 року щодо української латиниці. Такі дії можуть свідчити або ж про фахову некомпетентність усіх причетних до цієї справи осіб, або ж про якусь особливу їхню зацікавленість, яка зумовлюється далеко не науковими і зовсім не державницькими чинниками. Тож і виходить замість євроінтеграції – афроінтеграція.

"У 1993 році в Інституті української мови відбулася конференція, де обговорювали питання транслітерації, і на основі цих матеріалів було вироблено Постанову №55".

Це також відволікання. У науковому дискурсі не прийнято посилатися на матеріали конференцій 30-річної давнини. Посилатися варто на енциклопедичні статті та монографії (бажано не старіші 25 років), а також на свіжі статті у фахових журналах, бажано скопусівських (не старіші 5 років). Тож така апеляція свідчить про відсутність у прихильників таких тез належних публікацій, а отже про їхній недостатній фаховий рівень. Для

порівняння: про необхідність упровадження ДСТУ 9112:2021 пише авторитетна міжнародна енциклопедія не далі як у 2024 році (Vakulenko, 2024).

Про брак фахової компетентності свідчить і те, що розробники Постанови №55 не знали або проігнорували рішення академічної Транслітераційної комісії від 16 листопада 2000 року щодо української латиниці. Або не розуміють, що рівень такої комісії значно вищий, ніж рівень учасників конференції. Про це ж свідчить і те, що розробники Постанови №55 проігнорували затверджені 18 жовтня 1995 року Держстандартом України наукові принципи транслітерації. Тож і виходить замість євроінтеграції – афроінтеграція.

"У США була видана велика енциклопедія, в якій латинізували українські назви близько до Постанови №55, а ще є гарвардська транслітерація".

Це також відволікання. Українська мова існувала задовго до того, як з'явилась оця енциклопедія. І, як зазначено вище, в історії української мови не було орієнтації на англійську мову. Така орієнтація була штучно накинута аж наприкінці XX століття. Тож ці речі несумірні. Так звана "гарвардська транслітерація" - це насправді не відомі широкому науковому загалу правила, які застосовує маловідомий журнал Гарвардського інституту українських досліджень. Ці правила навіть не мають своєї веб-сторінки. Для порівняння: у цій роботі ми говоримо про загальноприйняті транслітераційні стандарти.

"Наявність двох систем транслітерації в стандарті – з діакритичними знаками і без – може заплутати".

Це теж спроба залякати. Усі транслітераційні стандарти містять дві такі системи, і це нікого не заплутує. Щобільше, в Китаї популярні три системи романізації, в Японії – дві, в Кореї – близько 20. І це їх теж не заплутує.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Практичне впровадження ДСТУ 9112:2021 є важливим кроком у напрямі **мовнотехнологічної та мовно-інформаційної євроінтеграції України**, що є одним із пріоритетів політики держави.

Унаслідок російської агресії значну частину інфраструктури України зруйновано, і вона підлягає відновленню, включаючи таблички, вивіски та покажчики з українськими латинізованими написами. Тому впровадження транслітераційного стандарту ДСТУ 9112:2021 доцільне саме в цей час, коли вже є потреба у створенні і встановленні нових написів і коли є закордонна

фінансова допомога на цю справу. У перспективі впровадження транслітераційного стандарту ДСТУ 9112:2021 сприятиме включенню українських науковців і освітян у низку міжнародних проєктів щодо опрацювання природної мови (завдання анотування текстів, заповнення парадигм відмінювання і под.), що стане для них істотною додатковою фінансовою підтримкою.

ДЖЕРЕЛА

1. *Church Slavic romanization table*. (2022). ALA-LC Church Slavic. Retrieved November 16, 2024, from https://www.loc.gov/catdir/cpso/romanization/churchsl.pdf.
2. Fritz, Richard, & Fritz, Deborah. (2003). *MARC 21 for everyone: A practical guide*. Chicago.
3. Hopkinson, A. (2008). *UNIMARC manual: Bibliographic format*. London.
4. ISO 233:1984. *Documentation – Transliteration of Arabic characters into Latin characters*. Retrieved November 16, 2024, from https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:233:ed-1:v1:en.
5. ISO 259:1984. *Documentation – Transliteration of Hebrew characters into Latin characters*. Retrieved November 16, 2024, from https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:259:ed-1:v1:en.
6. ISO 9:1995. *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*. Retrieved November 16, 2024, from iso.org/standard/3589.html.
7. ISO 11940:1998. *Information and documentation – Transliteration of Thai*. Retrieved November 16, 2024, from https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:11940:ed-1:v1:en.
8. Mair, Victor. (2022). Japanese Romanization: They still haven't decided. *Language log*. Retrieved November 16, 2024, from languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=56461.
9. *Recommended system for Romanizing Japanese*. (2009). Department of English language / Komaba Organization for Educational Development. The University of Tokyo, Komaba. Retrieved November 16, 2024, from park.itc.u-tokyo.ac.jp/eigo/UT-Komaba-Romanization-of-Japanese-v1.pdf.
10. Shevelov, George. (1979). *A historical phonology of the Ukrainian language*. Heidelberg.
11. *Unicode transliteration guidelines*. Unicode CLDR project. 1991–2024. Retrieved November 16, 2024, from https://cldr.unicode.org/index/cldr-spec/transliteration-guidelines.
12. Vakulenko, M. (2023). Normalization of Ukrainian letters, numerals, and measures for natural language processing. In: *Digital Scholarship in the Humanities* 38 (3): 1307–1321. Published: 29 December 2022. DOI: 10.1093/llc/fqac090.
13. Vakulenko, M. (2024). Transliteration. In: *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*, Editor-in-Chief: Marc L. Greenberg, General Editor: Lenore A. Grenoble. Retrieved November 16, 2024, from http://dx.doi.org/10.1163/2589-6229_ESLO_COM_038593.
14. Xing, Huang, & Feng, Xu. (2016). The Romanization of Chinese language. *Review of Asian and Pacific studies* 1, 99–111.
15. Zeidan, A. (2024). Languages by number of native speakers. Britannica. Retrieved November 16, 2024, from https://www.britannica.com/topic/languages-by-number-of-native-speakers-2228882.
16. Брайчевський, М. (2009). *Походження слов'янської писемності* [4-е вид.], Київ: Вид. дім "Києво-Могилянська академія".
17. Вакуленко М. О. (2015). *Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: [монографія]*. Івано-Франківськ: Фоліант.

18. Вакуленко, М. О. (2023). *Сучасна українська термінологія: методологія, кодифікація, лексикографічна практика*. Рукопис. Дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ.

19. ДСТУ 9112:2021 (NEQ ISO 9:1995). *Інформація і документація – Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання*. 2022. Retrieved November 16, 2024, from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0260774-21#Text.

20. Кабінет Міністрів України. *Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею. 27 січня 2010 року*. Постанова № 55 Кабінету Міністрів України. Retrieved November 16, 2024, from zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text.

21. Мозер, М. (2018). *Історія української мови*. Київ: Лікбез.

22. Нікітіна, Ф. О., Яковенко, Й. М. Латиниця. (2004). *Українська мова: енциклопедія* / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [2-ге вид., випр. і доп.]. К.: Вид-во "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 291–292.

23. Соболевскій, А. И. (1907). *Лекціи по исторіи русскаго языка*. Москва: Университетская типографія, Страстной бульваръ.

24. Широков, В. А., Шевченко, І. В. (2005). Оцінка точності фонетичного принципу в українському правописі. *Мовознавство*, 5, 41–46.

REFERENCES

1. *Church Slavic romanization table*. (2022). ALA-LC Church Slavic. Retrieved November 16, 2024, from https://www.loc.gov/catdir/cpso/romanization/churchsl.pdf.

2. Fritz, Richard, & Fritz, Deborah. (2003). *MARC 21 for everyone: A practical guide*. Chicago.

3. Hopkinson, Alan. (2008). *UNIMARC manual: Bibliographic format*. London.

4. ISO 233:1984. *Documentation – Transliteration of Arabic characters into Latin characters*. Retrieved November 16, 2024, from https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:233:ed-1:v1:en.

5. ISO 259:1984. *Documentation – Transliteration of Hebrew characters into Latin characters*. Retrieved November 16, 2024, from https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:259:ed-1:v1:en.

6. ISO 9:1995. *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*. Retrieved November 16, 2024, from iso.org/standard/3589.html.

7. ISO 11940:1998. *Information and documentation – Transliteration of Thai*. Retrieved November 16, 2024, from https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:11940:ed-1:v1:en.

8. Mair, Victor. (2022). Japanese Romanization: They still haven't decided. *Language log*. Retrieved November 16, 2024, from languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=56461.

9. Recommended system for Romanizing Japanese. (2009). Department of English language / Komaba Organization for Educational Development. The University of Tokyo, Komaba. Retrieved November 16, 2024, from park.itc.u-tokyo.ac.jp/eigo/UT-Komaba-Romanization-of-Japanese-v1.pdf.

10. Shevelov, George. (1979). *A historical phonology of the Ukrainian language*. Heidelberg.

11. *Unicode transliteration guidelines*. Unicode CLDR project. 1991–2024. Retrieved November 16, 2024, from https://cldr.unicode.org/index/cldr-spec/transliteration-guidelines.

12. Vakulenko, M. (2023). Normalization of Ukrainian letters, numerals, and measures for natural language processing. In: *Digital Scholarship in the Humanities* 38 (3): 1307–1321. Published: 29 December 2022. DOI: 10.1093/llc/fqac090.

13. Vakulenko, M. (2024). Transliteration. In: *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*, Editor-in-Chief: Marc L. Greenberg, General Editor: Lenore A. Grenoble. Retrieved November 16, 2024, from http://dx.doi.org/10.1163/2589-6229_ESLO_COM_038593.

14. Xing, H., & Feng, X. (2016). The Romanization of Chinese language. *Review of Asian and Pacific studies* 1, 99–111.

15. Zeidan, A. (2024). Languages by number of native speakers. Britannica. Retrieved November 16, 2024, from https://www.britannica.com/topic/languages-by-number-of-native-speakers-2228882.

16. Braichevskyi, M. (2009). *Pokhodzhennia slovianskoi pysemnosti [Origin of Slavic Writing]* (4th ed.,). Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia"[in Ukrainian].

17. Vakulenko, M. O. (2015). *Ukrainska terminolohiia: kompleksnyi linhvistychnyi analiz [Ukrainian terminology: a comprehensive linguistic analysis]*. Ivano-Frankivsk: Foliant [in Ukrainian].

18. Vakulenko, M. O. (2023). *Suchasna ukrainska terminolohiia: metodolohiia, kodyfikatsiia, leksykohrafichna praktyka [Modern Ukrainian terminology: methodology, codification, lexicographic practice]*. Doctor's thesis. Kyiv: Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [in Ukrainian].

19. DSTU 9112:2021 (NEQ ISO 9:1995). Information and documentation - Cyrillic-Latin transliteration and Latin-Cyrillic retransliteration of Ukrainian texts. Spelling rules. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0260774-21#Text [in Ukrainian].

20. Kabinet Ministriv Ukrainy. Pro vporiadkuvannia transliteratsii ukrainskoho alfavitu latynytseiu. 27 sichnia 2010 roku. Postanova № 55 Kabinetu Ministriv Ukrainy [Cabinet of Ministers of Ukraine. On streamlining the transliteration of the Ukrainian alphabet into Latin. 27 January 2010. Resolution No. 55 of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text [in Ukrainian].

21. Mozer, M. (2018). *Istoriia ukrainskoi movy [History of the Ukrainian language]*. Kyiv: Likbez [in Ukrainian].

22. Nikitina, F. O., Yakovenko, Y. M. (2004). *Latynytsia. Ukrainska mova: entsyklopediia [Latin alphabet. Ukrainian language: encyclopaedia]* (2nd ed., rev.). Kyiv: Vyd vo "Ukr. entsykl." im. M. P. Bazhana [in Ukrainian].

23. Sobolevskii, A. Y. (1907). *Lektsiy po ystoriy russkaho yazыka [Lectures on the history of the Russian language]*. Moskva: Unyversytetskaia typohrafiia, Strastnoi bulvarъ [in Russian].

24. Shyrokov, V. A., Shevchenko, I. V. (2005). Otsinka tochnosti fonetychnoho pryntsypu v ukrainskomu pravopysi [Assessment of the accuracy of the phonetic principle in Ukrainian spelling]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 5, 41–46 [in Ukrainian].

Дата надходження статті до редакції: 22.03.2025
Прийнято до друку: 28.04.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.245
UDC 81'1

"PERPETUAL STATE OF DISREPAIR": A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF A SPEECH ON THE WORST HIGHWAYS IN THE PHILIPPINES

Tranie Gatil
Samar State University
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0008-0415-5233
tranie.gatil@ssu.edu.ph

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

This study utilizes Fairclough's Critical Discourse Analysis (CDA) framework to examine a legislative speech in the Philippine House of Representatives concerning the severe state of rural road infrastructure. Through textual analysis, this research identifies the strategic use of rhetorical devices—including hyperbole, metaphor, and verdictive speech acts—that influence audience perception and garner support for infrastructure projects. Rhetorical appeals such as ethos, logos, and pathos are highlighted as instrumental in establishing credibility, constructing logical arguments, and evoking emotional responses. The speech style, tone, and delivery reflect formal legislative discourse, while revealing the speaker's power dynamics through non-decision-making and ideological influence. By focusing on sociocultural dimensions of discourse, this study uncovers the role of language in shaping socio-political agendas and influencing public discourse on infrastructure. The findings contribute to the global understanding of political language as a tool for mobilizing action on socio-economic issues, illustrating how discourse analysis can unveil power structures and ideological forces at play in policy-making.

Keywords: *critical discourse analysis, Fairclough's CDA, speech analysis, infrastructure deprivation, road infrastructure*

Трані Гатіль. "Вічний стан аварійності": Критичний дискурс-аналіз промови про найгірші дороги на Філіппінах. *У дослідженні використано методологію критичного дискурсивного аналізу (КДА) Ферклофа для вивчення законодавчих промов у Палаті представників Філіппін, виголошених з приводу критичного стану сільської дорожньої інфраструктури. За допомогою текстового аналізу це дослідження визначає стратегічне використання риторичних прийомів, включаючи гіперболу, метафору та вирокові мовленнєві акти, які впливають на сприйняття аудиторією та забезпечують підтримку інфраструктурних проєктів. Риторичні "апелятиви", такі як етос, логос та пафос, виділяються як інструменти для встановлення довіри, побудови логічних аргументів та викликання емоційних реакцій. Стиль, тон та подача*

мовлення відображають формальний законодавчий дискурс, водночас розкриваючи динаміку влади оратора через неприйняття рішень та ідеологічний вплив. Зосереджуючись на соціокультурному вимірі дискурсу, стаття розкриває роль мови у формуванні соціально-політичних програм та впливі на публічний дискурс щодо інфраструктури. Результати сприяють глобальному розумінню політичної мови як інструменту мобілізації дій у царині соціально-економічних питань та демонструє, як дискурс аналіз може викрити владні структури та ідеологічні сили, що формують політику.

Ключові слова: *критичний дискурс аналіз, КДА Ферклофа, аналіз мовлення, інфраструктурна депривація, дорожня інфраструктура*

Introduction. Road infrastructure is fundamental to economic development, serving as a critical channel for connectivity, commerce, and social interaction across regions (Muneer & Garcia, 2017). Globally, robust road networks enhance the flow of goods, services, and people, directly impacting productivity and quality of life (Gunasekara et al., 2008; Ding, 2013; Ng et al., 2018). However, substantial disparities in infrastructure persist, especially in developing countries. The island of Samar in the Philippines is a notable example, where poor road conditions hinder economic growth and perpetuate socio-economic inequalities.

Samar, the third-largest and seventh-most populous island in the Philippines, is served by a 205-kilometer national road known for its dangerously deteriorated state, earning titles like "killer road" and "hellish road" (Leyte-Samar Daily Express, 2023; Rappler, 2022). This infrastructure crisis, which poses safety risks and hampers local economic development, mirrors challenges faced in other underserved regions worldwide (Philippine Statistics Authority, 2023; Aggarwal, 2018). Addressing these issues requires not only technical solutions but also a deep understanding of the socio-political processes that shape public infrastructure discourse.

In this context, the language used by political figures becomes a powerful tool for framing issues, mobilizing support, and influencing policy. Representative Michael Tan’s recent address to the Philippine House of Representative exemplifies how strategic rhetoric can shape socio-economic agendas. His call for increased funding and expedited repairs on Samar’s roads highlights the influential role of language in bringing urgent local issues to the forefront of national policy debates. This approach resonates with global examples, such as Greta Thunberg's advocacy for climate action (Sabherwal et al., 2021) and other prominent campaigns where discourse shapes public consciousness and policy action.

Building on the recognition that discourse influences socio-economic development, this study applies Fairclough's CDA framework to examine how

Representative Tan's speech constructs and promotes an agenda for road infrastructure improvements. As argued by Wodak and Meyer (2009), discourse not only reflects social realities but also helps construct them, embedding socio-political values and priorities within language. This study thus contributes to the body of knowledge on discourse analysis in socio-political contexts, providing insights into how rhetorical strategies can impact public perceptions and policy priorities.

This research addresses the following questions:

1. What are the key discursive strategies used in Representative Tan's speech?

2. How do these strategies shape public perception and interpretation among citizens of Samar, Philippines?

The language of politics.

Representative Michael Tan, in his address to the House of Representatives, emphasized the imperative of prioritizing road repairs in Samar and advocated for increased funding and immediate action to rectify the situation. His speech exemplifies the influential role of language in shaping policy agendas and driving socio-economic change, echoing global examples such as Greta Thunberg's advocacy for climate action (Sabherwal et al., 2021) and former President Rodrigo Duterte's prioritization of anti-drug initiatives (Jetter & Molina, 2022).

Oftentimes, talks about economic development are often detached with language, despite the fact that economic development agenda is crafted, informed and understood through and with language.

Walsh (2006) saw this understudied positive role of language towards socio-economic development. His paper asserts that all languages can have roles and be integrated socio-economic development. He further highlights that no language is anti-development. In his published book, he investigated how the Irish language 'effects social and economic change through its influence on factors such as identity, self-confidence, self-sufficiency, character, cohesion, and innovation' (Walsh, 2010, p. 69). One notable literature he mentioned was De Freine (1965), which holds that language is not just a system of communication, but it is an inseparable fragment of social behaviour. 'Language plays a key psychological role in any social group, is the strongest bond uniting the group, and is the symbol and safeguard of their common life' (p. 89).

Similarly, Fairclough (1995) highlights that language is a kind of social practice. It is an eternal intervening force of social order. It reflects reality from all

angles and manipulates and influences social process by reproducing ideology. In the social and cultural environment, there is an interactive relationship between language and values, religious beliefs and power relations.

Language is an agent of economic development. When delivered with the right purpose, syntax, backed with data and convincing rhetoric, speeches have the power to shape policy-making and action.

Recognizing the power of discourse in shaping collective consciousness and informing policy decisions, this study employs Critical Discourse Analysis (CDA) to delve into the linguistic features and discursive structures of Representative Tan's speech. As posited by Wodak and Meyer (2009), discourse not only reflects societal realities but also constructs and perpetuates them, making it crucial to decipher the underlying meanings and implications embedded within language. Specifically, this study seeks to elucidate the discourse surrounding economic development in Samar Province and its implications for local residents, shedding light on the socio-political dynamics at play.

With this backdrop, the study addressed the following research questions:

1. What is the discourse?

2. How is this discourse perceived and interpreted by the citizens of Samar, Philippines?

Theoretical background

1. This research is premised on *Critical Discourse Analysis* (CDA) to analyze the language of the speech. Specifically, we adopt the framework developed by Norman Fairclough (2003) to understand how language, power, and social structures interact within the speech.

Fairclough's framework proposes three interconnected levels of analysis (Fairclough, 2003): (1) Text Analysis: This level focuses on the micro-structures of the text, examining vocabulary choices, grammar, sentence structure, and cohesion; (2) Discursive Practice: This level delves into the processes of production and interpretation of the speech. We consider factors such as the speaker's background, intended audience, and the historical and social context (Wodak, 2001); (3) Social Practice: This level broadens the analysis to explore the wider social, political, and economic structures that shape the discourse (Fairclough, 2013).

By employing Fairclough's framework, this research aims to provide a comprehensive analysis of the language used in the speech to potentially influence

the audience (Jørgensen & Phillips, 2002), revealing the hidden meanings, power dynamics (Wodak& Meyer, 2009), and social implications embedded within the speaker's message.

2. The concept of *Systemic Functional Linguistics* (SFL) was first introduced by Halliday in the 1960s in the United Kingdom, and later in Australia. It is made as a grammar model that sees language as a set of semantic choices (Bloor and Bloor, 2004), which means people use language choices to produce meanings. The choice of different words and other syntactic or grammatical features will also have different meanings.

One of the metafunctions in SFL is the interpersonal metafunction. It is related to the social world, especially the relationship between the speaker and the listener (Halliday, 2014). Interpersonal metafunction regards clauses as exchanges. It can be described by explaining the semantics of interaction and the metalanguage that correlate with language as interaction (exchange) and modality. In this regard, this current study will bench on the FLS to understand how the speakers/writers are able to use language in such a way as to position themselves before their audience/readers. Hence, this will be useful in the analysis of the interpersonal meaning implied in a speech to see how the speaker uses his speech to persuade the audience because persuasion is closely related to the relationship between the speaker/- writer and the audience/readers.

Literature review. Scholars like Chilton (2003) argue that speech acts are inseparable from social and political interaction, highlighting their entwinement with social conventions and institutions. *Political discourse analysis* (PDA) emerged in the latter part of the 20th century, emphasizing discourse's role in shaping social formations, power dynamics, and political practices (Luke, 2002; Dunmire, 2012). Drawing from diverse conceptual frameworks and methodologies, PDA explores how discourse constructs and perpetuates political ideologies, practices, and systems. Kenzhekanova (2015) adopts a pragmatic approach to analyze linguistic features of political discourse, including intentionality, emotiveness, and intertextuality. This pragmatic analysis delves into how political discourse constructs meaning, shapes perceptions, and influences political behavior. Critical discourse analysis (CDA) further enriches our understanding by examining the linguistic character of social and political discourse and its implications for broader social issues and power dynamics (Fairclough, 1992).

Carreon and Svetanant (2017) scrutinized the political speeches of the Thai Prime Minister, Gen Prayuth Chan-ocha, highlighting the absence of traditional rhetorical strategies found in speeches of other democratic world leaders like Barack Obama (Kazemian& Hashemi, 2014). Similarly, Hassan et al. (2019) analyzed an Australian Senator's speech, revealing discriminatory language and hatred towards Islam. Ramanathan et al. (2020) examined the lexical and speech act strategies used in election tweets to establish power dynamics between political figures and citizens. Berowa (2019) explored the pragmatic functions of swearing in President Duterte's speeches, revealing its role in building speaker-audience connections. Medriano and De Vera (2019) identified consistent illocutionary acts and rhetorical strategies, particularly Ethos, in Duterte's monologic discourses. Rubic-Remorosa (2018) and Harnos and Gergi-Horgos (2022) employed CDA to uncover linguistic features and metaphors in political speeches, shedding light on underlying discursive patterns and ideologies.

These studies collectively demonstrate the significance of CDA in revealing implicit social structures, power relations, and ideologies embedded within political discourse. They underscore the importance of context and linguistic analysis in understanding the nuanced meanings and impacts of political language. By adopting Fairclough's socio-critical approach and Van Dijk's socio-cognitive approach, the current research aims to build on these findings to elucidate the language of economic development and its effects on grassroots communities.

Methods. Research design. This study utilizes a qualitative approach grounded in Fairclough’s Critical Discourse Analysis (CDA) to examine the language used in political discourse surrounding infrastructure issues in the Philippines. CDA, particularly Fairclough’s (2003) three-dimensional framework, is widely recognized for its capacity to go beyond surface meanings to uncover the deeper social, political, and ideological forces embedded within language (Jørgensen & Phillips, 2002; Wodak & Meyer, 2009). This framework’s flexibility allows researchers to apply it across varied contexts, making it an ideal tool for analyzing Representative Michael Tan’s speech, which addresses complex socio-economic issues tied to road infrastructure in Samar Province. The study’s design aims to reveal how language reflects and shapes public consciousness around infrastructure development, offering a model for international researchers examining similar political discourses in other developing regions.

Data collection procedure. The primary data for this analysis is a recorded speech delivered by Representative Michael Tan on the topic of road infrastructure in Samar Province, extracted from the 19th Congress Regular Session Budget Briefing video on the official YouTube channel of the Philippine House of Representatives. The recording, titled "FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP," serves as an authentic source of discourse, allowing for direct engagement with the speaker's rhetorical strategies.

To enhance the analysis, this study also includes audience interpretation through semi-structured interviews, a method aligned with Aghagolzadeh and Bahrami-Khorsid (2009), who advocate for understanding discourse as shaped not only by language but by its interaction with people, institutions, and social contexts. Four distinct participant groups were recruited: provincial directors/executives, private sector representatives, public sector employees, and local residents. These interviews, audio-recorded and transcribed verbatim, capture varied perspectives on the speech and the broader issue of infrastructure, lending depth to the analysis of public interpretation and response.

Mode of Analysis.

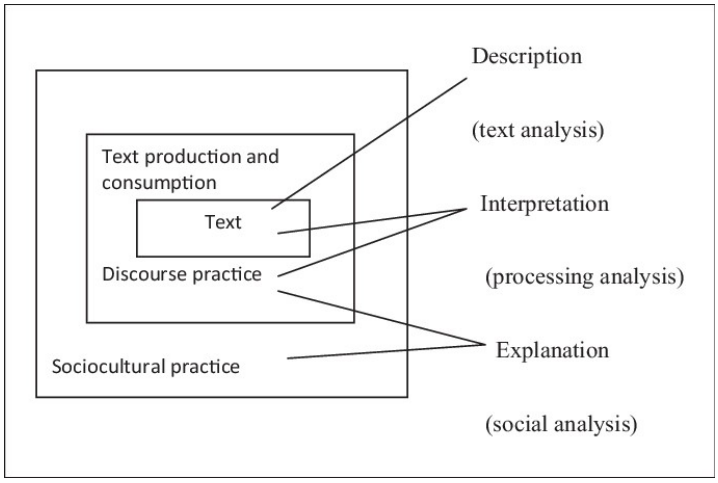

Figure 1. Fairclough's three-dimensional framework for analysis of discourse

Representative Tan's speech was analyzed using Fairclough's three-dimensional framework, examining textual, discursive, and sociocultural practices within the discourse. The analysis unfolds across three levels:

1. Textual Analysis (Micro-level): This level focuses on micro-linguistic elements—vocabulary, grammar, and rhetorical devices used in the speech. Emphasis is placed on identifying rhetorical strategies, such as hyperbole and metaphor, to understand how they contribute to the speaker's appeal and credibility (logos, ethos, pathos) (Fairclough, 1989; Van Dijk, 1995).

2. Discursive Practice (Meso-level): At this level, the analysis explores how the speech is produced and interpreted within its socio-political context, drawing on Halliday's (1994) Systemic Functional Linguistics (SFL) to understand interpersonal meanings conveyed by language choices. The study examines how Representative Tan establishes authority and rapport with his audience, both explicitly (through declarative statements) and implicitly (through respectful address).
3. Sociocultural Practice (Macro-level): This level situates the discourse within broader social and political structures, focusing on the implicit power dynamics and ideologies that shape the speech. Drawing from Lukes' (2014) theory of power, the analysis examines how Tan exercises non-decision-making power by guiding the discourse and influencing perceptions without direct authority.

Findings. Textual analysis

The ethos of the speaker – trustworthiness, and respect – is observed when the speaker greeted the legislators present during the DPWH Budget Hearing. The speaker proceeded with actor description (Van Djik, 2006) of an in-group member, DPWH Secretary Manuel Bunuan, of whom he ideologically described as, "an experienced technocrat". These opening and beginning statements follow a pre-determined format of opening part of speech. This is used to catch the attention and create goodwill among the audience.

> "*Madam chair, secretary Manuel Bonoan and officials of the Department of Public Works and Highways, good morning. First of all, I wish to congratulate Secretary Bonoan on being appointed as the Secretary of DPWH. I am pleased to see that the president chose an experienced technocrat to lead one of the most important agencies in the government*."

Through comparison and use of numbers and statistics (Van Djik, 1995; 2006; Kadim, 2022), the speaker established the context of the Maharlika highway. The points of comparison and use of numbers in the speech may have been strategically used by the speaker to better connect with the in-groups who have no prior knowledge of the Samar segment of the Maharlika highway. Notably, use of numbers, figures and statistics further add credibility and reason to the speech, an appeal to reason (logos).

> *"To provide some context the province of Samar has roughly the same population as La Union. In terms of land area however it has same land area as Cavite, Laguna, Pampanga and Metro Manila combined. Data from the department shows that about 205 kilometers of the Maharlika Highway turns through the province of Samar. This accounts to 52 percent of the whole Eastern Visayas segment of the highway. Specifically, the segment in the first district is 96 kilometers and the segment in the second district is 109.7 kilometers long."* (Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

A verdictive speech act (Austin, 1961; Searle, 1969) in which the speaker makes a judgment of about the specific segment of the highway, labeling it as 'worst' not only in the region but in the entire country. However, with the use of the epistemic adverb 'probably', it can be taken that the expressed claim lacks in certainty. To support this, the speaker proceeded with descriptives. The use of the lexicon 'heavily damaged and riddled with potholes' can infer the severity of the condition of the highway in question.

> *"Despite all of this, the Samar segment of the Maharlika Highway is the worst highway in the Eastern Visayas and probably the worst in entire country. Large areas of the highway are heavily damaged and riddled with potholes in certain areas only one lane is passable."* (Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

Metaphor is employed by the speaker, describing the highway as the "key artery" of the economy. This metaphor highlights the crucial role of the highway in transporting goods and services across the country, similar to how arteries deliver blood throughout the body (Lakoff & Johnson, 1980). The use of the "key artery" metaphor carries an implicature (Grice, 1975). The speaker suggests that a disrepair in this vital artery would lead to hindered economic flow, potentially implying negative consequences like slow transportation of goods. This implicature strengthens the argument for immediate action. By emphasizing the highway's role as a vital part of the supply chain, the speaker strengthens their argument with logos (Van Dijk, 1988). Highlighting the economic importance adds a layer of reason to the plea for repairs.

"Maharlika highway is the key artery that connects Luzon, Visayas, and Mindanao. This doesn't just affect Samar. the Maharlika highway is the key artery that connects Luzon, Visayas, and Mindanao. The vehicles that pass through some are segment of the highway are not just locals in fact most of the vehicles that use the highway are a large transport trucks that carry essential goods from Luzon to Visayas and Mindanao and vice versa." (Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

The speaker expressed three affirmative statements about the efforts of the department. He expresses awareness of the several projects undertaken in the past. This is an expression of the speaker's pathos, wherein, he may have emotionally appealed to the positive side of the department through the affirmative statements, and further supported with the imperative, "I pray however, something can be done." The use of the phrase 'try to fix and rehabilitate' in the sentence may have a presupposed message that the projects are still a work in progress, unfinished or partially successful. The speaker expresses gratitude towards the effort of the department.

The epistemic stance used by the speaker through the adverb 'however' can be interpreted as a declarative question (Bongelli et al., 2018). In the same sentence, the speaker used a hyperbole to describe the longstanding condition of the Samar segment of the Maharkila Highway. This technique is often used to emphasize something, to gain attention, to achieve a political aim (Van Dijk, 1995; Abbas, 2019; Cruse, 2006).

"I understand the department has had several projects in the last few years to try to fix and rehabilitate the highway. I laud the department. I thank you for its efforts. What I don't understand however is in the last decade or so the Samar segment has remained in a perpetual state of disrepair. For next year's proposed budget only 3 billion was allocated for the projects involving the Samar's first and second district segment of the Maharlika highway. This is even less than half of the total amount necessary to really restore the highway. I understand Mr. Secretary that what happened in the past is out of your control. I pray however that moving forward something can be done." (Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

Discursive practice. Production and context.

Congressman Reynolds Michael Tan is the Samar 2nd District representative since 2022. He served as Governor and Vice Governor of Samar in the past. Apart from creating bills and resolutions, representatives review the budget proposed by the executive department and create the general appropriations. As a local of the Samar province, he has first hand experience of the bad road condition in the province. Evidently, the speech delivered by the speaker during the 19th Congress Regular Session: DPWH Budget Hearing is, in its form, style and delivery, is dedicated for some formal occasions and for an audience of intellectual institution – the House of Representatives. However, as Rubic-Remosora (2018) noted, this does not mean that the broader audience should not be considered in crafting speeches, as these speeches are often broadcasted by media, and transcripts are easily available on the internet.

On this level of analysis, the researcher, following, Halliday's (1994) SFL, analyzed the interpersonal meanings of language as it is used.

The speaker used declarative moods throughout his speech to provide information, to congratulate, to express pleasure and gratitude. Specifically, he made use of the following techniques: building speaker-audience goodwill, providing context, and asserting the issue. The first technique can be seen both at the beginning and the end of the speech, when he greeted the audience, particularly the DPWH secretary, further congratulating him on his appointment. Toward the end of the speech, he expressed his gratitude to the secretary for the answers to his questions and asserted expectation that the department would do well under his leadership. These declaratives may arouse the audience's positive feelings (i.e. cooperation and sympathy) (Fanani et al., 2019), as the Congressman pushes for an urgent and definite plan of action for the Samar segment of the Maharlika highway.

> *"Madam chair, secretary Manuel Bonoan and officials of the Department of Public Works and highways**, good morning**."*
>
> *"First of all**, I wish to congratulate** Secretary Bonoan on being appointed as the Secretary of DPWH."*
>
> *"Thank you, Mr. Secretary for your insightful and candid answer. **I am certain that the department will do exceedingly well** under your leadership. Madame chair, I have no further questions. **Thank you**."* (Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

The second technique was observed when the Congressman used declaratives to provide background information about the condition of the Maharlika highway. This shows his social awareness, considering majority of the audience appear to have little to no context about the Samar roads. The members of the House of Representatives come from different parts of the Philippines. There is a higher chance that the majority of the members do not have an in-depth background about the Samar province.

> *"To provide some context the province of Samar has roughly the same population as La Union."*
>
> *"Data from the department shows that about 205 kilometers of the Maharlika Highway turns through the province of Samar. "*
>
> *"Large areas of the highway are heavily damaged and riddled with potholes in certain areas only one lane is passable. "*(Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

The transcript below shows the third technique that the Congressman used with declaratives which is to assert the issue. He did this by building on the idea that the Samar road problem is a national concern.

> *"I want to emphasize that* ***this issue isn't just local****. This doesn't just affect Samar.* ***the Maharlika highway is the key artery that connects Luzon, Visayas, and Mindanao****. The vehicles that pass through some are segment of the highway are not just locals.* ***In fact most of the vehicles that use the highway are large transport trucks that carry essential goods from Luzon to Visayas and Mindanao*** *and vice versa."* (Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

Furthermore, he used declaratives for positive framing (acknowledgement and gratitude) to the efforts of the department and negative framing (hyperbole) of Samar road exaggerating the length of its bad condition as "*perpetual*" to assert that additional resources are needed to address the persistent issues with the Samar segment of the Maharlika Highway. Both techniques are effective as found in the study of Lagerwerf et al. (2015) wherein positive framing increases attention,

which means that audience tend to listen to the speaker the more they are framed positively, while negative framing increases immediate attention or action.

> *"**I understand** the department has had several projects in the last few years to try to fix and rehabilitate the highway. **I laud the department**. **I thank you** for its efforts. What I don't understand however is in the last decade or so the **Samar segment has remained in a perpetual state of disrepair**."*(Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

Another prominent mood used by the Congressman is the interrogative mood. He used this when raising concerns about the Maharlika Highway. Questions are posed to Secretary Bonoan, asking about the department's projects, budget allocation, and the prioritization of road maintenance and repair projects. Furthermore, he used interrogative to seek clarifications on other road issues such as road widening, road right of way and traffic control. The use of interrogative mood seeks information and clarification (Halliday, 2014; Eggins, 2004).

> *"First, how does the department prioritize the distribution of road maintenance and repair projects?"*
> *"Secretary, can you please enlighten us of the department's plan to finally repairing and rehabilitating the highway?"*
> *"Assuming that the highway can be rehabilitated, what is the department's plan for ensuring that the highway does not return to its current condition now?"*(Michael Reynolds Tan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

Reception. The speech delivered by Congressman Tan received responses from Secretary Manuel Bonoan. Secretary Bonoan acknowledged the problem and presented the government's commitment to improving the national road system, including the Maharlika Highway, as a priority project within this administration.

> *"I can rest assured the good congressman that the concern in Samar will be attended to within this administration…"* (Manuel Bonoan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

While acknowledging budget constraints, Bonoan emphasized long-term plans for a full design review and potential international funding, demonstrating a comprehensive approach beyond immediate repairs.

> *"We need actually to…to review the initial design of the national highways of Maharlika so that we want to convert Daang Maharlika as a primary trunk line of unimpeded travel from Cagayan all the way to Mindanao."* (Manuel Bonoan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

Recognizing the need for sustainable solutions, Bonoan stressed the importance of consistent maintenance and stricter enforcement of vehicle overloading regulations. Secretary Bonoan acknowledges the problems, outlines a multi-pronged approach with long-term vision, and emphasizes the need for collaboration with local entities.

> *"There are two things. We have to continue with the maintenance requirements religiously to maintain the roads. Secondly, Mr. Chairman, I think we need to address also the overloading problems in the Philippines."*
>
> *"No matter how we are going to improve the roads, if we are not going to control overloading, Mr. Chairman, I think we will just end up again with more deteriorations of our roads. This is our plan, actually, to also coordinate with other entities, actually, to address the overloading problem…"* (Manuel Bonoan. Septermber 16, 2022. FY 2023 Budget Briefings (Committee): DPWH, NCIP)

Through the interview conducted after watching the speech, the researcher was able to draw out four relevant themes from 10 initial themes and 6 cluster themes: (1) Speech style and delivery; (2) Heightened hope; (3) Urgency for action; and (4) Linking infrastructure and economic development.

Speech style and delivery. Participant 1 appreciated the speech's straightforward approach, noting "*It's simple and direct...constructed simply to present the concerns regarding the problems with the under repaired highway.*" This is likely as audiences often favor simple and direct communication in persuasive messages (McCroskey & Teven, 1999). Participant 2 found the structure effective, stating "*He [congressman] started with...a*

backgrounder...followed by...the main issue...budget is insufficient...He ended with a compliment...This shows...it was a well-thought speech." A logical flow strengthens the persuasive case (Petty & Cacioppo, 1986). ELM suggests that audiences can be persuaded through either central route processing (focusing on arguments) or peripheral route processing (focusing on presentation style). The organized structure caters to the central route by building a logical case for funding, while the simplicity and directness might also engage the peripheral route for some audience members. Speeches can be used strategically, oral or written to convince people and achieve specific goals (Kuypers, 2009; Janoschka, 2010).

Heightened Hope. Interviewees expressed a surge of hope regarding Samar's roads due to the national-level attention. Participant 2 commended Congressman Tan's bravery in raising the issue, while Participant 4 rejoiced that the long-ignored problem was finally being addressed. Others, like Participant 6 (Waray-waray dialect: "*Good that the mayors' roads are finally being noticed. I understand these are the ones with potholes*."), echoed this sentiment. This collective optimism aligns with research on the contagious nature of hope, which can motivate people to work towards shared goals (Barsade, 2002; Karademas, 2006; Luthans et al., 2008; McAfee et al., 2019).

Urgency for Action. The interviews revealed a strong sense of urgency from participants regarding the long-standing problem of Samar's roads. This urgency might be a reaction to a sense of policy fatigue. This term describes public apathy or frustration stemming from a long-standing, unresolved issue. Participants seem to advocate for immediate action on repairs, even if it's a temporary solution: Participant 1 suggests "*patch[ing] up the potholes or repair[ing] the heavily damaged roads*" as a possible compromise (if full repairs aren't feasible). Participant 4 expresses frustration by comparing Samar's poor roads to Leyte's better ones, highlighting the need for national intervention. Their statement translates to: "*Yes sir, it's like Leyte has good roads, why are ours like this? It would be good if the national government helps us so our roads can improve."* Participant 6 emphasizes the long-term neglect, mentioning that "*since way back, our roads haven't been good...good asphalt roads started in 2007 or so, but since then, they haven't been maintained and deteriorated again*."

Linking Infrastructure to Economic Development. A strong belief that rehabilitating Samar's roads is synonymous with economic development is observable. Participants see improved roads as vital arteries for the province's economic health (cf. Meyer & Miller, 2001). Participants 2, 5 & 7 echoed this

sentiment, highlighting the crucial role of good roads in boosting provincial development (cf. Saunder et al., 2002; Aljoufie et al., 2013). Such attributions of road infrastructure and economic development (Aschauer, 2000; Banerjee & Duflo, 2000)) is heavily observed in China and Vietnam (World Bank, 2005; Calderón & Nguyen, 2013).

Sociocultural practice. CDA is not only the study of the structures of language and text but is the study of people, institutions, and organizations. The relation between form and content is not arbitrary; this relation is recognized by cultural, social, and political constraints (Aghagolzadeh & Bahrami-Khorshid, 2009).

Power is another concept that is central to CDA, as it often analyses the language used by those in power, who are responsible for the existence of inequalities (Skillington, 2003; Van Dijk 1998 & Breeze 2011).

At the macro level, the speech reflects broader power dynamics within the Philippine political landscape. According to Lukes' (2014) model, Tan exercises both non-decision-making and ideological power, shaping perceptions without holding direct decision-making authority. His respectful yet assertive language choices highlight his position within the legislative body, where he influences the agenda by subtly guiding the discourse. This approach echoes findings by Medriano and De Vera (2019) in their analysis of Philippine political rhetoric, which shows how non-decision-making power operates to shape discourse in public policy.

The speaker strategically uses epistemic modality through the adverbs 'probably' and 'perhaps' suggesting a degree of uncertainty and hedging phrases 'I understand' and 'to my knowledge' making the argument appear more reasonable and reflective of the speaker's awareness of these power dynamics and his attempt to be persuasive while maintaining a respectful tone. One aspect that might have been a good point for discussion is the involvement of the private sector in the road rehabilitation efforts.

Furthermore, Tan's references to accountability and the DPWH's responsibility suggest a political ideology that values transparency and infrastructure development. The emphasis on "perpetual disrepair" of the highway taps into a public sentiment of policy fatigue, a recurring theme among residents interviewed. The alignment of infrastructure issues with socio-economic development resonates with international discourse on the role of infrastructure in bridging economic disparities (Aggarwal, 2018; Aschauer, 2000).

Conclusion. Utilizing Fairclough's Critical Discourse Analysis (CDA) this study purported to understand Representative Michael Tan's speech regarding road conditions in one of the worst highways in the Philippines, revealing its power and ideology. The analysis revealed the strategic use of language in the speech, highlighting the severity of the problem and linking it to economic development. Secretary Bonoan's response acknowledged these concerns, outlining a multi-pronged approach that included long-term planning and collaboration with local entities. Audience interpretations further emphasized the importance of addressing this issue swiftly, connecting road infrastructure improvements to economic growth within the province. Recognizing the power dynamics at play and the underlying ideologies of accountability and infrastructure development, this study demonstrates how CDA can illuminate the strategic use of language in political discourse, its reception by audiences, and the embedded social and cultural contexts. While the initial reception appears positive, further research is necessary to track the long-term effectiveness of these plans and address potential challenges, particularly regarding local government cooperation in infrastructure projects. Finally, the need to strengthen leadership communication of developments to the public is recommended.

Acknowledgements

Thematic analysis (Braun & Clarke, 2006) rigorously analysed the interview data to understand the reception of the speech. This involved familiarization, initial coding, theme identification, theme review, definition and naming, and report production. This systematic approach ensured robust extraction of meaningful insights, providing valuable context for interpreting the speech's reception and broader thematic implications.

REFERENCES

1. The World Bank Annual Report (2005). *World Bank Annual Report. The World Bank.* https://doi.org/10.1596/978-0-8213-6133-7
2. Abbas, A.H. (2019) Super-Hyperbolic Man: Hyperbole as an Ideological Discourse Strategy in Trump's Speeches. *International Journal for the Semiotics of Law*, 32, 505–522. https://doi.org/10.1007/s11196-019-09621-8
3. Aggarwal, S. (2018). Do rural roads create pathways out of poverty? Evidence from India. *Journal of Development Economics*, 133, 375-395. https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2018.01.004
4. Aghagolzadeh, F., & Bahrami-Khorshid, S. (2009). Language as a Puppet of Politics: A Study of McCain's and Obama's speech on Iraq War, a CDA approach. *International Journal of Criminology and Sociological Theory*, *2*(1), 218-229.

5. Aghagolzadeh, F., & Bahrami-Khorshid, S. (2009). Language as a Puppet of Politics: A Study of McCain's and Obama's speech on Iraq War, a CDA approach. *International Journal of Criminology and Sociological Theory*, *2*(1), 218-229.

6. Aljoufie M, Brussel M, Zuidgeest M and van Maarseveen M. (2013). Urban growth and transport infrastructure interaction in Jeddah between 1980 and 2007. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 21, 493-505. http://dx.doi.org/10.1016/j.jag.2012.07.006

7. Aschauer, D. A. (2000). Do states optimize? Public capital and economic growth. *The Annals of Regional Science*, 34(3), 343–363. https://doi.org/10.1007/s001689900016

8. Austin, J. L. (1962*). Speech acts*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

9. Banerjee, A., & Duflo, E. (2000). Inequality and Growth: What Can the Data Say? *National Bureau of Economic Research*. https://doi.org/10.3386/w7793

10. Barsade SG. 2002. The ripple effect: Emotional contagion and its influence on group behavior. *Administrative Science Quarterly*, 47: 644–675. http://dx.doi.org/10.2307/3094912

11. Berowa, A. M. C. (2019). President Rodrigo Roa Duterte in the Spotlight: The Pragmatic Factors and Functions of Swearing in Public Discourse. *Asian EFL Journal*, *21*(2.4), 183-204.

12. Bongelli, R., Riccioni, I., Vincze, L., & Zuczkowski, A. (2018). Questions and epistemic stance: Some examples from Italian conversations. *Ampersand*, *5*, 29-44. http://dx.doi.org/10.1016/j.amper.2018.11.001

13. Breeze, R. (2022). Critical discourse analysis and its critics. *Pragmatics*, 493–525. https://doi.org/10.1075/prag.21.4.01bre

14. Carreon, J. R., & Svetanant, C. (2017). What lies underneath a political speech?: Critical discourse analysis of Thai PM's political speeches aired on the TV programme returning happiness to the people. *Open Linguistics, 3(1), 638-655*. http://dx.doi.org/10.1515/opli-2017-0032

15. Chilton, P. (2003). Analysing Political Discourse: *Theory and Practice* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203561218

16. Cruse, A. (2006). *Glossary of semantics and pragmatics*. Edinburgh University Press.

17. Dijk, T. A. V. (1988). *News as discourse*. University of Groningen. https://doi.org/10.4324/9780203062784

18. Dunmire, P. L. (2012). Political discourse analysis: Exploring the language of politics and the politics of language. *Language and Linguistics Compass,* 6(11), 735-751. http://dx.doi.org/10.1002/lnc3.365

19. Eggins, S., 2004. *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. New York: Continuum

20. Ellema, A. (2023). Killer Roads. *Leyte-Samar Daily Express*. Retrieved 2023, from https://www.leytesamardailynews.com/killer-roads/.

21. Fairclough, N. (1995). (1995a) *Critical Discourse Analysis*. London: Longman.

22. Fairclough, N. (1995). (1995a) *Critical Discourse Analysis*. London: Longman.

23. Fairclough, N. (2001). *Language and power (2nd ed.).* Harlow: Pearson Education.

24. Fairclough, N. (ed.) (1992) *Critical Language Awareness*. London: Longman

25. Fairclough, N. (ed.) (1992) *Critical Language Awareness*. London: Longman.

26. Fairclough, N. and Wodak, R. (1997) Critical discourse analysis. T. A. van Dijk (ed.) *Introduction to Discourse Analysis*. Newbury Park: Sage.

27. Fanani, A., Setiawan, S., Purwati, O., Maisarah, M., & Qoyyimah, U. (2020). Donald Trump's grammar of persuasion in his speech. *Heliyon*, *6*(1). https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e03082

28. Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. *Speech acts,* ed. By P. Cole & J. Morgan, *3,* 41–58

29. Gunasekera, K., Anderson, W., & Lakshmanan, T. R. (2008). Highway-induced development: evidence from Sri Lanka. *World Development*, 36(11), 2371 - 2389. http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2007.10.014

30. Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to functional grammar* (2nd ed.). London: Edward Arnold.

31. Halliday, M., 2014. *Introduction to Functional Grammar*. New York: Routledge

32. Harnos, É. J., & Gergi-Horgos, M. (2022). Frames and political choice in Scottish election campaigns. *Linguistics Beyond and Within*, 8, 86-98. https://doi.org/10.31743/lingbaw.14959

33. Hassan, W., ur Rehman, A., Zafar, A., Akbar, F., & Masood, S. (2019). An Application of Fairclough's Three Dimensional CDA Approach to Fraser Anning's Speech in Australian Senate. *Linguistic Forum-A Journal of Linguistics,* 1(1), 32-35.

34. Janoschka, A. (2010). Linguistic weapons in a political weblog. *Perspectives in politics and discourse*, 36, 215.

35. Jetter, M., & Molina, T. (2022). Persuasive agenda-setting: Rodrigo Duterte's inauguration speech and drugs in the Philippines. *Journal of Development Economics*, 156 (102843). http://dx.doi.org/10.1016/j.jdeveco.2022.102843

36. Kadim, E. N. (2022). A critical discourse analysis of Trump's election campaign speeches. *Heliyon*, 8(4). http://dx.doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09256

37. Karademas EC. 2006. Self-efficacy, social support and well-being: The mediating role of optimism. *Personality and individual differences*, 40, 1281–1290.

38. Kazemian, B., & Hashemi, S. (2017). A radical shift to a profound and rigorous investigation in political discourse: an integrated approach. *International Journal of English Linguistics*, 7(3), 115-128. https://doi.org/10.5539/ijel.v7n3p115

39. Kenzhekanova, K. K. (2015). Linguistic features of political discourse. *Mediterranean Journal of Social Sciences,* 6(6 S2), 192-192. http://dx.doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n6s2p192

40. Kiely, R. (2012). A Review of "Contests and contexts: the Irish language and Ireland's socio-economic development." *Language Awareness*, 21(3), 309–311. https://doi.org/10.1080/09658416.2011.602240

41. Kuypers, J. A. (Ed.). (2009). *Rhetorical criticism: Perspectives in action*. Lexington Books.

42. Lagerwerf, L., Boeynaems, A., van Egmond-Brussee, C., & Burgers, C. (2015). Immediate attention for public speech: Differential effects of rhetorical schemes and valence framing in political radio speeches. *Journal of Language and Social Psychology*, 34(3), 273-299. http://dx.doi.org/10.1177/0261927X14557947

43. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). The metaphorical structure of the human conceptual system. *Cognitive science*, 4(2), 195-208. https://doi.org/10.1016/s0364-0213(80)80017-6

44. Lim, L. (2022). Samar lawmaker secures p450-m funding for province's 'hellish roads'. *Rappler*. Retrieved 2023, from https://www.rappler.com/philippines/lawmaker-sharee-ann-tan-secures-funding-roads-samar/.

45. Luke, Allan. 2002. Beyond science and ideology critique: developments in critical discourse analysis. *Annual Review of Applied Linguistics*, 22, 96–110. https://doi.org/10.1017/s0267190502000053

46. Lukes, S. (2005). The Three Views Compared. *Power: A Radical View*, Palgrave Macmillan, 38–48. Retrieved from https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/09/Power-A-Radical-View-Steven-Lukes.pdf

47. Luthans F, Norman SM, Avolio BJ, Avey JB. (2008). The mediating role of sychological capital in the supportive organizational climate: Employee performance relationship. *Journal of Organizational Behavior,* 29, 219–238. http://dx.doi.org/10.1002/job.507

48. McAfee, D., Doubleday, Z. A., Geiger, N., & Connell, S. D. (2019). Everyone loves a success story: optimism inspires conservation engagement. *Bioscience*, 69(4), 274- 281. https://doi.org/10.1093/biosci/biz019

49. McCroskey, J. C., & Teven, J. J. (1999). Goodwill: A reexamination of the construct and its measurement. *Communication Monographs,* 66 (1), 90–103. https://doi.org/10.1080/03637759909376464

50. Medriano, Ramon Jr., De Vera P. (2019). Dominance Construction in Monologic Political Discourse Based on Selected Public Speeches of President Rodrigo Roa Duterte. *Asian EFL Journal.* 23(3.4), 5-22.

51. Meyer M D & Miller E J. (2001). *Urban transportation planning* (2nd edition), New York: McGraw Hill)

52. Muneer, T., & García, I. I. (2017). The automobile. *Electric vehicles: Prospects and challenges* (pp. 1-91). Elsevier. https://doi.org/10.1016/b978-0-12-803021-9.00001-x

53. Ng, S. L., Zhang, Y., Ng, K. H., Wong, H., & Lee, J. W. Y. (2017). Living environment and quality of life in Hong Kong. *Asian Geographer*, 35(1), 35–51. https://doi.org/10.1080/10225706.2017.1406863

54. Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). *Communication and Persuasion,* New York: Springer https://doi.org/10.1007/978-1-4612-4964-1

55. Phillips, L., & Jorgensen, M. (2002). Critical discourse analysis. *Discourse Analysis As Theory and Method.* New York: Sage Publications Limited https://doi.org/10.4135/9781849208871.n3

56. Ramanathan, R., Paramasivam, S., & Hoon, T. B. (2020). Discursive Strategies and Speech Acts in Political Discourse of Najib and Modi. *Shanlax International Journal of Education,* 8(3), 34-44. http://dx.doi.org/10.34293/education.v8i3.3168

57. Rubic-Remorosa, R. (2018). President Rodrigo Roa Duterte's political speeches: a critical discourse analysis. *Semantic Scholar*, 23 (8), 72–87. Retrieved from https://www.semanticscholar.org/paper/President-Rodrigo-Roa-Duterte-%E2%80%99-s-Political-%3A-A-Rubic-Remorosa/8a3964d6686a9dd324b379ad9300d3cbb60cc8a0

58. Sabherwal, A., Ballew, M. T., van Der Linden, S., Gustafson, A., Goldberg, M. H., Maibach, E. W., ... & Leiserowitz, A. (2021). The Greta Thunberg Effect: Familiarity with Greta Thunberg predicts intentions to engage in climate activism in the United States. *Journal of applied social psychology*, 51(4), 321-333. http://dx.doi.org/10.1111/jasp.12737

59. Saunders S C, Mislivets M R, Chen J Q and Cleland D T .(2002). Effects of roads on landscape structure within nested ecological units of the Northern Great Lakes Region, USA. *Biological Conservation*, 103(2), 209-25. http://dx.doi.org/10.1016/S0006-3207(01)00130-6

60. Searle J.R. (1969). *Speech Acts*. Cambridge, Mass: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/s0028428900059977

61. Skillington, T. (1997). Politics and the Struggle to Define: A Discourse Analysis of the Framing Strategies of Competing Actors in a "New" Participatory Forum. *The British Journal of Sociology*, 48(3), 493. https://doi.org/10.2307/591142

62. Thuy, C. T. (2019). The Role of Investment and Development Road Traffic Infrastructure for Vietnam s Economic Development. *Journal of Business Management and Economic Research*, 2(12), 37–42. https://doi.org/10.29226/tr1001.2019.96

63. van Dijk, T. A. (2005). Critical Discourse Analysis. *The Handbook of Discourse Analysis*, 349–371. Portico. https://doi.org/10.1002/9780470753460.ch19

64. Van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & society*, 17(3), 359-383. http://dx.doi.org/10.1177/0957926506060250

65. Van Djik Teun, A. (1995). Elite Discourse and the Reproduction of Racism. *Hate speech* /. R. Whillock, D. Slayden*,* eds., London: Sage, 296. https://doi.org/10.4135/9781483326184

66. Walsh, J. (2006). Language and socio-economic development: Towards a theoretical framework. *Language Problems and Language Planning*, *30*(2), 127-148. http://dx.doi.org/10.1075/lplp.30.2.03wal

67. Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical discourse analysis: History, agenda, theory and methodology. *Methods of critical discourse analysis*,*2*(1), 1-33.

Дата надходження статті до редакції: 10.02.2025
Прийнято до друку: 19.03.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.246
UDC 81'25

THE EPIDIGMATIC ASPECTS OF TRANSLATION: ENGLISH-UKRAINIAN CORRESPONDENCES

Demenchuk O. V.
Rivne State University of Humanities
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-3218-6693
oleh.demenchuk@gmail.com

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

The article explores the epidigmatic aspects of translation between English and Ukrainian, focusing on the complexities of rendering polysemous words across languages. It highlights how meaning is context-dependent and shaped by cultural factors, making translation a dynamic process of negotiation rather than a straightforward transfer of meaning. The study demonstrates that the epidigmatic approach enhances translation accuracy by considering multi-layered semantic correspondences and contextual dependencies.

Keywords: *epidigmatic approach, translation studies, semantics, polysemy, English-Ukrainian correspondences.*

Деменчук О.В. Епідигматичні аспекти перекладу: англійсько-українські відповідності

У статті схарактеризовано епідигматичні аспекти перекладу, визначено особливості відтворення англійських багатозначних слів українською мовою. Акцентується увага на тому, що значення є контекстно-залежним і формується під впливом культурних чинників, що робить переклад динамічним процесом узгодження значень. Результати дослідження підтверджують, що епідигматичний підхід сприяє підвищенню точності перекладу завдяки урахуванню багаторівневих семантичних відповідностей та контекстуальних залежностей.

Ключові слова: *епідигматичний підхід, перекладознавство, семантика, полісемія, англійсько-українські відповідності.*

Introduction. One of the central challenges in translation is that words and expressions do not have fixed, universal meanings; instead, they derive significance from the cultural framework in which they are used. For example, idioms, metaphors, and culturally specific references often pose difficulties because their meanings cannot be directly transferred from one language to another without adaptation. This challenge aligns with Antoine Berman's (1984) view that translation is inevitably shaped by an ethnocentric impulse, which can distort the

source text's meaning. Another key issue is the instability of meaning, as described by Jacques Derrida (1982), who argued that meaning is always deferred and contingent on its context. This suggests that translation is not merely a transfer of fixed meanings but an act of interpretation that varies based on the translator's choices and assumptions. "A foreign text is the site of many different semantic possibilities that are fixed only provisionally in any one translation, on the basis of varying cultural assumptions and interpretive choices, in specific social situations, in different historical periods. Meaning is a plural and contingent relation, not an unchanging unified essence, and therefore a translation cannot be judged according to mathematics-based concepts of semantic equivalence or one-to-one correspondence" (Venuti, 2008, p. 13).

One approach that considers translation as a complex negotiation of meaning, shaped by historical, social, and ideological factors, is the epidigmatic approach. The approach revolves around recognizing and navigating the complexities of words or phrases that have multiple meanings or senses. This requires a comprehensive grasp of the source and target cultures, as well as the specific situational or textual context: "Beyond the notion stressed by the narrowly linguistic approach, that translation involves the transfer of 'meaning' contained in one set of language signs into another set of language signs through competent use of the dictionary and grammar, the process involves a whole set of extra-linguistic criteria also" (Bassnett, 1991, p. 22).

Theoretical background. The epidigmatic approach towards translation underwent developments from *linguistic-centric* – "linguistic untranslatability" (Catford, 1965); "figurative extensions" (Nida & Taber, 1982), "communicative and semantic translation" (Newmark, 1981) to *cognitive-corpus* – "semantic mirrors method" (Dyvik, 2005; Vandevoorde, 2020), "gravitational pull hypothesis" (Halverson, 2017; Lefer & Sutter, 2022), aspects. The contemporary epidigmatic approach to translation is in line with these trends. By acknowledging the plurality of meaning and the influence of social and historical factors, the approach offers a more nuanced, accurate, and ethical way to navigate linguistic exchanges across cultures.

Methodological Framework. The conception underlying this study is founded on the presumption of the multidimensionality of semantic space. The initial hypothesis posits that the semantics of a linguistic item is modeled through a complex system of hierarchically structured semantic representations encompassing both linguistic and extra-linguistic dimensions. Accordingly, the

epidigmatic approach to translation emphasizes the interdependence of linguistic, situational, and cultural contexts in the translation process.

The translation of polysemous words requires a methodical approach, as illustrated by the translation of the polysemous verb *red-card* in *Price was red-carded for a foul on Ferguson*. The process involves several key steps:

a) linguistic (semantic) – list out all possible meanings of the word based on available resources, like dictionaries, and translate the sentence using the dictionary information as a reference, cf.: *red-card* "(a) *Sport* (of a referee) to signal the dismissal of (a player) from the field by the showing of a red card; (b) to boycott or disallow; to exclude" (Oxford English Dictionary);

b) situational (contextual) – consider the broader context in which the word appears. The sentence *Price was red-carded for a foul on Ferguson* sounds ambiguous if taken out of context, though *red-carded* and *foul* are terms strongly associated with sports, particularly football (soccer). In football, a *red card* is issued by the referee to signify a serious offence, resulting in the immediate expulsion of the player from the game. A *foul* refers to an unfair or illegal action towards another player during the game. The translation might emphasize either the referee's action (showing the red card) or the consequence (the player's removal from the game). When reporting on a game in real-time (live broadcast) or summarizing key events (match report), the focus is likely to be on the gameplay and its consequences rather than the officiating procedure, cf.:

(a) *Прайса* ***видалили з поля*** *через неспортивну поведінку стосовно до Фергюсона.*

In formal football regulations, disciplinary records, or referee reports, it is crucial to state the official action taken rather than just its outcome, cf.:

(b) *Прайсу* ***показали червону картку*** *через неспортивну поведінку стосовно до Фергюсона.*

c) cultural (social) – adapt the meaning to the cultural and social realities of the target language. In English, *red-carded* is a well-known sports metaphor, whereas in Ukrainian, exclusion is often expressed through social or legal terms rather than sports metaphors. In broader social or professional settings, *to be red-carded* could mean: 'being expelled from a group or organization', 'facing public backlash or ostracization', 'being banned from a platform or event', etc. The level of formality and setting (corporate, social, online) influence word choice in translation, cf.:

(a) *Прайса* ***позбавили*** *членства в організації через дискредитацію Фергюсона.*

(b) *Прайса* ***виключили*** *з групи через обман Фергюсона.*

(c) *Із Прайсом* ***припинили всілякі стосунки*** *через наклеп на Фергюсона.*

(d) *Прайса* ***забанили*** *на форумі через непристойні репліки в бік Фергюсона.*

The purpose of the study is to analyze how semantic shifts, cultural influences, and contextual dependencies impact translation choices of polysemous words (phrases) from English into Ukrainian. The purpose is threefold: to characterize key cultural factors that influence translation choices; to establish key contextual dependencies that influence translation choices; to elaborate on the practical applications relevant to the epidigmatic aspect of translation.

The research material comprises words and phrases with multiple meanings, which describe specific (contextual- and culture-based) situations or their fragments. The denominations are selected from representative explanatory dictionaries of the English language (Oxford English Dictionary, Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged). The English illustrations are either taken from the above-mentioned dictionaries or generated by ChatGPT or Copilot.

Results and discussions

This study examines how cultural nuances and contextual dependencies influence the translation of polysemous words (phrases).

A. Cultural nuances. When translating polysemous words, cultural nuances play a crucial role in selecting the most appropriate meaning. The key cultural factors that influence translation choices include:

1. Culturally specific concepts – some words (phrases) carry meanings unique to a particular culture. Terms like that have no equivalent in the target culture and necessitate cultural adaptation or explanation to ensure the target audience understands the reference. For example, the polysemous term *greenwash* refers to the practice of companies or organizations making misleading or unsubstantiated claims about the environmental benefits of their products, services, or practices, essentially presenting a more environmentally friendly image than is warranted. This term combines *green*, indicating environmental friendliness, and *whitewash*, suggesting a cover-up. When translating *greenwash* into Ukrainian, it is crucial to convey both the environmental aspect and the deceptive implication. A

direct translation might not always capture the term's full breadth, especially if the concept of greenwashing is not as widely recognized or discussed in Ukrainian media or public discourse. Thus, providing additional context or choosing a term that reflects both the environmental and deceptive aspects is important. Besides, capturing the cultural and connotative nuances of *greenwash* is essential for conveying its critical and somewhat negative implications, cf.:

Many consumers are becoming savvy about spotting ***greenwash*** *in advertising and demand genuine sustainability.*

Зростає кількість споживачів, які розуміють, що ***екологічний маркетинг*** *використовує* ***оманливі методи*** *в рекламі, і тому вони все частіше вимагають надати докази екологічності продукції або послуг.*

Here, an explanatory approach is used to ensure clarity for a general audience. The phrase *екологічний маркетинг використовує оманливі методи* explains what greenwashing entails, avoiding ambiguity.

Regulators are cracking down on ***greenwash****, imposing fines on companies that make false environmental claims.*

Регулятори вживають всі необхідні заходи, щоб запобігти ***фальсифікаціям у сфері екологічного виробництва****, тому вони накладають неабиякі штрафи на компанії, які подають неправдиву інформацію щодо екологічності своєї продукції.*

The phrase *фальсифікації у сфері екологічного виробництва* emphasizes regulatory violations, making it more appropriate for a legal context. This translation avoids informal terms and aligns with formal discourse used by officials and regulatory bodies.

The company was accused of ***greenwashing*** *after promoting its new product as 'eco-friendly' without any substantial environmental benefits.*

Після реклами нового екологічного продукту компанію звинуватили у ***недобросовісності*** *та* ***використанні маніпулятивних технологій*** *– з'ясувалося, що у продукті насправді немає нічого "екологічно чистого".*

The phrases *недобросовісність* and *маніпулятивні технології* work well when discussing corporate ethics and public criticism. This translation emphasizes dishonest marketing tactics rather than fraud or legal violations.

2. **Culturally specific referents** – some words (phrases) refer to the entities (objects) that are deeply rooted in a particular culture, history, or society and may not have a direct equivalent in another language or culture. They often require adaptation, explanation, or substitution when translated to ensure that the intended

meaning is conveyed to a different audience, cf. *black-and-tan* "(a) (of a kind of terrier dog): having black hair upon the back, and tan (yellowish-brown) hair upon the face, flanks, and the legs; (b) a drink composed of porter (or stout) and ale; (c) frequented by both Black and white people; (d) popular name for an armed force specially recruited to combat the Sinn-Feiners in 1921; (e) favoring or practicing proportional representation of Black and white people in politics" (Oxford English Dictionary; Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged):

(a) *She adopted a lovely* ***black-and-tan*** *puppy from the shelter.*

У вольєрі вона вибрала для себе миле ***чорне з рудими підпалинами*** *цуценя.*

The term refers to the coat coloration in dogs, such as the black-and-tan Coonhound or Doberman Pinscher, where the fur is predominantly black with tan markings. Since the entity is universal and recognized in both English and Ukrainian-speaking cultures, the translation retains the descriptive meaning, ensuring accuracy in describing the color pattern.

(b) *At the pub, he ordered a refreshing* ***black-and-tan*** *made with ale and stout.*

У пабі він замовив освіжаючий ***мікс еля зі стаутом (бірмікс)****.*

Since there is no direct equivalent in Ukrainian, the term may be explained or paraphrased as a loanblend *бірмікс*.

(c) *The jazz club was known as a* ***black-and-tan*** *venue, where people of all backgrounds mingled.*

Цей джазовий клуб був однією з тих ***мультиетнічних*** *локацій, де можна було зустріти людей із різних соціально-культурних середовищ.*

Since the phrase may be unfamiliar to Ukrainian audiences, it is best paraphrased.

(d) *The* ***Black and Tans*** *were sent by the British government to suppress revolutionary activity in Ireland.*

Британський уряд відправив ***загони Королівської Ірландської поліції*** *для придушення революційних виступів в Ірландії.*

Since the phrase refers to a specific historical entity, it is best translated using historical terminology rather than a literal color-based phrase.

(e) *During Reconstruction, the* ***black-and-tan*** *Republicans worked tirelessly to secure voting rights for African Americans in the South.*

У період реінтеграції південних штатів ***члени*** *Республіканської партії США,* ***які виступали за пропорційне расове представництво у політиці****, завзято відстоювали виборчі права афроамериканців на Півдні.*

Since there is no direct equivalent, the phrase should be explained rather than translated literally.

3. Culturally specific environment – some words (phrases) carry unique meanings that may not be universally understood outside that environment. It is shaped by shared experiences, traditions, ideologies, and historical events within a particular society or group, cf. *redshirt* "(a) in more general use, a revolutionary, an anarchist, a communist; (b) a member of a Pathan nationalist organization formed in North-West Province in 1921 and lasting until the creation of Pakistan in 1947" (Oxford English Dictionary):

(a) *You remember this place – before the* ***Red Shirts*** *came.*

Пам'ятаєш це місце ще до приходу ***комуністів****.*

The translation reflects a specific cultural environment where the term *Red Shirts* is associated with communists. This translation is appropriate in contexts where *Red Shirts* refers to communist movements, such as in Soviet history, the Cold War, or regions where communist factions were known as *Red Shirts*.

(b) *In Mardan and Charsadda the activities of the 'Red Shirts' have again increased.*

У Мардані та Чарсадді знову зросла активність ***"червоносорочечників"****.*

The translation preserves the name *Red Shirts* as *червоносорочечники*, which accurately conveys the historical identity of the movement without imposing an unrelated Ukrainian or Soviet meaning (vide supra, 'communists'). The name *Red Shirts* (or *Surkh Posh*) came from the movement's symbolic red uniforms.

B. Contextual dependencies. The meaning of polysemous words is often determined by context, which can vary across different situations. Key contextual dependencies that influence translation choices include:

1. Linguistic context – refers to the way meanings are shaped by surrounding discourse (wordplay, figurative meanings, and idioms), cf.:

In a library, Sam and Olivia are whispering about their favourite science fiction books.

Sam: *I heard this book can teleport you to another world. It's literally out of this world!*

Olivia: *Well, I hope it brings me back in time for dinner. I don't want to miss out on earthly delights.*

The wordplay in this dialogue involves puns related to science fiction concepts: (a) *out of this world*: Sam says the book is *literally out of this world*, which is a pun. *Out of this world* is a common phrase meaning something is extraordinary, but in the context of science fiction, it also hints at something literally beyond Earth, like in space or another dimension; (b) *brings me back in time*: Olivia's response, *I hope it brings me back in time for dinner*, plays on the idea of time travel, a common theme in science fiction. The phrase *back in time* refers both to the literal concept of traveling through time and to the practical concern of returning to the present moment for dinner; (c) *earthly delights*: Olivia's mention of *earthly delights* is a pun on the idea of staying grounded on Earth versus experiencing otherworldly (or *out of this world*) adventures. It contrasts the fantastical elements of science fiction with the simple pleasures of life on Earth, like enjoying a meal. The wordplay combines science fiction concepts with everyday expressions, creating a playful dialogue, cf.:

Сем: *Ця книга може перенести тебе в інший світ. Це справжнє* ***диво****!* (диво '= те, що викликає подив, здивування; чудо').

Олівія: *Що ж, сподіваюся, вона поверне мене вчасно до вечері, щоб я змогла насолодитися кулінарним* ***дивом*** *у цьому світі.* (диво '= про те, що дивує, захоплює своїми якостями, достоїнствами і т. ін.').

2. Situational context – the real-world scenario or setting in which the word (phrase) is used affects its interpretation. Consider the publication from *Naval Aviation News*, which explains why a ship is referred to as "she", cf.:

Because there's always a bustle around her; because there's usually a gang of men with her; because she has waist and stays; because it takes a good man to handle her right; because she shows her topsides, hides her bottom and when coming into port, always heads for the buyos (O'Connor, 1960, p. 32).

Тому що навколо нього, як і біля жінки, постійна метушня, галас, бійки та натовп чоловіків; у нього рельєфна корма і витончені форми; тому що кораблем, як і жінкою, може керувати лише справжній чоловік; за його ефектною зовнішністю часто не видно того, що відбувається всередині; коли ж з'являється в порту – відразу прямує на побачення з докерами.

The ambiguity of the passage arises from multiple meanings of words and phrases that apply to both ships and women. This pun-based humor plays on

nautical terminology, human characteristics, and gender stereotypes, making the passage a classic example of double entendre and figurative language.

The passage from *Naval Aviation News* contains several instances of ambiguity, primarily due to double meanings and wordplay, which are characteristic of puns. Here are the specific ambiguous elements: (a) *bustle around her* – this may refer to the activity around a ship (e.g., sailors working, loading cargo, maintenance) and the bustle in women's fashion (a padded undergarment used in historical dresses), reinforcing the comparison between a ship and a woman; (b) *a gang of men with her* – this could mean a crew of sailors working on the ship and a group of men accompanying a woman, playing on the idea of attraction or dependence; (c) *waist and stays* – these terms have meanings in both shipbuilding and fashion. In nautical terms, the *waist* is the central part of the ship's deck, *stays* are ropes or cables that support a ship's mast. In clothing, a *waist* is part of the human body, often emphasized in women's fashion, *stays* were rigid corset-like supports worn to shape the waist; (d) *it takes a good man to handle her right* – this phrase plays on the skill required to navigate and control a ship and the traditional (and now outdated) notion that handling a woman properly requires a skilled or strong man, reinforcing the ship-as-woman analogy; (e) *shows her topsides, hides her bottom* – this phrase can mean a ship's topside (deck and visible part) is exposed, while its hull (bottom) is underwater and unseen, and a playful reference to modesty or suggestiveness in human terms, as "topside" could imply outward appearance and "bottom" could have a risqué connotation; (f) *heads for the buyos* – in navigation it is a ship heading for *buoys* means approaching a harbor or safe waters, and as a pun, it could suggest a play on *boys*, implying that, like a woman, the ship is attracted to or drawn toward men.

3. Historical context – refers to the influence of past events, ideologies, and socio-political conditions on the meaning of words and phrases. Understanding historical context ensures that translations reflect the accurate temporal, cultural, and ideological significance of terms rather than relying on their modern or surface-level meanings, cf. *Black Hand* "(a) defining a Spanish revolutionary society of anarchists; (b) defining a secret society of Italian immigrants in U.S., concerned chiefly in levying blackmail" (Oxford English Dictionary):

(a) *The **Black Hand** sought to challenge the existing social order through acts of sabotage and rebellion.*

***Іспанські анархісти** прагнули дестабілізувати існуючий соціальний порядок, удаючись до саботажу та організації заколотів.*

The phrase *іспанські анархісти* appropriately replaces *Black Hand*, ensuring clarity for a Ukrainian-speaking audience unfamiliar with the specific group's name. The choice of *дестабілізувати* instead of a direct equivalent for *challenge* is effective in capturing the subversive intent.

(b) *Law enforcement struggled to dismantle the* ***Black Hand****'s network of extortion and violence.*

Правоохоронні органи США намагалися приборкати хвилю вимагань та насильства з боку членів ***таємної організації італійських іммігрантів****.*

The translation contextualizes *Black Hand* as referring to an extortion ring associated with Italian immigrants in the U.S., rather than anarchist movements or political groups. The phrase *таємна організація італійських іммігрантів* is a clear and culturally appropriate way to introduce Black Hand to Ukrainian readers unfamiliar with this historical criminal network.

4. Evaluative context – refers to the way a word or phrase carries positive, negative, or neutral connotations within a given context, influencing its interpretation and translation. The essence of evaluative context in translation lies in ensuring that the tone, connotation, and implicit judgment of a word align with the original meaning in the target language. This requires considering semantic polarity and collocational influences to avoid misinterpretation or distortion of meaning. Translators must be sensitive to the ethical implications of translation choices, especially in contexts where multiple meanings might have significant cultural, political, or social implications, cf. *lily-white* "(a) irreproachable, lacking faults or imperfections; (b) pertaining to a policy of racial segregation" (Oxford English Dictionary):

The college administration is ***lily-white****.*

(a) *Адміністрація коледжу має* ***бездоганну репутацію****.*

The translation presents a positive, moral, or ethical connotation, emphasizing the institution's clean reputation, integrity, and faultlessness.

(b) *Адміністрація коледжу* ***підтримує політику расової сегрегації****.*

This interpretation conveys a negative socio-political meaning, referring to racial exclusion or discriminatory policies.

5. Spacial context – refers to the geographical and regional factors that influence meaning in translation. Words and phrases often carry region-specific connotations, making it necessary for translators to consider local usage, dialectal variations, and sociocultural implications when adapting texts into another

language, cf. *yellowbelly* "(a) *dialect* a native of Lincolnshire; (b) *Southwest, disparaging, offensive* Mexican" (Oxford English Dictionary; Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged):

In the quaint village of Woodhall Spa, you'll find friendly ***Yellowbellies*** *who love sharing stories about the area.*

Лише у химерному селі Вудголл-Спа можна зустріти справжніх доброзичливих ***лінкольнширців****, які з радістю перекажуть вам безліч історій про цю місцину.*

Instead of translating literally (e.g., *жовтобрюхи*), which would make no sense to a Ukrainian reader, it is preferable to uses the term *лінкольнширці*, directly linking the identity to geographical location. In that way, the tone and cultural familiarity remain well preserved, making the translation natural for the target audience.

Yellow bellies *– a name given by soldiers of the U.S.A. to the Mexicans.*

Жовтопузі *– так солдати армії США називали мексиканців.*

The translation preserves the offensive and disparaging nature of the term, reflecting its pejorative use in the U.S.-Mexico conflict. The term *жовтопузі* is a direct and appropriately informal equivalent, capturing the derogatory tone in Ukrainian.

Conclusions and perspectives. This study has demonstrated that the translation of polysemous words from English into Ukrainian – and, presumably, other language pairs – requires a nuanced approach that accounts for semantic shifts, cultural influences, and contextual dependencies. By employing the epidigmatic approach, the research has highlighted the importance of considering the multi-layered nature of meaning, ensuring that translation is not merely a direct lexical substitution but an interpretative process shaped by linguistic, situational, and cultural factors. The study identified that cultural background plays a crucial role in determining translation equivalences. Words with historical, regional, or ideological connotations require careful adaptation to maintain meaning in the target language. The findings confirm that linguistic, situational, historical, spatial, and evaluative contexts shape how polysemous words are rendered in translation. The study has shown that translators must assess polysemous words through a process that involves identifying all potential meanings within dictionaries and corpora, analyzing linguistic and extra-linguistic factors influencing the word's use, choosing translation strategies that align with

the intended meaning in the target language, considering ethical implications in cases of politically or socially charged terms.

Future research on the epidigmatic aspect of translation could focus on investigating larger English-Ukrainian bilingual corpora to refine patterns of polysemy translation and using computational tools (e.g., semantic mirroring, AI-driven corpus analysis) to map cross-linguistic polysemy correspondences.

Acknowledgements. *The author wishes to thank ChatGPT for proofreading and refining the text of this article.*

REFERENCES

1. Bassnett, S. (1991). *Translation Studies*. Routledge.
2. Berman, A. (1984). *L'épreuve de l'étranger: Culture et traduction dans l'Allemagne romantique*. Gallimard.
3. Catford, J.C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics*. Oxford University Press.
4. Derrida, J. (1982). *Margins of philosophy*. University of Chicago Press.
5. Dyvik, H. (2005). Translations as a semantic knowledge source. Margit Langemets & Priit Penjam (eds.). *Proceedings of the Second Baltic Conference on Human Language Technologies* (pp. 27-38). Institute of Cybernetics, Tallinn University of Technology & Institute of the Estonian Language.
6. Halverson, S. (2017). Developing a cognitive semantic model: Magnetism, gravitational pull and questions of data and method. G. de Sutter, M.-A. Lefer & I. Delaere (eds.). *Empirical translation studies: New methodological and theoretical traditions* (pp. 9-45). Mouton.
7. Lefer, M-A., & Sutter, G. de. (2022). Using the Gravitational Pull Hypothesis to explain patterns in interpreting and translation: The case of concatenated nouns in mediated European Parliament discourse. Marta Kajzer-Wietrzny, Adriano Ferraresi, Ilmari Ivaska & Silvia Bernardini (eds.). *Mediated discourse at the European Parliament: Empirical investigations* (pp. 133-159). Language Science Press.
8. Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Pergamon Press.
9. Nida, E.A., Taber, Ch.R. (1982). *The Theory and Practice of Translation*. E.J. Brill.
10. O'Connor, N. (1960, December). Why is the Ship 'She?'. *Naval Aviation News*, 1-36.
11. *Oxford English Dictionary*. (2009). Second Edition on CD-ROM. Vers. 4.0. Oxford University Press.
12. Vandevoorde, L. (2020). *Semantic Differences in Translation. Exploring the field of inchoativity*. Language Science Press.
13. Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge.
14. *Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*. (1981). Ph. B. Gove (ed.). Merriam-Webster Inc., Publ.

Дата надходження статті до редакції: 28.01.2025
Прийнято до друку: 02.03.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.247
УДК 81'42:81'38:81'373.612.2

ВЖИВАННЯ АЛЮЗІЙ В РОМАНІ “ANTKIND” ЧАРЛІ КАУФМАНА: ІНТЕРПРЕТАТИВНИЙ КОГНІТИВНО-ДИСКУРСНИЙ ПІДХІД

Єсипенко Н.Г.
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-6698-3201
n.yesypenko@chnu.edu.ua

Паладян Ю.С.
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-5572-9752
paladian.yuliana@chnu.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Анотація. *У статті розглядаються підходи до вивчення та класифікації алюзії як інтертекстуальної одиниці в художньому дискурсі на основі роману “Antkind” американського письменника та сценариста Чарлі Кауфмана. Когнітивно-дискурсний підхід до дослідження алюзії ґрунтується на кореляції слова або будь-якої іншої мовної форми та інтелектуальної діяльності автора твору й читача. Інтерпретативний метод ідентифікації алюзії в художньому дискурсі передбачає декілька етапів: розпізнавання, перевірка, розуміння алюзії, її інтерпретація в конкретному контексті. В результаті дослідження художнього твору виокремлено літературно-художні, міфологічні, біблійні, кінематографічні, історичні алюзії та окремо прецедентні феномени. Прецедентні феномени – це самостійні поняття, які є частиною когнітивної бази Чарлі Кауфмана та його читачів, декодування яких здійснюється через мисленнєву активність. Проаналізовані текстові фрагменти з включенням алюзій уможливлюють висновок, що алюзія нерозривно пов’язана з культурною складовою – реальними історичними подіями, особистостями, літературними творами тощо. Для Чарлі Кауфмана алюзії – це денотативи з прихованим значенням, які зможуть декодувати тільки ті читачі, в когнітивній базі яких зберігається відповідна попередня інформація.*

Ключові слова: *алюзія, інтертекстуальність, прецедентність, прецедентний феномен, когнітивно-дискурсний підхід, дискурс, художній текст*

Yesypenko N. H., Paladian Y. S. The use of allusions in Charlie Kaufman’s novel “Antkind”: an interpretative cognitive-discursive approach. *The article considers approaches to the study and classification of allusion as an intertextual unit in fiction*

discourse based on the novel "Antkind" by the American writer and screenwriter Charlie Kaufman. The cognitive-discursive approach to the study of allusion is based on the correlation of a word or any other language form and the intellectual activity of the author of the novel and the reader. The interpretative method of identifying allusion in literary discourse involves several stages: recognition, verification, understanding of the allusion, its interpretation in a specific context. As a result of the study, literary and artistic, mythological, biblical, cinematic, historical allusions and separately precedent phenomena were identified. Precedent phenomena are independent concepts that are part of the cognitive base of Charlie Kaufman and his readers, the decoding of which is carried out through thinking activity. The analyzed text fragments with the inclusion of allusions allow us to conclude that allusion is inextricably linked with the cultural component – real historical events, personalities, literary works, etc. For Charlie Kaufman, allusions are denotatives with a hidden meaning that can be decoded only by those readers whose cognitive base contains the relevant prior information.

Keywords: *allusion, intertextuality, precedent, precedent phenomenon, cognitive-discourse approach, discourse, literary text*

Вступ. Алюзія як безпосередньо та першочергово стилістичний засіб аналізу тексту повсякчас видозмінювала свої функції, оскільки дослідники різних лінгвістичних шкіл пропонували паралельні підходи до вивчення цього поняття. У 1950-60-х роках алюзія вважалась перспективним питанням для дослідження, мета якого полягала у поясненні специфіки лінгвального пласту тексту або його зв'язку з літературною та соціальною історією. Наприкінці 1970-х років з'явилася критична практика використання алюзій, яка спонукала до розвитку теорії, що описує алюзії як різновид референції (Chamizo-Domingues, Bretones Callejas, 2023). Таким чином, визначення поняття алюзії еволюціонувало від "запозиченого матеріалу" до власне "літературного прийому", що використовується для врахування історичних, соціальних, культурних та психологічних вимірів тексту.

Критичний огляд літератури. Вивчення алюзії – багатовекторний процес, ускладнений існуванням низки підходів (літературознавчого, когнітивно-дискурсивного, когнітивного, семантичного, лінгвостилістичного та прагматичного), що сприяє виникненню розмаїтих визначень, кожне з яких додає до узагальненої дефініції певний набір унікальних характеристик алюзії. У межах літературного підходу алюзія постає як контекстуальна особливість стилю автора твору (Ярема, 2017, с. 143); натомість когнітивний підхід вивчає алюзію через кореляцію слова або будь-якої іншої лінгвальної форми та інтелектуальної діяльності реципієнта (Заболотська, 2013, с. 145). У випадку першого підходу алюзію трактують як традиційний стилістичний засіб покликання на текстуальний референт, що передбачувано є вже

закодованим текстом для читача і ґрунтується на сукупності загальних культурних історичних знань людини. З іншого боку, другий підхід зумовлює сприйняття алюзії як найбільш ефективної одиниці інтертекстуальності, що, за твердженнями французької лінгвістки Юлії Кристевої, є феноменом, який існує за умови, коли текст виступає динамічним середовищем, в якому фокусом аналізу є взаємовідносини та процеси між значеннями, а не окремі статичні структури та мовні одиниці (Kristeva, 1986, с. 112).

Когнітивно-дискурсний підхід до дослідження феноменів алюзії базується на сучасній лінгвістичній науковій парадигмі, що зосереджує свою увагу на розробці теорії концептуальної інтеграції та ментальних просторів (Заболотська, 2013, с. 148). На противагу когнітивно-дискурсному, К. Перрі визначив, що прагматичний та семантичний підходи полягають у вивченні алюзії як унікального посилання на інтертекст, тобто алюзія виступає в ролі вказівки на елемент референту (Perri, 1984, p. 120). Таким чином, дослідження алюзії спрямовано, з одного боку, на аналіз та поділ стилістичного засобу на елемент тексту й процес його активізації та на визначення локалізації та інтерпретації інформації, яку передає алюзія, з іншого боку.

З погляду лінгвокультурології алюзія – елемент системи, яка спирається на закріпленні менталітету будь-якої культури у кодах. У цьому випадку алюзія слугує способом втілення культурних надбань та передачі їх закодованого варіанту у свідомість реципієнта (Ярема, 2017, с. 6). Алюзія нерозривно пов’язана з культурною складовою – реальними історичними подіями, особистостями, літературними творами тощо, однак читач не завжди має необхідну кількість базових знань, щоб осягнути зміст алюзії (Власюк, 2021, с. 50).

Тлумачення алюзії як одиниці культурології можливе завдяки індивідуальному та характерному розкриттю поняття через прецедентний текст та фонові знання. Якщо під фоновими знаннями розуміють унікальну сукупність культурних, історичних, соціальних та наукових знань, що виступають як базові конотації, відомі не тільки автору твору, а й масовому читачеві, то прецедентність – це сукупність феноменів та елементів, за якими майже завжди передбачувано проглядається цілісний образ або певного роду інваріант сприйняття мовленнєвого феномену, що широко доступний в мові представників окремої національно-культурної спільноти

(Сунько, 2016, с. 23). Подальші дослідження прецедентності уможливили виокремлення понять “прецедентний текст”, “прецедентні імена”, “прецедентні феномени” та “прецедентні висловлювання”. Незважаючи на те, що згадані вище поняття визначають різні елементи мовних форм, вони мають спільні ознаки: рефлексивність, маркованість, клішованість. Прецеденти можуть бути вербальними (прецедентні імена та прецедентні висловлювання) і невербальними (прецедентна ситуація, що використовується в лінгвокультурології) (Главацька, 2022, с. 56).

Під прецедентними іменами розуміють індивідуальні імена, що слугують певним знаком, який спрямовує свідомість референта до загальновідомого тексту чи ситуації (Сидорчук, 2019, с. 2). За своєю формою прецедентні імена зазвичай виступають як власні назви, які можуть складатись з одного (*Medusa*) або декількох елементів (*Christopher Nolan*). Прецедентним іменам властива характерна структура, в якій ядро складається з диференційних ознак, а периферія з атрибутів. До диференційних ознак відносять характеризований об’єкт за зовнішністю або характером, в той час як атрибути – це елементи, що є безпосередньо пов’язані з тим, що прецедентне ім’я намагається передати, без прямої або необхідної сигніфікації поняття (Сунько, 2016, с. 25).

Прецедентні імена не виокремлюються у лінгвістиці, вони входять у базу власних імен, хоча, на відміну від останніх, дають позначення конкретним людям, місцям, подіям. Тобто, прецедентні імена – це самостійні поняття, які повинні бути частиною когнітивної бази референта для їх правильного декодування через мисленнєву активність. Для цього до прецедентних імен закріплене певне значення, що складається з трьох компонентів: номінативного, денотативного та сигніфікативного. Номінативне значення дає назву об’єкту імені, натомість денотативне складається з сукупності типових рис, що описують культурно-історичні факти, пов’язані з референтом. Сигніфікативне значення уособлює наявність в прецедентному імені поняття як головного компонента (Сидорчук, 2019, с. 2).

Прецедентне висловлювання, що також є вербалізованим елементом прецедентності, виступає в тексті одиницею, що не завжди розкривається повністю. Сукупність значень, які формують саме висловлювання, може не відтворювати зміст посилання, саме тому до когнітивної бази входять і прецедентне висловлювання, і значення, яке воно намагається передати. Різні

тематичні цитати та прислів'я є найуживанішими варіантами прецедентних висловлювань в тексті (*I think, therefore I am*).

Прецедентний текст – це добре відомий більшості представникам національно-лінгвокультурної спільноти текст, що закріплений в когнітивній базі мовців як цілісне поняття. Прецедентний текст є відображенням специфіки культурної спільноти. Характерна надособистісність та значимість тексту втілена у багаторазовому покликанні на нього в процесі комунікації, але тільки через тісно асоційовані з текстом прецедентні імена та вислови (Сунько, 2016, с. 24). Прикладами прецедентних текстів виступають твори художньої літератури, пісні, реклама, тощо.

На відміну від прецедентних текстів, прецедентна ситуація – ідеальний момент, що узгоджений з загальновідомими конотаціями, які входять до когнітивної бази. Тобто в ролі прецедентної ситуації можуть виступати як і прецедентні імена, так і висловлювання (Гузак, 2014, с. 219). Частота використання невербалізованих елементів прецедентності (текст та ситуація) незначна, оскільки більше уваги привертають вербалізовані елементи, а саме прецедентні імена та прецедентні висловлювання, оскільки вони легші для розпізнавання та використовуються частіше в художньому дискурсі.

Отже, вивчення алюзії як стилістичного засобу пройшло шлях від сприйняття зазначених прийомів як тривіальних елементів у текстах до власне важливих літературних засобів, які стимулюють когнітивну функцію людського мозку. Саме принцип використання алюзії як маркеру впливу на свідомість читача, що змушує його заповнювати навмисно залишені прогалини в тексті та доповнювати їх деталями, спираючись на згадані референції, вартий з'ясовування (Kalenych, 2020, с. 165). На сьогодні у лінгвістичних колах алюзію трактують не тільки як стилістичний засіб підсилення когнітивного мислення читачів за допомогою посилання, а інколи й прямого цитування, покликання на особу, місце, подію або інший літературний твір, що допомагає автору поглибити власний текст за допомогою асоціації, але й як прецедентний феномен, а також маркер інтертекстуальності (Ставцева, 2018; Irwin, 2001). Під час використання алюзій у текстах асоціативні зв'язки, що виникають у читача, відображають ту частину національного культурного простору, яка утворена прецедентними феноменами: прецедентними ситуаціями, текстами, іменами і висловлюваннями – колективними уявленнями, спільними і обов'язковими для всіх носіїв етнічної свідомості (Єсипенко, 2012).

Методологія досліджень. Дослідження ґрунтується на теоретичних положеннях когнітивної лінгвістики про значення нерозривного взаємозв'язку між мисленням і мовою, також стилістичний ракурс вивчення алюзій взято до уваги. Метод визначення переносного значення алюзій в дискурсі є процедурою ідентифікації нової думки, що набуває певного стилістичного забарвлення. Процес ідентифікації алюзії в художньому дискурсі передбачає декілька етапів від розпізнавання, перевірки, розуміння алюзії до її інтерпретації в конкретному контексті. Процедура ідентифікації уможливлює збір емпіричного матеріалу дослідження, першочергово визначення прецедентних імен і прецедентних феноменів. Для аналізу складних текстових фрагментів використовувався метод дослідження інтерпретаційних кейсів, що вимагає занурення в глибокий соціальний, історичний, культурний контекст виникнення прецедентного імені чи феноменів і використання алюзії в конкретному текстовому уривку. Тут важлива роль надається когнітивному пізнанню у тлумаченні контексту вживання алюзії, при якому соціальні фактори, політичні, історичні й культурні аспекти можуть виявитися фундаментальними для аналізу нової форми та значення алюзій.

Мета роботи полягає в лінгвокогнітивному аспекті розгляду алюзії як інтертекстуальної стратегії виразності художнього дискурсу. Аналіз поняття "алюзія" вимагає насамперед дослідження історичних аспектів, які стосуються його походження, галузі використання та концепції.

Результати дослідження і обговорення. Актуальність розгляду роману Чарлі Кауфмана "Antkind" полягає в його унікальному відображенні та використанні інтертекстуальних одиниць. Визначена нами алюзія як один з найефективніших маркерів феномену інтертекстуальності слугує в тексті потужним когнітивним та прецендентним інструментом для дослідження одержимості сучасного суспільства мистецтвом, інтелігентністю та псевдо-інтелектуальністю. Чарлі Кауфман використовує широкий спектр культурних посилань, які передані у творі через прецендентні феномени, такі як прецендентні імена та висловлювання, а також алюзії для сатиричного висміювання сучасної проблеми ідентичності, мистецтва та людського буття.

Завдяки різноманітному використанню алюзії та безумовно її характерної естетико-пізнавальної функції, що активно використана в тексті

роману “Antkind”, аналіз американського художнього дискурсу через призму бачення світу автора розкриває низку наріжних проблем, з якими стикається сьогочасне суспільство. Літературний твір – своєрідна карикатура, що пронизана контекстуальними, ситуативними та ледве впізнаними алюзіями на першочергово кінематографічні та літературні твори, визначні постаті кіномистецтва, літератури та світової культури в поєднанні з релігійними сюжетами та посиланнями на біблійні та буддистські історії. Прецедентні імена слугують як атрибутивні та/або порівняльні ознаки згаданих предметів, натомість алюзії виступають в ролі підсилення думки автора стосовно деяких понять. Алюзія як маркер інтертекстуальності, а також прецендентний феномен постають визначальним засобом розвитку не тільки сюжету тексту, а також уможливлюють розкриття його проблематики через лінгвокогнітивний аналіз алюзивних одиниць, що можна поділити на декілька типів, згаданих вище.

Оскільки поняття алюзії ще не є остаточно визначеним лінгвістами, то класифікація алюзій надалі залишається неточною. За спостереженнями М. В. Воробйової, алюзії можна класифікувати за певними категоріями: літературно-художні, міфологічні, біблійні, кінематографічні, інтермедіальні, наукові, історичні та окремо прецедентні феномени (Воробйова, 2011, с. 4). Надалі, ми будемо користуватись цією класифікацію для аналізу алюзивних одиниць кожного типу.

Використання прецедентних феноменів найбільш характерне для роману Чарлі Кауфмана “Antkind”, оскільки прецедентні імена часто виступають у ролі означення, що викликають у реципієнта як ~~і~~ візуальну, так і асоціативну картину, що набагато ефективніше характеризує персонажів твору, ніж інші загальновідомі стилістичні засоби. Головний виклад тексту одразу стимулює когнітивні функції читача, таким чином тестуючи його культурну та історичну обізнаність:

“My beard is a wonder. It is the beard of ***Whitman****, of* ***Rasputin****, of* ***Darwin****, yet it is uniquely mine.”* (Kaufman, 2020, p. 19).

У наведеному прикладі з роману, автор посилається одразу на трьох історичних постатей: на Волта Вітмана, американського поета, який вважається одним з найпопулярніших національних поетів за всю історію США, Григорія Распутіна, який мав погану славу у суспільстві й був вбитий під час революції, та на Чарльза Дарвіна, що популяризував теорію еволюції. Всі три постаті мали вагомий вплив на тогочасне суспільство, але кожний з

них уособлював винятковий стиль та ауру, іншими словами – геніальність, не обов'язково позитивну та правдиву, яку суспільство не могло прийняти на той час. Таким чином, можна узагальнити з наведеного прикладу, що автор (навіть більше персонаж твору) намагається вказати на власну унікальність, яку його оточення не в змозі сприймати. Також, посилання має візуальний ефект на читача, оскільки воно підказує зовнішній вигляд головного персонажу для кращого уявлення героя реципієнтами.

Наступний фрагмент твору підсилює ідею автора застосовувати денотативне значення прецедентних імен для означення ставлення головного героя до предметів, базових уявлень та вподобань:

*"**Starbucks** is the smart coffee for dumb people. It's the **Christopher Nolan of coffee. Dunkin' Donuts** is lowbrow, authentic. It is the simple, real pleasure of a **Judd Apatow movie**."* (Kaufman, 2020, с. 27).

Чарлі Кауфман як провідний сценарист та кінопродюсер висловлює свою думку про сучасний кінематограф та його творців через використання подвійних прецедентних імен, що можуть бути вказівками для розкриття істинних цінностей. Спершу привертає увагу Старбакс, що є всесвітньовідомою мережею кав'ярень, особливо популярних в Сполучених Штатах Америки у віковій категорії підлітків та молодих людей, відомий також через ненависть поціновувачів кави до неї, та кінорежисер Крістофер Нолан, що зняв декілька великобюджетних фільмів ("Темний лицар", "Інтерстеллар", "Оппенгеймер"), які були схвально прийняті американською спільнотою, але засуджені кінокритиками. З іншого боку, Данкін Донатс, яка не є популярною серед молоді кав'ярнею, але приваблює простотою смаку та характерним стилем, що також зображена і у фільмах менш відомого американського кінорежисера Джадда Аппатоу.

У третьому розділі роману нам зустрічається речення, що водночас містить прецедентні імена та кінематографічну алюзію:

*"Does she know I wrote an entire book about the work of groundbreaking African American filmmaker **William Greaves**, whose documentary/narrative **Symbiopsychotaxiplasm** was so ahead of its time, I dubbed Greaves **the Vincent van Gogh** of American cinema?"* (Kaufman, 2020, с. 33).

Використання прецедентних імен в якості атрибута яскраво показано у цьому фрагменті. Вклад у кінематограф провідного афроамериканського режисера-документаліста Уільяма Грівза, який проклав шлях у кіноіндустрію для талановитих представників афроамериканської спільноти, порівнюється з

творчим надбанням нідерландського і всесвітньо відомого художника Вінсента ван Гога, геніальність якого неможливо недооцінити. Чарлі Кауфман звертає увагу читачів на визначні твори кінематографа завдяки використанню прецедентних імен та їх денотативних значень, що вже закладені у когнітивній базі реципієнтів. Варто зауважити, що в реченні також використано кінематографічну алюзіяю, відображену назвою документального фільму, створеного Уільямом Грівзом – ***Symbiopsychotaxiplasm.***

У випадку кінематографічних алюзій, більшість з них мало відомі масовому реципієнту, оскільки Чарлі Кауфман використовує їх для привертання інтересу читачів до "хорошого кіно". Варто зауважити, що роман використовує наратив від першої особи, а отже, головний персонаж роману, кінокритик Б. Розенберг, покликається на безліч фільмів для пояснення своїх емоцій, свого минулого або опису подій, що розгортаються перед очима героя. Для більш масового читача, необізнаного з тонкощами кінокультури, значення певних алюзій може бути незрозумілим, але більш вживані та відомі приклади алюзії легко розпізнаються в романі. Наприклад, до класу літературно-художніх алюзій можна віднести два фрагменти:

"It is from this self-contained, placid, ***Mona Lisa****-smiling beauty…"* (Kaufman, 2020, с. 107).

Безумовно, картина Леонардо да Вінчі "Мона Ліза" всесвітньо знаменита завдяки неймовірно талановито зображеній усмішці на полотні, що інтригує людей навіть у сьогоденні. Мона Ліза – образ прекрасного та мистецького, що відкидає все земне та реальне та підносить людину до вищого вічного. Літературно-художня алюзія стимулює уявлення читача, підкидаючи йому образ красивої жінки, оскільки Мона Ліза не може асоціюватись з чимось бридким.

Наступний приклад поєднання літературно-художньої та інтермедіальної алюзії:

"Some guy is ***selling a pair of swirling hypno-eyeglasses, never worn****. It's the saddest ad I've ever seen."* (Kaufman, 2020, с .509).

У цьому випадку, автор посилається на славнозвісну найкоротшу сумну історію людства, яку колись приписували Хемінґвею, що звучить як "for sale: baby shoes, never worn". Оригінальна історія натякала на трагедію, чи то на втрату ненародженої дитини чи смерть малюка. Чарлі Кауфман використав схожу структуру побудови речення для наголосу на почуття персонажу, але

водночас він скористався словами “the saddest ad”, що привертають увагу читача та змінюють емотивний фон людини. У поєднанні зі згаданою алюзією відповідно читач відчуває жаль до героя. Вищезгаданий ефект неможливий без попередньої обізнаності читача з цією історією.

Наступний виявлений приклад інтермедіальної алюзії нагадує структуру славнозвісного висловлювання відомого філософа Декарта “I think, therefore, I am”:

“I ***remember, therefore, I am****.”* (Kaufman, 2020, с. 497).

Чарлі Кауфман вжив цю інтермедіальну алюзію задля передачі сумніву головного героя стосовно основних засад життя. У ході сюжету Б. Розенберг стискається з фантастичною машиною копіювання людини, що створює ту ж саму людину, але без попередніх спогадів. Автор змушує людей задуматись, чи справді, тому що люди мають когнітивну здатність, вони вважаються живими, чи можливо щось інше впливає на саму сутність життя.

Міфологічні алюзії найбільш легкі та впізнавані під час інтерпретування понять, оскільки, проіснувавши більше п’ятьох тисяч років, стародавні міфи принесли більшість сюжетних ліній в літературу, які використовують і в сьогоденні.

“And what deranged ***Pandora’s box*** *will I be opening?”* (Kaufman, 2020, с. 452).

Чарлі Кауфман використав алюзію на відомий міф про скриньку Пандори, що став переломним моментом для існування світу, оскільки, незважаючи на заборону чоловіка, Пандора відкриває скриньку, що приносить лиха для людей. Зевс для того, щоб пом'якшити покарання, залишає на дні скриньки надію, що символізує можливість для людства витримати майбутні страждання та труднощі. Вищезгадана алюзія має декілька варіантів значень: з одного боку, світ покараний за допитливість, тому за непослух люди мусять бути покарані; з іншого боку, скринька Пандори символізує надію на прощення своїх гріхів та сподівання пережити земне горе.

Категорія біблійних (релігійних) алюзій також цікава для розгляду, оскільки саме біблійні сюжетні лінії розкривають внутрішні переживання персонажів, їх емоційно-експресивний стан та спрямовують майбутні лінії сюжету літературного твору.

“On the right deltoid is ***Saint Nicholas****, who represents not killing children.”* (Kaufman, 2020, с. 489).

Вищезгадана алюзія перегукується з релігійною історією життя Святого Миколая Чудотворця, в якій розповідається, як Святий Миколай прибув ~~в~~ у місто, в якому був страшний голод. Один м'ясник вкрав трьох дітей та вбив їх, для того, щоб продати їхнє м'ясо. Чудотворець розпізнав брехливого м'ясника та оживив мертвих дітей. Ця історія не входить до Житія Святих, але була дуже відомою за Середньовіччя. У романі Святий Миколай постає як татуювання на руці м'ясника, на іншій руці у чоловіка набиті три мавпи. На татуюванні тварини дражнять Святого. Через релігійну алюзію автор твору натякає, що місце, в якому перебуває герой, Б. Розенберг, не є святим, а радше небезпечним. Ніхто не допоможе персонажу, а отже алюзія діє як елемент саспенсу в даному фрагменті твору.

Наукові алюзії набагато рідше зустрічаються у літературних творах, але Чарлі Кауфман застосовує декілька прецедентів для акцентування метафоричності поняття. У нижченаведеному фрагменті виявлено яскравий приклад вживання наукової алюзії в концептуальному сенсі:

"It's an Avenue of ***Infinite Regress*** *and I haven't got all day."* (Kaufman, 2020, с. 506).

У цьому випадку вжита алюзія покликається одразу на два феномени: математичний та оптичний. Математично нескінченний регрес окреслюється низкою елементів, певним чином пов'язаних з першим числом, але не з останнім. Тобто, головний принцип безперервного регресу полягає у ряді, де кожний елемент веде до наступного або породжує його. Оптика пояснює нескінченний регрес явищем нескінченної послідовності віддалених зображень, що формується між двома дзеркалами, розміщеними паралельно одне до одного. В обох випадках, алюзія натякає на нескінченність вулиці в сюжеті твору, яку персонаж мусить пройти, але зустрічає перешкоду у самій побудові будинків, що ніби є ідентичними копіями одне одного, але породжують нескінченну дорогу – лабіринт.

Частота використання історичних алюзій доволі висока серед літературних творів загалом і в досліджуваному також, оскільки більшість художніх творів посилаються на певні історичні події в ході діалогів, розвитку сюжету або у ролі референтів. Прикладом історичної алюзії виступає наступний фрагмент твору:

*"About the well-documented "****Action of 9 November 1822****"* (Kaufman, 2020, с. 146).

Така алюзія загальновідома американському читачу, оскільки алюзія покликається на відому подію морського бою між шхуною Військово-морського флоту США та трьома піратськими шхунами біля узбережжя Куби.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Чарлі Кауфман використовує алюзії як денотативи з прихованим значенням, які зможуть декодувати тільки ті реципієнти, в когнітивній базі яких зберігається попередня інформація про певні культурно-літературні, художні твори, історичні постаті та події, кінематографічні, мистецькі та біблійні сюжети і наукові факти. Роман "Antkind"– справжній мурашник, мозаїка з тисяч і більше фрагментів, котрі разом створюють цілісну картину. Розуміння та інтерпретація кожної алюзії твору та кожного прецедентного феномену розкривають зміст та головну ідею, закладену автором. Літературний твір – виклик для усіх читачів, особливо для тих, хто пропагував високу інтелектуальність в маси, оскільки потрібно володіти широким спектром ситуативних знань для правильного та всебічного аналізу сюжету. Навіть назва роману перекладається як "мурашиний рід", а це означає, що Чарлі Кауфман використовує алюзію на мурах, порівнюючи людське суспільство з комахами, що все життя працюють, шукають та створюють щось, проте ніколи за все своє життя не можуть досягнути справжньої вершини – ідеалу.

Перспектива подальших досліджень полягає у кількісному представленні вживань алюзій у творах автора у зіставному аспекті.

ДЖЕРЕЛА

1. Власюк Л. С., Демиденко О. П. (2021). Linguocultural and translation aspects of allusion functioning in media texts. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності "Львівський філологічний часопис"*. № 9, 50–55. Doi: https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.7
2. Воробйова М. В. (2011). Алюзія в англомовному публіцистичному дискурсі: структура, семантика, функціонування: автореф. дис. … канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Херсон.
3. Главацька Ю. Л. (2022). Discursive peculiarities of precedent phenomena: foregrounding their sources, status, functions. *Львівський філологічний часопис,* № 11*,* 57–62. Doi: https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-11.8
4. Гузак А. (2014). Прецедентна ситуація: роль в політичній ораторській промові (на матеріалі промов американських президентів. *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*. Вип. 720, 21–227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2014_720_25
5. Заболотська, О. О. (2013). Алюзія та концептуальна метафора як засоби вираження авторських інтенцій в художньому тексті. *Науковий вісник Херсонського державного*

університету. Серія "Лінгвістика". 20, 176–183. URL: http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/1687

6. Єсипенко Н. Г. (2012). *Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів: когнітивно-квантитативний підхід : монографія*. Чернівці : Золоті литаври.

7. Лавриненко, О. О. (2007). Рівні та одиниці алюзійності в англо- та україномовному публіцистичному дискурсі. *Проблеми зіставної семантики*. 8, 362–368.

8. Ставцева, В. (2018). Літературні алюзії англомовного медіа дискурсу США та спроби їх перекладу українською мовою. *Південний архів. Філологічні науки. 72*(2), 81–84. Doi:10.13140/RG.2.2.18314.44489

9. Сидорчук, І. (2019). *Прецедентні номінації як репрезентанти картини світу мовного колективу.* (дата звернення: 12.03.2025) URL: http://www.vtei.com.ua/konfa/28_02/6/24.pdf

10. Сунько, Н. О. (2016). Алюзія як маркер інтертекстуальності в англійськомовному газетному заголовку: дис. … канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича.

11. Ярема, О. Б. (2017). Кросдисциплінарність явища алюзії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 31, 141–143. URI: http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12370

12. Chamizo-Domingues, P. J., Bretones Callejas, C. M. (2023). Euphemisms, Proverbs, Allusions, and Cognition: a study of two poems by Antono Machado. *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación*. Vol. 22(1). 3–14. URL: https://revistas.ucm.es/index.php/CLAC/article/view/88348

13. Kalenych, V. (2020). Cognitive and Communicative Pragmatic Parameters of Intertextuality in Mass Media. *Psycholinguistics.* Vol. 27(2), 155–173. Doi: https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-27-2-155-173

14. Kaufman, Ch. (2020). *Antkind*. Random House.

15. Kristeva, J. (1986). *World, Dialogue, Novel*. New York: Columbia University Press.

16. Perri, C. (1984). Knowing and Playing: The Literary text and Trope Allusion. *American Imago*. No. 41, 117–128.

17. William Irwin (2001). What Is an Allusion? *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Volume 59, Issue 3, 287–297.Doi:https://doi.org/10.1111/1540-6245.00026

REFERENCES

1. Vlasyuk L. S., Demydenko O. P. (2021). Linguocultural and translation aspects of allusion functioning in media texts. *Naukovyy zhurnal L'vivs'koho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttyediyal'nosti "L'vivs'kyy filolohichnyy chasopys".* № 9. 50–55. Doi: https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.7

2. Vorobyova M. V. (2011). Alyuziya v anhlomovnomu publitsystychnomu dyskursi: struktura, semantyka, funktsionuvannya: avtoref. dys. … kand. filol. nauk : spets. 10.02.04. Kherson.

3. Hlavats′ka YU. L. (2022). Discursive peculiarities of precedent phenomena: foregrounding their sources, status, functions. *L'vivs'kyy filolohichnyy chasopys*, № 11, 57–62. Doi: https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-11.8

4. Huzak A. (2014). Pretsedentna sytuatsiya: rol′ v politychniy orators′kiy promovi (na materiali promov amerykans′kykh prezydentiv. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu:Hermans'ka filolohiya.* Vyp. 720. 219–227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2014_720_25

5. Zabolot·s′ka, O. O. (2013). Alyuziya ta kontseptual′na metafora yak zasoby vyrazhennya avtors′kykh intentsiy v khudozhn′omu teksti. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho*

universytetu. Seriya "Linhvistyka". 20, 176–183. URL: http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/1687

6. Yesypenko N. H. (2012). *Verbal'nyy profil' i kontseptual'na struktura anhlosaksons'kykh kul'turnykh kontseptiv: kohnityvno-kvantytatyvnyy pidkhid : monohrafiya*. Chernivtsi : Zoloti lytavry.

7. Lavrynenko, O. O. (2007). Rivni ta odynytsi alyuziynosti v anhlo- ta ukrayinomovnomu publitsystychnomu dyskursi. *Problemy zistavnoyi semantyky*. 8, 362–368.

8. Stavtseva, V. (2018). Literaturni alyuziyi anhlomovnoho media dyskursu SSHA ta sproby yikh perekladu ukrayins′koyu movoyu. *Pivdennyy arkhiv. Filolohichni nauky*. 72(2), 81-84. Doi:10.13140/RG.2.2.18314.44489

9. Sydorchuk, I. (2019). *Pretsedentni nominatsiyi yak reprezentanty kartyny svitu movnoho kolektyvu.* URL: http://www.vtei.com.ua/konfa/28_02/6/24.pdf

10. Sun′ko, N. O. (2016). Alyuziya yak marker intertekstual′nosti v anhliys′komovnomu hazetnomu zaholovku: dys. … kand. filol. nauk : spets. 10.02.04. Chernivtsi: Chernivets′kyy nats. un-t im. YU. Fed′kovycha.

11. Yarema, O. B. (2017). Krosdystsyplinarnist′ yavyshcha alyuziyi. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu.* 31, 141–143. URI: http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12370

12. Chamizo-Domingues, P. J., Bretones Callejas, C. M. (2023). Euphemisms, Proverbs, Allusions, and Cognition: a study of two poems by Antono Machado. *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación*. *Vol. 22*(1). 3–14. URL: https://revistas.ucm.es/index.php/CLAC/article/view/88348 (date of access: 02.11.2024).

13. Kalenych, V. (2020). Cognitive and Communicative Pragmatic Parameters of Intertextuality in Mass Media. *PSYCHOLINGUISTICS. Vol. 27*(2), 155–173. DOI: https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-27-2-155-173 (date of access: 11.10.2024).

14. Kaufman, Ch. (2020). *Antkind*. Random House.

15.Kristeva, J. (1986). *World, Dialogue, Novel*. New York: Columbia University Press.

16.Perri, C. (1984). Knowing and Playing: The Literary text and Trope Allusion. *American Imago*. *No. 41*. 117–128.

17.William Irwin (2001). What Is an Allusion? *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Volume 59, Issue 3, August 2001, Pages 287–297. Doi:https://doi.org/10.1111/1540-6245.00026

Дата надходження статті до редакції: 15.03.2025
Прийнято до друку 17.04.2025

DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.248
УДК 821.111.09(73+410):811.111'42(045)

МАРКУВАННЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ XX СТОЛІТТЯ

Жалко Д. Д.
Київський національний лінгвістичний університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-5913-7579
dina.zhalko@knlu.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Статтю присвячено дослідженню маркування інтертекстуальних включень у художньому дискурсі з метою розкриття семантико-функційного потенціалу імпліцитних та експліцитних маркерів інтертекстуальності у творах американських та англійських письменників XX століття. Аналіз інтертекстуальності в художньому дискурсі допоміг виявити засоби її репрезентації, систематизувати та встановити дискурсивно-функційний потенціал інтертекстуальних включень. Матеріалом дослідження слугували романи "The Crying of Lot 49" Томаса Пінчона та "A History of the World in 10½ Chapters" Джуліана Барнса. Методологія дослідження передбачала використання методу уважного читання для аналізу структури романів, методу текстологічного аналізу творів дібраного матеріалу, методи лінгвостилістичного та інтертекстуального аналізу для ідентифікації й опису різних видів інтертекстуальності та міжтекстових зв'язків, методу інтермедіального аналізу для встановлення семантичних зв'язків між інтертекстуальними елементами належних до суміжних видів мистецтв, семантико-стилістичного методу для опису мовностилістичних ресурсів та їх семантики, методу деконструкції для ідентифікації непрямих інтертекстуальних зв'язків між текстами. Розроблено критерії для ідентифікації та типологізації інтертекстуальних маркерів: прямі та непрямі. Окреслено особливості семантики й функціонування інтертекстуальних маркерів у проаналізованому корпусі матеріалу. Результати дослідження полягають у розробленні авторської таксономії прямих і непрямих маркерів інтертекстуальності, що дозволить оцінити вплив рівня читацької компетенції на розуміння художніх текстів.

Ключові слова: *художній текст, художній дискурс, інтертекстуальність, інтертекстуальний маркер, прямі та непрямі інтертекстуальні маркери.*

Zhalko D. D. Marking intertextuality in the artistic discourse of the twentieth century

The article is devoted to the study of marking intertextual inclusions in literary discourse in order to reveal the semantic and functional potential of implicit and explicit markers of intertextuality in the works of American and English writers of the twentieth century. The analysis of intertextuality in artistic discourse helped to identify intertextual markers and determine the means of their representation, systematize intertextual

inclusions and establish their discursive and functional potential. The research material was based on the novels "The Crying of Lot 49" by Thomas Pynchon and "A History of the World in 10½ Chapters" by Julian Barnes. The research methodology involved the method of close reading to analyze the structure of the novels, the method of textual analysis of the selected works, the methods of linguistic and intertextual analysis to identify and describe different types of intertextuality and intertextual relations, the method of intermedial analysis to establish semantic connections between intertextual elements belonging to related arts, the semantic stylistics method to describe linguistic and stylistic resources and their semantics, the deconstruction method for identifying indirect intertextual connections between interacting texts. The criteria for identification and typologization of intertextual markers are developed: direct and indirect. The peculiarities of semantics and functioning of intertextual markers in the analyzed corpus of material are outlined. The results of the study are based on the development of the author's taxonomy of direct and indirect markers of intertextuality, which will allow to assess the impact of the level of reader's competence on the understanding of literary texts.

Keywords: *artistic text, artistic discourse, intertextuality, intertextual marker, direct and indirect intertextual markers.*

Вступ. Інтертекстуальність як явище, що формує міжтекстовий діалог, впродовж тривалого часу привертає увагу літературознавців і лінгвістів (Riffaterre, 1978; Lachmann, 1989; Holtus, 1994; Genette, 1997; Швець, 2010; Гринишина & Марченко, 2012; Шаповал, 2013; Дзик, 2018; Потапенко, 2019; Павлій 2023). Посилена увага до інтертекстуальності пояснюється насамперед тим, що розуміння її семантики й специфіки функціонування в художньому тексті сприяє глибшому розумінню його складної природи. Текст є носієм певної інформації, що подається як складне ієрархічно вибудоване завершене знакове утворення, яке слугує для збереження й передачі смислів і виступає як сполучувана ланка в акті вербальної й невербальної комунікації (Селіванова, 2008, сс. 139-140), а інтертекстуальність охоплює "сукупність відносин між текстами" і є основною категорією для дослідження зв'язків між творами літератури (Genette, 1997, p. 2). Одним з пріоритетих завдань сучасних студій вивчення інтертекстуальності є з’ясування засобів і способів її позначення в художньому тексті (Кондратенко, 2014; Меркотан, 2013; Переломова, 2008).

Встановлено, що в художньому дискурсивному просторі ХХ століття показниками міжтекстових зв’язків слугує сукупність ***інтертекстуальних маркерів*** як ключових фіксаторів (інтер-)текстуальних процесів (Жалко, 2022). Вони відіграють важливу роль під час ідентифікації та інтерпретації інтертекстуальності, надаючи читачеві можливість для їх "вторинного прочитання", збагаченого іншими культурними та літературними значеннями (Прокопенко & Мозуль, 2020).

Поняття інтертекстуальності залишається важливим для розуміння художнього дискурсу, оскільки воно дозволяє виявляти зв'язки між різними рівнями тексту з огляду на широкий позатекстовий контекст. З цих позицій особливої значущості набуває проблема диференціації тексту і дискурсу (Колісник, 2010; Гохман, 2017; Бехта, 2019). Так, на думку О.О. Селіванової, ***дискурс*** є комунікативною подією, процесом текстотворення, що виник завдяки тексту навколо нього й зумовлений, окрім мовних, позамовними чинниками; його ознаками є "об'єкт, суб'єкт, адресат, просторовий та часовий конкретизатори", або "мовець, отримувач інформації, форма повідомлення, канал зв'язку, код, контекст" (Селіванова, 2008, сс. 139-140). ***Художній дискурс*** визначається як сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних із пізнанням, осмисленням, презентацією світу адресантом і осмислення його мовної картини світу реципієнтом (Семенюк, 2019). У праці "Специфіка художнього дискурсу та його аспектів" І.Є. Фролова витлумачує ***художній дискурс*** як "розумово-комунікативну взаємодію адресанта (автора художнього твору) та адресата (потенційного читача), що відбувається у певному історичному й культурно-соціальному контексті, ґрунтується на ідеях, переконаннях, світоглядних орієнтирах автора-адресанта, має на меті регулювання ідей, переконань, світоглядних орієнтирів читача-адресата та матеріалізується у вигляді текстів художніх творів, відкрита множина яких формує вербальний план художнього дискурсу" (Фролова, 2018, с. 54). Метою художнього дискурсу, на думку мовознавиці, є "вплив письменника на систему цінностей, знань і переконань читача за допомогою твору". Дискурс художнього твору постає перед читачем як особливий художній світ, стиль мислення, мовлення автора, які він вкладає в героїв твору. Успіх декодування тексту буде залежати від рівня компетенції читача, його особистісних та духовних ресурсів (Приблуда, 2022). Водночас ***художній текст***, за визначенням Л. М. Приблуди, є "одним із компонентів акту художньої комунікації, що представляє особливу художню реальність, яка, поєднуючись із дискурсами автора та читача, створює новий тип дискурсу – художній" (Приблуда, 2013, с 5).

Аналіз інтертекстуальності в художньому дискурсі націлений передовсім на розкриття специфіки використання письменниками культурно-історичних і літературних реалій. Такий аналіз передбачає виявлення інтертекстуальних маркерів; визначення засобів їх репрезентації,

систематизацію інтертекстуальних включень і встановлення їх дискурсивно-функційного потенціалу.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез свідчить про активний інтерес науковців до проблематики ідентифікації інтертекстуальних включень у художньому дискурсі (Швець, 2010; Гринишина & Марченко 2012). Дослідники зосереджуються на двох моделях інтертекстуальності – широкої і вузької. Перша (Lachmann, 1989; Мітосек, 2003) охоплює всі можливі типи міжтекстової взаємодії, відображаючи їх у вербальних та невербальних формах через використання стилів, сюжетів або жанрових особливостей текстів. Натомість друга (Riffaterre, 1978; Holtus, 1994) акцентує свідомо марковані автором міжтекстові зв'язки та форми інтертекстуальності (Sager, 1997, p. 111).

Іншим напрямом досліджень інтертекстуальності є аналіз ступеню її вираженості в художньому дискурсі. З огляду на цей критерій, інтертекстуальність поділяється на *експліцитну*, що пов'язана з очевидними, явно впізнаваними елементами "чужого тексту" в новоствореному, та *імпліцитну*, або завуальову, яка залишається прихованою для читача (Бойко, 2021). Експліцитна інтертектуальність зазвичай позначається типографічними знаками, такими як лапки, курсив, або пряме згадування автора запозиченого тексту (Бойко, 2021). Імпліцитна інтертекстуальність може бути впізнана читачем через відмінності у стилі тексту, які виявляються у змінах лексики, синтаксису або загальної стилістики, додаючи тексту додаткової глибини та багатошаровості (Genette, 1982).

Однією з перших спроб класифікації інтертекстуальності стала робота "La Production du texte" французького філолога Мішеля Ріффатере, у своїй праці він розглядає три типи інтертекстуальності: комплементарну, медіативну та інтратекстуальну (Riffaterre, 1979, p. 20-25). Автори класифікацій інтертекстуальних зв'язків часто асоціюють їх з певними тропами або стилістичними фігурами. Ульріх Бройх відносить до маркерів інтертекстуальності такі елементи тексту, як імена персонажів, зміну шрифту, виділення курсивом, цитування іншою мовою, стильовий контраст тощо (Broich, 1985, p. 31-47). Українська дослідниця Мар'яна Шаповал розрізняє інтертекстуальні елементи з огляду на їх семантичні форми. Зокрема, вона виокремлює інтертекстуальні мотиви, колаж, традиційні сюжети, традиційні образи (античні, фольклорні, релігійні, історичні) та

референцію (згадку про цілий твір або одного з героїв). До стилістичних форм інтертекстуальності дослідниця відносить цитати з атрибуцією, паратекстуальні цитати (епіграфи, заголовки), плагіат, алюзію, ремінісценцію, центон (Шаповал, 2009, с. 68). В контексті системно-текстової референції R. Lachmann визначає такі елементи інтертекстуальності, як запозичення сюжетної схеми, характерів героїв, композиції, парафраз, наслідування, пародіювання, травестію, стилізацію, пастиш (Lachmann, 1989, p. 26).

Попри значні досягнення мовознавців у різнобічному дослідженні інтертекстуальних елементів, проблема чіткої та загальноприйнятої класифікації залишається нез'ясованою. Актуальність цієї розвідки зумовлена необхідністю системного вивчення критеріїв типологізації інтертекстуальних маркерів у художньому дискурсі, що дозволить не лише порівняти ідіостилі окремих письменників, а й узагальнити основні тенденції розвитку художньої літератури конкретного історичного та культурного періоду.

Мета статті полягає в розкритті семантико-функційного потенціалу імпліцитних та експліцитних маркерів інтертекстуальності в художньому дискурсі американських та англійських письменників XX століття.

Поставлена мета зумовлює необхідність розв'язання таких завдань: 1) уточнити визначення термінів художній текст, художній дискурс, інтертекстуальність, інтертекстуальний маркер; 2) визначити інтертекстуальні маркери в досліджуваному художньому дискурсі; 3) розробити критерії для ідентифікації та типологізації інтертекстуальних маркерів; 4) окреслити особливості семантики й функціонування інтертекстуальних маркерів у проаналізованому корпусі матеріалу.

Матеріалом дослідження послугували романи "The Crying of Lot 49" американського письменника Томаса Пінчона та "A History of the World in 10½ Chapters" англійського письменника Джуліана Барнса, з яких було виокремлено фрагменти, що містять інтертекстуальні елементи. У творчості цих письменників простежується глибокий зв'язок із класичною літературою, біблійними текстами, міфологією. Їхні тексти часто спираються на багатий культурний досвід, який передбачає активне залучення читача до декодування інтертекстуальних елементів. Інтертекстуальність у їхніх романах стає засобом рефлексії над культурними й соціальними змінами епохи, а також способом розширення семантичних горизонтів тексту.

Методологія дослідження. Вивчення інтертекстуальності потребує комплексного підходу із залученням загальнонаукових і власне лінгвістичних методів. За допомогою *методу уважного читання* (Арешенков, 2006) здійснено детальний аналіз структури романів "The Crying of Lot 49" і "A History of the World in 10½ Chapters", встановлені ймовірні приховані та явні інтертекстуальні зв'язки, розкрито специфіку культурно-історичного та літературознавчого контекстів; *метод лінгвостилістичного аналізу* інтертекстуальності (Ляшко, 2020) залучено для ідентифікації й опису різних видів інтертекстуальності в текстах зазначених романів; *текстологічний аналіз твору* (Lachmann, 1850) використано для визначення зв'язку одного тексту з іншими, ідентифікації цитувань, алюзій, інших художніх елементів запозичених з "авторитетного літературного зразка" (Гринишина & Марченко, 2012); *метод інтертекстуального аналізу* (Просалова, 2019) залучено для ідентифікації прихованих імпліцитних міжтекстових зв'язків, інтертекстуальних включень (цитати, ремінісценції, пастиш, тощо) та для визначення ролі культурної та літературної обізнаності читача у процесі інтерпретації тексту; *семантико-стилістичний метод* надав можливість виділити та описати мовностилістичні ресурси, за допомогою яких репрезентовано інтертекстуальність, охарактеризувати їх семантику та функційність, визначити інформативну, ідейно-тематичну й художньо-естетичну цінність досліджуваних художніх творів (Мацько & Сидоренко, Мацько, 2003); *інтермедіальний аналіз* дозволив встановити семантичні зв'язки між інтертекстуальними елементами, що належать до суміжних видів мистецтв (Просалова, 2019); *метод деконструкції* (Derrida, 1976) допоміг виявити непрямі інтертекстуальні зв'язки між текстами, що взаємодіють.

Результати дослідження та обговорення. Під час аналізу художніх творів американських та англійських письменників XX століття було виявлено кілька типів інтертекстуальних маркерів. Так, з огляду на спосіб вираження зв'язку з іншим текстом інтертекстуальні маркери можуть бути *прямими* або *непрямими,* залежно від того, чи автор посилається на інші тексти експліцитно або імпліцитно. *Прямі інтертекстуальні маркери* вказують на явні посилання на інші тексти, що можуть включати цитати, згадки про персонажів, події або назви інших творів. Як зазначає Ж. Женетт, "інтертекстуальність у вузькому сенсі означає взаємодію між текстами шляхом явних цитат або посилань" (Genette, 1997a, p. 2). *Непрямі*

інтертекстуальні маркери є менш очевидними та вимагають від читача глибшого знання й розуміння контексту, на який натякає автор. Про інтертекстуальність може сигналізувати тематика твору, його стиль, структура, мотиви та інтертекстуальні персонажі. Ю. Крістєва відзначає: "непряма інтертекстуальність включає неявні посилання, що потребують від читача широкого знання інших текстів для їх розпізнавання" (Kristeva, 1980, p. 37). Розглянемо зазначені вище типи інтертекстуальних маркерів докладніше.

1.1. Прямі інтертекстуальні маркери

Цитати. Цитата – це використання в тексті уривка з іншого тексту, вислову для ілюстрації, аргументації, підтвердження певної думки з дотриманням особливостей чужого висловлення (Каленич, 2020, с. 107). Тобто вона передбачає дослівне запозичення елементів з одного тексту в інший. Цитати зазвичай належать до прямих інтертекстуальних маркерів, оскільки вони чітко вказані автором, містять пряме посилання на автора та легко впізнаються читачем, спонукаючи його / її спрямувати пізнавальну діяльність у сферу інтертексту і внести в текст-реципієнт додатковий смисл (Каленич, 2020, с. 108), наприклад:

1."*Being a violently educated eighteen-year-old, I was familiar with Marx's elaboration of Hegel:* ***history repeats itself, the first time as tragedy, the second time as farce"*** (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.175).

2. "... *which is confirmed by the first book of* ***the Pandects****, at the paragraph* ***Si quadrupes****, where it is written* ***Nec enim potest animal injuriam fecisse, quod sensu caret***" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.70).

У першому прикладі Дж. Барнс наводить одну з найбільш впізнаваних цитат Карла Маркса про те, що повторення історичних подій, спочатку трагічних, повільно перетворюється на фарсове видовище. Ця цитата означає спрощену версію оригінальної події, погану імітацію, позбавлену реального змісту. З одного боку, завдяки цій цитаті автор підкреслює обізнаність і гострий розум вісімнадцятирічного персонажа; з другого – демонструє іронічне ставлення до історії людства, яке простежується упродовж всього твору. У такий спосіб автор досягає цілісності між усіма розділами роману. Дж. Барнс навмання змінює історичні факти на свій лад, ніби підкреслюючи фарс буття, висміюючи головних героїв та ситуації, в яких вони опинились.

У другому прикладі цитата містить пряму згадку про "Pandects" – звід систематизованих і тематично об'єднаних уривків з творів римських юристів,

зокрема параграф "Si quadrupes" *(про чотироногих (з лат.)):* не здатна тварина кривду вчинити, бо не має розуму *(з лат.).* Дж. Барнс наводить безпосередні відсилання до творів римських юристів, описуючи латинські параграфи, що стосуються тварин. Головна мета Оборонця тварин полягає в захисті невинних тварин (червів) у суді. Цікавим є те, що автор використовує переклад протоколу судової справи, добутої з архіву документів XVI століття: ведення судового процесу проти тварин іронічно порівнюється з релігійними війнами (Назва Розділу з якого взято цитату: "Релігійні війни"). Таким чином, автор передає ідею безглуздості релігійних війн, так само як і безглуздості суду над червами, що з'їли дерев'яну ніжку стільця Єпископа.

Назви відомих людей. 1. "***Raymond Burr*** *is an actor, impersonating a lawyer, who in front of a jury becomes an actor*" (The Crying of Lot 49, 1966, p.2).

2 "*He smote down* ***Belshazzar****, as He smote down* ***Amalek****, as He smote down* ***the Midianites****, as He smote down* ***the Canaanites****, as He smote down* ***Sihon the Amorite***" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.76).

У першому прикладі інтертекстуальність, що репрезентована ім'ям канадсько-американського актора Реймонда Берра, вжита для того, щоб Метцґер, один з персонажів роману, пояснив Едіпі, що він і його друг Мейсон спроможні займатися фінансовими справами. На його думку, привабливість полягає саме у спритності людини. Адвокат у залі суду перед присяжними виступає як актор подібно до Реймонда Берра – актора, який зображає адвоката. Метцґер наводить такий приклад, оскільки сам є адвокатом і колишнім дитячим актором.

У другому прикладі вказівки на біблійні постаті є прямими цитатами зі Старого Заповіту, що відсилають до конкретних біблійних історій про божественне покарання. У художній дискурс органічно інтегровані біблійні імена, використання яких зумовлене темою, сюжетом і коментарями персонажів. Прецедентні імена здебільшого вживаються у їхньому прямому біблійному значенні, що сприяє підсиленню точності як історії, так і біблійного сюжету.

Назви відомих подій. 1."*Thus, the article smugly concluded, did the organization enter the penumbra of historical eclipse. From* ***the battle of Austerlitz*** *until the difficulties of 1848….*"*; only peripherally engaged-in Germany with the ill-fated* ***Frankfurt Assembly, in Buda-Pesth at the barricades****, perhaps even among* ***the watchmakers of the Jura****, preparing them for the coming of* ***M.***

Bakunin. *By far the greatest number, however, fled to America during 1849-50, where they are no doubt at present rendering their services to those who seek to extinguish the flame of* ***Revolution***" (The Crying of Lot 49, 1966, p.13).

У наведеному прикладі з роману "The Crying of Lot 49" йдеться про вирішальну битву армії Наполеона проти армії імператорів Франца II і Олександра I, яка відбулася 20 листопада 1805 року і закінчилася перемогою французів. Йдеться також про Франкфуртські національні збори – перший загальнонімецький парламент і народне повстання в Пешті 15 березня 1848 року, коли натовп студентів штурмував фортецю з метою звільнення політичних в'язнів. Згадуються і гори в Швейцарії та Франції, де візит Бакуніна у 1869 році спричинив пожвавлення революційного руху серед робітників. Знайшовши цей запис, герої роману зрозуміли, що біженці поштової служби Трістеро, що рятувалися від реакції 1849 року, прибували до Америки, сповнені райдужних сподівань. Однак у 70-80-х роках уряд США знищував будь-які незалежні поштові служби, які намагалися конкурувати з державними. Тому Трістеро, як і інші іммігрантські поштові служби у 1849-50-х роках, були вимушені дотримуватися конспірації. Завдяки введеню в текст відомих подій автор відповідає на питання конспірації поштових служб і пояснює їхню діяльність. Згадки про битву під Аустерліцом, Франкфуртські збори та інші історичні події, виділені у прикладі, виконують важливу функцію у семантиці твору. Вони створюють багатошаровий контекст, розкривають ідеї боротьби, конспірації та централізації, підсилюють відчуття іронії та параної, а також підкреслюють символіку поштової служби Трістеро як альтернативного наративу в історії. Ця деталь додає роману глибини, спонукаючи читача до роздумів про історію, владу і незалежність.

2."*There was* ***a cloud of poison****, and everyone* ***tracked its course*** *like they'd follow the drift of quite* ***an interesting area of low pressure*** *on the weather map*" (Barnes, 1989, p.87); "*Then cartoonists started making jokes, about how* ***the reindeer were so gleaming with radioactivity*** *that Father Christmas didn't need headlights on his sleigh, and Rudolf the Red-Nosed Reindeer had a very shiny nose because he* ***came from Chernobyl***" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.88).

У наведеному уривку Дж. Барнс описує події Чорнобильської катастрофи, на що вказують лексичні одиниці: "*a cloud of poison*" (хмара отрути) як прямий натяк на радіоактивну хмару, яка утворилася після вибуху

на Чорнобильській АЕС та поширилася над значною частиною Європи; "*tracked its course*" (відстежували її шлях) описує глобальну увагу до руху радіоактивних викидів, які ретельно моніторилися засобами масової інформації та метеорологами; "*an interesting* area of low pressure" (цікавий район низького тиску) є натяком на іронічний контраст між науковою об'єктивністю метеорологічних спостережень і жахливими наслідками катастрофи, які супроводжували цю "хмару"; "*the reindeer gleaming with radioactivity*" (олені, що сяють радіоактивністю) натякає на реальний вплив радіоактивного забруднення на природу, зокрема у Скандинавії, де було зафіксовано підвищену концентрацію радіоактивних елементів у північних оленях; "*came from Chernobyl*" (родом із Чорнобиля) є прямим натяком на джерело катастрофи, що конкретизує події, до яких відсилає автор. Зазначені події спричинили параною у головного персонажа Кетлін у четвертому розділі "Та, яка вижила". Жінка намагається врятуватися разом зі своїми домашніми тваринами від можливої ядерної війни, відправившись у подорож на моторці. Таким чином, автор уводить мотиви смерті та спасіння, що втілюються в подорожі Кетлін, яка успішно завершилась тільки в її уяві. У реальному житті її корабель довго дрейфував, поки жінку не знайшли і не відправили до психіатричної лікарні.

Інтермедіальність. Інтермедіальність означає взаємодію та перетин різних медіаформатів у творчій роботі, зокрема літературу, образотворче мистецтво, музику, кіно, театр тощо (Чаюн, 2023, с. 253). На думку філологині Раєвські, літературний твір може поєднувати в собі різні види мистецтва на письмі (Rajewsky, 2005, с. 54). Інтермедіальні дослідження зосереджуються на взаємодії авторських свідомостей і художніх текстів (Волошук, 2017, с. 52). Польський дослідник Ришард Нич наголошує: "...міжтекстові зв'язки неможливо обмежити лише внутрішньолітературними відсиланнями, оскільки вони охоплюють як зв'язки з позалітературними стилями мовлення, так і семіотичні зв'язки між різними явищами мистецтва та засобами комунікації (мистецтво, музика, фільм, комікс тощо)" (Нич, 2007). Наприклад:

1. "*In Mexico City they somehow wandered into an exhibition of paintings by the beautiful Spanish exile* ***Remedies Varo****: in the central painting of a triptych, titled* "***Bordando el Manto Terrestre***" (The Crying of Lot 49, 1966, p. 1).

У наведеному фрагменті зображена картина з триптиху іспанської художниці Ремедіос Варо. Пінчонознавці відзначають чисельні паралелі між

життям і творчістю художниці та художнім світом цього роману: спільне у біографії Варо й головної героїні роману Едіпи, зокрема, а також образи інших картин Варо у тексті. Таким чином, автор навмисно вводить у роман подібну біографію улюбленої іспанської художниці та прославляє її мистецтво, створюючи взаємодію авторської свідомості та читача.

2. "***Géricault made one sketch*** *of cannibalism on the raft. The spotlit moment of anthropophagy shows* ***a well-muscled survivor gnawing the elbow of a well-"muscled cadaver****. It is almost comic. Tone was always going to be the problem here*"; *A painting is a moment. What would we think was happening in* ***a scene where three sailors and a soldier were throwing people off a raft into the sea***? " (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.132).

У п'ятому розділі "Кораблетроща" перша половина розповідає про історичні події корабельної аварії та трагічне виживання членів екіпажу; у другій половині розділу автор аналізує картину Жеріко *"Пліт Медузи"*, яку художник малював згідно з історією аварії, але робить це у "пом'якшувальній формі" впливу дійсності (люди зображені не виснаженими, худорлявими від голоду, а у гарній спортивній формі; відсутні деталі канібалізму тощо). Автор використовує цю інтермедіальність щоб зберегти естетизм твору та зробити розповідь більш приємною для читання.

1.2. Непрямі інтертекстуальні маркери

Алюзія. Алюзія означає натяк на загальновідомий історичний, літературний чи побутовий факт, уживаний у художньому творі як риторична фігура (Барань & Газдаг, 2024, с. 17). Алюзія є імпліцитною формою інтертекстуальних зв’язків, що проявляється у делікатному натяку на інший текст. Різновидом алюзії є цитата, розуміння якої вимагає певних інтерпретативних зусиль і спеціальних знань. Така цитата впливає на семантику тексту завдяки асоціаціям з текстом-джерелом (Воробйова, 2006). До прикладу:

1. "*It was full of* ***words ending in e's, s's that looked like f's, capitalized nouns, y's where i's should've been****. "I can't read this," Oedipa said* " (The Crying of Lot 49, 1966, p.12).

У зазначеному прикладі інтертекстуальність репрезентована через алюзію на стародавнє письмо (Old English). Автор не зазначає у прямий спосіб, що йдеться про правила правопису староанглійської мови, а залишає завуальоване посилання, яке виконує пізнавальну функцію у тексті. Така

алюзія передбачає ерудованого читача, здатного помітить її, зіставити з першоджерелом і розкрити натяк автора.

2. "***How do you turn catastrophe into art?*** *Nowadays the process is automatic.* ***A nuclear plant explodes?*** *We'll have a play on the London stage within a year.* ***A President is assassinated?*** *You can have the book or the film or the filmed book or the booked film.* ***War?*** *Send in the novelists.* ***A series of gruesome murders?*** *Listen for the tramp of the poets. We have to understand it, of course, this catastrophe; to understand it, we have to imagine it, so we need the imaginative arts*" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.128-129).

У цьому фрагменті міститься низка історичних алюзій, які, втім, подано у неявній формі. Підтекстом слугують події, такі як Чорнобильська катастрофа, вбивство Кеннеді, Перша світова війна, тероризм і кораблетроща. Автор протиставляє ці лиха засобам мистецтва, що транслювали їх в маси. Риторичне питання (*"How do you turn catastrophe into art?*) підкреслює іронічне ставлення до історії як достовірного джерела. Така алюзія виконує естетико-пізнавальну функцію у творі.

Метафора. Метафорою називають один із основних тропів, що полягає в перенесенні ознак з одного предмета або явища на другий на підставі подібності. В основі метафори лежить логічний механізм порівняння (Барань & Газдаг, 2024, с. 59). У 1980 році американськими вченими Дж. Лакоффом та М. Джонсоном у книзі "Metaphors We Live by" була розроблена теорія метафори як когнітивного механізму і продемонстровано її великий потенціал у практичній діяльності. Автори роботи стверджують, що "Наша повсякденна понятєва система, у межах якої ми думаємо і діємо, за своєю суттю метафорична" (Lakoff & Johnson, 1980, p. 25). У когнітивному аспекті метафора – це ментальне явище і основний спосіб творення нових концептів у мовній картині світу: "Вона здатна висвітлювати і затемнювати різні сторони об'єкта, вона складна і багатогранна, допомагає виявити не тільки універсальні, а й національні аспекти мислення" (Пемпусь, 2006, с. 117). Розглянемо приклади з проаналізованих романів, де інтертекстуальність представлена метафорами:

1. Імена головних героїв, вжиті в романі "The Crying of Lot 49", метафоричні й підкреслюють абсурдність подій (лікування наркотиками, пошук секретних служб, поведінка і характер героїв). Головна героїня роману "***Oedipa***" (Едіпа) названа на честь давньогрецького героя Едіпа, що її безпорадність перед долею у романі подібно до Едіпа у міфі. Прізвище

"***Fallopian***" (Фаллопян) посилається на жіночі статеві органи (Фаллопієві труби – маткові труби) і підкреслює зв'язок персонажа з темою репродукції, а також може бути іронічним натяком на його роль історика і критика поштової системи, який стверджує, що користується секретною поштовою службою. "***Dr. Hilarius***" (Лікар Гілеріус), виглядає у творі справді смішним і нікчемним (*англ. hilarious*), німецький психотерапевт, який намагається лікувати своїх пацієнтів за допомогою ЛСД, що підкреслює абсурдність його вчинків. Томас Пінчон, однак, використовує ці імена ще й для того, щоб висміяти літературний троп (The Crying of Lot 49, 1966).

2. "… *the terrified petitioners did examine the Bishop`s throne and discover in the leg that* ***had tumbled down like the walls of Jericho*** *a vile and unnatural infestation of* ***woodworm*** (Barnes, 1989, p.68). У наведеному прикладі один з героїв твору, прокурор, порівнює падіння стін Єрихону з падінням стільця єпископа. Однак ситуація, на яку посилається персонаж, не має нічого спільного з відомою біблійної ситуацією. У такий спосіб Дж. Барнс стверджує, що люди схильні змінювати реальні історії і представляти їх у вигідному для них світлі.

Символ. Символ визначається як 1) умовне означення певного явища чи поняття; символом можуть слугувати об'єкт, зображення, написане, слово, явище і навіть дія, що заміняє собою деяке інше поняття, використовуючи асоціацію, подібність або домовленість (наприклад, матеріальний об'єкт може використовуватись для позначення абстрактного поняття); 2) художній образ, який умовно відбиває думку, ідею, почуття (Барань & Газдаг, 2024, с. 87). Вчені давно звернули увагу на здатність символу інтегруватися у художні твори, тим самим нарощуючи їх семантичний потенціал і встановлюючи зв'язок нових текстів з попередніми (Просалова, 2019). Завдяки своїй багатошаровій структурі, символ відкриває простір для чисельних інтерпретацій, спонукаючи читача до рефлексії, пригадування і зіставлення з раніше прочитаними творами (там само). Наприклад:

1."*Oedipa wondered. Beneath the notice, faintly in pencil, was* ***a symbol she'd never seen before, a loop, triangle and trapezoid****, thus*: *It might be something sexual, but she somehow doubted it. She found a pen in her purse and copied the address and symbol in her memo book, thinking:* ***God, hieroglyphics***" (The Crying of Lot 49, 1966, p.4).

Серед символів, які втілюють інтертекстуальність в романі Едіпа, найбільш вагомим є емблема "Trystero" – поштовий ріжок із петлею. Цей

символ заснований на поштовому ріжку, що використовувався в 18-19 століттях. У творі йдеться про багатовіковий конфлікт між двома поштовими компаніями – "Thurn and Taxis" і "Tristero". "Tristero", написане в книзі "Trystero", є вигаданою автором таємною організацією перевізників пошти. "Thurn and Taxis" була реальною, приватною поштовою системою, якою керувала заможна родина у 19 столітті. Т. Пінчон використовує цей фрагмент історії, щоб показати Трістеро як альтернативу контркультурі в романі.

2."*There was sustenance left for six days while* ***they awaited death****. There came a small event which each interpreted according to his nature.* ***A white butterfly****, of a species common in France, appeared over their heads fluttering, and settled upon the sail…To yet others,* ***this simple butterfly was a sign, a messenger from Heaven as white as Noah's dove***" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.123).

У п'ятому розділі "Кораблетроща" автор описує несподівану появу білого метелика на плоту затонулого корабля, порівнюючи його з білою голубкою з міфу про Потоп. Цей образ водночас символізує надію на життя, адже люди вірять, що суша вже зовсім близько, і на них чекає порятунок. Отже, порівняння метелика з голубкою з біблійної історії стає символом людей, які прагнуть до порятунку.

3. "*It wasn't a nature reserve, that Ark of ours; at times it was more like* ***a prison ship***" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.12).

Образ човна, що є наскрізним для роману "A History of the World in 10½ Chapters", набуває символічного значення, завдяки алюзивному порівнянню з Ноєвим Ковчегом. Для персонажів цього твору Ковчег символізує, з одного боку, надію на спасіння, а з другого – загибель. У Біблії ковчег є символом порятунку, тоді як у першому розділі роману Корабель-Ковчег порівнюється з плавучою в'язницею, перетворюючись на місце смерті персонажів.

Нумерологія. Нумерологічні інтертекстуальні маркери – це виражені числами або датами інтертекстуальні включення, які потребують від читача глибокого аналізу семантики усього тексту із залученням широкого екстралінгвального контексту *(визначення наше* – ***). Наділена символічним значенням, нумерологічна інтертекстуальність ускладнює семантику художнього твору, сприяє формуванню його ідейно-тематичного тла, слугує певними ключами для розуміння й інтерпретації текстових смислів.

Розглянемо нумерологічні інтертекстуальні включення у творах "The Crying of Lot 49" й "A History of the World in 10½ Chapters" та символічні значення, які вони приховують за задумом авторів:

1."*Maybe, **God** help her, he should have been in a war*" (The Crying of Lot 49, 1966, p.1). Пригоди головної героїні Едіпи тісно пов'язані з числами, які набувають символічного значення у романі "The Crying of Lot 49". Так, на наш погляд, вжите в творі 33 рази слово "Бог" відсилає читача до віку Ісуса Христа, додаючи твору глибини та символізму. Таким чином, автор підкреслює релігійні та духовні теми роману. Повторення слова "Бог" може вказувати на пошук вищого сенсу або істини, що є центральною темою роману, адже Едіпа Маас постійно шукає смислові зв'язки у світі, сповненому хаосу та невизначеності.

2. "*The auctioneer cleared his throat. Oedipa settled back, to await the crying of lot **49***" (The Crying of Lot 49, 1966, p.183).

Номер лота "**49**" у наведеному прикладі (так само як і у назві роману), нагадує нам про християнську П'ятидесятницю, коли Святий Дух зійшов на послідовників Христа через 49 днів після його розп'яття. Це натякає на те, що автор сподівається на божественне втручання в рятування людини і світу в умовах хаосу, підкреслюючи теми одкровення, комунікації та духовного оновлення. Зазначений символ також відображає пошук головною героїнею Едіпи Маас істини та розуміння в заплутаному світі символів і таємниць, що пронизує весь роман.

3."*Your species has always been **hopeless about dates**. I put it down to your **quaint obsession with multiples of seven***" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.13).

В романі "A History of the World in 10½ Chapters" автор іронічно відзначає одержимість людства числом сім. Це можна інтерпретувати як сатиричний коментар щодо схильності людей надавати надмірне значення певним числам, навіть коли це виглядає недоречним або абсурдним. Дж. Барнс використовує цифру сім протягом усього роману: "*In the Compound we began to notice that some species had been whittled down not to a couple but to **seven (again, this obsession with sevens)***"; "*...our species had managed to smuggle **seven** members on board*" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.18-20). Згадка про сімох видів тварин, які "зуміли потрапити на борт", створює ефект гротеску, коли людські вірування, традиції чи забобони впливають навіть на основи виживання. Звернення до числа сім підкреслює

рефлексію персонажа стосовно впливу культури, релігії та традицій на людську поведінку, показуючи як культурні символи визначають навіть раціональні рішення. Отже, використання Дж. Барнсом числа сім у романі виступає засобом сатири та критики на те як люди приписують надмірне значення певним числам, що впливає на їхні вчинки та світосприйняття.

Гра слів. Гра слів – стилістична (риторична) фігура, побудована на використанні багатозначності слова, випадкового збігу звучання слів для створення гумористичного, сатиричного ефекту, для словесного дотепу (Барань & Газдаг, 2024, с. 48). Кожен випадок вживання гри слів передбачає виконання певної функції, необхідність реалізації якої і зумовлює використання автором гри слів. (Купець & Карамишева, 2020, с. 54). В художніх текстах гра слів є не лише засобом створення гумористичного або сатиричного ефекту, але й потужним інструментом інтертекстуальності. Мета інтертекстуальності, заснованої на грі, полягає в запрошуванні читача до роздумів (невимушена гра, що буквально змушує аналізувати пов'язані між собою твори чи ситуації. У контексті інтертекстуальності гра слів використовується для встановлення зв'язків між текстами, звернення до культурних, літературних або історичних явищ, що додає тексту багатозначності та глибини (Павлій, 2023). До прикладу:

1. "*Have you ever told so much truth as when you were first in love? Have you ever seen the world so clearly? Love makes us see the truth, makes it our duty to tell the truth.* ***Lying in bed****: listen to the undertow of warning in that phrase.* ***Lying in bed****, we tell the truth: it sounds like a paradoxical sentence from a first-year philosophy primer. But it's more (and less) than that: a description of moral duty*" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.235).

У фразі "*Lying in bed*" перше слово можна перекласти одночасно як "лежачи" і як "брешучи". Омонімія слова "lying" створює два значення: 1)"Лежачи в ліжку" – фізичний стан, асоційований із близькістю, відпочинком, коханням. 2)"Брешучи в ліжку" – натяк на можливу брехню, маніпуляцію чи двозначність у стосунках. Використовуючи цю багатозначність, письменник змушує читача задуматися над тим, як контекст впливає на тлумачення висловлювань. Автор вказує, що фраза звучить "як парадоксальне речення з підручника з філософії для першокурсників". Це не випадково, адже гра слів розкриває основний філософський парадокс: чи можна бути повністю чесним у стосунках, навіть у момент найбільшої близькості? Дж. Барнс підкреслює, що любов відкриває правду, але також

накладає обов'язок її висловлювати. Однак гра слів "lying" натякає, що навіть у таких моментах істина може бути спотворена брехнею або недомовками. Дж. Барнс запрошує читача до роздумів про мораль, любов і правду, використовуючи мову як інструмент для створення багатошарових значень. Цей прийом підсилює постмодерністський характер твору, де текст є грою між автором і читачем.

2. "*No, that filthy little American soap I did for Hal* ***Screwyouupalotodos***" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.190).

Під час аналізу роману "A History of the World in 10½ Chapters" ми зауважили, що прізвище одного зі згадуваних персонажів ніби закодоване, і читачу необхідно розібрати фрагменти тексту, щоб виявити цю закодовану інформацію. Таке явище орфографічної гри фіксує навмисну маніпуляцію з межами слів для стилістичного, поетичного або криптографічного ефекту та є різновидом мовної гри слів. Після розділення призвіща на частини ми отримали вислів: "Screw you up a lot odos". Звернувшись до словника, ми з'ясували, що грецьке слово "Odos" означає "a way" (Charlton, 1891). Використання цього грецького слова надає додаткового культурного та символічного значення, виконуючи семантичну функцію у романі та створюючи зв'язок з класичною літературою, зокрема з античною грецькою традицією, де подорожі (наприклад, Одіссея) часто символізують духовний пошук або випробування. Отже, з одного слова ми отримали закодоване послання "зіпсую тобі усю дорогу". Це є підказкою для читача для розуміння характеру цього героя та його впливу на події, які стосуються мандрівок, шляхів чи пошуків, що є ключовою темою роману. Закодовані інтертекстуальні включення виконують у проаналізованому корпусі матеріалу також інтерактивну функцію: розділення прізвища на частини та декодування його змісту перетворюють читання на гру, де читач стає співавтором тексту, який розкриває приховані сенси. Закодована фраза демонструє саморефлексивність роману, де автор акцентує увагу на самій структурі тексту як на складній системі, що потребує розгадування. Це узгоджується з постмодерністською естетикою Дж. Барнса.

Епіграф. Епіграф визначається як факультативний елемент тексту, тому введення його у канву певного твору сигналізує про додаткове семантичне збагачення, вимагає врахування смислового навантаження завдяки зіставленню з текстом автора (Торчинська, 2014). На нашу думку епіграф зазвичай слугує ключем до осмислення художньої концепції твору, виражає

його основну тему, ідею або настрій, допомагаючи його сприйманню, а також формує асоціативні зв‘язки твору з літературною традицією. До прикладу:

1."***In fourteen hundred and ninety-two***

Columbus sailed the ocean blue" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.86).

На початку четвертого розділу "Та, яка вижила" вжито епіграф у вигляді непрямої цитати, поданої у вигляді епіграфа з поеми "In 1492 (Columbus Sailed the Ocean Blue)" американської дитячої письменниці Джин Марцолло, яка романтизує подорож Христофора Колумба. Ця наївна й оптимістична інтерпретація історії контрастує із реаліями, які розкриваються у розділі. У розділі "Та, яка вижила" висвітлюється жорстокість колонізації, яку запустив Колумб, та її наслідки для корінного населення. Епіграф нагадує, як історія спрощується до дитячого рівня, знецінюючи трагедії, що стоять за "героїчними" подіями. Дитяча поема, що зображує подорож Колумба як просту і героїчну, є символом спрощення історії, подання її у формі наративів, які легше сприймаються, проте не відображають реальної складності подій. Розчарування героїні розділу, Кет, виникають у відповідь на неточності та брехню в історії, яку розповідають можновладці. Епіграф акцентує увагу на романтизації історичних подій, їх адаптації до масової аудиторії як частини дитячої літератури. Це підсилює постмодерністську ідею, що історія – це не лише факти, а й вигадка, підлаштована під ідеологічні потреби. Така цитатність не є поверхневою, а вимагає глибокої інтерпретації, а письменник може дати читачеві відповідну підказку у вигляді епіграфа чи авторських коментарів. Слід зазначити, що епіграф – один із найбільш вивчених і водночас специфічних видів цитатних включень.

Центон. Центон (лат. "*cento*" – клаптевий одяг) – стилістичний прийом, який полягає у введенні до основного тексту певного автора фрагментів із творів інших авторів без посилання на них (Шаповал 2009, с. 68). В аспекті інтертекстуальності, центо означає відтворення певного фрагменту тексту із твору-джерела до основного твору без вказівки авторства. (Шарова, 2023, с. 52). Використання фрагментів інших творів без явних посилань створює приховані зв'язки, які читач може розпізнати, що збагачує сприйняття та інтерпретацію нового тексту. Центон демонструє семантичний зв’язок між текстом і втіленими в ньому історичними та літературними реаліями. До прикладу:

1. "*What chance has a lonely surfer boy*
For the love of a surfer chick,
With all these ***Humbert Humbert*** *cats*
Coming on so big and sick?
For me, my baby was a. woman,
For him she's just another ***nymphet****…*" (The Crying of Lot 49, 1966, p.11).

Гумберт Гумберт – ім'я головного персонажа відомого роману Володимира Набокова "Лоліта", закоханого у німфетку (12-річну дівчинку) Долорес Гейз (Лоліту). Звернення до образу Гумберта одразу викликає асоціації з темами одержимості, маніпуляції та моральної амбівалентності, які є центральними і для "Лоліти", і для "Виголошення лоту 49". Головна героїня роману "Виголошення лоту 49" Едіпа, шукає сенс у хаотичному й маніпулятивному світі, а Гумберт, як символ маніпуляції, перегукується з її боротьбою з ілюзіями та спробами знайти істину в світі, сповненому прихованих натяків. Згадка про Гумберта також підсилює сексуальну напругу та моральну неоднозначність, що є характерним для роману Т. Пінчона, і особливо відображається в образі головної героїні Едіпи Маас, яка стикається з сумнівами у стосунках і питанням довіри.

2."*He claimed to have once cured a case of hysterical blindness with his number 37, the "****Fu-Manchu****" (many of the faces having like German symphonies both a number and nickname)*....." (Pynchon, 1966, p.1).

Фу-Маньчжу – літературний персонаж, втілення абсолютного зла, створений англійським письменником Саксом Ромером. Він уперше з'являється в романі "Таємниця доктора Фу Манчу". Фу-Маньчжу асоціюється з маніпулюванням іншими людьми, зокрема через хитрі засоби або медичні "чудеса**"**. Це перегукується з образом лікаря Гілеріуса у романі Т. Пінчона, який лікує своїх пацієнтів, але водночас сам здається сумнівним персонажем, одержимим конспірологією та параноїдальними ідеями. Як і Фу-Маньчжу в літературі, де він використовував хитрощі та технічні інновації для досягнення своїх цілей, у романі Т. Пінчона постійно звучить тема маніпуляції. Вона виявляється через конспірологічні теорії, соціальні структури та стосунки між героями.

Пастиш. Пастиш є різновидом стилізації, що полягає в наслідуванні жанрово-стильової манери певного автора, літературної групи чи школи іншого історичного періоду і характеризується неоднорідністю, нелінійністю і неоднозначністю, які посилюються в процесі рецепції (Шаповал, 2013, с.

107). Пастиш виявляється не просто інтертекстом, сумішшю фрагментів із чужих мистецьких текстів, а постає нагромадженням дійств, картин, що відбуваються одночасно (Бербенець, 2008, с. 328). У нашому розумінні пастиш – це художній прийом, що полягає в стилістичному наслідуванні або імітації іншого тексту, жанру чи стилю шляхом уведення у художній текст елементів інших текстів, жанрів чи стилів, підкреслюючи їхню взаємозалежність. Наприклад:

1. У романі "The Crying of Lot 49" Т. Пінчон поєднує елементи детективного роману з літературною фантастикою. Після публікації цього роману, багато критиків (див., напр., Таннер 1982; Сід 1988) відзначали, що його структура відповідає детективному жанру. У "The Crying of Lot 49" наявні основні елементи детективного роману: героїня Едіпа Маас виступає в ролі "детектива", який шукає істину. Загадка, яка постає перед нею, – що означають символи Tristero і чи існує змова? Протягом роману вона послідовно збирає докази і натяки, однак структура та сюжет роману не висвітлюють чіткого вирішення загадки, а залишають читача в стані невизначеності. Т. Пінчон використовує пастиш як засіб деконструкції та іронічного переосмислення жанру, що є характерним для постмодернізму.

2."*There were times when Noah and his sons got quite hysterical. That doesn't tally with your account of things?* ***You've always been led to believe that Noah was sage, righteous and God-fearing, and I've already described him as a hysterical rogue with a drink problem****? The two views aren't entirely incompatible. Put it this way:* ***Noah was pretty bad****, but you should have seen the others*" (A History of the World in 10½ Chapters, 1989, p.16).

У першому розділі "The Stowaway, Дж. Барнс пропонує альтернативний погляд на біблійну історію про Ноїв ковчег та Всесвітній потоп, розповідаючи її від імені черв'яка-деревоїда. Автор імітує стиль історичних і релігійних текстів, створюючи пастиш. Цей стиль уможливлює поєднання серйозностість біблійного наративу з гумористичними деталями, що показує людську природу в її слабкостях і недосконалості.

Отже, пастиш дозволяє автору одночасно наслідувати жанр і руйнувати його межі. У романах це створює ефект несподіванки, коли читач очікує традиційного розвитку сюжету, але стикається з його деконструкцією. Пастиш дозволяє поєднувати різні стилі та жанри в одному тексті та підкреслює постмодерністську ідею про тексти як "гру".

Висновки. Дослідження показало, що інтертекстуальність, яка характеризується експліцитними та імпліцитними засобами маркування, є невід'ємною частиною художнього дискурсу, адже вона перетворює процес читання на гру або інтелектуальний виклик, підвищуючи залученість читача. Художній дискурс часто звертається до колективної культурної пам’яті, відсилаючи до текстів, які читач може впізнати або розпізнати через підтексти, що створює багатошаровість романів. Завдяки цьому художній текст стає не лише твором мистецтва, а й частиною великої культурної мережі, яка об'єднує різні епохи та традиції. Особливо це помітно в проаналізованих нами романах "The Crying of Lot 49" американського письменника Томаса Пінчона та "A History of the World in 10½ Chapters" англійського письменника Джуліана Барнса.

З огляду на спосіб вираження інтертекстуальні маркери у проаналізованих романах можна поділити на *прямі*, тобто такі що репрезентовані в експліцитний спосіб, і *непрямі* – виражені імпліцитно. До прямих інтертекстуальних маркерів належать *цитати, назви відомих людей та подій, інтермедіальність*, які допомагають встановити та тлумачити інтертекстуальні зв’язки. У непрямий спосіб інтертекстуальність маркується завдяки *алюзії, метафорам, символам, нумерології, грі слів, епіграфу, центону, пастишу* тощо. Такі маркери створюють багатошаровий текстовий простір, що вимагає від читача більшої залученості та інтерпретаційних зусиль.

Перспективи подальшого дослідження полягають у розробленні авторської таксономії прямих і непрямих маркерів інтертекстуальності, що дозволить оцінити вплив рівня читацької компетенції на розуміння художніх текстів.

ДЖЕРЕЛА

1. Арешенков, Ю. О. (2006). *Основи лінгвістичних досліджень:* матеріали до спецкурсу для студентів філологічних спеціальностей: навч. посіб. Кривий Ріг: КДПУ.
2. Бабич, В. І. (2016). Лексико-семантичний аналіз мовностилістичних засобів вираження ліричного я в ідіодискурсах Р. Фроста та К. Сендберга. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(17), 16–20.
3. Барань Є. Газдаг В. (2024). *Словник філологічних термінів.* Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ. Берегове.
4. Бербенець Л. (2008). Постмодерністський пастиш як спосіб побудови та форма існування творів мистецтва та критичного тексту. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Вип. 44, ч. 2, 327–338.

5. Бехта Т. О. (2019). Текст і дискурс у новітніх парадигмах лінгвістичних знань. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 30 (69). No4. Ч. 2, 18–22. Doi: https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/04

6. Бойко, О. О. (2021). *Реалізація категорії інтертекстуальності в художньому дискурсі фентезі: дис. канд. філол. наук.* Одеса, from https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/31317

7. Волошук Л. (2017). Інтермедіальність як прояв міжмистецької поліфонії у новелах Ольги Кобилянської. *Синопсис: текст, контекст, медіа*, 1 (17), 52–58. Doi: https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017(1)2137

8. Воробйова, М. В. (2006). Алюзивні засоби у текстах полемічного дискурсу як спосіб впливу на читача. *Вісник СумДУ. Серія: Філологічні науки*, 1(95).

9. Гохман К. Є. (2017). До питання кореляції термінів "текст" і "дискурс". *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. № 25, 12–19.

10. Гринишина, І. І., & Марченко, Т. М. (2012). Інтертекстуальність та її роль в аналізі літературного твору. *Філологічні науки. Літературознавство*, 12, 32–36.

11. Дзик, Р. (2018). Рецепція теорії інтертекстуальності сучасною українською поетикою. *Актуальні проблеми літературознавчої термінології*, 38, 38–45.

12. Жалко, Д. Д. (2022). Маркування інтердискурсивності / інтертекстуальності в когнітивній лінгвістиці. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 25(1). Київський національний лінгвістичний університет.

13. Каленич В. М. (2020). Інтертекстуальність у сучасному медіа дискурсі // Modern Researches in Philological Sciences : collective monograph. Riga : Izdevnieciba "Baltija Publishing", from http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/36/653/1369-1 (дата звернення: 05.01.2025).

14. Колісник Ю. (2010). Текст і дискурс: проблеми дефініцій. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Львів . No 675 : Проблеми української термінології. Бібліографія: 13 назв. from: http://ena.lp.edu.ua/handle/ntb/6988.

15. Кондратенко Н. (2014). Специфіка інтертекстуальної номінації в модерністському і постмодерністському художньому тексті. *Рідний край*. № 2, 120–123, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Almpolt_2014_2_25.

16. Купець, І. Ю., & Карамишева, І. Д. (2020). Реалізація функцій гри слів у романах Террі Пратчетта та їх перекладах українською. *Sciences of Europe*, (58-3), 53–56.

17. Ляшко, О. В. (2020). *Інтертекстуальність православної проповіді: таксономія і функції (на матеріалі англійської, російської та української мов): дисертація*. Київ: Київський національний лінгвістичний університет.

18. Мацько Л.І. та ін. (2003) *Стилістика української мови*: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк.

19. Меркотан Л. (2013). Засоби реалізації категорії інтертекстуальності. *Studia linguistica*. Вип. 7. С. 358-363, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2013_7_58

20. Мітосек, З. (2003). *Теорії літературних досліджень*. Сімферополь: Таврія.

21. Нич, Р. (2007). *Світ тексту: постструктуралізм і літературознавство* (О. Галета, пер.). Львів: Літопис.

22. Павлій А. (2023) .Інтертекстуальність як вид літературної гри в сучасній літературі (на матеріалі творів А. Мердок). Актуальні проблеми іноземної філології і лінгводидактики : зб. наук. ст. здобувачів вищ. освіти ф-ту інозем. філології Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди; редкол.: Т. В. Подуфалова (голов. ред.) та ін. Харків. Вип. 5, 170–173.

23. Пемпусь Т. С. (2006). Метафора : теоретико-літературний аспект. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. No 1 (26), 117–121.

24. Переломова О. С. (2008). Інтертекстуальність – структурна ознака текстів українського постмодерного художнього дискурсу. *Вісник Сумського державного університету*. Серія Філологія. №1. 174-180, from http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/1727

25. Потапенко, С. (2019). Інтертекстуальність та її фольклористичні обрії. *Слово і Час*, (11), 66–72.

26. Приблуда, Л. М. (2013). До проблеми визначення статусу художнього дискурсу. *Теоретична і дидактична філологія, 16*, 5, from https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8737/1/hd.pdf

27. Приблуда, Л. М. (2022). Художній дискурс: проблема інтерпретації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*, 33(72)(1), 78–82.

28. Прокопенко, А. В., & Мозуль, Р. В. (2020). Труднощі перекладу інтертекстуальних включень роману антиутопії О. Гакслі "Прекрасний новий світ". *Записки з романо-германської філології*, 2(45), 69–77.

29. Просалова, В. А. (2019). *Інтертекстуальний аналіз: теорія і практика: навчальний посібник*. Вінниця.

30. Райбедюк , Г. (2023). Інтертекстуальні маркери біографічного дискурсу лірики Ірини Калинець. Філологічні діалоги, (9), 115-122.

31. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник*. Полтава: Довкілля-К.

32. Семенюк, О. А. (2019). Художній дискурс як відображення авторської картини світу (лінгвокультурологічний підхід). *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 30(69)(1), 7–10.

33. Торчинська, Н. (2014). Чуже мовлення як інтертекстуальний елемент (на прикладах епіграфів до творів української літератури). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, (7), 173.

34. Фролова, І. Є., & Омецинська, О. В. (2018). Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPG_2018_87_8

35. Чаюн І. (2023). *Інтермедіальність як принцип побудови художнього тексту (теоретичний аспект*. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 64. Т. 2, 253–257.

36. Шаповал, М. (2009). *Інтертекст у світлі рампи: міжтекстові та міжсуб'єктні реляції української драми*. Київ: Автограф.

37. Шаповал, М. (2013). *Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика: навчальний посібник*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".

38. Шарова І. О. (2023). Маркери інтертекстуальності (транстекстуальності) та міжтекстуальні зв'язки. *Соціальні комунікації: інструменти, технологія і практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 28–29 квітня 2023 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, с. 52. Doi: https://doi.org/10.36059/978-966-397-313-5-13

39. Швець, Я. (2010). Застосування термінів інтертекстуальність та інтертекст у сучасній комунікативній лінгвістиці. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*, (675), 195–197.

40. Barnes, J. (1989). *A history of the world in 10½ chapters*. Vintage.

41. Barthes, R. (2001). From work to text. In V. B. Leitch et al. (Eds.), *The Norton Anthology of Theory and Criticism* (pp. 1470-1475). W. W. Norton and Company.

42. Broich, U. (1985). Formen der Markierung von Intertextualität. In U. Broich & M. Pfister (Eds.), *Intertextualität: Formen, Funktionen, anglistische Fallstudien*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

43. Charlton T. Lewis (1891). An Elementary Latin Dictionary, New York: Harper & Brothers, from https://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?type=exact&lookup=odos&lang=greek

44. Derrida, J. (1976). *Of grammatology* (G. C. Spivak Trans.). Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

45. Genette, G. (1997a). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. University of Nebraska Press.

46. Genette, G. (1997b). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge University Press.

47. Holtus, S. (1994). Intertextuality and the reading of Roman poetry. In S. Hinds (Ed.), *Intertextuality and Latin Literature*. Cambridge: Cambridge University Press.

48. Kristeva, J. (1980). *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Chapter 4: Word, Dialogue, and Novel, 66-146.

49. Lachmann, K. (1850). *Über die Aufgabe der Textkritik*. Berlin: G. Reimer.

50. Lachmann, R. (1989). Concepts of intertextuality. In *Issues in Slavic Literary and Cultural Theory* (pp. 391-400). Bochum: Universitätsverlag Dr. Norbert Brockmeyer.

51. Lakoff G., Johnson M. (1980) *Metaphors We Live By*. – Chicago; London: The University of Chicago Press.

52. Pynchon, T. (1966). *The Crying of Lot 49*. Philadelphia: J.B. Lippincott Company, from https://royallib.com/read/Pynchon_Thomas/The_Crying_of_Lot_49.html#20480.

53. Rajewsky I. O. (2005). Intermediality, Intertextuality, and Remediation : A Literary Perspective on Intermediality. *Intermédialités / Intermediality*. No 6, 43–64. Doi: https://doi.org/10.7202/1005505ar.

54. Riffaterre, M. (1978). *Semiotics of Poetry*. Bloomington: Indiana University Press.

55. Riffaterre, M. (1979). *La Production du texte*. Paris: Seuil.

56. Sager, S. (1997). Intertextualität und die Interaktivität von Hypertexten. In *Textbeziehungen: Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*. Tübingen: Stauffenburg.

57. Seed, D. (1988). *The Fictional Labyrinths of Thomas Pynchon*. London: The Macmillan Press LTD.

58. Tanner, T. (1982). *Thomas Pynchon*. London–New York: Methuen.

REFERENCES

1. Areshenkov, Yu. O. (2006). *Osnovy linhvistychnykh doslidzhen': materialy do spetskursu dlya studentiv filolohichnykh spetsial'nostey: navch. posib.* Kryvyy Rih: KDPU. (in Ukrainian)

2. Babych, V. I. (2016). Leksyko-semantychnyy analiz movnostylistychnykh zasobiv vyrazhennya lirychnoho ya v idiodyskursakh R. Frosta ta K. Sendberha. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(17), 16–20.

3. Baran, Ye., & Hazdag, V. (2024). *Slovnyk filolohichnykh terminiv.* Zakarpats'kyy uhors'kyy instytut imeni Ferentsa Rakotsi II, Berehove. (in Ukrainian)

4. Berbenets, L. (2008). Postmodernists'kyy pastysh yak sposib pobudovy ta forma isnuvannya tvoriv mystetstva ta krytychnoho tekstu. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filolohichna*, Vyp. 44, ch. 2, 327–338.

5. Bekhta, T. O. (2019). Tekst i dyskurs u novitnikh paradyhmah linhvistychnykh znan'. *Vcheni zapysky TNU im. V. I. Vernads'koho. Seriya: Filolohiya. Sotsial'ni komunikatsiyi*, Tom 30 (69), No4. Ch. 2, 18–22. Doi: https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/04

6. Boyko, O. O. (2021). *Realizatsiya katehoriyi intertekstual'nosti v khudozhn'omu dyskursi fentezi: dysertatsiya kand. filol. nauk.* Odesa, from https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/31317 (in Ukrainian)

7. Voloshuk, L. (2017). Intermedial'nist' yak proyav mizh-mystets'koyi polifoniyi u novelakh Ol'hy Kobylyans'koyi. *Synopsys: tekst, kontekst, media*, 1 (17), 52–58. Doi: https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017(1)2137

8. Vorobyova, M. V. (2006). Alyuzyvni zasoby u tekstakh polemichnoho dyskursu yak sposib vplyvu na chytacha. *Visnyk SumDU. Seriya: Filolohichni nauky*, 1(95).

9. Gokhman, K. Ye. (2017). Do pytannya korelyatsiyi terminiv "tekst" i "dyskurs". *Naukovyy visnyk Pivdennoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. K. D. Ushyns'koho. Linhvistychni nauky*, № 25, 12–19.

10. Hrynyshyna, I. I., & Marchenko, T. M. (2012). Intertekstual'nist' ta yii rol' v analizi literaturnoho tvoru. *Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo*, 12, 32–36.

11. Dzyk, R. (2018). Retseptsiya teoriyi intertekstual'nosti suchasnoyu ukrayins'koyu poetykoyu. *Aktual'ni problemy literaturoznavchoyi terminolohiyi*, 38, 38–45.

12. Zhalko, D. D. (2022). Markuvannya interdyskursyvnosti / intertekstual'nosti v kohnityvniy linhvistytsi. *Visnyk KNLU. Seriya Filolohiya*, 25(1). Kyyivs'kyy natsional'nyy linhvistychnyy universytet.

13. Kalenych, V. M. (2020). Intertekstual'nist' u suchasnomu media dyskursi. *In Modern Researches in Philological Sciences: collective monograph.* Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", from http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/36/653/1369-1.

14. Kolisnyk, Yu. (2010). Tekst i dyskurs: problemy definitsiy. *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*, No 675: Problemy ukrayins'koyi terminolohiyi. Bibliohrafiya: 13 nazv, from http://ena.lp.edu.ua/handle/ntb/6988.

15. Kondratenko, N. (2014). Spetsyfika intertekstual'noyi nominatsiyi v modernists'komu i postmodernists'komu khudozhn'omu teksti. *Ridnyy kray*, № 2, 120–123, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Almpolt_2014_2_25 .

16. Kupets, I. Yu., & Karamysheva, I. D. (2020). Realizatsiya funktsiy hry sliv u romanakh Terri Pratchetta ta yikh perekladakh ukrayins'koyu. *Sciences of Europe*, (58-3), 53–56.

17. Liashko, O. V. (2020) *Intertekstual'nist pravoslavnoyi propovidi: taksonomiya i funktsiyi (na materiali anhliyskoyi, rosiyskoyi ta ukrayins'koyi mov). (Dysertatsiya).* Kyyivs'kyy natsional'nyy linhvistychnyy universytet, Kyyiv. (in Ukrainian)

18. Mats'ko, L. I., Sydorenko, O. M., & Mats'ko, O. M. (2003). *Stylistyka ukrayins'koyi movy: Pidruchnyk.* Za red. L. I. Mats'ko. Kyyiv: Vyshcha shkola. (in Ukrainian)

19. Merkotan, L. (2013). Zasoby realizatsiyi katehoriyi intertekstual'nosti. *Studia linguistica*, Vyp. 7, 358–363, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2013_7_58

20. Mitosek, Z. (2003). *Teoriyi literaturnykh doslidzhen'.* Simferopol': Tavriya. (in Ukrainian)

21. Nych, R. (2007). *Svit tekstu: poststrukturalizm i literaturoznavstvo (O. Haleta, per.).* L'viv: Lytopys. (in Ukrainian)

22. Pavliy, A. (2023). Intertekstual'nist' yak vyd literaturnoyi hry v suchasniy literaturi (na materiali tvoriv A. Merdok). *Aktual'ni problemy inozemnoyi filolohiyi i linhvodydaktyky: zb. nauk. st. zdobuvachiv vyshchoyi osvity f-ty inozemnoyi filolohiyi KHNPU im. H. S. Skovorody,* Vyp. 5, 170–173.

23. Pempus', T. S. (2006). Metafora: teoretyko-literaturnyy aspekt. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, No 1 (26), 117–121.

24. Perelomova, O. S. (2008). Intertekstual'nist' — strukturna oznaka tekstiv ukrayins'koho postmodernoho khudozhn'oho dyskursu. *Visnyk SumDU. Seriya: Filolohiya*, №1, 174–180, from http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/1727

25. Potapenko, S. (2019). Intertekstual'nist' ta yii folklorystychi obriyi. *Slovo i Chas*, (11), 66–72.

26. Prybluda, L. M. (2013). Do problemy vyznachennya statusu khudozhn'oho dyskursu. *Teoretychna i dydaktychna filolohiya*, 16, 5, from https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8737/1/hd.pdf

27. Prybluda, L. M. (2022). Khudozhn'iy dyskurs: problema interpretatsiyi. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho*, 33(72)(1), 78–82.

28. Prokopenko, A. V., & Mozul', R. V. (2020). Trudnoshchi perekladu intertekstual'nykh vklyuchen' romanu antyutopiyi O. Haksli "Prekrasnyy novyy svit". *Zapysky z romano-hermans'koyi filolohiyi*, 2(45), 69–77.

29. Prosalova, V. A. (2019). Intertekstual'nyy analiz: teoriya i praktyka: navchal'nyy posibnyk. Vinnytsya. (in Ukrainian)

30. Raybedyuk, H. (2023). Intertekstual'ni markery biohrafichnoho dyskursu liryky Iryny Kalynets'. *Filolohichni dialohy*, (9), 115–122.

31. Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napryamy ta problemy: pidruchnyk.* Poltava: Dovkillia-K. (in Ukrainian)

32. Semenyuk, O. A. (2019). Khudozhn'iy dyskurs yak vidobrazhennya avtors'koyi kartyny svitu (linhvokul'turolohichnyy pidkhid). *Vcheni zapysky Tavriys'koho natsional'noho universytetu im. V. I. Vernads'koho. Seriya: Filolohiya. Sotsial'ni komunikatsiyi*, 30(69)(1), 7–10.

33. Torchyns'ka, N. (2014). Chuzhe movlennya yak intertekstual'nyy element (na prykkladakh epihrafiv do tvoriv ukrayins'koyi literatury). *Aktual'ni problemy filolohiyi ta perekladoznavstva*, (7), 173.

34. Frolova, I. Ye., & Ometsyns'ka, O. V. (2018). Spetsyfika khudozhn'oho dyskursu ta yoho aspektiv. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filolohiya. Metodyka vykladannya inozemnykh mov,* from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPG_2018_87_8

35. Chayun, I. (2023). Intermedial'nist' yak pryntsyp pobudovy khudozhn'oho tekstu (teoretychnyy aspekt). *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*, Vyp. 64. T. 2, 253–257.

36. Shapoval, M. (2009). *Intertekst u svitli rampy: mizhtekstovi ta mizhsub'yektni relyatsiyi ukrayins'koyi dramy.* Kyyiv: Avtohraf. (in Ukrainian)

37. Shapoval, M. (2013). *Intertekstual'nist': istoriya, teoriya, poetyka: navchal'nyy posibnyk.* Kyyiv: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr "Kyyivs'kyy universytet". (in Ukrainian)

38. Sharova, I. O. (2023). Markery intertekstual'nosti (transtekstual'nosti) ta mizhtekstual'ni zv'yazky. *Sotsial'ni komunikatsiyi: instrumenty, tekhnolohiya i praktyka: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, m. Zaporizhzhya, 28–29 kvitnya 2023 r.*, L'viv – Torun': Liha-Pres, s. 52. Doi: https://doi.org/10.36059/978-966-397-313-5-13

39. Shvets', Ya. (2010). Zastosuvannya terminiv intertekstual'nist' ta intertekst u suchasniy komunikatyvniy linhvistytsi. *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*, (675), 195–197.

40. Barnes, J. (1989). *A history of the world in 10½ chapters*. Vintage.

41. Barthes, R. (2001). From work to text. In V. B. Leitch et al. (Eds.), *The Norton Anthology of Theory and Criticism* (pp. 1470-1475). W. W. Norton and Company.

42. Broich, U. (1985). Formen der Markierung von Intertextualität. In U. Broich & M. Pfister (Eds.), *Intertextualität: Formen, Funktionen, anglistische Fallstudien*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

43. Charlton T. Lewis (1891) An Elementary Latin Dictionary, New York: Harper & Brothers, from https://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?type=exact&lookup=odos&lang=greek

44. Derrida, J. (1976). *Of grammatology* (G. C. Spivak Trans.). Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

45. Genette, G. (1997a). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. University of Nebraska Press.

46. Genette, G. (1997b). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge University Press.

47. Holtus, S. (1994). Intertextuality and the reading of Roman poetry. In S. Hinds (Ed.), *Intertextuality and Latin Literature*. Cambridge: Cambridge University Press.

48. Kristeva, J. (1980). *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Chapter 4: Word, Dialogue, and Novel, 66-146.

49. Lachmann, K. (1850). *Über die Aufgabe der Textkritik*. Berlin: G. Reimer.

50. Lachmann, R. (1989). Concepts of intertextuality. In *Issues in Slavic Literary and Cultural Theory* (pp. 391-400). Bochum: Universitätsverlag Dr. Norbert Brockmeyer.

51. Lakoff G., Johnson M. (1980) *Metaphors We Live By*. – Chicago; London: The University of Chicago Press.

52. Pynchon, T. (1966). *The Crying of Lot 49*. Philadelphia: J.B. Lippincott Company, from https://royallib.com/read/Pynchon_Thomas/The_Crying_of_Lot_49.html#20480.

53. Rajewsky I. O. (2005). Intermediality, Intertextuality, and Remediation : A Literary Perspective on Intermediality. *Intermédialités / Intermediality*. No 6, 43–64. Doi: https://doi.org/10.7202/1005505ar.

54. Riffaterre, M. (1978). *Semiotics of Poetry*. Bloomington: Indiana University Press.

55. Riffaterre, M. (1979). *La Production du texte*. Paris: Seuil.

56. Sager, S. (1997). Intertextualität und die Interaktivität von Hypertexten. In *Textbeziehungen: Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*. Tübingen: Stauffenburg.

57. Seed, D. (1988). *The Fictional Labyrinths of Thomas Pynchon*. London: The Macmillan Press LTD.

58. Tanner, T. (1982). *Thomas Pynchon*. London–New York: Methuen.

Дата надходження статті до редакції: 25.03.2025
Прийнято до друку: 29.04.2025

DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.249
УДК 811.111'37'38'42(043.3)

ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ: УНІВЕРСАЛЬНІ ТА ІДІОСИНКРАТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ

Ізотова Н.П.
Київський національний лінгвістичний університет
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0003-2098-4687
natalya.izotova@knlu.edu.ua

Жихарєва О.О.
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
Національна академія Служби безпеки України
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-1054-3725
eaap@ukr.net

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Ізотова Н.П., Жихарєва О.О. Інтердискурсивність художнього тексту: універсальні та ідіосинкратичні властивості.

Стаття присвячена дослідженню універсальних та ідіосинкратичних властивостей інтердискурсивності, репрезентованої у вибраних творах нобелівського лауреата Дж. М. Кутзее. Інтердискурсивність визначена як когнітивно-комунікативна стратегія смислової й структурної побудови художнього тексту, орієнтована на активізацію гри з читачем. Встановлено, що в досліджуваних творах інтердискурсивність формує нову модель смисло- та текстотворення, яка характеризується своїми епістемічними властивостями. Останні диференціюються на основі розробленої прототипної моделі дискурсу, що охоплює такі ознаки: (1) тип знань як підґрунтя формування дискурсу; (2) прагматичну настанову; 3) особливості мовностилістичної, сюжетно-композиційної та наративної організації; 4) тональну систему; 5) комунікативну мету. Зміна епістемічних рис дискурсу сигналізує про дискурсивний "зсув", який супроводжується виникненням прагмастилістичних ефектів когнітивно-емоційної напруженості, когнітивно-емоційного дисонансу, інтенсифікації читацької залученості, семантико-смислового розриву / викривлення, когнітивного перенавантаження тощо.

Ключові слова: *дискурс, текст, інтердискурсивність, прототип, жанр, стиль, комунікація.*

Izotova N.P., Zhykharieva O.O. Interdiscursivity of the Literary Text: Universal and Idiosyncratic Features.

The article explores universal and idiosyncratic features of interdiscursivity, represented in the selected works of Nobel laureate J. M. Coetzee. Interdiscursivity is

defined as a cognitive-communicative strategy for the semantic and structural construction of a literary text, aimed at ensuring the interaction with the reader. It is established that in the examined works, interdiscursivity forms a new model of meaning- and text-creation, characterized by its epistemic properties. These properties are differentiated based on the developed prototype model of discourse, which includes the following features: (1) the type of knowledge underlying theformationof discourse; (2) the pragmatic orientation; (3) the features of linguistic-stylistic, plot-compositional, and narrative organization; (4) the tonal system; (5) the communicative goal. Changes in the epistemic traits of discourse signal a discursive "shift," which is accompanied by the emergence of pragma-stylistic effects such as cognitive-emotional tension, cognitive-emotional dissonance, intensification of reader engagement, semantic gaps/distortion, cognitive overload, etc.

***Keywords**: discourse, text, interdiscursivity, prototype, genre, style, communication.*

Вступ. Вивчення художнього тексту у світлі новітніх трансдисциплінарних студій (Gibbons, 2016; Izotova, 2022) відзначається двома стрижневими взаємопов'язаними дослідницькими напрямами: 1) ***інтенсивним***, спрямованим на скрупульозний аналіз ідіосинкратичних мовно-текстових форм, за допомогою яких сконструйовано суб'єктивно осмислений "охудожнений" фрагмент дійсності, та 2) ***екстенсивним***, що передбачає розгляд тексту в аспекті його взаємодії з іншими позатекстовими знаковими системами, зокрема жанрами, текстами, культурою, соціумом тощо, і орієнтований на активізацію читацьких інференцій та інтерпретацій.

Погляд на художній текст як складне когнітивно-семіотичне утворення, що втілює різноманітні зв'язки між мовою, когнітивними процесами та комунікативними практиками, висуває на перший план його ключову характеристику – ***дискурсивність***. Йдеться про здатність художнього тексту, з одного боку, інтегрувати різні дискурси, демонструючи свою структурно-смислову гетерогенність, а другого – бути базовим компонентом ширшого комунікативного-дискурсивного простору. З цих позицій особливої значущості набуває проблема співіснування різних дискурсотипів у межах певної знакової системи, вирішення якої уможливлюється з опертям на феномен ***інтердискурсивності.***

Хоча інтердискурсивність досить активно досліджується в традиційних і сучасних дискурсивних студіях (Bhatia, 2010; Björk & Iyer, 2023; Fairclough, 1992, 2003), її когнітивному статусу в художньому тексті приділено недостатню увагу. Ця розвідка спрямована на заповнення прогалин у когнітивно-семіотичному і прагмастилістичному тлумаченні інтердискурсивності художнього тексту. У нашому дослідженні висунуто гіпотезу про те, що типи дискурсів, інтегровані в художній текст, зумовлюють специфіку його тексто- та смислотворення й визначають

характер когнітивно-прагматичних ефектів, що виникають унаслідок взаємодії різних інтердискурсивних елементів як специфічних знакових форм.

Актуальність пропонованої статті зумовлена загальною спрямованістю новітніх дискурсивних шкіл на вивчення комунікативно-прагматичних явищ у когнітивному аспекті, виявлення онтоепістемологічних характеристик окремих дискурсів, розкриття механізмів їхньої взаємодії в контексті інтра- та екстратекстової комунікації, визначення ролі інтердискурсивності у процесах текстопородження й текстосприйняття.

Метою розвідки є з'ясування універсальних та ідіосинкратичних властивостей інтердискурсивності, втіленої у вибраних творах нобелівського лауреата Дж. М. Кутзее, шляхом аналізу когнітивно-семіотичних і прагмастилістичних особливостей її репрезентації.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) уточнити зміст терміна *інтердискурсивність* у світлі сучасних шкіл тексту й дискурсу; 2) визначити відмінності між поняттями *текст* і *дискурс* в аспекті художньої комунікації; 3) обґрунтувати доцільність застосування теорії прототипів для когнітивно-семіотичного моделювання інтердискурсивності в романах Дж. М. Кутзее; 4) розробити прототипну модель інтердискурсивності в художньому тексті; 5) встановити словесні, сюжетно-композиційні та семіотико-наративні засоби репрезентації різних дискурсів у досліджуваних творах автора; 6) розкрити когнітивно-семіотичний і комунікативний потенціал інтердискурсивності в процесі тексто- та смислопобудови аналізованих текстів.

Матеріалом наукової розвідки стали вибрані твори сучасного південноафриканського письменника Дж. М. Кутзее, з яких було виокремлено 109 текстових епізодів як одиниць об'єктивації інтердискурсивності. Відправною точкою для їх ідентифікації слугують сигнали (*англ. clues*) дискурсивних зсувів (*англ. discourse shifts*), що виявляються з огляду на дискурсозумовлене мовностилістичне, сюжетно-композиційне й наративне оформлення відповідних текстових фрагментів.

Критичний огляд літератури з проблематики дослідження показав, що поняття *дискурс*, яке має давню історію становлення, належить до "модного" (Jørgensen & Phillips, 2002, p. 1), багатовимірного (Van Dijk, 2011), активно досліджуваного (Gee, 2025; Johnstone, 2018) і водночас до кінця невизначеного терміну. "Розмитий" термінологічний статус цього феномену

надає науковцям певну академічну свободу та гнучкість у дефініціюванні дискурсу згідно з цілями конкретних розвідок (див. напр., Потапенко, 2024; Gee, 2025; Johnstone, 2018).

Для нашого дослідження ключовими є три підходи до розуміння дискурсу, які спільно висвітлюють складний діалектичний зв'язок між цим поняттям і текстом. Згідно з першим, викладеним у працях французького філософа М. Фуко, дискурс визначається як сукупність текстів, об'єднаних за певними критеріями та пов'язаних між собою специфічними відношеннями (Foucault, 2002).

Друге бачення дискурсу спирається на дослідження нідерландського лінгвіста Т. ван Дейка, який розглядав дискурс як комунікативну подію, що включає мовну форму, значення та дії, інтегровані в конкретний соціальний, просторовий, часовий, когнітивний або інший контексти (van Dijk, 2008).

Третій підхід базується на визначенні американського лінгвіста Зелліґа Харріса, який ще у 1952 році тлумачив дискурс як послідовність висловлювань, що формується в межах мовленнєвих ситуацій і аналізується з огляду на їх зв'язність, логічну організацію та взаємозалежність між окремими частинами тексту (Harris, 1952). До того ж варто підкреслити ще дві центральні характеристики дискурсу. Йдеться про здатність дискурсу охоплювати одночасно думку й дію (van Dijk, 2008, p. 23), тобто об'єктивувати не лише комунікативну, але й когнітивну практику, та про його потенціал у моделюванні можливого світу за допомогою певних мовно-текстових форм (Gibbons, 2016).

У когнітивному ключі "розуміння дискурсу пов'язане з тим, як люди загалом сприймають ситуації та репрезентують свій досвід у ментальних моделях, що зазвичай включають Місце дії (Час, Локацію), Учасників (їхню ідентичність, Ролі та Стосунки), одну чи кілька Подій і Дій, Наміри / Цілі та Знання учасників" (van Dijk, 2011, p. 613).

Таким чином, спираючись на зазначені підходи до тлумачення дискурсу, розглядаємо його як: 1) розумово-комунікативний простір, де співіснують у взаємодії тексти, об'єднані спільною темою та / або "дискурсивними топіками" (Todd, 2016), жанром, автором тощо; 2) багатовимірне комунікативне утворення, що охоплює текст та екстралінгвальні фактори, які впливають на його розуміння й інтерпретацію; 3) фрагмент тексту, що розвиває певну тему, має відповідне мовностилістичне, сюжетно-

композиційне та наративне оформлення і репрезентує певний фрагмент дійсності.

З огляду на динамічну взаємодію різних дискурсотипів (художнього, публіцистичного, поетичного тощо) в досліджуваних романах Дж. М. Кутзее, їхньою визначальною рисою є інтердискурсивність. З лінгвістичного погляду цей феномен означає "змішування жанрів, дискурсів, стилів та інших елементів у межах одного тексту" (Wu, 2011, p. 97). Він охоплює "всю мовну систему тексту" (Wu, 2011, p. 97) і пов'язаний з лінгвістичними та стилістичними виборами автора. Ми розглядаємо інтердискурсивність як когнітивно-комунікативну стратегію структурної та смислової побудови художнього твору, орієнтовану на активізацію гри з читачем. Вона сигналізує про текстову гетерогенність і реалізується взаємодією інтердискурсивних зв'язків на різних рівнях тексту. У такий спосіб інтердискурсивність формує нову модель тексто- та смислотворення, що характеризується власними епістемічними властивостями, тобто специфічними способами конструювання й розуміння дійсності.

Методологія дослідження інтердискурсивності в романах Дж. М. Кутзее передбачає застосування комплексної методики, що спирається на когнітивну теорію розподілу уваги в мові й тексті (Talmy, 2007) та інтегрує методи *лінгвокогнітивного*, *семантико-стилістичного*, *прагмастилістичного, контекстуально-інтерпретаційного*, *сюжетно-композиційного*, *семантико-* та *семіотико-наративного аналізу.* Базовим для вивчення інтердискурсивності у творах автора слугував метод *вузлових точок* (Izotova, 2022), у термінах якого ідентифіковано та описано текстові епізоди як одиниці аналізу й формати репрезентації інтердискурсивності в художньому тексті. Для побудови прототипної моделі інтердискурсивності в досліджуваних романах залучено інструментарій *теорії прототипів* (Rosch, 1978; Stockwell, 2002). *Прагмастилістичний* метод у поєднанні з *контекстуально-інтерпретаційним* використано для встановлення прагматичної настанови та комунікативних цілей інтегрованих у художні твори дискурсотипів. Для визначення особливостей їх мовностилістичної, сюжетно-композиційної, наративної організації та тональної системи залучено *семантико-стилістичний*, *сюжетно-композиційний*, *семантико-* та *семіотико-наративний* методи.

Результати дослідження та обговорення. Аналіз інтердискурсивності художнього тексту охоплює низку питань, пов'язаних, по-перше, з

визначенням меж формування інтердискурсивності, по-друге, з'ясуванням текстової одиниці репрезентації дискурсу, по-третє, встановленням критеріїв диференціації того або іншого дискурсотипу; по-четверте, виявленням стилістично-прагматичних ефектів як результату взаємодії різних дискурсів у структурно-смисловому просторі художнього тексту.

Окреслюючи межі функціонування інтердискурсивності, варто зазначити її вияви на інтратекстовому та екстратекстовому рівнях завдяки взаємодії різних жанрів, дискурсів і стилів у просторі художнього дискурсу (Fairclough, 1993,p. 138),

Одиницями репрезентації й аналізу представлених у художньому тексті інодискурсів, слідом за Т. ван Дейком, вважаємо епізоди як "послідовності формально зв'язаних між собою речень у межах дискурсу, яким властивий лінгвістично марковані початок та / або кінець і "тематична єдність", що досягається, зокрема, через ідентичних учасників комунікації, часу, місця дії або загальної події чи дії" (van Dijk, 1982, p. 179). Дослідник підкреслює, що епізоди функціонують не лише як формальні, а і як семантичні одиниці дискурсу, тому їх можна описати в термінах пропозицій. Сам же дискурс Д. ван Дейк характеризує як "послідовність пропозицій" (van Dijk, 1982, p. 179). Наприклад:

1) *An email arrives with an audio file attached: Chopin's B minor sonata. 'I record this for you alone. In English I cannot say that is in my heart, therefore I say it in music. Please listen, I pray to you.'*

She obeys. She listens, paying hawk-like attention to the phrasing, the inflections, the minutest accelerations and decelerations – anything that could be constructed as a private message. She comes up blank, baffled. It sounds like his Deutsche Grammophon recording in the Concert Circle library. If he has smuggled in a message, it in a code she does not know how to read. (p. 57).

2) *She reads Clara's handiwork through from beginning to end, rapidly. Not all the poems are comprehensible, though the prose versions are remarkably lucid. But by the end she has an answer to her overriding questions. The poems are not an act of revenge, not at all. They are, in the broadest sense, a record of love.*

She rereads a block of poems towards the end in which the phrases 'the other world' and 'the next life' come up repeatedly. The poem must date from when the Pole was facing death and trying to convince himself it was not the end of everything (The Pole, p. 148).

У наведених епізодах з роману Дж. М. Кутзее *The Pole* (*"Поляк"*) інтердискурсивність виявляється через включення до структури твору двох дискурсів – музичного та рефлексивного. Музичний дискурс (перший уривок) ідентифікується з огляду на: 1) лексичні одиниці, що належать до тематичного поля музики та аудіального сприйняття: *Chopin's B minor sonata, phrasing, inflections, accelerations, decelerations, recording*; 2) дієслова сприйняття (*listen, hear, obey*), які підкреслюють процес рецепції музичного твору; та 3) образне порівняння, що передає максимальну зосередженість Беатріс (*paying hawk-like attention*) під час прослуховування запису, який надіслав їй Вітольд, головний герой роману. Епізод розвиває одну з центральних тем роману: музика – це код, за допомогою якого люди можуть спілкуватися. Ідея взаємодії за посередництва музики вербально представлена лексичними одиницями, що асоціюються з комунікацією (*record, say, listen, pray, message, code, read*). Залучення музичного дискурсу до структури цього художнього тексту створює ефект семантико-смислової неоднозначності, джерелом якої є конфлікт, що переживає Беатрис, намагаючись безрезультатно розшифрувати закодоване в музиці значення. Таємність і прихованість, що транслюється лексичними одиницями *private message* (особисте повідомлення), *smuggled in a message* (приховано передав повідомлення), *code* (шифр) вказують на бажання головної героїні осягнути смисл музики, водночас предикати *blank* (розгублена) і *baffled* (збентежена) підкреслюють її невдачу.

Рефлексивний дискурс (другий епізод) ідентифікується лексичними одиницями на позначення розумової (*reads ... through from beginning to end*, *rereads a block of poems*, *the prose versions are remarkably lucid*, *has an answer*) та рефлексивно-емоційної (*she has an answer to her overriding questions*) діяльності. Читаючи й інтерпретуючи вірші поляка, Беатрис робить спроби пізнати їх глибинні смисли, декодувати повідомлення, яке за допомогою поетичних рядків залишив Вітольд для неї. Втілена в цьому уривку концептуальна опозиція *revenge* vs *love*, крізь призму якої автор зображує намагання жінки зрозуміти, чи є ці вірші актом помсти, чи актом любові. Такі емоційно-рефлексивні вагання персонажа створюють ефект семантико-смислової амбівалентності, що породжує різні читацькі інференції.

З огляду на те, що поняття типовості корелює з теорією прототипів (Rosch, 1978), які визначають втілену в дискурсі пізнавальну та мисленнєво-мовленнєву діяльність людини, описати дискурсотипові ознаки – характерні

для певного дискурсу та ті, що вирізняють його серед інших типів – доцільно із залученням прототипної моделі.

У проаналізованому корпусі матеріалу прототипна модель дискурсу включає такі основні типологічні ознаки: 1) ***тип знань*** як підґрунтя формування дискурсу (емоційно-естетичний vs. раціонально-логічний); 2) ***прагматична настанова*** (інформування, розважальна, переконання, викликання емоцій тощо); 3) ***особливості мовностилістичної, сюжетно-композиційної та наративної організації***; 4) ***тональна система***; 5) ***комунікативна мета***. Зазначені ознаки встановлюють зовнішні рамки впізнання того або іншого дискурсу, а їхні зміни сигналізують про дискурсивний "зсув", тобто перехід від однієї системи дискурсивних координат до іншої.

У романі Дж. М. Кутзее *The Diary of a Bad Year ("Щоденник поганого року"*) інтердискурсивність виявляється з огляду на суміщення двох жанрів – есе та роману, що належать до публіцистичного й художнього дискурсів відповідно. Головний герой цього твору – 72-річний відомий письменник, колишній викладач, який емігрував з Південної Африки та оселився в Сіднеї, нещодавно отримавши громадянство Австралії. Він не має власних дітей, страждає на хворобу Паркінсона та займається написанням есеїв для книги "Strong Opinions" ("Тверді судження"), в якій шість видатних авторів висловлюють свої погляди стосовно важливих і суперечливих проблем суспільства та людини, зокрема демократії, походження держави, музики та туризму.

Нагадаємо, що провідними жанровими рисами есе є актуальність проблематики та авторський підхід до її висвітлення. Специфіка жанру зумовлює особливості стилістики есе, різноманітні лінгвальні засоби якого покликані репрезентувати яскраво виражену авторську позицію і суб'єктивну думку.

Статус художнього дискурсу донині залишається предметом дискусій. Ключове питання тут полягає в тому, чи фікціональність (*англ. fictionality*) є властивістю самої мови, чи вона визначається зовнішніми чинниками, зокрема очікуваннями читачів або культурними нормами відповідної епохи (Tan, 2023, p. 628). У своїй статті *"Literary Discourse"* (2023) Peter K. W. Tan зазначає, що художній дискурс вирізняється з-поміж інших дискурсів з огляду на низку диференційних властивостей. Домінантну функцію художнього дискурсу, слідом за Р. Якобсоном (1960), автор визначає як

поетичну, тобто "зосередження уваги на повідомленні заради самого повідомлення" (p. 337). Поетична функція переносить принцип еквівалентності з осі вибору (де вибираються окремі мовні елементи) на вісь комбінування, де ці елементи з'єднуються в цілісне висловлювання (Jakobson, 1960, p. 339). Таким чином, у художньому дискурсі важливий не лише зміст, але й спосіб, у який цей зміст подається через мову. Іншою істотною характеристикою художнього дискурсу є "опосередкована" комунікація, чия суть полягає в тому, що автор звертається до читача не напряму, а через персонажа чи оповідача (Tan, 2023, p. 631). До того ж художньому дискурсу властиве небуквальне сприйняття, з огляду на те, що "достовірність *(англ. reliability)* персонажа чи оповідача може бути поставлена під сумнів" (Tan, 2023, p. 631). Художньому дискурсу також притаманна оповідність (*англ. tellability*), тобто його здатність бути цікавим, структурованим і вартим розповіді, з елементами, що захоплюють увагу читача. Художні тексти паразитують (*англ. parasite*) на інших текстах, що виявляється в їх здатності використовувати або реорганізовувати інші види дискурсу (Tan, 2023, p. 632).

Джон Р. Серль у праці *"The Logical Status of Fictional Discourse"* (1975) зауважує, що фікціоналізовані тексти ґрунтуються на кантівському модусі "так ніби" (*"as if"*). Він зазначає, що фікціональність є результатом специфічних горизонтальних конвенцій**,** що дозволяють читачеві розуміти певні висловлювання як вигадані, без необхідності вірити в їхню реальність або фактичність (p. 324-325). Порівняймо:

1) *"I do my best to understand the Australian way of handling refugees, and fail. What baffles me is not the laws themselves that govern petitions for asylum – harsh enough they may be, a case can be made for them that is at least plausible – but the way in which they are implemented. How can a decent, generous, easygoing people close their eyes while strangers who arrive on their shores pretty much helpless and penniless are treated with such heartlessness, such grim callousness"* (Coetzee, 2014, p. 111).

2) *"As I watched at her an ache, a metaphysical ache, crept over me that I did nothing to stem. And in an intuitive way she knew about it, knew that in the old man in the plastic chair in the corner there was something personal going on, something to do with age and regret and the tears of things. Which she did not particularly like, did not want to evoke, though it was a tribute to her beauty and freshness as well*

as to the shortness of her dress." (Coetzee, 2014, p. 7).

Перший з наведених текстів – уривок з есе під назвою "On Asylum in Australia" ("Про політичний притулок в Австралії") порушує одну з гострих, болісних для автора тем соціальної проблематики. Прагматична настанова цього уривка – викликання емоцій та переконання. Автор хоче не тільки поділитися своїми роздумами щодо ситуації з біженцями, але й спонукати читача замислитись над цим питанням, викликаючи почуття несправедливості та емоційний відгук на байдужість до людей, які потребують допомоги. Занепокоєність автора з приводу соціальної та політичної міграції експліковано стилістично маркованим дієсловом *baffle,* у семантичній структурі якого є семи *'perplex'* ('заганяти в глухий кут') та *'bewilder'* ('бентежити') (Roget's Thesaurus …, 2005, p. 339). Образ мігранта змальований з використанням стилістично навантажених прикметників *helpless* (безпорадний) та *penniless* (безгрошовий, збіднілий). Негативне ставлення місцевого населення до переселенців передано за допомогою емоційно забарвлених прикметників *harsh* (суворий), *grim* (безжальний) та іменників *heartlessness* (безсердечність) і *callousness* (бездушність, байдужість).

У другому наведеному фрагменті стилем, притаманним художній прозі, описуються стосунки між сеньйором K. і Анною. Захоплення сеньйора K. дівчиною, її красою, молодістю і водночас усвідомлення вад, пов'язаних із власним віком, частковою втратою сил, передає метафора болю (*an ache, a metaphysical ache, crept over me).* Емоційний стан головного героя експлікується емоційно забарвленими лексичними одиницями *regret* (жаль, смуток) та *tears* (сльози).

Взаємодія цих дискурсів у художньому творі сприяє, з одного боку, інтенсифікації читацької залученості, а з другого – когнітивному перенавантаженню читача, який змушений перемикати увагу між різними системами знань – емоційно-естетичним та раціонально-логічним.

Висновки. Проведений аналіз показав, що в досліджуваних творах Дж. М. Кутзее інтердискурсивність представлена жанровою, стильовою та дискурсивною взаємодією, що формує нову модель смислової і текстової побудови, яка характеризується дискурсозумовленими епістемічними властивостями. Для когнітивно-семіотичного та прагмастилістичного опису інтердискурсивності в проаналізованих романах запропоновано прототипну модель, яка враховує тип знань як підґрунтя формування дискурсу, його прагматичну настанову, особливості мовностилістичної, сюжетно-

композиційної та наративної організації, тональну систему й комунікативну мету. Перехід від однієї системи дискурсивних координат до іншої сприяє створенню прагмастилістичних ефектів когнітивно-емоційної напруженості, когнітивно-емоційного дисонансу, інтенсифікації читацької залученості, семантико-смислового розриву / викривлення, когнітивно перенавантаження тощо. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку вбачаємо в аналізі лінгвокогнітивних механізмів інтеграції дискурсів у структурно-семантичний простір художнього тексту.

ДЖЕРЕЛА / REFERENCES

1. Bhatia, V. K. (2010). Interdiscursivity in professional communication. *Discourse & Communication*, 21(1), 32–50.
2. Björk, O., & Iyer, R. (2023). The dialogism of 'telling': Intertextuality and interdiscursivity in early school writing. *Linguistics and Education*, 74, 1-11.
3. Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.
4. Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.
5. Foucault, M. (2002). *The archaeology of knowledge*. Routledge.
6. Gee, J. P. (2025). *An introduction to discourse analysis: Theory and method* (5th ed.). Routledge.
7. Gibbons, A. (2016). Multimodality, Cognitive Poetics, and Genre: Reading Grady Hendrix's Novel *Horrorstör*. *Multimodal Communication*, 5(1), 15-29.
8. Harris, Z. S. (1952). Discourse Analysis. *Language*, 28(1), 1-19.
9. Izotova, N. (2022). The interplay of linguistic means managing the reader's attention: The slow reading method. *Language. Culture. Discourse*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 33-50. https://doi.org/10.15587/978-617-7319-60-2.3
10. Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in language* (pp. 350-377). MIT Press.
11. Johnstone, B. (2018). *Discourse analysis* (3rd ed.). Wiley-Blackwell.
12. Jørgensen, M., & Phillips, L. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. SAGE Publications.
13. Potapenko, S. I. (2024). Ukrainian President Zelenskyy's speeches to neighboring states' parliaments: Media rhetorical perspective. *Linguistic Studies*, 28, 37-47. DOI: 10.31558/1815-3070.2024.48.3 ISSN: 2308-0019
14. Roget's Thesaurus of English Words and Phrases (2005). Longman.
15. Rosch, E. (1978). Principles of Categorization. In E. Rosch & B. B. Lloyd (Eds.), *Cognition and Categorization* (pp. 27–48). Lawrence Erlbaum Associates.
16. Searle, J. R. (1975). The logical status of fictional discourse. *New Literary History*, 6(2), 319-332.
17. Talmy, L. (2007). Attention Phenomena. In D. Geeraerts & H. Cuyckens (Eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* (pp. 264–293). Oxford University Press.
18. Tan, P. K. W. (2023). Literary discourse. In P. K. W. Tan (Ed.), *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* (pp. 278-292). Routledge. DOI: 10.4324/9780367338783-22
19. Todd, R. W. (2016). Discourse topics. *Pragmatics & Beyond New Series*.
20. Van Dijk, T. A. (1982). Episodes as units of discourse analysis. In D. Tannen (Ed.), *Analyzing discourse: Text and talk* (pp. 177-195). Georgetown University Press.
21. Van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.

22. Van Dijk, T. A. (2011). Discourse studies and hermeneutics. *Discourse Studies*, 13(5), 609-621.

23. Wu, J. (2011). Understanding interdiscursivity: A pragmatic model. *Journal of Cambridge Studies*, 6(2-3), 95-115.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ / ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Coetzee, J. M. (2014). *The Diary of a Bad Year*. Penguin Books.
2. Coetzee, J. M. (2023). *The Pole*. Liveright.

Дата надходження статті до редакції: 29.03.2025
Прийнято до друку: 30.04.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2410
UDC 81'1 : 811.113+ 81'37

THE "HARBINGER OF CHAOS": SEMANTIC ANATOMY OF A SIMULACRUM

Kolesnyk O.S.
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-1618-3804
o.kolesnyk@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

This article analyses a number of statements delivered by E. Musk in mass media interviews and posted via the Twitter / X platform. The paper argues that the discursive statements under analysis do not meet the criterion of truth and therefore are identified as simulacra. The article focuses on the reconstruction of propositions that generate false senses in the said statements. The paper provides typological semiotic and functional characteristics of respective language units. Special attention is paid to the reconstruction of a "virus program" encoded in Musk's statement on empathy. The statement's inner "textual structure" and its frame representation are suggested. Interdisciplinary interpretations are carried out in the framework of the myth-oriewnted semiosis theory.

Key words: *myth, simulacrum, semantics, E. Musk, system, empathy, entropy*

Колесник О.С. "Провісник хаосу": Семантична анатомія симулякра*. У цій статті аналізується низка висловлювань І. Маска, здійснених в інтерв'ю засобам масової інформації та опублікованих через платформу Twitter/X. У статті стверджується, що аналізовані дискурсивні конструкти не відповідають критерію істинності та ідентифікуються як симулякри. Фокусом дослідження є реконструкції пропозицій, які породжують хибні смисли в цих твердженнях. У статті наведено типологічні семіотичні та функціональні характеристики відповідних мовних одиниць.Особлива увага приділяється реконструкції "вірусної програми", закодованої у твердженні Маска про емпатію. Запропоновано внутрішню "текстову структуру" твердження та його фреймову модель. Міждисциплінарні інтерпретації здійснюються в рамках теорії міфологічно орієнтованого семіозису.*

Ключові слова: *міф, симулякр, семантика, І. Маск, система, емпатія, ентропія*

The present-day dynamics of semiosphere is marked by wide-range "energy-information fluctuations" that are responsible for the rise of new irrational constructions (derivative myths) which give birth to a profusion of alternative realities.

In this regard, the "re-mythologizing" of culture that once manifested itself as readdressing the initial irrational structures of knowledge as iconic representations of experience arguably approximated to a primary configuration of the state of affairs, now acquires an absolutely new sense. Present-day "re-mythologizing" unfolds as extensive modeling of derivative "tertiary myths". Unlike the "secondary mythology" of religious teachings or traditional political doctrines, myths of the new age create an image of "reality" which is so obviously unreal that it falls under the definition of simulacrum. Respectively, "linguo-modeling period" of civilization's development (Kolesnyk, 2011) no longer qualifies to be "post-industrial" or "informational". The current civilization model is best described as the "post-truth" one.

The fundamental feature of the current civilization and its "semiosphere" is the exponential rise in the number of simulacra as symbolic "copies" of things without originals (Baudrillard, 1994) facilitated by electronic media. Verbally created images of the world may share and accentuate a certain feature found in empirically accessible "primary" reality and thus acquire the quality of real, realistic or quasi-real, eventually turning into an inchoative axiomatic secondary myth. In the course of multivecotred interactions driven by diverse and often contrary pragmatics, language users shade or distort a basic reality as well as hide the absence of things and states of affairs in a "primary reality" (cf. for instance systematic lies produced by representatives of Russia in the UN Security Council (Kolesnyk, 2022)). Eventually, a profusion of simulacra "stretches" the boundaries of the informational space to a degree when their reference to any reality ("primary", alternative or even traditional mythic space) is deleted. In this case the entropy of the informational space as the container of the civilization's "operational system" becomes excessive and results in its irrevocable breakdown.

Modern media and social media have been recently addressed in linguistics as the context-creating phenomena that determine peculiarities of language use (Panjaitan 2024, Samples 2024, Yerina 2024) with a shift towards the use of AI in social media (Gambini, 2024) or with some attention to the stylistics of poilical narratives employed as the tools of shaping public opinion (Wasinger, 2025). We suggest that electronically facilitated political discourse is responsible for modeling alternative worlds primarily those irrelevant to the "primary" reality or incompatible with "primary myth" or even "secondary mythology" of value systems, cultures and doctrines.

This article provides a glimpse into discursive representations of simulacra delivered by Elon Musk as the owner of resourses and platforms for them to have a world-wide impact.

Methodology

Interpretations are carried out within a synthetic interdisciplinary approach that employs semantics analysis, elements of discourse analysis, and frame modeling "tweaked up" through the prism of the theory of myth-oriented semiosis and M-logic methodology (Kolesnyk, 2016, 2021). Language units' and discursive construals' semantic features, functional and semiotic characteristics are tackled in regard to their correspondence to open systems' architecture (hierarchical levels: physical (1), psycho-emotional (2), mental (3), social-adaptive (4), intergroup interactional (5), axiological (6), informational (7)) and basic laws of development (complimentary, determinative and symmetric causative logic of systems' hierarchic components' interactions, laws of polarity, fractal iterations, analogy, alternative development etc.). The key point is the reconstruction of the irrational inchoative structures behind the said discursive construals as the "basic operators" shaping a false alternative reality.

Results and Discussion.

Elon Musk's posts and statements released through different media address virtually all levels of systemic interactions. A level 2 event with the structure {[Sb] feels / experiences [emotion]} is verbalized as:

(1) *"I'm happy to be first buddy!"* (Musk, 2024b)

This utterance is essentially a declarative assertion of one's elevated positive emotional state (implying that the experiencer was not in this state before a certain transformation had taken place). The cause of the emotional elevation is indicated by the phrasal designator *"first buddy"* which appears to be an unofficial status marker. The structure that is similar to the phrase *"first lady"* implies that the "partner" of the *"buddy"* is the head of the state.

A colloquial *buddy* implies the speaker's equi-ranking auto-positioning in regard to the other person. We may speculate that the reason could be either hypertrophied self-esteem, low esteem of the implied person or the indication that a previously executed scenario (sponsoring the election campaign) entitles the subject to a special status with special powers. Therefore, this statement may pursue the following set of pragmatic intentions: to create a material (verbal,

semiotic) marker of a new status (level 1), express emotions caused by this achievement and, arguably, irritate opponents (level 2), introduce the idea of power's new allocation to the informational space and the nation's "mental space", impact the patterns of relations within the social group (society) in the new capacity (level 4), impact large-scale interactions in both politics and business as the new status allows it (level 5), reinforce the axiological secondary myth "success → increased material resources → [successful investment] → power → increased success → …[CYCLE]^{n}" (level 6), realize a hidden yet world-wide declaration of "being a top manager at the state level of the most powerful nation in the world" (level 7). The latter, curiously, demonstrates a perlocutionary effect as Mr. Musk was appointed by president Trump the head of Department of Government Efficiency (DOGE) which granted him the status of a "special government employee".

The construal (2) *"Am considering taking Tesla private at $420. Funding secured"* (Musk, 2018) demonstrates the following deep frame-structure:
{[Sb / SYS] plans [Sth, TRANS |SYS2|] intends to use ([Sth, INSTR|resource|] ← influenced [SO])}

The first part of the surface construction is a syntactically clipped declarative index that outlines the subject's intentions of changing ownership of a large-scale business. The component *"taking Tesla private"* denotes the procedure "TRANS |SYS2|" unfolding at level 1, while its pragmatics may be determined by the symmetrical level-7 intention of "changing the world according to one's design that requires a totally controlled (privately owned) tool". The unit *"considering"* refers to the Level 3 systemic activities of planning, modeling, strategizing etc. The level 3 procedures are are symmetrically projected onto the level 5 large-scale inter-group activities as Tesla is obviously envisioned as a "game changer" in the business world.

The second component *"Funding secured"* is a promise-coloured assertive sin-signum realized by a nominative phrase. The construction represents the states of affairs as "finite" (i.e. a complete procedure of a sub-frame "influenced [so]" that provides functionality of the slot "[Sth, INSTR|resource|]"). However, by the time the post appeared on the platform (2018) the funding had not been secured yet. The market reacted instantly to Musk's false statement (essentially, a lie, a simulacrum) and Tesla investors "lost $12 billion over 10 days as a result", although Musk "was found not liable for the loss suffered by the shareholders" (Duffy, 2023)

Mask's statements delivered during his guest appearance on Saturday Night Live in 2021 reveal peculiarities of a "system's auto-diagnostics" and self awareness:

(3) *“I’m actually…the first person with Asperger’s to host – or at least the first to admit it”…. So I won’t make a lot of eye contact with the cast tonight. But don’t worry, I’m pretty good at running ‘human’ in emulation mode”* (Grobar, 2021) explicates the logical frame-structure {[Sb / SYS] is / declares to be ([such 01 - quality], [such 02, performer of function 01]) (acts [so] ← is / declares to be [such 03, performer of function 02])}

The phrase *"first person with Asperger’s to host"* is a double quali-signum: *"with Asperger’s"* is a characterizing descriptor, referring to a system's level-1,2,3 configurative deviations that manifest functionally at level-4. *"The first… to host"* is a quantifying-qualifying identifier that is intended to accentuate a paradox in regard to the first statement and appears false as Dan Aykroyd had both hosted the show in 2003 and admitted to being diagnosed with the same syndrome. Musk's statement is therefore a simulacrum aiming at highlighting his uniqueness.

The predicative *"[am] pretty good at running ‘human’ in emulation mode"* as a metaphoric descriptive assertion enhances the idea of uniqueness and rather incepts the idea of "non-human" likely implying "super-human" which allegedly justifies Musk's statements on a wide range of matters (his "partner-buddy" D. Trump favours the blunt hyperboles like *"No one knows more about […] than Donald Trump"* (NowThisImpact, 2020) or *"Nobody does better ... than Trump"* (Vice News, 2018).

The construal delivered in the same monologue (4) *“To anyone I’ve offended, I just want to say, I reinvented electric cars and I’m sending people to Mars in a rocket ship. Did you think I was also going to be a chill, normal dude?”* (Grobar, 2021) sports the logical frame-like structure:

{[Sb / SYS] performs [THIS, function 01] [THIS, function 02] [THIS, function 03] inquires about / states being [SUCH, quality 01] [SUCH, quality 02]}

The cluster of a declarative assertion of being a pioneer in a number of fields (which is false) and a descriptive assertion presented as a rhetoric question intensifies the idea of "not being normal" yet likely alluded to as "superior".

E. Musk eventually goes beyond personal eccentricity and inserts himself in international politics meddling in other countries' internal affairs. In particular, he expresses his support of the German ultra-right AfD party, often identified as right-extremist and pointed at as pro-russian. An initial publication ran (5.1) *"Only the AfD can save Germany"* while an expanded version delivered as a commentary stated that (5.2) *"the AfD can save Germany from becoming a shadow of its former self" as it was growing “comfortable with mediocrity"* and therefore declining economically (Dorn, 2025). The respective frame structures are :

{[SYS 01] /potentially/ impacts SYS 02 [so]} and {[SYS 01] /potentially/ impacts SYS 02 [SO /preventing a detrimental TRANS| SYS 02|] }

The assertive declaration of the initial "X-publication" that encompasses the designation of an agent *"AfD",* modified by the specifying qualifier of limiting semantics *"only",* a predicate sporting deontic modality "*can save*" and an indexal designator of a patient "Germany" is then complimented with the indication of a transformative process *"becoming"* which is specified by the qualifying nominal phrasal designation of a potentially detrimental state of a system *"a shadow of its former self"*. This discursive construal that is obviously intended as a post-truth legi-signum delivers the inchoative implicatures: "Germany is declining" (a deliberate exaggeration that intentionally deviates from the basic reality) and "current Germany is only a shadow [of a once glorious state]" (an allusion to the "times of former glory" indexed at by the notorious nazi salute at Trump's inauguration ceremony). As Germany's current political leadership is identified as *"mediocrity"* (cf. Musk's tweet in German *"Olaf ist ein Narr"* (Musk, 2024a)) the ultra-right AfD is represented as an ideological successor of the "effective leadership of the former days" (a simulacrum created by distorting the facts).

The following statement from the CNN interview (March 5, 2025) refers to levels 6 and 7 of the systemic hierarchies and reflects the "war of worlds" that unfolds at a number of planes

(6) *"The fundamental weakness of Western civilization is empathy, the empathy exploit," Musk said. "There it's they're exploiting a bug in Western civilization, which is the empathy response." Empathy [he said] has been "weaponized"* (Wolf, 2025).

Its semantic "deep structure" contains a network of non-linearly allocated propositional "code-ons" that we represent graphically as a cluster:

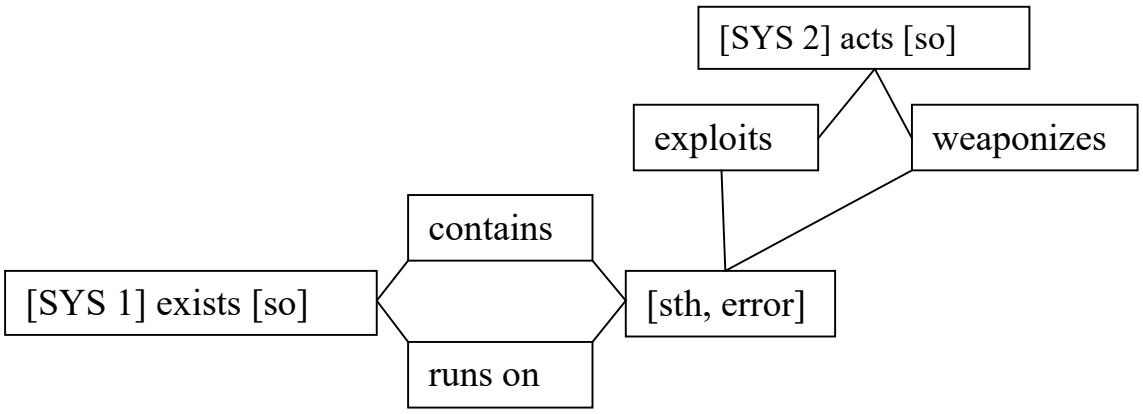

Figure 1. Frame representation of the "empathy" simulacrum

This assertive discursive construal encompasses a number or hierarchically correlated verbal signs. The linear representation of the reconstructed propositions appears as follows (the indentation marks a sub-systemic, subordinate nature of a proposition, two adjacent rows represent a logical subject and a logical predicate, the comment tag <!...> is borrowed from html-coding for denoting semiotic and functional characteristics of the "surface" language units that represent the propositions under discussion):

(1) A phenomenon *"civilization"* (a system, SYS-1) <! designator, ascertainer > is denoted as present in the state of affairs

(2) the basic typological feature *"Western"* <! descriptor, identifier > is ascribed to SYS-1 [implying a feature *"non-western"* of a respective phenomenon SYS-n]

(3) a structural - functional feature / flaw of SYS-1 "*weakness"* <! assertion> is denoted

(4) the feature *"fundamental"* <! assertive qualifier > is ascribed to the *flaw*

(5) the feature "*empathy* <! assertive identifier > is predicated to the *flaw*

(6) the functional-instrumental feature *"exploit"* <! assertive statement / specifier with negative evaluative implicature> is ascribed to the *flaw*

(7) the flaw's feature *"empathy"* <! ascertainer / statement> is doubled and marked as as an object of a specific procedure

(8) an agent *"they"* <! assertive ascertainer > is defined **(a)** as a system (SYS-2) of an equal or even higher rank than SYS-1 [implying that SYS-2 can perform actions targeting SYS-1] or **(b)** as SYS-1 itself [implying that it is running an auto-destructive program]

(9) the functional feature *"'re exploiting"* <! assertive ascertainer > is predicated to SYS-2

(10) the object (patient) of energy-informational impact performed in (9) is identified as "*a bug"* <! assertive ascertainer > ; (10) is co-referential to the proposition (3)

(11) the locative feature *"in ... civilization"* <! ascertainer > is ascribed to (10); (11) is co-referential to the proposition (1)

(12) the typological feature *"Western"* <! descriptor, identifier > of (11) is doubled; (12) is co-referential to the proposition (2)

(13) the functional-identifying feature of *"response"* <! assertive identifier> is predicated to (10) and projected onto the co-referential proposition (3)

(14) the typological ontological feature *"empathy"* <! assertive identifier> is ascribed to (13)

(15) The phenomenon *"empathy"* <! designator, ascertainer > is denoted, implying the coreference with (3), (10), (14)←(13)

(16) the transformational feature "*has been "weaponized"* <! Assertive descriptor-qualifier > is predicated to (15)

Thus, this set of propositions employs the "source-code" {[empathy = bug = weakness] → weapon → danger → negative assessment / attitude} which unfolds as a text-like "virus" program: "empathy is a systemic error; a system can be manipulated due to this error; a system can be transformed inappropriately (weaponized); there is someone who manipulates the known reality / regular state of affairs; a configurative error and potential undesirable transformational consequences of are likely to occur within a system that runs on a specific type of relations (empathy)". The surface disoursive construal contains co-referential designations and repetitions thus turning into a tool of suggestion and manipulation with a strategic implicative pragmatics of creating irrational ("tertiary mythic") premises for certain institutional actions and transformations in the real space-time, and ultimately intending to "re-program" and control "bio-units".

The propositions within the "deep structure" demonstrate the logic of objective and attributive-complimentary connections yet they do not meet the criterion of truth as they contradict the universal algorithms of open systems' functioning, i.e. the laws of nature.

Natural open systems interact competitively (in a plane defined by the "producer" VS "consumer" opposition) and are subjects of natural selection. However, systems of different ranks in relatively balanced state (in terms of satisfactory resources, operational space, realistic pragmatics and expected "navigation trajectories") do not engage in mutual annihilation and demonstrate patterns of coexistence and even empathy (Lambert, 2024; Matthews, 2023), while one of the basic mechanisms that provides their sustainability is symbiosis (Douglas, 1994, 1).

Defining empathy as a "systemic error" actually denies the natural essence of humans as a species (despite a number of humans' unnatural behavioral patterns and the tendency toward auto-destruction, human empathy appears as almost the only mechanism by which they are still adhered to the web of Life).

Therefore the discursive construal (5) demonstrates deep semantic and conceptual inversions that facilitate the construction of a high-level simulacrum (a tertiary myth). Deliberately accentuated contradiction of the statements' content and natural order of things as well as common sense, deliberately false identification of *"response"* (a universal procedure of systemic interactions)and *"exploiting"* (a solely anthrop mechanism of dominating other systems) constitute

an "illocutively charged" means of modeling an alternative reality on the fundamentally unnatural basis.

Conclusions. We treat the discursive construal (6) as a certain "coming out" of the anti-anthrop virus-like egregor which is striving to establish a technological, technocratic mono-dimensional vector of the world's transformation. Elon Musk who proves to be a prolific generator of simulacra of (1) to (5) types appears as an avatar of the said egregor. While he may appear a Loki / trickster type eccentric "big mouth", his unlimited resources and dehumanized "operational system" (worldview) allow him to sponsor his "first buddy", the incoherent speaker, deconstructor of recent political and axiological mythology who seems to be supporting Russia-the-aggressor rather than the once important democratic world, and essentially promote the agenda concocted by the blogs of the architects of the new "Patchwork" world order (Curtis Yarvin's *neo-reactionary* or *Dark Enlightenment* movement) that resonated with figures like Peter Thiel and brought people like J.D. Vance to the helm of the now inverted state, likely making both "first buddies" irrelevant in the short historic perspective.

Semiotically, discursive construals (1) through (5) may be identified as quail-, sin- and legi-signa that allow a glimpse at the "source code" of the Plane of Chaos manifesting itself through an "avatar" speaker. Construal (6) as an "extended index" designates the point at which the Plane of Chaos is attempting an invasive entry into the currently functional "primary reality": defamation of the basic principle of natural sustainable development (empathy) is bound to be substituted by a new "inchoative myth" of "ultimate power". This simulacrum may start a chain-reaction of open world-wide conflicts which already involve most of the nations (led by the "factions" of "generational parasite invaders" (Russia), "wise shadow lords" (China), "cowboys gone astray" (the U.S.A.), "rising dictators" (India), and oil- / resource-controlling "money bags" of the Arabic world and Africa). Interactions based on the myth of dehumanized, de-valued and unbalanced raw power exchange are likely to bring this world to the critical level of entropy, eventually destroying it.

REFERENCES

1. Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. Translated by Sheila Faria Glaser. Ann Arbor The University of Michigan Press.
2. Dorn, S., Saul, D. (2025). Germany’s Leader Blasts Musk’s Support For Right-Wing Global Politicians—Here’s Where Else He’s Intervened. *Forbes,* Jan 29, 2025. Retrieved from https://www.forbes.com/sites/saradorn/2025/01/29/germanys-eader-blasts-musks-support-for-right-wing-global-politicians-heres-where-else-hes-intervened
3. Douglas, A. (1994). *Symbiotic interactions*, Oxford University Press.

4. Duffy, C. (2023). Elon Musk wins lawsuit over ‘funding secured’ tweet. *CNN*. Retrieved from https://edition.cnn.com/2023/02/03/cars/musk-tesla-tweet-lawsuit-jury/index.html

5. Gambini, M., Senette, C., Fagni, T., Tesconi, M. (2024). Evaluating large language models for user stance detection on X (Twitter). *Machine Learning*, 113(10):7243-7266. DOI: 10.1007/s10994-024-06587-y

6. Grobar, M. (2021). ‘SNL’: Elon Musk Talks Vision For The Future, Twitter Trolling & Hosting With Asperger’s In Opening Monologue. *Deadline*. Retrieved from https://deadline.com/2021/05/snl-elon-musk-opening-monologue-1234752434/

7. Kolesnyk, O. (2011). Mifolohichnyi prostir kriz pryzmu movy ta kultury. Chernihiv: CHNPU.

8. Kolesnyk, O. (2016). Verbal Modelling of Alternative Worlds from the Standpoint of the Myth-Oriented Semiosis Theory. *Kalba ir kontekstai,* VII (1): 248-255.

9. Kolesnyk, O. (2021). The Mythic Multiverse Through the Scope of Language: The “Procedural Anatomy” of Verbal Modelling. Cognitive Studies | Études cognitive, 21, 2447. Retrieved from https://ispan.waw.pl/journals/index.php/cs-ec/article/view/cs.2447

10. Kolesnyk, O., Holtseva, M. (2022). Lies and deception in modern english diplomatic discourse: pragmatics in interdisciplinary focus*,* XIV (1): 154-172. Retrieved from https://cogito.ucdc.ro/COGITO_MARTIE_2022.pdf

11. Lambert, L.M. (2024). Ecological empathy: relational theory and practice. *Ecosystems and People*, 20(1). DOI: 10.1080/26395916.2024.2396919

12. Matthews, M.R., Jávor, R. (2023). Nature’s influence on the development of empathy: An exploratory study.*Szociális Szemle*, 16(1):1-13. DOI: 10.15170/SocRev.2023.16.01.01

13. Musk, E. (2018). *Post by @elonmusk*, 7:48 PM, Aug 7, 2018. Retrieved from https://x.com/elonmusk/status/1026872652290379776

14. Musk, E. (2024a). *Post by @elonmusk*, 10:36 PM, Nov 11, 2024. Retrieved from https://x.com/elonmusk/status/1854558548732121169

15. Musk, E. (2024b). *Post by @elonmusk*, 10:36 PM, Nov 11, 2024. Retrieved from https://x.com/elonmusk/status/1856073530137526564?lang=en

16. NowThis Impact (2020). 'Nobody Knows More' Than Trump About Anything: A Supercut | NowThis. *Youtube*. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=sR3f95BGIiA

17. Panjaitan, L.L., Patria, A.N. (2024). Social Media and Language Evolution: The Impact of Digital Communication on Language Change. *International Journal of Linguistics Literature & Translation,* 7(12):53-57. DOI: 10.32996/ijllt.2024.7.12.8

18. Samples, C. (2024). Gender-inclusive Language in Twitter. *Hispania*, 107(1):139-159. DOI: 10.1353/hpn.2024.a921466

19. VICE News (2018). 24 Things Nobody Does Better Than Trump (According To Trump). *Youtube*. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=YA631bMT9g8

20. Wasinger, G., Moon, H., Mann, B. (2025). Twitter Politics: The Effect of Language Style and Source Type on Credibility Judgments. *Academic Leadership Journal in Student Research*, 7. DOI: 10.58809/XBPY1005

21. Wolf, Z.B. (2025). Elon Musk wants to save Western civilization from empathy. *CNN*. Retrieved from https://edition.cnn.com/2025/03/05/politics/elon-musk-rogan-interview-empathy-doge/index.html

22. Yerina, Y. et al., (2024). The Types of Figurative Language Found in Twitter Account "Great Minds Quotes". *English Language and Literature*, 13(1): 87. DOI:10.24036/ell.v13i1.127481

Дата надходження статті до редакції: 30.03.2025
Прийнято до друку: 28.04.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2411
УДК 811.111'42:659.117.1-055

ҐЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В АНГЛОМОВНІЙ РЕКЛАМІ

Крутько Т.В.
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2060-5720
t.v.krutko@nuwm.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Статтю присвячено дослідженню вербалізації ґендерних стереотипів в англомовному рекламному дискурсі електромобілів кінця XIX – початку XX століття. Методологія дослідження передбачала використання методу суцільної вибірки з інтернет-ресурсів, методу аналізу і синтезу дібраного матеріалу, описово-аналітичного методу, методу кількісних підрахунків для вивчення відсоткового співвідношення номінацій жіночої та чоловічої референції у рекламних текстах. Матеріалом дослідження слугувала вибірка мовного матеріалу з 1000 зразків реклами, у вербальній частині яких містяться ґендерно марковані номінації. Дослідження дозволило виявити численні експліцитні маркери ґендеру, виражені прямими найменуваннями. Результати розвідки демонструють, що у рекламі електромобілів серед ґендерно маркованих номінацій лексеми із ґендерно зумовленою семантикою фемінності є найбільш репрезентативними. Маскулінна репрезентація у рекламних текстах є менш представленою вербально. Проведений аналіз вербальної презентації ґендеру у рекламних текстах електромобілів свідчить, що лексеми жіночої референції репрезентовані у близько 80% вибірки, що може розглядатися, як вказівка на цільову аудиторію реклами. Дослідження ґендерно специфічної атрибуції свідчить, що атрибутивне ядро складають прикметники позитивної оцінної семантики, серед яких найбільш репрезентативні атрибути, які описують зовнішність жінок чи професіоналізм чоловіків. У результаті дослідження рекламних текстів встановлено, що реклама цього періоду відображає традиційні погляди на соціальні ролі, коли ознаками жіночої поведінки є піклування про зовнішність, дім, сім'ю, дозвілля, чоловіки зображаються як владні, амбітні, успішні. Аналіз також дозволяє зробити висновок про представлені у рекламі ґендеро-специфічні рольові установки, де жінка зображена як дружина, сестра, дочка.

Ключові слова: *ґендерно марковані номінації, ґендерні стереотипи, електромобілі, реклама, рекламні тексти*

Krutko T. V. Gender stereotypes in advertising. *The aim of the present study is to investigate gender stereotypes represented in electric vehicle advertisements dating from the late 19th century to the early 20th century. The methodology employed in this research*

work includes data collection, data processing, and data analysis. For the purposes of this study, the data were collected from Internet sites, resulting in the qualitative and quantitative content analyses of 1,000 early electric vehicle advertisements. The research work explores gender-marked language used in sample advertisements. The analyzed linguistic material demonstrates that words with gendered connotation are frequently employed. The author of the paper has identified quantitative differences in the usage of the masculine and feminine gender-marked vocabulary in sample advertisements. The findings indicate that feminine nominations significantly outnumber the masculine ones. According to the investigation more than 80% of all gender-marked nouns used in advertisements denote women. Adjectives used to modify gender-marked nouns carry positive evaluative meanings, primarily referring to women's physical appearance and men's competence. Results also show that in early electric vehicle advertisements representations of men and women are very often consistent with gender stereotypes. The study identifies the main gender stereotypes present in early electric vehicle advertisements. In sample advertisements, men are often featured in professional roles and are portrayed as competent, ambitious, and successful. Women are portrayed as focusing more on their appearance and are depicted in non-working recreational roles. In advertising, women often appear in traditional gender roles, such as those of a wife, daughter, or sister.

Key words: *gender-marked nominations, gender stereotypes, electric vehicles, advertising, advertisements*

Вступ. Ґендерологія як міждисциплінарна область інтегрує дані філософії, соціології, культурології, психології, правознавства, ґендерної лінгвістики та інших гуманітарних наук. Численні дослідження і публікації, які стосуються ґендерної проблематики, присвячені різним аспектам кодифікації ґендерно значеннєвої інформації, розробки методик дослідження, розвитку національних терміносистем для певних галузей, перегляду традиційних цінностей, що сприяє підвищенню загального рівня ґендерної грамотності та побудові ефективної ґендерної політики суспільства.

Ґендер – соціальна стать, системна характеристика соціального порядку (Бацевич, 2004, с. 152); соціокультурна категорія (Мартинюк, 2004, с. 9), яка регулярно створюється в структурах мовної свідомості індивіда під час реальної дискурсивної та інтерактивної міжособистісної взаємодії, обумовленої метаконтекстом картини світу певної лінгвоетнокультури, макроконтекстом соціокультурних норм та безпосередньо мікроконтекстом конкретної міжособистісної взаємодії (Мартинюк, 2004, с. 9).

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез. Як соціальний і культурний конструкт ґендер перебуває у фокусі уваги спеціалістів у різних сферах гуманітарних наук (D. L. Barthel, A. E. Courtney, K. Deaux, Г. П. Бежнар), зокрема лінгвістики.

Ґендерологічні дослідження у вітчизняній лінгвістиці представлені працями А. М. Архангельської, О. Л. Бєссонової, О. І. Горошко, А. П. Мартинюк, А. А. Марчишиної, Т. А. Космеди, О. О. Тараненка, Т. М. Сукаленко, Г. Ю. Цапро та інших.

Вітчизняна лінгвістична ґендерологія тлумачить ґендер як компонент колективної й індивідуальної свідомості (Космеда, 2014, с. 16), який виявляється на різних рівнях, формує комунікативну поведінку людини, що знаходить відображення у ґендерних стереотипах. Ґендерні стереотипи – це культурно, психологічно й соціально зумовлені думки про якість, атрибути й норми поведінки представників обох статей (Космеда, 2014, с. 146).

Увага вітчизняних дослідників фокусується на особливостях вербалізації ґендерних стереотипів у перекладних текстах (М. Кабірі, Г. В. Тащенко), аналізі особливостей конструювання ґендеру у фразеологічному просторі української (М. С. Ковальчук), латинської (О. Лазер-Паньків), німецької (К. О. Янчук), болгарської (Н. Г. Арефьєва), англійської (Ю. Купчишина, Н. О. Павленко) мов. У лінгвістичних ґендерних студіях здійснюється аналіз вербальної реалізації ґендерних стереотипів у науковому (S. Babinski, R. Dockum, C. Geissler, H. Kotek), масмедійному (Т. В. Кравець, М. В. Мамич, О. Є. Першина, М. Скорик, Т. М. Сукаленко, Г. Ю. Цапро), художньому (Н. Карпенко, А. Меренич, Л. Саліонович, Л. Ставицька, A. Lopez, M. Borge), поетичному (Г. П. Волчанська, Є. П. Єрещенко), публіцистичному (Т. Г. Лук'янова, А. А. Марчишина, Ю. В. Ткаченко, Т. Сукаленко), інтернет (О. Г. Гірняк, Г. А. Губарева, О. В. Чуєшкова) дискурсах.

Вивчаються ґендерні аспекти реклами, здійснюються дослідження вербальної реалізації ґендерних стереотипів у рекламному дискурсі на матеріалі німецькомовної (І. О. Велика, О. С. Влезько), українськомовної (В. В. Марченко, А. Ю. Чичиркоза), англомовної (О. Єгорова, А. Коротун, Н. С. Лиса, А. О. Малишенко) реклами.

Детальний аналіз наукових доробків свідчить, що вивчення і систематизація питань, пов'язаних із дослідженням ґендерного фактору у рекламному дискурсі, досі залишаються актуальними. У центрі нашої уваги – аналіз засобів вербалізації ґендерних стереотипів в англомовному рекламному дискурсі електромобілів кінця XIX – початку XX століття. Матеріалом дослідження слугував корпус мовного матеріалу з 1000 зразків реклами, у вербальній частині яких містяться ґендерно марковані номінації.

Мета розвідки полягає в тому, щоби виявити лексичні і морфологічні засоби вербалізації ґендеру у рекламних текстах, проаналізувати лексичні засоби вербалізації ґендерних стереотипів в англомовній рекламі.

Методологія дослідження зумовлена метою та завданнями наукової розвідки, що передбачає застосування низки загальнонаукових методів аналізу, а саме: методу спостереження та суцільної вибірки – для добору зразків реклами з інтернет-ресурсів; методу аналізу і синтезу інформації – для виявлення ґендерно маркованих номінацій у рекламних текстах; контекстуального аналізу; описово-аналітичного – для опису ґендерних стереотипів, зафіксованих у рекламних текстах; кількісних підрахунків – для вивчення відсоткового співвідношення номінацій жіночої та чоловічої референції у рекламних текстах.

Результати дослідження та обговорення. Кінець XIX – початок XX ст. – особливий етап соціально-політичного, історичного і культурного розвитку західного світу. Цей період у США став періодом великих змін, новим етапом економічного зростання, який завершив перехід від сільськогосподарського до індустріального суспільства. Населення країни зросло вдвічі, тоді як виробництво товарів зросло у кільканадцять разів (Rosenberg, 2022).

Автомобільна промисловість також стрімко розвивається і представляє на ринку автомобілі з різними типами двигунів: паровим, двигуном внутрішнього згорання та електромотором. Автомобілі з паровим двигуном чи двигуном внутрішнього згорання досить громіздкі, гучні та складні в експлуатації. Натомість електромобілі не мають таких недоліків, що пояснює їхню велику популярність у США та й інших країнах заходу (Haghani et al, 2023). За статистикою, до 1904 року кожен третій проданий автомобіль у США був оснащений електромотором (Schiffer, 1994).
Електромобілі були ідеальним транспортом для заможних мешканців міст, які могли собі дозволити авто вдвічі дорожче, ніж авто на бензині. Відомо, що серед власників дороговартісних електромобілів були Генрі Форд, Джон Рокфелер, але особливою популярністю електромобілі користувалися у жінок, через що авто отримало назву "жіночий автомобіль", не в останню чергу завдяки рекламі (Guarnieri, 2012).

Реклама кінця XIX – початку XX століття є не просто віддзеркаленням споживчих тенденцій суспільства, вона сприяє процесу виробництва та споживання і виконує економічну функцію. Цей період позначений стрімким

розвитком креативного інструментарію реклами. Реклама стає масовою, змінюються способи подачі рекламної інформації, у рекламних оголошеннях масово застосовуються креативні прийоми привернення уваги потенційних споживачів.

Численні зразки реклами електромобілів дають можливість виокремити типові візуальні образи. Так, ілюстративна частина реклами електромобіля часто містить зображення жінки біля авто; жінки, яка сідає на місце водія; жінки, яка їде чи везе друзів на прогулянку (*рис. 1*)., що вказує на цільову аудиторію реклами.

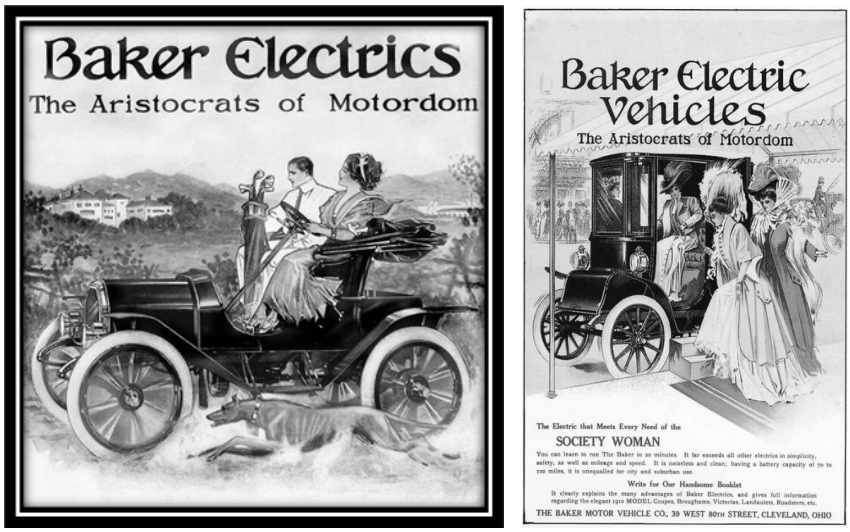

Рис. 1. Реклама електромобілів *Baker Electric Vehicles*

Оскільки ґендер проявляється у мові і конструюється мовою, дослідження лексичних особливостей рекламних текстів дозволяє виявити експліцитні маркери ґендеру, виражені прямими найменуваннями.

Серед засобів вербалізації статі на лексичному рівні у рекламних оголошеннях фіксуємо численні номінації жіночої референції, а саме ідентифікуючі лексичні одиниці, які вказують на референта в категоріально ознакових термінах:

(1) *Safe for women and children (2);*

(2) *The Social Prestige of the Baker Electric is the result of years of refined usage by women who want and will pay for the best (1).*

У корпусі досліджуваного матеріалу *women* є найуживанішою ґендерно маркованою номінацією. Окрім того, репертуар номінацій з ґендерно зумовленою семантикою фемінності включає рольові лексичні одиниці, які

несуть інформацію про соціальні ролі та статус референта *miss, lady, society girl, society woman*:

(3) *The Runabout for Misses, The Victoria for Ladies, The Roadster for Gentlemen, The Coupe for Social Use, The Tourabout for Touring, The Town Car for Town Service (2);*

(4) *The Victoria Phaeton shown here, is an ideal lady's carriage for city and country use. Its artistic and impressive body design, its superb painting and upholstering make it the most attractive lady's car ever offered to the public (5);*

(5) *The Electric that Meets Every Need of the SOCIETY WOMAN (3);*

(6) *Ideal Town Car for Society Women (5);*

(7) *Back East the "Detroit" Electric Roadster is the Great Favourite with the SOCIETY GIRLS (2).*

Проведене дослідження уможливило виявити представлені у рекламі ґендеро-специфічні рольові установки, репрезентовані ґендерно маркованими номінаціями, серед яких – лексеми на позначення сімейно-родинних стосунків:

- матримоніальних *(wife)*

(8) *Make this the Happiest Christmas – Give your Wife an Electric (7);*

- спорідненості (*daughter, mother, sister*)

(9) *For Wife or Daughter, Mother or Sister (2).*

У поодиноких випадках фіксуємо займенник *she* та його граматичні форми, співвіднесені з референтом жіночої статі:

(10) *Give her a Beardsley Electric for Christmas. Nothing will please her better than to know she drives the first and only Electric built on the Pacific coast, and the only one designed for Pacific coast roads and climate. In beauty and efficiency the Beardsley is without a peer (2).*

Дослідження ґендерно специфічної атрибуції свідчить, що серед прикметників-означень найбільш репрезентативні атрибути, які представляють тематичну групу *зовнішність.* Атрибутивне ядро складають прикметники позитивної оцінної семантики *chic, dainty, modern, trim, well-dressed:*

(11) *The well-dressed woman who must go home from the theatre on the street cars, scarcely sees or enjoys the last act of the play. She sees instead only the disagreeable ordeal that is to come. To her the privacy of a car like the COLUMBUS ELECTRIC would mean more than you could ever guess – until you ask her about it. Our Model 1225, shown above, is typical of the various models we make. It will pay you to investigate (4).*

Значно нижчу частотність уживання демонструють номінації на позначення чоловічої статі, серед яких найбільш уживаними є лексеми *man, gentleman:*

(12) *Have you noticed that more men are driving Electrics each day? Men of big affairs are coming to appreciate more and more the Electric's wide sphere of usefulness in daily business life – the economy and dependability of this ideal town car. The Electric is fast becoming the man's personal car because of its simplicity of operation and freedom from mechanical difficulties. Always ready – no cranking – no shifting gears – and as much speed as any business man desires (6).*

(13) *The Buffalo Stanhope is the handsomest vehicle on the market, and has the greatest mileage and highest speed. A Gentleman's Carriage – "Runs by Electricity." (2)*

У корпусі досліджуваних текстів зустрічаємо декілька ґендерно маркованих номінацій, які несуть інформацію про соціальні ролі та статус чоловіків (*daddy, men of big affairs*):

(14) *Men of big affairs are coming to appreciate more and more the Electric's wide sphere of usefulness in daily business life – the economy and dependability of this ideal town car. (2)*

(15) *"DADDY – get me a Baker" "It's a beauty and runs as still as a mouse." "I don't like chain driven cars – they rattle and get dirty. That business underneath they call shaft drive makes all the difference in a Baker." (2)*

До репертуару лексичних номінацій чоловічої референції входять агентивні іменники – позначення осіб за родом діяльності, фахом, заняттям, які виражаються іменниками (*рис. 2*):

(16) *Waverley Electric Automobile. No Noise, No Dirt. The Only Machine for Doctors and Business Men (8)*;

(17) *Pope Waverley Electrics. Ladies prefer them for shopping and calling. Physicians adopt them instantly when once their readiness and economy is demonstrated (8).*

Рис. 2. Реклама електромобіля Waverly Electric

Аналіз ґендерно специфічної атрибуції дозволив виявити у вибірці єдине атрибутивне поєднання *professional men:*

(18) *The Electric Sensation of 1909*

The Baker Electric Runabout has unusual speed and a mileage capacity of one hundred miles. It is swift, noiseless, and easy of control in congested streets. The Ideal Car for Professional and Business Men (7).

Зафіксовано одиничні випадки використання граматичних форм займенника *he:*

(19) *New Car for "Him" A brand new extra-low and rakish Detroit Electric model for men is our Gentlemen's Underslung Roadster – lines of a thoroughbred and extra-long wheel base. Pneumatic tires only (2).*

Здійснений аналіз фактичного матеріалу дозволяє висновувати, що лексеми жіночої референції репрезентовані у близько 80% усієї реклами електромобілів вибірки (див. *таб. 1*), що може розглядатися як вказівка на цільову аудиторію реклами.

Таблиця 1.

	Кількість у вибірці	Відсотки
Номінації жіночої референції	822	82,2%
Номінації чоловічої референції	178	17,8%
Усього	1000	100%

Рекламні тексти становлять цінний пласт для здійснення аналізу в аспекті виявлення і опису ґендерних стереотипів, оскільки реклама відображає моделі поведінки, ціннісні орієнтації суспільства на певному етапі його розвитку.

Ґендерний стереотип – історично обумовлене мінімізоване, типізоване і структуроване уявлення, що склалося в колективній свідомості певного лінгвокультурного соціуму, про атрибути, що є властивими/невластивими індивіду, якого соціум кваліфікує як чоловіка або жінку, а еталон – як уявлення про атрибути, що є бажаними/небажаними для цього індивіда (Мартинюк, 2004, с. 47).

Стереотипізація чоловічих та жіночих ролей у рекламі кінця XIX – початку XX століття передбачає розподіл сімейних і професійних обов'язків. Фіксуємо традиційні погляди на соціальні ролі жінок, коли ознаками жіночої поведінки є піклування про дім, сім'ю, дозвілля, чоловіки натомість відповідальні за благополуччя та достаток:

(20) *Your wife would love to drive about in her own Electric – quiet, fashionable, simple and safe. She can pay her social calls; do her shopping, attend the theatre and receptions. You will enjoy the luxury and convenience of it, too, in paying your professional calls. (2)*

(21) *Studebaker Electric Car Becomes Popular. Society Women Favor Car for Shopping and Calling Duties in the City. (4)*

Чоловіки традиційно асоціюються з агентивністю та компетентністю (Santoniccolo et al., 2023). Реклама електромобілів кінця XIX – початку XX століття відображає та відтворює традиційні ґендерні стереотипи і патріархальні стосунки домінування чоловіка, який зображається компетентним, незалежним й активним виконавцем дій.

(22) *It is significant fact that most men who can afford more than one car own a Pope-Waverley, and that they actually use it oftener than they do any other car. They like the freedom from care, work and worry in operating it: they like its cleanliness and comfort; they like to be able to jump in, throw the lever, and whiz away without a second's delay! Many men buy a Pope-Waverely "for their wives," just as many men go to the circus "because the children want to go." They generally wind up by using and enjoying the Pope-Waverey as much as either wife or children. (3)*

Чоловічі образи у рекламі маркуються як самостійні, владні, амбітні, успішні. Традиційно підкреслюються професійні і статусні характеристики чоловіків:

(23) *The Electric Sensation of 1909*
The Baker Electric Runabout has unusual speed and a mileage capacity of one hundred miles. It is swift, noiseless, and easy of control in congested streets. The Ideal Car for Professional and Business Men. (7)

Американська культура патріархальна, тому чоловіки і маскулінність мають більший соціальної авторитет, ніж жінки і фемінність, і саме чоловіки визначають ґендерні ролі і ієрархії (Contois, 2023). Аналіз реклами електромобілів уможливлює зробити висновок про ґендерну асиметрію суспільства, статусно-ієрархічні відносини, де жіноча роль є підлеглою. Так, реклама імплікує, що жінка може отримати електромобіль у подарунок від чоловіка, батька, брата:

(24) *The New Baker Electric Roadster – an electric roadster that a man will want not only for his own use in business and pleasure, but for his wife to drive; to get her out into the open, to enable her to visit her friends and pay her social duties without travelling in close, dirty street cars; to make her independent of a chauffeur. (2)*

(25) *For Wife or Daughter, Mother or Sister What more acceptable Gift than a Babcock Electric? The Automobile that Women and Children Can Operate with Ease and Safety. (2)*

(26) *“Daddy – get me a Baker” “It’s a beauty and runs as still as a mouse.” “I don’t like chain driven cars – they rattle and get dirty. That business underneath they call shaft drive makes all the difference in a Baker.” (2)*

Аналіз фактичного матеріалу виявив декілька зразків реклами, де представлена суб’єктність жінки, її здатність ініціювати та реалізувати певний вид діяльності, зокрема придбання електромобіля:

(27) *The Social Prestige of the Baker Electric is the result of years of refined usage by women who want and will pay for the best. (2)*

У більшості випадків фіксуємо у рекламі стереотипне зображення жінок як невпевнених, вразливих, а чоловіків – як менторів, наділених функцією наставництва та контролю:

(28) *A woman asks safety in the car she drives – her menfolk demand it for her. She finds the unique control of the Detroit Electric simple, positive, unerring. It “comes natural” for her to do the right thing. If she forgets – the car “remembers” automatically. (5)*

Ґендерну асиметрію акцентують рекламні тексти, які імплікують стереотипне зображення жінки, для якої турбота про зовнішність пріоритетна:

(29) *Your party for reception, theater or ball may number five adults, yet no gown will be marred or even crushed in the clean, roomy Silent Waverley Limousine – Five "Full View Ahead." (2)*

(30) *Delicate Gowns Not Marred In This Roomy Electric. (1)*

(31) *The electric pleasure vehicle, from a mere luxury, has become a practical necessity to the woman of social standing. And so far as possible it should be selected with a view to enhancing her appearance, as the frame enhances the picture or the setting the gem. Few women can look their best in the awkward, stilted high-bodied type of coach. It belongs distinctly to the days of postilions, outriders and crinoline. And the trim, chic, dainty modern woman looks as out of place in it as a Dresden shepherdess in a Noah's Ark. (2)*

(32) *To the well-bred woman – the Detroit Electric has a particular appeal. In it she can preserve her toilet immaculate, her coiffure intact. She can drive it with all desired privacy, yet safely – in constant touch with traffic conditions all about her. (2)*

Підсумовуючи, можемо зазначити, що досліджувані рекламні тексти дають можливість спостерігати оцінку ґендерних ролей з точки зору чоловіків, оскільки професія рекламіста традиційно була чоловічою.

Висновки. Кожному періоду розвитку суспільства притаманні певні норми соціокультурної поведінки, що зумовлено історичними, економічними, соціо-культурними чинниками.

Рекламні оголошення кінця XIX – початку XX століття представляють собою цінний пласт для здійснення аналізу в аспекті виявлення і опису ґендерних стереотипів – уявлення про ґендерно прийнятні ролі, шаблони поведінки, а також соціальні завдання чоловіків і жінок.

У результаті дослідження рекламних текстів встановлено, що реклама цього періоду відображає традиційні погляди на соціальні ролі, коли ознаками жіночої поведінки є піклування про зовнішність, дім, сім'ю, дозвілля, чоловіки натомість відповідальні за благополуччя та достаток. Аналіз також дозволяє зробити висновок про ґендерну асиметрію суспільства, статусно-ієрархічні відносини, де жіноча роль є підлеглою.

Результати розвідки демонструють, що у рекламі електромобілів серед ґендерно маркованих номінацій лексеми із ґендерно зумовленою семантикою фемінності є найбільш репрезентативними. Маскулінна репрезентація у рекламних текстах є менш представленою вербально. Проведений аналіз вербальної презентації ґендеру у рекламних текстах електромобілів свідчить,

що лексеми жіночої референції репрезентовані у близько 80% вибірки, що може розглядатися, як вказівка на цільову аудиторію реклами.

Перспективи дослідження вбачаємо в дослідженні трансформації вербальних стратегій рекламного дискурсу щодо ґендеру впродовж XX–XXI століть, аналізові вербалізації ґендерних стереотипів у рекламі електромобілів початку XXI століття.

ДЖЕРЕЛА

1.Бацевич, Ф. С. (2004). Основи комунікативної лінгвістики. Київ.

2.Космеда, Т. А. (Ред.). (2014). Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; Дрогобич: Коло.

3.Мартинюк, А. П. (2004). Конструювання гендеру в англомовному дискурсі. Харків: Константа.

4.Contois, Emily J. H. (2023). "Gender and Advertising: Representations of Femininities, Masculinities, and Nonbinary Identities." *Advertising & Society Quarterly* 24.1 DOI: https://doi.org/10.1353/asr.2023.a898059

5.Guarnieri, M. (2012). Looking back to electric cars. In *2012 Third IEEE HISTory of ELectro-technology CONference (HISTELCON)*, Pavia, Italy, pp. 1-6, DOI: https://doi.org/10.1109/HISTELCON.2012.6487583

6.Haghani, M., Sprei, F., Kazemzadeh, K., Shahhoseini, Z., & Aghaei, J. (2023). Trends in electric vehicles research. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*. Vol. 123, 103881. DOI: https://doi.org/10.1016/j.trd.2023.103881

7.Rosenberg, A. (2022). *The Rise of Mass Advertising: Law, Enchantment, and the Cultural Boundaries of British Modernity*. Oxford University Press. DOI: https://doi.org/10.1093/oso/9780192858917.003.0002

8.Santoniccolo, F., Trombetta, T., Paradiso, M. N., & Rollè, L. (2023). Gender and Media Representations: A Review of the Literature on Gender Stereotypes, Objectification and Sexualization. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(10), 5770. DOI: https://doi.org/10.3390/ijerph20105770

9.Schiffer, M. B. (1994). *Taking charge: the electrical automobile in America.* Washington: Smithsonian Institution Press.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

1.https://arstechnica.com/gadgets/2012/04/electric-ladyland-when-battery-powered-cars-were-built-for-women/

2.URL :https://es.pinterest.com/pin/220394975509000524/

3. A Pope-Waverly Electric automobile is shown in a magazine... News Photo - Getty Images

4.Henry Ford Museum of American Innovation. URL: https://www.thehenryford.org/collections-and-research/digital-collections

5.The Automobile in Advertising. URL: https://www.historyonthenet.com/authentichistory/1898-1913/1-industrialization/5-automobile/1-advertising/index.html

6. https://longreads.com/2019/06/13/we-could-have-had-electric-cars-from-the-very-beginning/

7.*We Could Have Had Electric Cars from the Very Beginning*. URL: We Could Have Had Electric Cars from the Very Beginning - Longreads

8. 1904 Pope-Waverly Stanhope Model 27. URL : https://www.conceptcarz.com/s29691/pope-waverley-model-27.aspx

REFERENCES

1. Batsevych, F.S. (2004). Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Basics of communicative linguistics]. Kyiv. (in Ukrainian)

2. Kosmeda, T. A. (Ed.). (2014). Henderna linhvistyka v Ukraini: istoriia, teoretychni zasady, dyskursyvna praktyka. Kharkiv: Skovoroda KhNPU; Drogobych: Kolo. (in Ukrainian)

3. Martyniuk, A. P. (2004). Konstruiuvannia henderu v anhlomovnomu dyskursi [Gender Construction in the EnglishLanguage Discourse]. Kharkiv : Konstanta. (in Ukrainian)

4. Contois, Emily J. H. (2023). "Gender and Advertising: Representations of Femininities, Masculinities, and Nonbinary Identities." *Advertising & Society Quarterly* 24.1 DOI: https://doi.org/10.1353/asr.2023.a898059

5. Guarnieri, M. (2012). Looking back to electric cars. In *2012 Third IEEE HISTory of ELectro-technology CONference (HISTELCON)*, Pavia, Italy, pp. 1-6, DOI: https://doi.org/10.1109/HISTELCON.2012.6487583

6. Haghani, M., Sprei, F., Kazemzadeh, K., Shahhoseini, Z., & Aghaei, J. (2023). Trends in electric vehicles research. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*. Vol. 123, 103881. DOI: https://doi.org/10.1016/j.trd.2023.103881

7. Rosenberg, A. (2022). *The Rise of Mass Advertising: Law, Enchantment, and the Cultural Boundaries of British Modernity*. Oxford University Press. DOI: https://doi.org/10.1093/oso/9780192858917.003.0002

8. Santoniccolo, F., Trombetta, T., Paradiso, M. N., & Rollè, L. (2023). Gender and Media Representations: A Review of the Literature on Gender Stereotypes, Objectification and Sexualization. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(10), 5770. DOI: https://doi.org/10.3390/ijerph20105770

9. Schiffer, M. B. (1994). *Taking charge: the electrical automobile in America.* Washington: Smithsonian Institution Press.

ILLUSTRATION MATERIALS

1. URL : https://arstechnica.com/gadgets/2012/04/electric-ladyland-when-battery-powered-cars-were-built-for-women/

2. URL :https://es.pinterest.com/pin/220394975509000524/

3. A Pope-Waverly Electric automobile is shown in a magazine... News Photo - Getty Images

4. Henry Ford Museum of American Innovation. URL: https://www.thehenryford.org/collections-and-research/digital-collections

5. The Automobile in Advertising. URL: https://www.historyonthenet.com/authentichistory/1898-1913/1-industrialization/5-automobile/1-advertising/index.html

6.https://longreads.com/2019/06/13/we-could-have-had-electric-cars-from-the-very-beginning/

7.We Could Have Had Electric Cars from the Very Beginning. URL: We Could Have Had Electric Cars from the Very Beginning - Longreads

8. 1904 Pope-Waverly Stanhope Model 27 URL : https://www.conceptcarz.com/s29691/pope-waverley-model-27.aspx

Дата надходження статті до редакції: 27.02.2025
Прийнято додруку: 30.03.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2412
УДК 81-13:81'42

ПОЕТИКА ЕДГАРА АЛЛАНА ПО В КОНТЕКСТІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Марущак Н. А.
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-8435-242X
n.marushchak@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Статтю присвячено виявленню та дослідженню універсальних компонентів поетики американського автора Едгара Аллана По. Робота узагальнює та систематизує наявні підходи до аналізу складових поетики окремого автора, зокрема ідіолекту та ідіостилю. Виокремлено третій елемент поетики Е. А. По та введено термін "ідіонаратив" для позначення індивідуальних преференцій митця у виборі універсальних наративних конструкцій у поезії та прозі. Для дослідження специфіки поетики автора як системи пропонується комбіноване використання лінгвостилістичних та емпіричних методів. В межах цієї розвідки представлено чекліст для виявлення та аналізу наративності у поезії (на прикладі віршів Е. По "Annabel Lee" та "Hymn").

Ключові слова: *поетика автора, Е. А. По, ідіолект, ідіостиль, ідіонаратив, чекліст на наративність.*

Marushchak N. A. E. A. Poe's Poetics: An Interdisciplinary Research. *The article focuses on the research of the components of E. A. Poe's poetics. The study generalizes and systematizes existing approaches to analyzing idiolect and idiostyle as the components of an individual author's poetics. The term "idionarration" is introduced as the third component of Poe's poetics to denote the author's individual preferences in selecting narrative structures in both poetry and prose. The study suggests a combined application of linguostylistic and empirical methods to investigate the specificity of the author's poetics as a system. Within the present research, a checklist for examining narrativity in poetry is introduced. To show its application a comparative analysis of Poe's poems "*Annabel Lee" *and* "Hymn" *is offered.*

Key words: *poetics, E. A. Poe, idiolect, idiostyle, idionarration, checklist for narrativity.*

Вступ. Едгар Аллан По є одним із провідних представників американського романтизму першої половини XIX століття, який зробив внесок у розвиток наукової фантастики (Dawidziak, 2023; Quinn, 1997; Sova, 2007; Tresch, 2021), відомий у світовій літературі не тільки, як поет-романтик, а й прозаїк, есеїст, літературний редактор і критик. З огляду на

таке розмаїття художніх форм, **метою цього дослідження** є встановлення складників поетики Е. А. По, а також особливостей їх взаємодії як у віршованих, так і у прозових текстах автора. Творчість Е. А. По переважно аналізується дослідниками, які працюють у руслі літературознавства (Анісімова, 2014; Гальчук, 2022; Wang, 2014), і це зумовлює **актуальність** цієї розвідки, що базується на міждисциплінарному підході до вивчення поетики Е. А. По як системи. Дотепер творчість Е. А. По переважно досліджувалась односпрямовано (Анісімова, 2014; Гальчук, 2022; Шурма, 2008), виключно як поета чи прозаїка, що, у свою чергу, унеможливлює комплексне розуміння його індивідуально-авторського стилю. Таким чином, виникає потреба у виявленні універсальних компонентів, які формують поетику Е. А. По як багатогранного автора.

Теоретичне підґрунтя дослідження поетики та її складових у сучасній лінгвістичній науці. Як естетична категорія поетика сформувалась на основі "Поетики" Арістотеля (1920/2020) і у широкому сенсі розкривала особливості художньої форми та жанрову специфіку всіх трьох родів літератури: поезії, прози та драми. За Р. Гром'яком, поетика – це "сукупність, інтенціонально зорганізована система прийомів художнього вираження (Гром'як, 1992, с. 21)". У свою чергу, М. Бірвиш дає таке визначення терміна "поетика": "об'єктами поетики є певні закономірності, які виникають у поетичних текстах і визначають специфічні риси поезії; загалом, це здатність людини продукувати поетичні структури та розуміти їхній ефект – тобто те, що можна назвати поетичною компетенцією (Bierwisch, 1970, p. 98-99)". Слідом за М. Бірвішем, Р. Цур (2002) розширює це поняття на вивчення концептуальних процесів і визначає когнітивну поетику як таку, що "...пропонує когнітивні гіпотези для систематичного співвідношення "специфічних ефектів поезії" з "певними закономірностями, які трапляються в художніх текстах" (Tsur, 2002, p. 281). Актуальності набули когнітивно-поетологічні дослідження, представлені, зокрема, в працях Л. Бєлєхової (2002), О. Воробйової (2004), Н. Ємець (2021), І. Редьки (2009), С. Шурми (2008). Така дослідницька парадигма в поетиці отримала широке визнання (Brone & Vandaele, 2009; Gavins & Steen, 2003; Stockwell, 2020) і протягом останнього десятиліття була розвинена у наукові моделі, у фокусі уваги яких перебуває не сам художній текст, а його реципієнт, читач (Jacobs, 2015; van Peer & Chesnokova, 2022).

В українській лінгвістичній школі поетика Е. А. По вперше була досліджена С. Шурмою (2008) у розвідці, присвяченій мовно-когнітивному аспекту образів і символів в англомовному готичному творі, в оповіданнях Е. А. По зокрема. Застосування емпіричного підходу до аналізу віршованих текстів автора започаткували Г. Чеснокова та ін. (2009; 2017), В. ван Пір та Г. Чеснокова (2017). Одними із перших досліджень читацького відгуку на американські художні твори є праці С. Пригодія (2006), Г. Чеснокової (2011; 2012), Г. Чеснокової та Г. Румбешт (2015) та Л. Анісімової (2014). Розвідки прозових та віршованих творів Е. А. По набирають більших обертів, зокрема, завдяки некомерційній організації "The Edgar Allan Poe Society of Baltimore" ("Товариство Едгара Аллана По в Балтиморі") (Savoye, n.d.), яка сприяє доступу вчених до найширшої колекції матеріалів, пов'язаних з Е. А. По, а також до оригінальних збірок та публікацій робіт автора.

У контексті нашого дослідження поетика розуміється як система мовно-мовленнєвих і концептуальних авторських преференцій, системність яких виявляється через аналіз лінгвостилістичного оформлення мовлення та способів вираження змісту тексту та їх взаємозв'язку (Безребра, с. 15), Такий підхід застосовуємо до вивчення як віршованих, так і прозових текстів Е. По.

Хоча більшість канонічних авторів переважно спеціалізуються в одному роді літератури (поезії, прозі чи драмі), є приклади (такі, як В. Шекспір, О. Вайлд чи Е. А. По), коли митець успішно досягає успіху у кількох художніх формах. На нашу думку, в таких випадках форма і жанр у творчості автора впливають одне на одного у такий спосіб, що поезія набуває певних наративних характеристик, а проза – поетичних. Так, у творчості Е. А. По окреме місце займає наративна поезія (наприклад, "The Raven", "Annabel Lee", "The Haunted Palace", "The Conqueror Worm" тощо). Отже, для цілісного дослідження поетики автора, вважаємо за доцільне виокремити аспект, що позначатиме наративність у текстах митця, зокрема в поезії та прозі. Оскільки у нашій розвідці акцентуємо на індивідуальних преференціях Е. А. По у виборі тих чи інших конструкцій під час створення художнього тексту, вважаємо за доцільне ввести термін **ідіонаратив** як компонент поетики митця для позначення універсальних наративних елементів, притаманних художнім текстам автора, які рівноцінно застосовуються в різних видах літератури (в нашій роботі, в поезії та прозі Е. А. По).

Методологія дослідження. Значущими для аналізу поетики автора виявляються не лише розвідки вербального рівня тексту. Все більшої цінності набуває можливість вивчення реакції читача на художній текст. Так, В. ван Пір та Г. Чеснокова вказують на брак досліджень, у яких лінгвостилістичний аналіз поєднується з доказовими дослідженнями впливу мовних факторів на реципієнта. Автори акцентують на обмеженнях когнітивного напряму досліджень, обґрунтовуючи необхідність підходу, який розглядає художній текст як досвід, а не лише як об'єкт когнітивного аналізу. Іншими словами, в межах традиційної стилістики, поряд із когнітивною і емпіричною стилістикою, виокремлюється нова дослідницька парадигма – "стилістика досвіду" (van Peer & Chesnokova, 2026).

На нашу думку, для дослідження специфічних рис поетики автора доцільним є використання комплексної методології, яка включає як традиційні лінгвостилістичні, так і емпіричні методи. Отже, методика дослідження поетики Е. А. По містить вивчення позамовного контексту, а саме біографічних факторів та їх впливу на творчість автора, в тому числі аналіз особистих листів, написаних у різний період його життя. Наступним етапом є виокремлення типових характеристик ідіолекту, ідіостилю та ідіонаративу письменника, а також залучення емпіричних методів до аналізу наративної перспективи в поетичних та прозових текстах митця.

Ідіолект та ідіостиль Е. А. По. Складниками поетики Е. А. По у нашому дослідженні вважаємо "ідіолект", "ідіостиль" (Безребра, 2008) та "ідіонаратив" автора.

Досліджуючи питання термінології у визначенні індивідуального стиля письменника, В. Волошук зауважує: "Ідіолект є унікальною індивідуальною системою, до складу якої входять і органічні, й набуті, й індивідуальні та групові характеристики. Індивідуальними при цьому є не тільки окремі параметри ідіолекту (а саме ті з них, що можуть бути виділені як дійсно індивідуальні), а сукупність мовних засобів індивіда (Волошук, 2008, с. 31). Водночас в лінгвістичній теорії існує думка про те, що ідіолект письменника є складовою його ідіостилю. Так, О. Селіванова стверджує, що ідіолект є індивідуальним різновидом мови, що реалізується в сукупності різних ознак мовлення окремого носія мови, а в письмовому мовленні виявляє риси ідіостилю (Селіванова, 2006, с. 167). Утім в межах нашої розвідки вважаємо за необхідне вивчати ідіолект і ідіостиль автора окремо, у зіставленні.

Отже, порівняймо ключові відмінності між поняттями "ідіолект" та "ідіостиль". Згідно з етимологічним словником, "ідіолект" (з грецької "idio" – персональний, особистий, "lect" – походить від терміна "dialect", означаючи мовлення індивіда) – це персональний спосіб використання мови (Harper, n.d.). За словником Х. Бусман, це "використання мови, характерне для окремого мовця, яке проявляється у вимові, активному словниковому запасі та синтаксисі індивіда" (Bussmann, 2006, p. 533).

Отже, прослідковуємо акцент на мові, притаманній окремій особистості. До того ж, формування ідіолекту зумовлюється особливостями внутрішнього індивідуального світу, особистої свідомості й життєвого досвіду, а також зовнішніми загальносуспільними та/або індивідуальними чинниками.

Проблемі дослідження ідіостилю письменника через мову його творів присвячено чимало праць мовознавців (Безребра, 2008; Бистров & Дойчик, 2010; Бурлакова, 2004; Волошук, 2008; Дойчик, 2012; Скляренко, 2013; Leech & Short, 2007; та ін.). Так, за І. Бурлаковою, ідіостиль автора втілюється у змістово-формальній структурі конкретного художнього тексту та виражається через модель буття і концепцію особистості, запропоновані у тексті (Бурлакова, 2004, с. 167). Отже, ідіостиль письменника розглядається як етико-естетична концепція художнього світу, що формується під впливом світогляду митця, його естетичної свідомості. У своїй праці *Style in Fiction* Дж. Ліч та М. Шорт стверджують, що кожен автор залишає "лінгвістичний слід" в тексті та має індивідуальний набір мовних звичок, які виокремлюють його стиль. (Leech & Short, 2007, pp. 10-11).

Досліджуючи відмінності у потрактуваннях ідіостилю та ідіолекту, С. Гірняк та ін. (2022), розглядають перший як письмове вираження ідіолективних характеристик мовної особистості, основною функцією якого є реалізація авторської інтенції та спрямованість на певну аудиторію. Автори вказують на той факт, що ідіолект є майже тотожним індивідуальному авторському стилю, що передбачає використання мовних засобів виразності, які зокрема виконують естетичну функцію. На відміну від ідіолекту, ідіостиль вирізняється використанням стилістичних засобів з метою виокремлення художнього твору серед інших (Hirniak et al., 2022, p. 94).

У нашій роботі керуватимемось розумінням **ідіолекту** як "преференції автора у відборі і застосуванні певних лексико-граматичних та номінативних одиниць, що детермінується його *мовною* компетенцією, поетичною

майстерністю, досвідом комунікації та специфікою когнітивних операцій, пов'язаних із процесами сприйняття світу і його відображення за допомогою мовних засобів (Безребра, 2008, с. 17)". Натомість **ідіостиль** розглядатимемо як спосіб вираження зовнішнього та внутрішнього світу автора у *мовленні* за допомогою лінгвостилістичних засобів та прийомів, що надають образності його текстам (Безребра, 2008, с. 18).

Наративна перспектива як провідний компонент ідіонаративу Е. А. По. За Дж. Принсом, наратологія вивчає форму та функціонування оповіді, визначає спільні елементи, притаманні всім наративам, і фактори, що впливають на їх наративну відмінність (Prince, 1982, p. 181-182). Вчений зазначає, що структуру наратології складають "виразність" (англ. *explicitness*), "завершеність" (англ. *completeness*) та "емпірична правдоподібність" (англ. *empirical plausibility*) (там само, с. 182). Одним із ключових параметрів художнього тексту (переважно прозового) є наративна перспектива. Наратор – це посередник у "розмові" між автором і читачем. Розрізняємо між оповіддю від першої, другої чи третьої особи, а також між надійним та ненадійним наратором (Petryna, 2018, p. 10).

Як було зазначено вище, важливою рисою віршованих текстів Е. А. По є їхній наративний характер. Отже, на нашу думку, дослідження поетики автора вимагає комплексного аналізу не лише поезії чи прози окремо, а усієї системи текстів, що характеризуються наративною структурою, зокрема наявністю сюжету, оповідача, персонажів тощо. Оскільки характер оповіді та її інтерпретація читачем визначаються позицією наратора, доцільним є врахування специфіки наративної перспективи, яка реалізується через різні форми фокалізації: внутрішню (репрезентація думок і переживань героя) або зовнішню (опис просторово-часових параметрів, фізичних характеристик героя тощо) (Fludernik, 2001; Phelan, 2001).

У нашому дослідженні під "наративною перспективою" розуміємо зв'язок між персонажем і середовищем, описаним в тексті. Іншими словами, герой має особливі якості, які можна інтерпретувати по-різному. Х. ван Устендорп вказує на те, що в аналізі наративної перспективи необхідно враховувати ситуаційну модель: "уявне представлення ситуації, описаної в тексті. Категорії, що входять до складу такої ситуації: агенти, дії, простір, час, події та випадкові відносини… Як правило, така інформація подається на початку тексту (van Oostendorp, 2001, p. 173)". Учений також тлумачить такі явища, як "зміна перспективи" (англ. *shift in perspective*),

"автобіографічне оповідання" (англ. *autobiographic narration*) та "актуалізація" або процес адаптації (англ. *updating*) (там само, с. 175). На думку дослідника, читач сприймає саме першу модель ситуації під час читання всього тексту. В результаті він стає вразливим і без будь-яких сумнівів вірить кожному, хто розповідає цю історію.

На думку Дж. Ліча і М. Шорта, поет, на відміну від прозаїка, більш "цікаво" використовує мовний матеріал. Автори стверджують, що в поезії естетичний ефект є нерозривно пов'язаним із творчою маніпуляцією мовою, тоді як у прозі він значною мірою залежить від інших чинників, зокрема персонажів, тематики чи аргументації, які виражаються через мову (Leech & Short, 2007, p. 2). У свою чергу, Б. Бойд акцентує на тісному зв'язку між оповіддю та віршованим текстом (Boyd, 2012, p. 2) і зауважує, що більшість поетичних творів містять елементи, характерні для наративу: ситуації, емоції, обставини, персонажів тощо (с. 151). Так, В. Шекспір експериментував із формами й жанрами, свідомо відходячи від традиційних наративних структур, натомість використовуючи інші закономірності – емоційні, вербальні тощо (с. 154). Таким чином, В. Шекспір застосовує наративні елементи в поетичних текстах.

Результати дослідження та обговорення: чекліст на наративність в поезії (Checklist for narrativity in poetry). У нашій розвідці стверджуємо, що в творчості Е. А. По поезія та проза є тісно переплетеними. Отже, виникає необхідність встановити наявність зв'язку між цими двома родами літератури у творчості окремого автора.

З метою виявлення та аналізу наративних елементів у поетичному тексті пропонуємо до використання такий чекліст:

1. Ситуаційна модель (герої, дії, простір, час);
2. Сюжетна лінія;
3. Стиль (наприклад, висунення: девіація, паралелізм);
4. Наративна перспектива (тип наратора (надійний/ ненадійний), фокалізація (зовнішня/ внутрішня).

Продемонструємо застосування цього чекліста на прикладі аналізу віршів Е. А. По "Annabel Lee" (Poe, 1969/2000, p. 477) та "Hymn" (Poe, 1969/2000, p. 217). Вибір творів обумовлено наміром встановити та дослідити відмінності між наративною та ненаративною поезією окремого автора.

У вірші **"Annabel Lee"** до ситуаційної моделі відносимо час і місце подій: *"It was many and many a year ago, / In a kingdom by the sea"*.

Сюжет ґрунтується на протиставленні земного кохання та втручання вищих сил. Головний герой розповідає про кохання між ним та дівчиною на ім'я Аннабель Лі (*"But we loved with a love that was more than love — / I and my Annabel Lee —"*), яке залишається незмінним навіть після її смерті. Він інтерпретує загибель коханої як наслідок втручання надприродних сил, зокрема заздрості янголів (*"The angels, not half so happy in Heaven, / Went envying her and me / ... / That the wind came out of the cloud by night, / Chilling and killing my Annabel Lee"*). Незважаючи на фізичну розлуку, герой продовжує вірити в духовний зв'язок із Аннабель Лі, що концептуалізує ідею вічного кохання, здатного подолати смерть (*"But our love it was stronger by far than the love / ... / And neither the angels in Heaven above, / Nor the demons down under the sea, / Can ever dissever my soul from the soul / Of the beautiful Annabel Lee: —"*).

Звертаючись до стилю під час аналізу цього вірша, важливо зауважити, що для текстів Е. А. По характерним є вживання девіації та паралелізму, тому зосереджуємо свою увагу саме на таких складових прийому висунення. Так, на графологічному рівні, автор використовує тире у нехарактерних для англійської мови позиціях у реченні *("Of my darling — my darling — my life and my bride, / In her sepulchre there by the sea — ")* та виділення курсивом ("*I* was a child and *she* was a child"). На граматичному рівні Е. А. По використовує інверсію: *("For the moon never beams, without bringing me dreams", "And so, all the night-tide, I lie down by the side"*). Розглянемо декілька прикладів паралелізму. На фонологічному рівні автор використовує алітерацію (*"But we **l**oved with a **l**ove that was more than **l**ove"*), асонанс *("It was m**a**ny and m**a**ny a year ago"*), консонанс (*"That a **m**aiden there lived who**m** you **m**ay know"*) тощо. На синтаксичному рівні відслідковуються рефрен *("In this kingdom by the sea"*, 4 рази; *"Of the beautiful Annabel Lee",* 3 рази), епіфора *("Coveted **her and me**"*; *"Went envying **her and me**")* тощо.

Розповідь у тексті ведеться від першої особи (головного героя, який є безпосереднім учасником подій). Тип наратора визначаємо як ненадійний, а фокалізацію – як внутрішню (акцент робиться на переживаннях головного героя). Наступним етапом (а також перспективним напрямком) дослідження наративної перспективи, а отже й ідіонаративу автора, вбачаємо встановлення зв'язку між текстом та читачем за допомогою емпіричних методів дослідження. Отже, беручи до уваги наявність усіх елементів із

запропонованого нами чекліста, відносимо "Annabel Lee" до наративної поезії Е. А. По.

Застосуємо запропонований вище чекліст до аналізу вірша Е. А. По **"Hymn"**. Автор звертається до Діви Марії, матері Бога, з проханням про її допомогу та захист на різних етапах життя, розмірковує над людським існуванням, висловлюючи як радість, так і страждання, і просить духовної підтримки у важкі часи. Ситуаційна модель як така у тексті відсутня, хоча й допускається визначення автора та Діви Марії як героїв. Натомість, час подій, дії та простір залишаються невідомими. Сюжетна лінія не розкрита, оскільки немає зав'язки, хронології подій чи розв'язки. У вірші прослідковуємо такі приклади висунення: графологічна девіація, а саме використання неконвенційних тире ("At morn — at noon — at twilight dim — "), написання загальних назв з великої літери *(Darkly my Present and my Past, / Let my Future radiant shine")* та паралелізм на фонологічному рівні, наприклад, алітерація *("**Th**y grace did guide to **th**ine and **th**ee")*, хіазм (chiasmus) *("Thy grace did guide to thine and thee"*, "*With sweet hopes of thee and thine!")* тощо. Проте, на нашу думку, подальший аналіз вірша не є доцільним, так як перші два етапи чекліста не реалізовано. Відповідно, дослідження наративної перспективи видається неможливим, оскільки вважаємо, що "Hymn" Е. А. По не є прикладом наративної поезії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поетика автора є системою мовних і концептуальних уподобань, що виражається через лінгвостилістичне оформлення тексту та семантичні методи вираження його змісту, що дає змогу виявити її внутрішню системність. Складниками поетики митця, який є автором як віршованих, так і прозових текстів, вважаємо домінантні характерні ознаки його ідіостилю, ідіолекту та ідіонатративу. Дослідження специфіки складових поетики Е. А. По на вербальному рівні уможливлюється застосуванням методів та методик лінгвостилістики, а також емпіричної стилістики. Подальшими перспективним напрямком розвідки поетики Е. А. По як системи є уточнення та розширення етапів запропонованого чекліста на основі лінгвостилістичного підходу до вивчення віршованих та в подальшому залучення до аналізу прозових текстів автора. Наступним етапом вбачаємо виявлення системності взаємодії лексичних, семантичних та синтаксичних засобів, характерних для ідіолекту, ідіостилю та ідіонаративу Е. А. По, уніфікація виразових засобів і стилістичних прийомів у

віршованих та прозових текстах автора, а також емпіричне дослідження впливу наративної перспективи й лінгвостилістичних засобів у текстах Е. А. По на реакцію читача.

ДЖЕРЕЛА

1. Анісімова, Л. В. (2014). *Теорія читацького відгуку в американському літературознавстві 60-80-х років XX століття (генеза, структура, функціонування)*. [Автореф. дис. канд. філол. наук, Київський університет імені Бориса Грінченка]. Інституційний репозиторій Київського університету імені Бориса Грінченка. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5476/

2. Безребра, Н. Ю. (2008). *Лінгвостилістичний та семантико-когнітивний аспекти поетики Е. Дікінсон*. [Неопубл. дис. канд. філол. наук]. Київський національний лінгвістичний університет.

3. Бистров, Я. В., & Дойчик, О. Я. (2010). Іронія як характерологічний лінгво-конструкт у ідіостилі Джуліана Барнса. *Нова філологія*, *39*, 19–26.

4. Бурлакова, І. В. (2004). Особливості індивідуального стилю Гната Хоткевича (на матеріалі оповідання "З давнини"). *Вісник Харківського національного університету. Серія "Філологія", 627*(40), 120 – 123.

5. Бєлєхова, Л. І. (2002). *Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект*. [Неопубл. дис. д-ра філол. наук]. Київський національний лінгвістичний університет.

6. Волошук, В. І. (2008). Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології. *Наукові праці*, *92*(79), 5 – 8.

7. Воробйова, О. П. (2004). Когнітивна поетика: здобутки і перспективи. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 635*, 18 – 22.

8. Гальчук, О. В. (2022). Особливості анімалістичних кодів прози Едгара Аллана По. *Синопсис: текст, контекст, медіа*, *28*(3), 131–139. https://doi.org/10.28925/2311-259x.2022.3.5

9. Гром’як, Р. (1992). Про визначення поетики в світлі естетичної концепції І. Я. Франка. *Поетика*, 16 – 21.

10. Дойчик, О. Я. (2012). *Ідіостиль Джуліана Барнса у лінгвоконцептуальному вимірі*. [Неопубл. дис. канд. філол. наук]. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

11. Ємець, Н. О. (2021). Еволюція концепту *EGO* в американській жіночій поезії XVII–XXI століть. [Дис. канд. філол. наук, Київський національний лінгвістичний університет]. Репозитарій Київського національного лінгвістичного університету. http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/1156

12. Пригодій, С. М., & Горенко, О. П. (2006). *Американський романтизм. Полікритика: Навч. посібник.* Либідь

13. Редька, І. А. (2009). *Синестезійна образність поетичного тексту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської жіночої поезії кінця XIX – початку XXI століття).* [Неопубл. дис. канд. філол. наук]. Київський національний лінгвістичний університет.

14. Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія.* Довкілля-К.

15. Скляренко, О. Б. (2013). *Жанрово-стилістична домінанта оповідань Інгеборг Брахманн.* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка].

16. Чеснокова, Г. В. (2012). Теоретичні витоки й принципи емпіричного вивчення художнього тексту. *Studia Philologica (Філологічні студії), 1*, 89 – 95.

17. Чеснокова, Г. В. (2011). *Як виміряти враження від поезії або Вступ до емпіричних методів дослідження у мовознавстві*. Ленвіт.

18. Чеснокова, Г. В., & Румбешт, Г. Ю. (2015). Реакція читача на поетичний текст в оригіналі та перекладі: методологічне підґрунтя. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, *32*, 108–121.

19. Шурма, С. Г. (2008). *Поетика образу та символу в американському готичному оповіданні: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі новелістики Е. По, А. Бірса та Г. Лавкрафта)*. [Неопубл. дис. канд. філол. наук]. Київський національний лінгвістичний університет.

20. Aristotle. (2020). *Poetics*. Mint Editions. (Original work published 1920)

21. Bierwisch, M. (1970). Poetics and Linguistics. *Linguistics and Literary Style*, 97-115.

22. Brone, G., & Vandaele, J. (Eds). (2009). *Cognitive Poetics. Goals, Gains and Gaps*. Mouton de Gruyter.

23. Boyd, B. (2012). *Why Lyrics Last. Evolution, cognition, and Shakespeare's sonnets*. Harvard University Press.

24. Bussmann, H. (2006). *Routledge Dictionary of Language and Linguistics* (G. Trauth, K. Kazzazi, Trans. & Eds.). Taylor & Francis. (Original work published 1990)

25. Chesnokova, A., Zyngier, S., Viana, V., Jandre, J., Rumbesht, A., & Ribeiro, F. (2017). Cross-Cultural Reader Response to Original and Translated Poetry: An Empirical Study in Four Languages. *Comparative Literature Studies*, *54*(4), 824 – 849.

26. Chesnokova, A., Zyngier, S., Viana, V., Nero, S., & Jandre, J. (2009). Universal Poe(try)? Reacting to "Annabel Lee" in English, Ukrainian, Portuguese and English. In S. Zyngier, V. Viana & J. Jandre (Eds.), *Linguagem, criatividade e ensino: abordagens empíricas e interdisciplinares: Proceedings of IX ECEL Symposium in Empirical Studies in Language and Literature* (pp. 193 – 211). Publit.

27. Dawidziak, M. (2023). *A Mystery of Mysteries: the Death and Life of Edgar Allan Poe.* St. Martin's Griffin.

28. Fludernik, M. (2001). The Establishment of Internal Focalization in Odd Pronominal Texts. In W. van Peer & S. Chatman (Eds.). *New Perspectives on Narrative Perspective* (pp. 101–116). State University of New York Press.

29. Harper, D. (n.d.). Idiolect. *In Etymonline.* https://www.etymonline.com/search?q=idiolect

30. Hirniak, S., Kravchenko-Dzondza, O., Lutsiv, S., Lehka, L., & Panochko, M. (2022). Idiolect – idiostyle – Sociolect: Differentiation and Interrelation of Linguistic Terms. *Studies in Media and Communication*, *10*(3), 92 – 99. https://doi.org/10.11114/smc.v10i3.5838

31. Gavins, J., & Steen, G. (2003). *Cognitive Poetics in Practice*. Routledge.

32. Jacobs, A. M. (2015). Neurocognitive Poetics: Methods and Models for Investigating the Neuronal and Cognitive-Affective Bases of Literature Reception. *Frontiers in Human Neuroscience*, *9*: 186.

33. Leech, G. N., & Short, M. (2007). *Style in Fiction. A Linguistic Introduction to English Fictional Prose* (2nd ed.). Pearson Longman.

34. Petryna, N. A. (2018). *Narrative perspective in English gothic fiction: style and reader's response.* [Unpublished master's thesis]. Borys Grinchenko Kyiv University.

35. Phelan J. (2001). Why Narrators Can Be Focalizers – and Why It Matters. In W. van Peer & S. Chatman (Eds.). *New Perspectives on Narrative Perspective* (pp. 51-64). State University of New York Press.

36. Poe, E. A. (2000). *Complete Poems.* (T. O. Mabbott, Ed.) University of Illinois Press. (Original work published 1969)

37. Prince, G. (1982). Narrative Analysis and Narratology. *New Literary History: Narrative Analysis and Interpretation*, *13*(2), 179 – 188.

38. Quinn, A. (1997). *Edgar Allan Poe: A Critical Biography*. Johns Hopkins UP.

39. Savoye, J. A. (n.d.). The Edgar Allan Poe Society of Baltimore. https://eapoe.org/index.htm

40. Sova, D. B. (2007). *Critical Companion to Edgar Allan Poe: A Literary Reference to His Life and Work*. Facts on File.

41. Stockwell, P. (2020). *Cognitive Poetics: An Introduction* (2nd ed.). Routledge.

42. Tresch. J. (2021). *The Reason for the Darkness of the Night: Edgar Allan Poe and the Forging of American Science*. Farrar, Straus and Giroux.

43. Tsur, R. (2002). Aspects of Cognitive Poetics. In E. Semino, & J. Culpeper (Eds.). *Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis* (pp. 279 – 318). John Benjamins Publishing Company.

44. van Oostendorp, H. (2001). Holding onto Established Viewpoints during Processing New Reports. In W. van Peer & S. Chatman (Eds.). *New Perspectives on Narrative Perspective* (pp. 173–188). State University of New York Press.

45. van Peer, W., & Chesnokova, A. (2017). Literariness in Readers' Experience. Further Developments in Empirical Research and Theory. *Science and Education*, *11,* 5–17.

46. van Peer, W., & Chesnokova, A. (2022). *Experiencing Poetry: A Guidebook to Psychopoetics*. Bloomsbury Academic.

47. van Peer, W., & Chesnokova, A. (in press for 2025). The Sound of Meaning, and the Meaning of Sound: Phonetic Iconicity in Literature. In J. Alber & R. Schneider (Eds.). *The Routledge Companion to Literature and Cognitive Studies.* Routledge.

48. van Peer, W., & Chesnokova, A. (in press for 2026). Psychopoetics. Toward a Stylistics of Experience. In V. Sotirova (Ed.), *The Bloomsbury Companion to Stylistics* (2nd ed.). Bloomsbury.

49. Wang, E. (2014). Edgar Allan Poe and Modernism. *English Language and Literature Studies*, *4*(3), 82 – 87.

REFERENCES

1. Anisimova, L. V. (2014). *Teoriia chytatskogho vidhuku v amerykanskomu literaturoznavstvi 60-80-kh rokiv XX stolittia (geneza, struktura, funkcionuvannia)* [avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk, Kyivskyi universytet imeni Borysa Hrinchenka]. Instytutsiinyi repozytorii Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5476/ (in Ukrainian)

2. Bezrebra, N. Ju. (2008). *Linghvostylistychnyi ta semantyko-koghnityvnyi aspekty poetyky E. Dikinson*. [Neopubl. dys. kand. filol. nauk]. Kyivskyi natsionalnyi linhvistychnyi universytet. (in Ukrainian)

3. Bystrov, Ya. V., & Doichyk, O. Ya. (2010). Ironiia yak kharakterolohichnyi linhvo-konstrukt u idiostyli Dzhuliana Barnsa. *Nova filolohiia*, *39*, 19–26. (in Ukrainian)

4. Burlakova, I. V. (2004). Osoblyvosti indyvidualnoho styliu Hnata Khotkevycha (na materiali opovidannia "Z davnyny"). *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu. Seriia "Filolohiia"*, *627*(40), 120 – 123. (in Ukrainian)

5. Bieliekhova, L. I. (2002). *Obraznyi prostir amerykanskoi poezii: linhvokohnityvnyi aspekt.* [Neopubl. dys. d-ra filol. nauk]. Kyivskyi natsionalnyi linhvistychnyi universytet. (in Ukrainian)

6. Voloshuk, V. I. (2008). Indyvidualnyi avtorskyi styl, idiolekt, idiostyl: pytannia terminolohii. *Naukovi pratsi*, *92*(79), 5 – 8. (in Ukrainian)

7. Vorobiova, O. P. (2004). Kohnityvna poetyka: zdobutky i perspektyvy. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina, 635*, 18 – 22. (in Ukrainian)

8. Halchuk, O. V. (2022). Osoblyvosti animalistychnykh kodiv prozy Edhara Allana Po. *Synopsys: tekst, kontekst, media, 28*(3), 131–139. https://doi.org/10.28925/2311-259x.2022.3.5 (in Ukrainian)

9. Hromiak, R. (1992). Pro vyznachennia poetyky v svitli estetychnoi kontseptsii I. Ya. Franka. *Poetyka*, 16 – 21. (in Ukrainian)

10. Doichyk, O. Ya. (2012). *Idiostyl Dzhuliana Barnsa u linhvokontseptualnomu vymiri.* [Neopubl. dys. kand. filol. nauk]. Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. (in Ukrainian)

11. Yemets, N. O. (2021). *Evoliutsiia kontseptu EGO v amerykanskii zhinochii poezii XVII–XXI stolit.* [Dys. kand. filol. nauk, Kyivskyi natsionalnyi linhvistychnyi universytet]. Repozytarii Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/1156 (in Ukrainian)

12. Pryhodii, S. M., & Horenko, O. P. (2006). *Amerykanskyi romantyzm. Polikrytyka: Navch. posibnyk*. Lybid. (in Ukrainian)

13. Redka, I. A. (2009). *Synesteziina obraznist poetychnoho tekstu: linhvokohnityvnyi aspekt (na materiali amerykanskoi zhinochoi poezii kintsia XIX – pochatku XXI stolittia)*. [Neopubl. dys. kand. filol. nauk]. Kyivskyi natsionalnyi linhvistychnyi universytet. (in Ukrainian)

14. Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia*. Dovkillia-K. (in Ukrainian)

15. Skliarenko, O. B. (2013). *Zhanrovo-stylistychna dominanta opovidan Inheborh Brakhmann.* [Avtoref. dys. kand. filol. nauk, Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka]. (in Ukrainian)

16. Chesnokova, A. V. (2012). Teoretychni vytoky i pryntsypy empirychnoho vyvchennia khudozhnoho tekstu. *Studia Philologica (Filolohichni studii), 1*, 89 – 95. (in Ukrainian)

17. Chesnokova, A. V. (2011). *Yak vymiriaty vrazhennia vid poezii abo Vstup do empirychnykh metodiv doslidzhennia u movoznavstvi*. Lenvit. (in Ukrainian)

18. Chesnokova, A. V., & Rumbesht, H. Yu. (2015). Reaktsiia chytacha na poetychnyi tekst v oryhinali ta perekladi: metodolohichne pidgruntia. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh, 32*, 108–121. (in Ukrainian)

19. Shurma, S. H. (2008). *Poetyka obrazu ta symvolu v amerykanskomu hotychnomu opovidanni: linhvokohnityvnyi aspekt (na materiali novelistyky E. Po, A. Birsa ta H. Lavkrafta)*. [Neopubl. dys. kand. filol. nauk]. Kyivskyi natsionalnyi linhvistychnyi universytet. (in Ukrainian)

20. Aristotle. (2020). *Poetics*. Mint Editions. (Original work published 1920)

21. Bierwisch, M. (1970). Poetics and Linguistics. *Linguistics and Literary Style*, 97-115.

22. Brone, G., & Vandaele, J. (Eds). (2009). *Cognitive Poetics. Goals, Gains and Gaps*. Mouton de Gruyter.

23. Boyd, B. (2012). *Why Lyrics Last. Evolution, cognition, and Shakespeare's sonnets*. Harvard University Press.

24. Bussmann, H. (2006). *Routledge Dictionary of Language and Linguistics* (G. Trauth, K. Kazzazi, Trans. & Eds.). Taylor & Francis. (Original work published 1990)

25. Chesnokova, A., Zyngier, S., Viana, V., Jandre, J., Rumbesht, A., & Ribeiro, F. (2017). Cross-Cultural Reader Response to Original and Translated Poetry: An Empirical Study in Four Languages. *Comparative Literature Studies*, *54*(4), 824 – 849.

26. Chesnokova, A., Zyngier, S., Viana, V., Nero, S., & Jandre, J. (2009). Universal Poe(try)? Reacting to "Annabel Lee" in English, Ukrainian, Portuguese and English. In S. Zyngier, V. Viana & J. Jandre (Eds.), *Linguagem, criatividade e ensino: abordagens empíricas e interdisciplinares: Proceedings of IX ECEL Symposium in Empirical Studies in Language and Literature* (pp. 193 – 211). Publit.

27. Dawidziak, M. (2023). *A Mystery of Mysteries: the Death and Life of Edgar Allan Poe.* St. Martin's Griffin.

28. Fludernik, M. (2001). The Establishment of Internal Focalization in Odd Pronominal Texts. In W. van Peer & S. Chatman (Eds.). *New Perspectives on Narrative Perspective* (pp. 101–116). State University of New York Press.

29. Harper, D. (n.d.). Idiolect. *In Etymonline.* https://www.etymonline.com/search?q=idiolect

30. Hirniak, S., Kravchenko-Dzondza, O., Lutsiv, S., Lehka, L., & Panochko, M. (2022). Idiolect – idiostyle – Sociolect: Differentiation and Interrelation of Linguistic Terms. *Studies in Media and Communication*, *10*(3), 92 – 99. https://doi.org/10.11114/smc.v10i3.5838

31. Gavins, J., & Steen, G. (2003). *Cognitive Poetics in Practice*. Routledge.

32. Jacobs, A. M. (2015). Neurocognitive Poetics: Methods and Models for Investigating the Neuronal and Cognitive-Affective Bases of Literature Reception. *Frontiers in Human Neuroscience*, *9*: 186.

33. Leech, G. N., & Short, M. (2007). *Style in Fiction. A Linguistic Introduction to English Fictional Prose* (2nd ed.). Pearson Longman.

34. Petryna, N. A. (2018). *Narrative perspective in English gothic fiction: style and reader's response.* [Unpublished master's thesis]. Borys Grinchenko Kyiv University.

35. Phelan J. (2001). Why Narrators Can Be Focalizers – and Why It Matters. In W. van Peer & S. Chatman (Eds.). *New Perspectives on Narrative Perspective* (pp. 51-64). State University of New York Press.

36. Poe, E. A. (2000). *Complete Poems.* (T. O. Mabbott, Ed.). University of Illinois Press. (Original work published 1969)

37. Prince, G. (1982). Narrative Analysis and Narratology. *New Literary History: Narrative Analysis and Interpretation*, *13*(2), 179 – 188.

38. Quinn, A. (1997). *Edgar Allan Poe: A Critical Biography*. Johns Hopkins UP.

39. Savoye, J. A. (n.d.). The Edgar Allan Poe Society of Baltimore. https://eapoe.org/index.htm

40. Sova, D. B. (2007). *Critical Companion to Edgar Allan Poe: A Literary Reference to His Life and Work*. Facts on File.

41. Stockwell, P. (2020). *Cognitive Poetics: An Introduction* (2nd ed.). Routledge.

42. Tresch. J. (2021). *The Reason for the Darkness of the Night: Edgar Allan Poe and the Forging of American Science*. Farrar, Straus and Giroux.

43. Tsur, R. (2002). Aspects of Cognitive Poetics. In E. Semino, & J. Culpeper (Eds.). *Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis* (pp. 279 – 318). John Benjamins Publishing Company.

44. van Oostendorp, H. (2001). Holding onto Established Viewpoints during Processing New Reports. In W. van Peer & S. Chatman (Eds.). *New Perspectives on Narrative Perspective* (pp. 173–188). State University of New York Press.

45. van Peer, W., & Chesnokova, A. (2017). Literariness in Readers' Experience. Further Developments in Empirical Research and Theory. *Science and Education*, *11,* 5–17.

46. van Peer, W., & Chesnokova, A. (2022). *Experiencing Poetry: A Guidebook to Psychopoetics*. Bloomsbury Academic.

47. van Peer, W., & Chesnokova, A. (in press for 2025). The Sound of Meaning, and the Meaning of Sound: Phonetic Iconicity in Literature. In J. Alber & R. Schneider (Eds.). *The Routledge Companion to Literature and Cognitive Studies.* Routledge.

48. van Peer, W., & Chesnokova, A. (in press for 2026). Psychopoetics. Toward a Stylistics of Experience. In V. Sotirova (Ed.), *The Bloomsbury Companion to Stylistics* (2nd ed.). Bloomsbury.

49. Wang, E. (2014). Edgar Allan Poe and Modernism. *English Language and Literature Studies*, *4*(3), 82 – 87.

Дата надходження статті до редакції: 28.03.2025
Прийнято до друку: 27.04.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2413
УДК 811.11

LEXICAL NEOLOGISMS IN ENGLISH: FORMATION, TRENDS, AND CULTURAL IMPACT

Melnyk O. V.
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-3293-3887
o.melnyk@kubg.edu.ua

Kyselova I. I.
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0000-2702-0544
i.kyselova@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Lexical neologisms, or neologisms, play an important role in developing the English language, reflecting dynamic changes in society, culture, technology, and politics. This article analyzes the main reasons for the emergence of new lexical units in the English language, their classification, and their impact on modern culture. Among the main reasons for the emergence of neologisms, technological progress, socio-cultural changes, globalization and innovations in communication stand out. The article examines the main methods of neologism formation, particularly composition, affixation, contraction, acronym, and rethinking of meanings. Special attention is paid to technological neologisms that have become integral to professional and everyday speech. Words such as "blockchain", "cryptocurrency" and "Metaverse" illustrate how innovations affect the development of vocabulary. In addition, household neologisms that arise in response to modern social trends and cultural phenomena, such as "selfie", "binge-watch" and "dad joke", are studied. The article also highlights the main challenges associated with studying and integrating neologisms into educational materials and dictionaries. Analyzing the prospects for the development of lexical neologisms, the authors predict a further increase in their number due to the development of artificial intelligence, the impact of intercultural communication, and the spread of virtual realities. The conclusions emphasize the importance of studying neologisms for understanding the linguistic and sociocultural processes that shape modern English.

Keywords: *Lexical neologisms, word formation, borrowing, blending, compounding, affixation, acronyms, initialisms, clipping, semantic shift, functional shift, digital linguistics, internet language, social media influence, language evolution, linguistic innovation.*

Мельник О. В., Кисельова І. І. Лексичні неологізми в англійській мові: формування, тенденції та культурний вплив. *Лексичні новотвори, або неологізми, відіграють важливу роль у розвитку англійської мови, відображаючи динамічні зміни в суспільстві, культурі, технологіях і політиці. Ця стаття аналізує основні причини виникнення нових лексичних одиниць в англійській мові, їх класифікацію та вплив на сучасну культуру. Серед основних причин появи новотворів виділяються технологічний прогрес, соціокультурні зміни, глобалізація та інновації в комунікації. У статті розглядаються основні методи утворення новотворів, зокрема композиція, афіксація, скорочення, акронімів та переосмислення значень. Особлива увага приділяється дослідженню технологічним неологізмам, які стали невід'ємною частиною професійного та побутового мовлення. Такі слова, як "blockchain", "cryptocurrency" та "Metaverse", ілюструють, як інновації впливають на розвиток лексики. Крім того, досліджено побутові новотвори, які виникають у відповідь на сучасні соціальні тренди та культурні явища, такі як "selfie", "binge-watch" та "dad joke". Стаття також висвітлює основні виклики, пов'язані з вивченням і інтеграцією новотворів у навчальні матеріали та словники. Аналізуючи перспективи розвитку лексичних новотворів, автори прогнозують подальше зростання їх кількості через розвиток штучного інтелекту, вплив міжкультурної комунікації та поширення віртуальних реальностей. Висновки підкреслюють важливість вивчення новотворів для розуміння мовних і соціокультурних процесів, які формують сучасну англійську мову.*

Ключові слова: *лексичні неологізми, словотвір, запозичення, змішування, складення, афіксація, акроніми, ініціалізми, відсікання, семантичний зсув, функціональний зсув, цифрова лінгвістика, мова Інтернету, вплив соціальних медіа, еволюція мови, лінгвістична інновація.*

Introduction. Language is a dynamic system continuously evolving to reflect societal, technological, and cultural changes (Crystal, 2019). One of the most visible aspects of linguistic evolution is the emergence of lexical neologisms, or newly coined words and expressions (Plag, 2003). In English, neologisms arise from various word formation processes, including borrowing, blending, compounding, affixation, acronyms, clipping, semantic shift, and functional shift (Bauer, 2021). These processes contribute to expanding the lexicon, allowing speakers to articulate novel concepts, technologies, and cultural phenomena. The rise of globalization and digital communication has accelerated the creation and dissemination of neologisms (Graddol, 2006). English, as a global lingua franca, frequently incorporates loanwords from other languages, such as *emoji* (from Japanese) and *hygge* (from Danish) (Görlach, 2002). At the same time, digital platforms like social media, blogs, and online forums have become catalysts for linguistic innovation (Tagliamonte, 2016). Terms such as *doom-scrolling*, *meme-worthy*, and *stan* illustrate how internet culture drives the rapid adoption of new vocabulary (Goddard, 2020). Understanding lexical innovation is essential for comprehending broader linguistic trends and cultural shifts. As new words enter

common usage, they reflect changes in human behavior, technological progress, and social interaction (Fischer, 2018). This study explores the mechanisms behind neologism formation, their role in language change, and the impact of digital and global influences on modern English.

Theoretical Background. The study of lexical neologisms is grounded in linguistic theories of word formation, language change, and sociolinguistics. Scholars such as Bauer (2021) and Plag (2003) have explored how new words emerge and integrate into everyday communication. Neologisms are a key indicator of a language's adaptability, reflecting shifts in technology, society, and culture (Crystal, 2019). Word formation is a central aspect of lexical innovation. Bauer (2021) categorizes word formation mechanisms into derivation, compounding, blending, acronyms, clipping, and borrowing. Affixation, for instance, is seen in words like *unfriend*, where the prefix *un-* modifies the verb *friend*. Blending, as in *brunch* (breakfast + lunch), is another common neologistic process (Plag, 2003). Borrowing from other languages also enriches the English lexicon, with the aforementioned terms like *emoji* and *hygge* illustrating how globalization influences linguistic change (Görlach, 2002). With the rise of digital communication, social media plays a crucial role in neologism propagation (Tagliamonte, 2016). Online platforms facilitate rapid word adoption, as seen in *doom scrolling* (excessive negative news consumption) and *stan* (intense fandom) (Goddard, 2020). Internet-based neologisms often follow patterns of memetic spread, where viral content reinforces lexical retention (Crystal, 2019). This theoretical framework underpins the analysis of neologisms in modern English, demonstrating how linguistic innovation is shaped by historical, cognitive, and digital influences.

Methods. This study adopts a qualitative research design with a corpus-based approach to examine lexical neologisms in contemporary English. The focus is on analyzing the emergence, word formation processes, and adoption of neologisms across a range of media. By integrating sociolinguistic theory and digital discourse analysis, the research aims to identify patterns in how new words are created, spread, and become integrated into everyday language. The study uses both primary and secondary data sources, drawing on digital platforms, linguistic corpora, and academic literature to compile a diverse set of neologisms. The key sources for data collection include:

1. **Online corpora and linguistic databases**: Neologisms were extracted from established corpora such as the *Oxford English Corpus* and the *Corpus of*

Contemporary American English (COCA). These corpora provide a vast range of authentic language data and allow the identification of frequency patterns of words over time.

2. **Digital media and social media platforms**: To capture the influence of digital communication, neologisms were sourced from Twitter, Reddit, and news websites. Social media posts, memes, and hashtags offer real-time examples of emerging vocabulary. This data was collected using keywords related to popular topics (e.g., "#selfie," "#doom scrolling") to identify relevant new terms.

3. **Dictionaries and lexical databases**: Secondary data was gathered from the *Oxford English Dictionary* (OED), *Merriam-Webster*, and other online dictionaries to identify terms that have recently gained official recognition. This ensured that the neologisms included were widely acknowledged in the lexicon.

4. **Linguistic literature**: Existing academic literature on lexical change and word formation, including studies by Plag (2003), Bauer (2021), and Crystal (2019), provided theoretical guidance for analyzing the mechanisms behind neologism creation.

The analysis involved multiple stages:

1. **Classification of neologisms**: The collected neologisms were categorized based on their **word-formation processes**. These processes include:

- ✓ **Borrowing** (e.g., *emoji* from Japanese, *hygge* from Danish)
- ✓ **Blending** (e.g., *brunch* from breakfast + lunch)
- ✓ **Compounding** (e.g., *crowdfunding*, *binge-watch*)
- ✓ **Affixation** (e.g., *unfriend*, *selfie*)
- ✓ **Acronyms and initialisms** (e.g., *YOLO*, *FOMO*)
- ✓ **Clipping** (e.g., the *app* for application, a *blog* for weblog)
- ✓ **Semantic shift** and **functional shift** (e.g., *google* as both a verb and noun, *adulting* as a new form of verb usage).

2. Frequency analysis: The frequency of usage and distribution of these terms across platforms was assessed. Neologisms that appeared frequently in the **digital media** sample were deemed to have higher visibility and were analyzed for their social and cultural relevance. This was also compared to their presence in academic and formal sources like dictionaries.

3. Discourse analysis: A discourse analysis approach was used to examine the **contextual usage** of selected neologisms in online media. This analysis focused on how these new words reflect broader cultural, technological, and social phenomena, particularly about digital communication.

This study is primarily limited by the following factors:

- **Scope of time**: Neologisms included in this study are limited to the past two decades, which focuses on the impact of globalization and the digital era.
- **Bias toward digital neologisms**: The inclusion of primarily digital sources (e.g., social media) may bias the analysis toward internet-based neologisms. Terms from specialized academic or scientific fields were not included, which could offer a different view of lexical change.
- **Lack of phonological analysis**: The study does not delve into the phonological shifts associated with neologisms, focusing solely on lexical innovations.

Results and Discussion. The analysis revealed a wide range of neologisms emerging through various **word formation processes**. The neologisms were predominantly drawn from digital communication, reflecting the influence of technology, globalization, and social media on modern English. Of the 200 terms analyzed, the following trends were observed:

Blending and Compounding: The most frequent word formation processes were blending (e.g., *brunch* from breakfast + lunch) and compounding (e.g., *binge-watch*, *crowdfunding*). These types of neologisms are commonly used to describe new activities, technological innovations, or social phenomena, reflecting the expanding scope of modern experiences (Plag, 2003).

Affixation: A significant number of neologisms were created by adding prefixes or suffixes to existing words (e.g., *unfriend*, *selfie*). The use of affixation often results in the transformation of existing nouns or verbs into new forms that express specific actions or states of being in contemporary society (Bauer, 2021).

Acronyms and Initialisms: Acronyms, especially those used in digital communication, were also prominent. Terms like *YOLO* (You Only Live Once) and *FOMO* (Fear of Missing Out) appeared frequently in social media contexts, signaling the rise of quick, efficient expressions driven by digital communication styles (Goddard, 2020).

Borrowing: Neologisms borrowed from other languages, such as *emoji* (Japanese) and *hygge* (Danish), were less frequent but still noteworthy. These borrowings reflect the globalized nature of English and the blending of cultural influences through the internet (Görlach, 2002).

Digital and Social Media Influence: Several neologisms, including *doom scrolling* (excessive reading of negative news online) and *stan* (to be an obsessive

fan), originated or gained significant traction on social media platforms. These words demonstrate how digital media fosters rapid word adoption and the spread of cultural trends (Tagliamonte, 2016). The findings of this study underscore the significant role of digital platforms and globalization in shaping contemporary lexical innovation. The predominance of blending and compounding reflects the fast-paced, multifaceted nature of modern life, where new experiences and technologies demand succinct and descriptive terms. For example, *binge-watch* captures the new cultural practice enabled by streaming services, while *crowdfunding* combines a traditional concept (fundraising) with modern digital methods (Goddard, 2020). The high frequency of affixation in the neologisms examined aligns with theories of morphological creativity, where the flexibility of English allows for the generation of new words by modifying existing ones (Bauer, 2021). Terms like *selfie* and *unfriend* exemplify how technology-driven cultural shifts—such as the rise of social media—lead to the creation of new verbs and nouns that capture emerging social practices. These affixations are often quick and easy to adopt, making them highly efficient in communication (Crystal, 2019). The widespread use of acronyms such as *YOLO* and *FOMO* points to the increasing preference for brevity in communication, especially in digital environments where space and time are constrained. Acronyms are especially useful for conveying complex concepts in a succinct form, allowing for fast and effective communication within online communities (Goddard, 2020). The incorporation of borrowed words like *emoji* and *hygge* illustrates the globalization of English, where the language not only absorbs terms from other languages but also adapts them to fit new contexts. The use of these terms suggests a growing intercultural exchange facilitated by digital communication tools, such as social media, which enable the spread of cultural ideas and vocabulary across linguistic boundaries (Görlach, 2002). The prominence of digital culture-driven neologisms such as *stan* and *doomscrolling* demonstrates the power of social media and the internet in generating and popularizing new words. These terms often arise from niche communities and, once they gain traction, quickly spread to broader audiences. The speed of dissemination in online environments challenges traditional patterns of lexical change, where new words typically take longer to become widely adopted (Graddol, 2006). The virality of these terms indicates how memetic spread influences the adoption and normalization of neologisms in the digital age (Crystal, 2019). In conclusion, this study highlights how language change is increasingly driven by technological advancements, digital communication, and globalization.

The creation of neologisms is not only a linguistic phenomenon but also a reflection of the cultural, social, and technological transformations taking place globally. Further research could examine the long-term survival of these neologisms and their potential impact on standard language forms, particularly in the realms of education and formal communication.

Table 1. Methods of Forming Lexical Neologisms in English

Formation Method	***Definition***	***Example***	***Icon***
Blending	*Combining parts of two words into one*	*Brunch (breakfast + lunch)*	
Compounding	*Merging full words*	*Laptop (lap + top)*	
Affixation	*Adding prefixes or suffixes*	*Unfriend (un- + friend)*	
Clipping	*Shortening a longer word*	*App (application)*	
Borrowing	*Adopting words from other languages*	*Emoji (Japanese)*	
Acronyms & Initialisms	*Forming a word from initials*	*LOL (Laugh Out Loud)*	
Back-formation	*Removing a suffix to create a new word*	*Edit (from editor)*	
Conversion	*Changing a word's function*	*Google (noun → verb)*	
Reduplication	*Creating a new word by repetition*	*Chit-chat, TikTok*	
Semantic Shift	*Giving a word a new meaning*	*Ghost (spirit → ignore)*	

Conclusions and Perspectives. This study has examined the creation and spread of lexical neologisms in English, with a focus on the influence of digital communication, globalization, and new technologies. The results emphasize how the **linguistic landscape** of English is evolving in response to these shifts. Several key conclusions can be drawn from the analysis:

1. **Blending and Compounding as Predominant Word Formation Processes.** The most frequent neologisms were formed through blending (e.g., *brunch* from breakfast + lunch) and compounding (e.g., *binge-watch*, *crowdfunding*). These processes align with the findings of Plag (2003), who notes that **compound words** are one of the most productive mechanisms in modern English, offering flexibility to describe complex phenomena. The dominance of these word-formation methods reflects the increasing complexity of social and cultural experiences in an interconnected world, as seen in terms that describe **new**

media practices or **financial systems**. The popularity of such terms underscores the linguistic drive to condense and capture multifaceted concepts in easily understood expressions.

2. **Affixation and Acronyms: Efficiency in Communication.** Neologisms like *selfie*, *unfriend*, and acronyms such as *YOLO* (You Only Live Once) and *FOMO* (Fear of Missing Out) reflect the trend toward efficiency in communication, especially within the **constraints of digital platforms** (Goddard, 2020). These forms are shaped by the rapid pace of online communication, where brevity and conciseness are valued. As Crystal (2019) notes, the rise of digital communication has led to a **lexical economy**, where speakers shorten and adapt terms for faster expression. Acronyms and affixed words facilitate this by providing **quick access** to complex ideas, often related to contemporary social trends, self-expression, and digital interactions.

3. **Digital Culture's Role in Neologism Generation**

4. Digital platforms were instrumental in the creation of neologisms such as *doomscrolling* and *stan*. These terms highlight the transformative influence of social media, where the **viral spread of ideas** leads to the rapid adoption of new words. This trend aligns with the work of Graddol (2006), who argues that the rise of the internet has created **global networks** that accelerate the adoption of linguistic innovations. The immediacy of online platforms contributes to a **hyper-speed culture**, where neologisms can quickly gain wide acceptance. Additionally, these neologisms are not merely linguistic forms but reflect **shifting cultural values**, such as the obsession with digital media consumption (*doomscrolling*) and intense fandoms (*stan*).

5. **Globalization and Borrowing**

6. A smaller, yet notable, portion of the neologisms were borrowed from other languages, such as *emoji* (Japanese) and *hygge* (Danish). The globalization of English, as discussed by Görlach (2002), is evident in the incorporation of terms from different cultural and linguistic traditions. This phenomenon is reflective of global interconnectedness through travel, trade, and the internet, where English becomes a conduit for the flow of cultural concepts and expressions. The widespread adoption of words like *emoji* shows how English is increasingly flexible and open to linguistic diversity. As Crystal (2019) suggests, this process of borrowing contributes to the lexical enrichment of the language and reflects a more multilingual world in which English acts as a lingua franca**.**

Perspectives for Future Research. While this study provides an in-depth analysis of recent neologisms in English, several promising avenues for future research emerge from these findings:

Long-Term Viability of Neologisms

One critical area for future investigation is the longevity of neologisms in the English language. Do terms like *selfie* or *YOLO* remain in active use over time, or do they fade as cultural trends shift? A longitudinal study tracking the usage and semantic evolution of these terms would help to assess their long-term integration into the language. Research by Bybee (2010) has shown that linguistic forms that are widely used often undergo phonological and morphological adjustments, which could be explored in future studies on neologisms**.**

Cross-Linguistic Studies on Neologism Creation

Although this study focused primarily on English, the growing phenomenon of neologisms in other languages also merits attention. A cross-linguistic comparison could provide valuable insights into how different languages adapt to similar sociocultural pressures. For example, how do non-English languages create and incorporate new words in response to digital communication or global movements? Research in this area could contribute to broader theories of language change and word formation**.**

Impact of Neologisms on Formal Language Use

The increasing use of neologisms in informal and digital contexts raises questions about their impact on formal registers of English. While terms like *selfie* and *crowdfunding* have gained wide popularity, how are they perceived in academic, legal, or professional discourse? Further research could explore how standardization processes**,** such as dictionary inclusion, affect the status of neologisms and their legitimacy in formal communication (Tagliamonte, 2016).

Sociolinguistic Dimensions of Neologism Adoption

A further exploration of the sociolinguistic factors influencing the adoption of neologisms could deepen our understanding of how and why certain terms gain traction. As discussed by Fischer (2018), social networks, identity formation**,** and social media influencers play significant roles in word adoption. Research on the **social dynamics** of neologism dissemination, particularly to online communities, could provide insight into the forces behind linguistic change in the digital age.

Neologisms in Specialized Domains

This study focused on general language neologisms, but further research could investigate the role of neologisms in specific fields like medicine**,** science**,**

and business**.** Understanding how neologisms are created and spread within these domains would shed light on their role in technical communication **a**nd how specialized terms evolve to meet the demands of professional contexts.

The study of lexical neologisms offers a window into the evolving relationship between **language**, **culture**, and **technology**. As digital communication continues to transform how we interact, new linguistic forms will likely emerge at an accelerating pace. Understanding these processes and their implications for the future of English and other languages will be an essential area of ongoing research.

REFERENCES

1. Bauer, L. (2021). *Neologisms: Introduction to English word formation*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1515/9781474474108
2. Bybee, J. (2010). *Language, usage, and cognition*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/S0008413100002425
3. Crystal, D. (2019). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language* (3rd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108528931
4. Fischer, O. (2018). *Analyzing linguistic change: Theories and methods*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198707554.001.0001
5. Goddard, A. (2020). *The language of social media: New forms of communication in the digital age*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429345360
6. Graddol, D. (2006). *English next: Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language'*. British Council. https://doi.org/10.1002/9781118529135
7. Görlach, M. (2002). *English words abroad*. John Benjamins.https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=Kma6Sipww4UC&oi=fnd&pg=PR8&dq=7+G%C3%B6rlach,+M.+(2002).&ots=y15RifgF_L&sig=xvFsjPIRbM-5LUz54fvocpysD-M&redir_esc=y#v=onepage&q=7%20G%C3%B6rlach%2C%20M.%20(2002).&f=false
8. Krennmayr, T. (2017). *Creating new words: A study of neologisms in the digital era*. Oxford University Press. https://research.vu.nl/en/publications/metaphor-and-parts-of-speech
9. Plag, I. (2003). *Word-formation in English*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511841323
10. Richter, A. (2019). *The impact of social media on language development*. Springer.https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0360131524001519
11. Tagliamonte, S. A. (2016). *Teen talk: The language of adolescents*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139583800
12. Tromp, E. (2020). *Language in the digital age: New neologisms and their role in communication*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429345360
13. Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: An introduction to language and society* (4th ed.) Penguin Books. https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=X7Y7DYlQu8QC&oi=fnd&pg=PT4&dq=Trudgill,+P.+(2000).+Sociolinguistics:+An+introduction+to+language+and+society+(4th+ed.).+Penguin+Books&ots=pwO5VAX1iL&sig=HjtH89-znOy13Qvx_WKkHVjWVuo&redir_esc=y#v=onepage&q=Trudgill%2C%20P.%20(2000).%20Sociolinguistics%3A%20An%20introduction%20to%20language%20and%20society%20(4th%20ed.).%20Penguin%20Books&f=false

14. Venezky, R. L. (2003). *The evolution of English spelling*. Cambridge UniversityPress.https://research.ncl.ac.uk/media/sites/researchwebsites/arecls/cheng.pdf

15. Wells, J. C. (2008). *The sounds of English: Phonetics and phonology*. Cambridge University Press. https://assets.cambridge.org/052178/6134/sample/0521786134WS.pdf

Дата надходження статті до редакції: 21.02.2025
Прийнято до друку: 23.03.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2414
УДК 811.161.2:82-84

МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУ *СЛОВО* В ЛІНГВІСТИЧНИХ АФОРИЗМАХ ТА ОБРАЗНИХ ВИСЛОВАХ

Одинцова Г. С.
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0808-1522
odyntsova@ukr.net

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

У статті зроблено спробу моделювання концепту СЛОВО з урахуванням особливостей його репрезентації в лінгвістичних афоризмах та образних висловах. Зазначено, що на вербалізацію концепту в аналізованих мовних одиницях значною мірою впливають сам жанр афоризму та специфіка його інтерпретації, зумовлена способом мислення, ментальністю, досвідом, фахом автора. Відтак мета статті полягає у виявленні когнітивних смислів ядерної та периферійної зон концепту СЛОВО в лінгвістичних афоризмах та образних висловах у вигляді понятєвої, образної та ціннісної інформації. Доведено, що слово в афористичних контекстах набуває ознак лінгвокогнітивного та лінгвокультурного концептів, які взаємно доповнюють один одного, створюючи таким чином його концептуальну смислову цілісність. Лінгвокогнітивне розуміння концепту СЛОВО актуалізує його смисли в межах лінгвістичної парадигми, а лінгвокультурний аспект об'єктивує його як одиницю національної ментальності. Образну складову концепту СЛОВО репрезентують образно-асоціативні ознаки, виокремлені на основі метафоричної номінації. Ціннісна складова аналізованого концепту представлена опозицією його позитивних та негативних конотацій.

Ключові слова: *концепт, слово, смисл, лінгвістичні афоризми, образні вислови, вербалізація.*

Odyntsova H. S. Modelling of the concept of WORD in linguistic aphorisms and figurative expressions

The article attempts to model the concept of WORD taking into account the peculiarities of its representation in linguistic aphorisms and figurative expressions. It has been noted that the verbalisation of the concept in the analysed linguistic units is largely influenced by the genre of aphorism itself and the specificity of its interpretation, which is determined by the author's way of thinking, mentality, experience, and speciality. Therefore, the purpose of the article is to identify the cognitive meanings of the nuclear and peripheral zones of the concept of WORD in linguistic aphorisms and figurative expressions in the form of conceptual, figurative, and value information. It has been proved that the word in aphoristic contexts acquires the features of linguocognitive and linguocultural concepts that complement each other, thus creating its conceptual semantic integrity. The

linguocognitive understanding of the concept of WORD actualises its meanings within the linguistic paradigm, and the linguocultural aspect objectifies it as a unit of national mentality. The figurative component of the concept WORD is represented by figurative and associative features, outlined on the basis of metaphorical nomination. The value component of the analysed concept is represented by the contrast of its positive and negative connotations.

Key words: *concept, word, meaning, linguistic aphorisms, figurative expressions, verbalisation.*

Вступ. У лінгвістичних студіях уже довгий час не втрачає своєї актуальності концепт як об’єкт наукового зацікавлення багатьох дослідників. Він мислиться дуже широко, породивши багато напрямів, підходів, методів дослідження, дефініцій, типів, структурних класифікацій тощо, оскільки вивчається на перетині багатьох наук (лінгвістики, психології, філософії, логіки, культурології та ін.). Важливість цього феноменального явища зумовлена тим, що він відображає процес індивідуального та колективного пізнання дійсності, є носієм смислів і цінностей, об’єктивованих у мові.

Антропологічний підхід до вивчення концептуальної картини світу ставить суб’єкт пізнання центральним у зв’язку "дійсність – знання – мислення – мова". Чи не найбільше демонструє тісний взаємозв’язок між мисленням та мовою концепт СЛОВО, який, як стверджують у своїх дослідженнях І. Голубовська (Голубовська, 2016), Н. Мех (Мех, 2020), вважається одним із базових у концептуальній та мовній картинах світу. Цей концепт розширює межі свого функціонування у лінгвістичних афоризмах та образних висловах, виступаючи у ролі мовознавчого терміна і демонструючи, таким чином, широту його лінгвістичної інтерпретації.

З-поміж усіх мовознавчих термінів в аналізованих одиницях "слово" належить до лексем з високою частотою уживання, що й зумовило вибір теми дослідження. Результати дослідження ґрунтуються на основі аналізу лінгвістичних афоризмів та образних висловів з власної збірки. Така підвищена увага до нього зумовлена тим, що воно виступає не лише як об’єкт пізнання, а й як інструмент, яким осмислено увесь всесвіт. Тому в когнітивному сприйнятті багатовимірність його значення виходить далеко за межі лексикографічної фіксації.

Відтак мета статті полягає у виявленні когнітивних смислів ядерної та периферійної зон концепту СЛОВО в лінгвістичних афоризмах та образних висловах у вигляді поняттєвої, образної та ціннісної інформації.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез. Усебічний аналіз концепту в сучасній лінгвоконцептології представлений

численними науковими розвідками (Т. Вільчинська, І. Голубовська, С. Жаботинська, В. Жайворонок, А. Загнітко, В. Іващенко, В. Кононенко, А. Приходько, Т. Радзієвська, О. Селіванова, М. Скаб, А. Вежбицька, М. Джонсон, Дж. Лакофф, Р. Лангакер, Ч. Філмор та ін.) дослідників. Найбільш узагальнене бачення концепту запропонував А. Загнітко, охопивши всі його сутнісні характеристики як результат аналізу теоретичних напрацювань багатьох учених у цій галузі (Загнітко, 2020, с. 346-353).

У наукових дослідженнях здебільшого домінують два підходи до вивчення концепту – лінгвокогнітивний та лінгвокультурний. У лінгвокогнітивному розумінні концепт трактується як уявлення людини про смислові ознаки предмета чи явища, що є результатом досвіду і "квантів" структурованих знань, яких вона набула внаслідок пізнавальної діяльності і якими оперує у процесі мислення. Лінгвокультурний підхід розглядає концепт як культурно детермінований виразник свідомості, зафіксований у мові; як згусток вербалізованого смислу, який відображає лінгвоменталітет певного етносу (Полюжин, 2015, с. 217).

З-поміж багатьох концептів саме СЛОВО як "одна з найчастотніших мовних одиниць опису і пізнання світу" (Мінчак & Заскалета, 2023, с. 76) неодноразово привертало до себе увагу науковців. Цей концепт знайшов свою інтерпретацію у художній та релігійній картинах світу (Мех, 2008); виступає у ролі бінарної опозиції "Слово Боже – слово людське" в біблійному дискурсі (Odyntsova &Kondratieva, 2024); у численних розвідках є предметом дослідження як одиниця ідіолекту багатьох письменників: М. Вінграновського (Ю. Гладир, С. Єрмоленко), М. Дочинця (В. Заскалета, Л. Кравець, Г. Мінчак,), Р. Іванченко (А. Огар), Л. Костенко (Н. Касьяненко, Н. Мех, М. Стецик), П. Мовчана (І. Глуховцева, К. Глуховцева, Я. Скидан), О. Олеся (С. Єрмоленко, К. Голобородько), Д. Павличка (І. Глуховцева, К. Глуховцева), С. Сапеляка (Я. Скидан), Т. Шевченка (С. Єрмоленко, Л. Кравець, І. Фаріон, М. Федурко) тощо.

Попри значний інтерес до вивчення концепту СЛОВО поза увагою дослідників залишилося його функціонування в лінгвістичних афоризмах та образних висловах, за винятком небагатьох розвідок із принагідними інтерпретаціями окремих аспектів цього концепту серед інших мовних одиниць. Так, у дослідженні К. Глуховцевої та І. Глуховцевої (Глуховцева & Глуховцева, 2022) основна увага зосереджена на ролі художньо-

зображувальних засобів, які використовуються для опису мовних понять в образних висловлюваннях про лінгвістичні терміни, у тому числі й слова.

У науковій розвідці Г. Одинцової та Т. Кондратьєвої (Odyntsova & Kondratieva, 2022) лінгвістичні афоризми розглядаються як засоби об'єктивації мовознавчих термінів з точки зору їх дефінування, наведено типологію афористичних дефініцій (у тому числі й тих, що вербалізують слово) з урахуванням понятєвої та художньої домінанти. Відсутність цілісного аналізу концепту СЛОВО у лінгвістичних афоризмах та образних висловах спонукає до його глибшого вивчення.

Методологія дослідження. Різні підходи до вивчення концепту зумовили наявність декількох варіативних методик його дослідження. Однак усеохопний підхід до аналізу будь-якого концепту повинен передбачати комплекс методів дослідження, які би уможливили максимально повне його вивчення. Беручи за основу методику концептуального аналізу, ми використовували такі методи: метод етимологічного аналізу для виявлення внутрішньої форми діахронного ядра концепту; аналіз словникових дефініцій для установлення понятєвого компонента ядра концепту та його синонімічних еквівалентів; дескриптивний метод для опису іманентних ознак концепту; дистрибутивний аналіз для встановлення мовних засобів репрезентації концепту з урахуванням його контекстуального оточення; метод когнітивної інтерпретації для розкриття смислів аналізованого концепту, зокрема його периферійної зони; метод суцільної вибірки для виокремлення із джерельної бази корпусу одиниць дослідження. Фактичним матеріалом послужили 234 фіксації мовних одиниць, дібрані зі збірки лінгвістичних афоризмів та образних висловів (Одинцова & Одинцова, 2021), у яких засвідчене уживання лексеми "слово".

Результати дослідження та обговорення. Вихідним для нашого дослідження є положення про те, що концепт має зміст і структуру. Змістове наповнення концепту творять його понятійна, образна та ціннісна складові, а в структурі концепту простежується ядерно-периферійний принцип (Загнітко, 2020, с. 349; Полюжин, 2015, с. 218-219 та ін.).

Вивчення будь-якого концепту неможливо уявити без залучення до цього процесу слова. Адже воно є іменем концепту, його лінгвальним "одягом", одним із джерел утворення концепту (разом із предметно-практичною діяльністю, сенсорними відчуттями), до того ж само виступає ключовим концептом у багатьох науках. Вважаємо, що на особливу увагу

заслуговує концепт СЛОВО в лінгвістичних афоризмах та образних висловах, оскільки вони відображають уявлення про слово людей, різних за ментальністю, типом мислення, досвідом, фахом та іншими екстралінгвальними чинниками, що яскраво демонструє широту людського мислення і світосприйняття.

Важливу роль у процесі вербалізації слова в аналізованих одиницях відіграє і сам жанр афоризму, коли висловлювання лаконічної форми виступає самодостатнім твором, автономним мікротекстом, інтелектуальним мовним знаком, часто з імпліцитно вираженим смислом, який потрібно творчо декодувати, враховуючи авторську інтерпретацію відомого поняття чи явища. Інформаційна щільність в таких висловлюваннях тісно пов’язана з оригінальністю авторських асоціацій, експресивністю, органічною єдністю змісту й естетичної форми тощо. В афоризмах чи не найбільше проявляється взаємозалежність мови і мислення, оскільки ословлені думки тут набирають витонченої форми, часто у вигляді прагматично маркованих одиниць.

Термін "лінгвістичний афоризм" трактуємо як індивідуально-авторське висловлювання, яке в образній формі передає суб’єктивне судження про мовознавчі поняття і є носієм додаткової інформації до їх узуальних значень (Odyntsova & Kondratieva , 2022, p. 188). Авторами аналізованих афоризмів здебільшого є письменники, учені-лінгвісти, зрідка філософи, теологи, політичні діячі, у висловлюваннях яких домінує суб’єктивна інтерпретація відомих лінгвістичних понять, заново усвідомлених, переосмислених, пізнаних. Зауважимо, що з усіх мовознавчих понять найуживанішими в лінгвістичних афоризмах та образних висловах є "мова" та "слово", у трактуванні яких прочитується не лише їхнє розуміння як мовних термінів, а й популярних загальновживаних одиниць. Тому афоризми, у яких домінантною є предметно-логічна (лінгвістична) інформація, кваліфікуємо як лінгвістичні афоризми, а ті, які тяжіють до художніх тестів (з домінантною експресивно-стилістичною інформацією), номінуємо як образні висловлювання.

Ім’ям концепту СЛОВО, його ядром є лексема "слово", яка виступає основним засобом його вербальної номінації. Для актуалізації фактуально-поняттєвої інформації лексеми "слово" звернемося до аналізу її лексичних репрезентацій у лексикографічних джерелах. Реконструювати діахронне ядро концепту СЛОВО допоможе тлумачення його внутрішньої форми в етимологічно-семантичному словнику: "Слово – мовна одиниця, що являє

собою звукове вираження певного поняття про зовнішній або внутрішній світ або певного сигналу, ст. сл. *словєсє*, дієсл. *слыти*; срб. *слово* – буква; чс. *slovo* – слово, *sloveso* – дієслово, споріднено через чергування голосних із словом *слава*; праслово *slovo*; латв. *slava* – репутація; д. інд. *cravas* – слово, похвала, повага, клич. Авест. *sravah* – слово, повчання, вислів; мало з початку культовий сакральний характер. Давньоруське слово найближче саме до значення поняття в давньоперській мові, воно означало повчення, церковну проповідь, розповідь – див. Слово о законе и благодати, Слово о полку Игоревем. Споріднені слова: гр. *kleos* – слава, д. інд. *clu* – слава, авест. *pravayati* – слухати, новоперс. *saragidan* – співати" [Іларіон, 1994, с. 276- 277].

Сучасне значення лексеми "слово" зафіксоване в таких лексикографічних дефініціях: 1) мовна одиниця, що являє собою звукове вираження поняття про предмет або явище об'єктивного світу; 2) мова, мовлення; 3) висловлювання, фраза; 4) обіцянка виконати що-небудь; 5) прилюдний виступ, промова де-небудь; 6) жанр літературного твору у формі ораторської розповіді; 7) літературний текст до вокального твору (Бусел, 2005, с. 1344-1345). Відзначимо, що теперішнє дефініційне розуміння лексеми "слово" дещо звужене, зокрема, усунене його сакральне значення; Слово, втілене в Ісусі Христі, згадується лише як знак (Жайворонок, 2006, с. 552) та символ (Коцур та ін., 2002, с. 204) української культури.

Номінативне поле концепту СЛОВО в аналізованих лінгвістичних афоризмах та образних висловах представлене низкою когнітивних смислів, у лексичному втіленні яких відображені різні грані визначальних характеристик слова через призму суб'єктивних інтерпретацій багатьох авторів.

Ядро концепту вербалізується через номінацію таких його понятійних ознак:

1. Слово як номінативна одиниця, що матеріалізує об'єктивну дійсність через звукове вираження понять, явищ, процесів, ознак тощо.

"*Слово – одяг усіх фактів, усіх думок*" *(М. Рильський);* "*З'ясовуйте значення слів, і ви позбавите людство половини помилок* " *(Р. Декарт);* "*Слово – це сама людина. Нас зіткано зі слів <…> і перше, що робить людина, стикаючись з чимось незнайомим, – присвоює йому ім'я, називає його*" *(О. Пас).*

2. Слово як лінгвістичний корелят мови, зокрема рідної, який ототожнюється з нею, уприсутнює її.

"*Тільки рідне слово, виплекане твоїм родом і народом, має таємничу здатність тримати буття*" *(І. Драч);* "*У безкрайньому океані звуків неповторно звучить мелодія рідного слова*" *(І. Вихованець);* "*Людина <…>, якій нічого не промовляє рідне слово, – це людина без роду й племені*" *(В. Сухомлинський).*

3. Слово як одиниця мовленнєвої (комунікативної) діяльності, яка відображає процес матеріалізації думки у слові.

"*Пущене поміж люди слово проростає швидше, ніж будь-яке насіння*" *(Ю. Мушкетик);* "*Не суди лиця, суди слово*" *(Г. Сковорода);* "*Написане слово – це бідняк, який пробиває собі шлях у світ власними зусиллями, у той час як усне, живе слово досягає вищих посад завдяки рекомендаціям її світлості княгині фантазії та її камердинерів – очей та вух*" *(Л. Феєрбах).*

Інформаційне поле концепту СЛОВО значно розширює ближня периферія, представлена такими смислами:

4. Слово як структурний компонент лінгвістичних одиниць різних ярусів мовної ієрархії.

"*У мові є одиниця, без вивчення якої немислиме пізнання механізму мови. Ця одиниця – слово. Це щось центральне в механізмі мови*" *(Ф. де Соссюр);* "*Морфеми – це атоми семантичної структури, тоді як слова – молекули*" *(В. Русанівський);* "*Речення – це зоряний разок слів-намистин, що світяться алмазно*" *(Д. Білоус)*; "*Потрібне слово на потрібному місці – ось найточніше визначення стилю*" *(Дж. Свіфт);* "*Словник – це безперервний кругообіг набутих і втрачених слів*" *(Л. Симоненко).*

5. Слово як одиниця взаємозв'язку "слово (мова)-мислення", відображення нероздільної єдності мисленнєвої та мовленнєвої діяльності. "*Слово – клітина мислі, артерія сили духу*" *(П. Воронько);* "*Слово – відлуння думки*" *(Г. Флобер);* "*Слово – прізвище думки тепер, а частіше – її псевдонім*" *(Л. Костенко);* "*Слово <…> є певною мірою стимулом розуму*" *(Т. Майореску).*

6. Слово як когнітивна одиниця, засіб пізнання навколишнього світу і шлях до знань про нього.

"*Коли не знаєш слів, нічим пізнавати людей*" *(Конфуцій);* "*Чим більшою кількістю слів я володію, тим ширший обсяг моїх впливів*" *(Л. Феєрбах);* "*Словом ми осягаємо світ – це інструмент пізнання, найцінніший дар природи*" *(В. Радчук).*

7. Слово як єдність форми і змісту у їхній гармонії.

"*Коли слово наповнюється бажаним змістом, воно стає вагомим*" *(Є. Ященко);* "*Слова – полова, але огонь в одежі слова – безсмертна, чудотворна фея, правдива іскра Прометея*" *(І. Франко);* "*Безвартісне слово не є словом*" *(Л. Силенко).*

8. Слово як ознака лексичного багатства мови, її краси і досконалості. "*Океан слів – це безмежжя, незліченність, найтісніший зв'язок із життям суспільства, найчутливіший нерв, найшвидша змінюваність, схильність до необмеженого поповнення. Він – велетенське громаддя, складники якого жодна людина не спроможна полічити*" *(І. Вихованець);* "*Кожне слово – це ніби діамантова намистинка на величезному разку нашої пребагатої мови*" *(І. Цюпа);* "*У нашій мові кожне слово – неначе золотий янтар*" *(І. Цюпа).*

9. Слово як прояв мовної особистості, її мовної спроможності.

"*Тонкий різець слова формує і вигранює особистість*" *(І. Вихованець);* "*Слово – візитна картка: віку, професії, соціального стану, країни і громадянства, рідного краю*" *(В. Радчук);* "*Не тільки в художній літературі, а й у кожному слові людському увага до мови – доконечна річ для того, щоб думка знайшла свою справжню кришталеву форму*" *(М. Рильський).*

10. Слово як одиниця культури мовлення.

"*Коли мовиш, як належить, слово чисте, мов роса. І від тебе теж залежить мови рідної краса*" *(Д. Білоус);* "*Слово формує світ. Спотворене слово – спотворює його*" *(П. Мовчан);* "*Невміння вибрати потрібне слово – те саме, що замість гостро заструганого олівця на уроці малювання користуватися цвяхом*" *(В. Сухомлинський).*

11. Слово як інструмент ораторського мистецтва.

"*Багато слів для небагатьох думок – неспростовне свідчення посередності: ознака видатної голови – багато думок у небагатьох словах*" *(А. Шопенгауер);* "*Одного неточного, невдало висловленого або хоча б погано вимовленого слова іноді досить, щоб зіпсувати усе враження*" *(А. Міцкевич);* "*Коли слова ллються рікою, в них багато води*" *(М. Левицький).*

Усі виявлені смислові компоненти характеризують СЛОВО в межах лінгвістичної парадигми, актуалізуючи ключові ознаки слова як одиниці мовної системи. Вони утворюють його ядро та зону ближньої периферії, акцентуючи увагу на номенах *значення слова, рідне слово, думка, розум, зміст, особистість, краса мови* тощо. Таким чином можна стверджувати, що, експлікуючи найбільш загальні уявлення про слово, у цих лінгвістичних

афоризмах відображені істотні ознаки СЛОВА як лінгвокогнітивного концепту.

Зона дальньої периферії характеризує СЛОВО як лінгвокультурний концепт, вербалізуючи такі його смисли:

12. Слово як першопричина буття, вияв Святого Духа, органічна єдність матеріального й ідеального.

"*Все в світі починалося зі Слова, тому ми звикли вірити словам*" *(В. Іващенко);* "*Слово, як породіння Духа, безсмертне, й немає сили на його знищення*" *(І. Огієнко);* "*Мова, слово – це найбільш виразне й найкраще виявлення благодаті Святого Духа в людях*" *(В. Липинський).*

13. Слово як символ національної ідентичності.

"*Слово – це сорочка духу народного*" *(Б. Харчук);* "*Слово, як і злак хлібний, виростає з тієї землі, на якій живеш і в яку ляжеш*" *(І. Федорів);* "*І тільки Слово береже в основі безсмертя української душі*" *(Б. Олійник).*

14. Слово як відображення колективного досвіду народу, його історії.

"*Кожне слово людську історію чудово, як чиста крапля, відбива*" *(М. Рильський);* "*Слово – найвірніший посланець з минулого в сьогодення і з сьогодення у прийдешнє*" *(І. Вихованець);* "*Слово – свідок історії, свідок часу*" *(П. Мовчан).*

15. Слово як знак культурної спадщини народу.

"*Слово Шевченкове й Франкове, художні шедеври нашої класики хай стануть для нас взірцем і мірилом*" *(О. Гончар);* "*Слово – ген культури*" *(В. Радчук);* "*Слово ввібрало в себе найтонші порухи наших почуттів; у ньому закарбувалася душа, звичаї, традиції, радощі й болі народу – всі його духовні цінності, творені століттями*" *(В. Сухомлинський).*

16. Слово як зброя.

"*Немає нічого могутнішого за слова. Лави сильних доказів і високих думок неможливо прорвати. Слово вражає жорстоких і руйнує фортеці. Це невидима зброя. Без неї світ належав би грубій силі*" *(А. Франс);* "*Слово своє буду гострити на кремені моєї душ*і" *(В. Стефаник);* "*З усіх видів руйнівної зброї, яку здатна придумати людина, найжахливіша і найсильніша – слово. Кинджали і списи залишають сліди крові, стріли видно на відстані. Отруту можна вчасно виявити й уникнути смерті. Слово ж руйнує непомітно*" *(П. Коельо).*

17. Слово як ліки, які зціляють насамперед людську душу.

"*Зараненій душі добре слово – ліки*" *(Григорій Богослов);* "*Слово, яке йде від серця, проникає в серце*" *(Г. Нізамі);* "*Якщо одне-два привітних слова можуть зробити людину щасливою, то треба бути негідником, щоб відмовити їй у цьому*" *(Т. Пен).*

18. Слово як репрезентант емоційної сфери людини.

"*Слово – могутній перемикач людських станів*" *(В. Брюґген);* "*Легенький повітряний шум – випущене з вуст слово, але воно часто чи смертю разить, чи у веселість уводить і оживляє душу*" *(Г. Сковорода);* "*Слово лихе чи привітне, криве чи ласкаве, гостре чи улесливе, чорне чи красне, чесне чи нещире – є кодексом поведінки*" *(В. Радчук).*

19. Слово як засіб естетичного впливу, вияв естетичної реальності.

"*Слова – це кольорові камінці. Мало їх назбирати – треба ще навчитися з них узори викладати*" *(І. Вільде);* " *Слово – безмірний світ, кожне з них має не лише звучання, а й смак, запах, колір*" *(Л. Ромен);* "*Мова має поетичну природу, навіть окреме слово – це* "*малий твір мистецтва*" *(Г. Глінц).*

Розуміння слова як лінгвокультурного концепту розширює межі його пізнання, позиціонуючи його як одиницю національної ментальності, константу національної культури. Номени *дух, пам'ять, історія, ген культури, зброя, ліки, музика* тощо актуалізують фонові знання носіїв цієї культури, які для них є значущими. Слово тут виступає у ролі абстрактних сутностей, що своєю чергою впливає на особливості їхньої вербалізації. Будучи одиницями вторинної номінації, образні вислови об'єктивують концепт СЛОВО з позицій авторських асоціацій, аналогій. Асоціативне переосмислення значення слова тут здебільшого відбувається на основі концептуальної метафори, яка є механізмом, що допомагає людині пізнати абстрактні поняття через конкретні реалії. Підтвердженням цього є теза із теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона, які зазначають, що наша повсякденна понятійна система, в рамках якої ми мислимо і діємо, є метафоричною за своєю суттю [Lakoff & Johnson, 1980, p. 6]. Образно-асоціативні смислові ознаки, виокремлені на основі метафоричної номінації, репрезентують образну складову концепту СЛОВО в аналізованих одиницях.

Крім понятійної та образної інформації, когнітивна модель концепту СЛОВО представлена також і ціннісною складовою, яка передбачає наявність оцінного значення імені концепту. У лінгвістичних афоризмах та образних висловах вона яскраво актуалізується через об'єктивацію якісних

ознак слова як морально-етичної категорії і побудована на опозиції його позитивних та негативних конотацій. Здебільшого трансляторами позитивної / негативної оцінної інформації виступають меліоративні та пейоративні прикметники і дієслова:

"*Благословенне слово, що гартує!*" *(Леся Українка)*; "*Розумним словом можна підбадьорити, надихнути на творчість, на добрий вчинок, на геройство*" *(І. Вихованець)*; "*Знай, що твоє нерозумне, холодне, байдуже слово може образити, вразити, засмутити, викликати сум'яття, потрясти, приголомшити*" *(В. Сухомлинський)*; "*Слова одні нам тішать слух і зір, А інші нас відштовхують раптово, В одних – огонь і істина жива, А є й мертвотні, крижані слова*" *(М. Рильський)*.

Для підсилення дуальної опозиції часто синонімічно-антонімічні відношення спостерігаємо в межах одного висловлювання:

"*Зле слово і добрих робить злими, а добре і злих перетворює на добрих*" (*Макарій Великий*); "*А слово і голубить, і карає, А слово і вбиває, й воскреша*" *(С. Литвин)*; "*Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду*" *(В. Сухомлинський)*.

Образна та ціннісна інформація є втіленням периферійних когнітивних смислів, у яких представлена світоглядна позиція авторів не лише як особистісна, а й цілого етносу. Саме ці складові свідчать про наявність, крім поняттєвого, ще й емоційного та образного сприйняття слова, урахування яких дало змогу змоделювати концепт СЛОВО в усій його парадигмі.

Враховуючи жанрову особливість афоризмів, можна стверджувати, що концепт СЛОВО тут виступає синергетичною сутністю, яка суголосна з думкою П. Кононенка про те, що "слово – це текст і підтекст, образ і думка, конкретне поняття і символ, ідея і форма, зміст і стиль, відбиток речей – і їх першопочаток <…>. Але щоб усе це схопити, необхідно, щоб хто дивиться очима – бачив, а хто слухає – чув і розумів приховані сутності. Бо слово – безмежність!" (Кононенко, 2005, с. 134).

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що "слово" в лінгвістичних афоризмах та образних висловах є широко вживаною одиницею, яка набирає ознак лінгвокогнітивного та лінгвокультурного концептів із багатовимірним його трактуванням. Номінативна наповненість концепту СЛОВО свідчить про його значущість і особливу увагу до нього як лінгвістичної одиниці та етнічного символу. Концептуальні смисли образного рівня побудовані на основі метафоричних відношень і

характеризують слово як знак національної ментальності. Ціннісна інформація акцентує увагу на якісних ознаках слова як морально-етичної категорії. Репрезентація концепту СЛОВО в лінгвістичних афоризмах та образних висловах відображає його концептуальну смислову цілісність і розширює знання про концептуальну картину світу.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у когнітивному моделюванні інших концептів у лінгвістичних афоризмах та образних висловах.

ДЖЕРЕЛА

1. Бусел, В. Т. (Ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Перун.

2. Глуховцева, К., & Глуховцева, І. (2022). Відображення сутності мовних одиниць в образних висловлюваннях про мову. *Філологічний часопис*, 2, 13–26. DOI: https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2022.268639

3. Голубовська, І. О. (2016). Лінгвокультурні концепти у мовній картині світу українського етносу. *XX–XXI століття: жанрово-стильові лінгвістичні метаморфози в українській мові та літературі: колективна монографія*. Olomouc VUP, 71–95.

4. Жайворонок, В. В. (2006). *Знаки української етнокультури : словник-довідник*. Довіра.

5. Загнітко, А. (2020). *Сучасний лінгвістичний словник*. ТВОРИ.

6. Іларіон (Огієнко, І; митрополит). (1994). *Етимологічно-семантичний словник української мови* (М. Ласло-Куцюк, Ред.). Т. 4. [Ч.39]. П–Я. Інститут дослідів Волині.

7. Кононенко, П. П. (2005). *Українознавство : підручник для вищих навчальних закладів*. Науково-дослідний інститут українознавства.

8. Коцур, В. П., Потапенко, О. І., & Дмитренко, М. К. (Ред.). (2002). *Словник символів культури України*. Міленіум.

9. Мех, Н. О. (2008). *Інтерпретація концептів слово, мова в українській культурній традиції: монографія*. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди.

10. Мех, Н. (2020). *Одвічні слова української культури: Словник з історії української літературної мови кінця XVIII – початку XXI ст.: базові концепти*. Фоліант.

11. Мінчак , Г. Б., & Заскалета В. П. (2023). Вербалізація концепту слово в художній творчості Мирослава Дочинця. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 26 (1), 74–91. DOI: https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2023.286190

12. Полюжин, М. (2015). Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки*, 4, 214–224.

13. Lakoff, G. & Johnson , M. (1980). *Metaphors : We Live by*. University Chicago Press.

14. Odyntsova H., & Kondratieva T. (2022). Aphorisms as means of interpreting of linguistic terms: peculiarities of defining. *Folia linguistica et litteraria*, 13(39), 187–205. DOI : 10.31902/fll.39.2022.10

15. Odyntsova, H., & Kondratieva, T. (2024). Conceptual Dichotomy "Word of God – Human Word" in the Biblical Discourse. *Мовні і концептуальні картини світу: науковий журнал*, 1(75), 74–88. DOI : https://doi.org/10.17721/2520-6397.2024.1.05

МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одинцова, Г., & Одинцова, Ю. (Ред.). (2021). *Лінгвістичні афоризми та образні вислови*. Навчальна книга – Богдан.

REFERENCES

1. Busel, V. T. (Red.). (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. Perun.

2. Hlukhovtseva, K., & Hlukhovtseva, I. (2022). Vidobrazhennia sutnosti movnykh odynyts v obraznykh vyslovliuvanniakh pro movu. *Filolohichnyi chasopys*, 2, 13–26. DOI: https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2022.268639

3. Holubovska, I. O. (2016). Linhvokulturni kontsepty u movnii kartyni svitu ukrainskoho etnosu. *XX–XXI stolittia: zhanrovo-stylovi linhvistychni metamorfozy v ukrainskii movi ta literaturi: kolektyvna monohrafiia*. Olomouc VUP, 71–95.

4. Ilarion (Ohiienko, I; mytropolyt). (1994*). Etymolohichno-semantychnyi slovnyk ukrainskoi movy* (M. Laslo-Kutsiuk, Red.). T. 4. [Ch.39]. P–Ia. Instytut doslidiv Volyni.

5. Kononenko, P. P. (2005). *Ukrainoznavstvo : pidruchnyk dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv*. Naukovo-doslidnyi instytut ukrainoznavstva.

6. Kotsur, V. P., Potapenko, O. I., & Dmytrenko, M. K. (Red.). (2002). *Slovnyk symvoliv kultury Ukrainy*. Milenium.

7. Lakoff, G. & Johnson , M. (1980). *Metaphors : We Live by*. University Chicago Press.

8. Mekh, N. O. (2008). *Interpretatsiia kontseptiv slovo, mova v ukrainskii kulturnii tradytsii: monohrafiia*. Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. H. S. Skovorody.

9. Mekh, N. (2020). *Odvichni slova ukrainskoi kultury: Slovnyk z istorii ukrainskoi literaturnoi movy kintsia XVIII – pochatku XXI st.: bazovi kontsepty*. Foliant.

10. Minchak , H. B., & Zaskaleta V. P. (2023). Verbalizatsiia kontseptu slovo v khudozhnii tvorchosti Myroslava Dochyntsia. *Visnyk KNLU. Seriia Filolohiia*, 26 (1), 74–91. DOI: https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2023.286190

11. Odyntsova H., & Kondratieva T. (2022). Aphorisms as means of interpreting of linguistic terms: peculiarities of defining. *Folia linguistica et litteraria*, 13(39), 187–205. DOI : 10.31902/fll.39.2022.10

12. Odyntsova, H., & Kondratieva, T. (2024). Conceptual Dichotomy "Word of God – Human Word" in the Biblical Discourse. *Movni i kontseptualni kartyny svitu: naukovyi zhurnal*, 1(75), 74–88. DOI : https://doi.org/10.17721/2520-6397.2024.1.05

13. Poliuzhyn, M. (2015). Poniattia, kontsept ta yoho struktura. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriia : Filolohichni nauky*, 4, 214–224.

14. Zahnitko, A. (2020). *Suchasnyi linhvistychnyi slovnyk*. TVORY.

15. Zhaivoronok, V. V. (2006). *Znaky ukrainskoi etnokultury : slovnyk-dovidnyk*. Dovira.

RESEARCH MATERIALS

Odyntsova, H., & Odyntsova, Yu. (Red.). (2021). *Linhvistychni aforyzmy ta obrazni vyslovy*. Navchalna knyha – Bohdan.

Дата надходження статті до редакції: 25.03.2025
Прийнято до друку: 28.04.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2415
УДК 81'42=811.161.2

ТРИ РОКИ ВІЙНИ – ТРИ НОВОРІЧНІ ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ: ВІД ІДЕЙ ДО СЛОВЕСНИХ ЕФЕКТІВ

Потапенко С.І.
Київський національний лінгвістичний університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8623-3240
serhiy.potapenko@knlu.edu.ua

Андрійко В.І.
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0006-5354-9445
andriyko_vasyl@kneu.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

У статті доведено, що композиція президентських новорічних привітань (2022-2024 роки), що входять до воєнного дискурсу, складається з двох основних секцій. Кумулятивна – вибудовує образ української держави і її громадян; кульмінаційна – демонструє отриманий підсумок різним учасникам військового протистояння. Кумулятивний образ формується по-різному в окремих текстах внаслідок варіювання послідовності зображення сили нації, держави, окремих груп населення й кожного громадянина. У 2022-му році творення кумулятивного образу нації починається з окреслення інакшості-єдності українців із переходом до зображення України як людини і держави шляхом характеристики різних місць, окремих груп людей і їх індивідуалізації задля звернення до кожного громадянина. Кумулятивна секція привітання 2023-го року, навпаки, починається з індивідуалізації, яка поступається образу України й апеляції до окремих груп громадян. Новорічне звернення 2024-го року відзначається послідовним зображенням нації в ракурсах сім'ї, могутньої людини, воїнства, громадян, підлітків, інженерів, української мови. Кульмінаційні секції трьох розглянутих новорічних привітань різняться дією на різних учасників воєнного протистояння. У 2022-му році ця секція представляє нашу державу світові й співгромадянам в аспекті відновлення мирного життя. У 2023-му році отриманий кумулятивний підсумок слугує основою для демонстрації міжнародних перемог українців і вербального опору ворогові. У 2024-році створений кумулятивний образ держави подає її могутність різним учасникам воєнного протистояння: всьому світові, співгромадянам, які опинилися на тимчасово окупованій території і за кордоном, а також спрямовується у рік прийдешній.

Стаття розкриває провідну роль у створенні виокремлених ефектів і образів займенників, дієслів і морфосинтаксичних конструкцій.

Ключові слова: *воєнний дискурс, новорічне привітання, Президент України, займенник, дієслово, морфосинтаксична конструкція.*

Potapenko S.I., Andriyko V.I. Three war years – three New Year's Greetings by Ukrainian President: From ideas to verbal effects

The paper proves that the wartime New Year's greetings (2022-2024) by Ukrainian President Volodymyr Zelenskyy comprise two main sections: cumulative, creating an image of the state and its citizens; culminating, demonstrating the strength of Ukraine and its citizens to different parties of the military confrontation. In separate texts, the cumulative image is formed in different order depicting the strength of the nation, the state, various groups of people and each citizen from different perspectives. In 2022, the formation of the nation's cumulative image begins with outlining the Ukrainians' otherness-unity with passing over to representing Ukraine as a person and a state while characterizing different places, separate groups of citizens and appealing to individuals. Conversely, the cumulative section of the 2023 greetings begins with individualization, which gives way to the image of Ukraine and an appeal to particular groups of citizens. The 2024 New Year's address is marked by a consistent portrayal of the nation from the perspectives of a family, a powerful person, an army, citizens, teenagers, engineers, and the Ukrainian language. The culminating sections of the three greetings vary in addressing different war parties. In 2022, this section presents our country to the world and its citizens in terms of restoring their peaceful life. In 2023, the cumulative result serves as the basis for demonstrating Ukraine's international victories and verbal resistance to the enemy. In 2024, the cumulative image of the state renders its power to various confronting parties: the whole world, fellow citizens who found themselves on the temporarily occupied territories and abroad, as well as guides the country into the coming year. The paper reveals the leading role of pronouns, verbs, and morphosyntactic constructions in creating the discussed images and effects.

Keywords: *war discourse, New Year's greetings, President of Ukraine, pronoun, verb, morphosyntactic construction.*

Вступ. Початок повномасштабної російсько-української війни зумовив виникнення нового медійного явища – воєнного дискурсу Президента України Володимира Зеленського, що складається з двох основних частин: вітчизняної й міжнародної. Перша – призначена для щоденного інформування співвітчизників про стан нації у час війни (Креховецька, Мицан, 2022, с. 71; Потапенко, 2024, с. 48); друга – охоплює звернення до парламентів зарубіжних країн і міжнародних організацій, виголошені задля розширення кола прибічників України (Недайнова, 2024, с. 68; Matsuoka, Matsuoka, 2022, p. 98; Potapenko 2023; Potapenko 2024). Підраховано, що лише за перший рік війни Президент Зеленський зробив щонайменше 563 виступи перед громадянами України й іноземною аудиторією (Давиденко, Надельнюк 2023). Окреме місце у воєнному дискурсі Президента займають новорічні привітання, які підсумовують здобутки року попереднього й

окреслюють сподівання на майбутнє через створення словесних ефектів, тобто вражень, які мають надихнути слухача на нові здобутки.

Аналіз теоретичних і практичних розвідок виявив, що існуючі дослідження розглядають воєнний дискурс Президента Зеленського в різних аспектах: уживання окремих груп мовних засобів (Guliashvili, 2023), трансформації президентських виступів в англомовних новинах (Talavira, Potapenko, Mishchenko, 2024), створення сарказму (Джиджора, Мельник, 2022, с. 489) і персуазивної ефективності у зверненнях до парламентів інших країн (Talavira, Potapenko 2023). Дослідження новорічних привітань Президента Зеленського та його попередників на посаді обмежується семантичним аналізом ужитих слів. У цьому руслі виявлена частотність одиниць *Україна, українці, ми* в усіх його привітаннях, а також поширення ключових слів *війна, ворог, перемога, мир* у новорічних зверненнях воєнного часу (Балицька, Колодяжна 2025). Проте поза увагою дослідників залишається текстова взаємодія вказаних одиниць задля створення певних вражень, що потребує розробки окремої методики аналізу.

Методологія дослідження. Для виявлення текстових вражень, створюваних новорічними привітаннями Президента, проголошеними у 2022-2024 роках, застосовуємо метод перетворення ідеї в ефект, що передбачає три етапи аналізу: виокремлення у вступі провідної думки кожного тексту; зіставлення початкових ідей усіх трьох новорічних звернень; виокремлення лінгвокогнітивних засобів, що забезпечують формування ефектів відповідно до заявлених у вступі ідей.

На етапі виокремлення провідної ідеї окремого привітання виділяємо у вступі головну думку, яка упродовж усього тексту трансформується в ефекти, визначаючи його будову. Цей етап передбачає виконання трьох процедур. Перша – стосується вирізнення ключових слів, які вважають індикаторами тематичності (aboutness) (Baker, 2004, p. 346). З огляду на те, що в початкових висловленнях тексту може бути кілька ключових слів, наступна процедура полягає в їх диференціації в ракурсі позначення фігури, тобто найбільш помітного елемента тексту, і фону як менш значного складника (Evans, Green, 2011, p. 69). Третя процедура спрямована на ідентифікацію семіотичних засобів диференціації провідних ідей, пов’язаних із виокремленням фігури: повторення окремих слів, уживання дейктичних і інших лексичних одиниць, які акцентують важливість позначуваних референтів, а також мультимодальних засобів. Продемонструємо

застосування перерахованих процедур на прикладі аналізу вступних абзаців до новорічних привітань воєнних років.

Дейктичне виокремлення головної ідеї здійснює вказівний елемент *це* у новорічному зверненні 2022-го року (1):

(1) *Цей рік почався 24 лютого. Без передмов і прелюдій. Різко. Рано. О 4-й годині. <… > Це був наш рік. Рік України. Рік українців* (Зеленський, 2022).

В (1) вказівний елемент *це* вводить провідну ідею тогорічного привітання, підсилюючи її сполученням інклюзивного займенника *наш* з іменниками *рік, Україна, українці: Це був наш рік. Рік України. Рік українців*.

Двократне повторення прикметника *головний* задля акцентування провідної ідеї тексту задіяне у вступі до привітання 2023-го року (2):

(2) *Зовсім скоро закінчується 2023 рік. Ще один рік нашої незалежності. Ще один рік нашої боротьби за незалежність. Ще один рік війни. Війни за свою землю. За нашу свободу. Одне за одного. <… > Головний підсумок року, головний його здобуток: Україна стала сильнішою. Українці стали сильнішими* (Зеленський, 2023).

Складність виокремлення провідної ідеї в уривку (2) зумовлена наявністю кілької ключових слів: п’ять разів повторюється іменник *рік;* двічі вживаються одиниці *незалежність, війна, сильніший*; семантично важливі субстантиви *боротьба* і *свобода*. Тому при виділенні провідної ідеї цього тексту спираємося на повторений двічі прикметник *головний*, оскільки він сполучається з іменниками *підсумок* і *здобуток*, які підпорядковують найчастотніший субстантив *рік* і вводять головну ідею тексту, висловлену твердженнями *Україна стала сильнішою. Українці стали сильнішими.*

Поєднання мультимодального й дейктичного способів виокремлення провідної ідеї тексту знаходимо у привітанні 2024-го року (3):

(3) *За мною – "Україна-мати". Україна, яка твердо стоїть на ногах. Не схиляє голови, дивиться вперед, вірить у своє майбутнє й перемогу над усім тим злом, що Росія нам принесла. Україна, яка здатна досягти справедливого миру, маючи щит і меч* (Зеленський, 2024).

У (3) провідна ідея тексту, яка полягає у зображенні могутності нашої держави, вводиться дейктичним виразом *за мною,* який вказує на пам’ятник *Україна-мати,* та трикратним повторенням топоніма *Україна*.

Зіставлення на другому етапі аналізу ключових слів, задіяних у вступних абзацах трьох новорічних привітань, дозволяє зробити висновок, що провідною ідею всіх аналізованих текстів є формування образів України і

українців у різних перспективах, адже відповідні топонім і етнонім задіяні на початку всіх новорічних звернень.

На третьому етапі аналізу встановлюємо лінгвокогнітивні засоби, призначені для формування ефектів, суголосних з ідеями, заявленими на початку привітань. Унаслідок вивчення вступів до текстів встановлюємо, що крім протиставлення фігури й фону, задіяних під час виокремлення ключових слів, що передають провідну ідею новорічних звернень, важливо враховувати інші лінгвокогнітивні засоби дії на адресата. Перш за все, це – концептуальна метонімія, яка спирається на відношення суміжності (Evans, Green 2011, p. 311). Так, у висловленні *Україна стала сильнішою* (2) топонім позначає не державу, а людей, завдяки яким вона стала могутнішою. По-друге, це – концептуальна метафора, яка спираючись на відношення подібності (Evans, Green 2011, p. 293), виявляється в наділенні української держави рисами, близькими аудиторії: матері, напр., *Україна-мати* (3), або стійкої людини, напр., *Україна, яка твердо стоїть на ногах* (3). По-третє, це морфосинтаксичні конструкції, які як єдність форми і значення зберігають свою форму в будь-якому контексті (Hoffmann, 2022), а повторення цих побудов чи їхніх елементів справляє вплив на адресата, про що свідчить трикратне вживання конструкції *ще один рік* у такому фрагменті: *Ще один рік нашої незалежності. Ще один рік нашої боротьби за незалежність. Ще один рік війни* (2).

Після виокремлення провідних ідей новорічних привітань переходимо до аналізу їх текстового втілення в ракурсі ефектів і образів.

Результати дослідження та обговорення. Проведений аналіз свідчить, що президентські новорічні привітання воєнного часу (2022-2024 роки) побудовані за однією композиційною схемою, яка передбачає поділ тексту на дві основні секції. Кумулятивна – формує впливові образи України і її громадян, схарактеризованих у ракурсі поступового нарощування сил. Натомість, кульмінаційна секція використовує отриманий накопичувальний ефект могутності задля представлення держави і громадян в аспекті перемоги або демонстрації сили різним сторонам воєнного конфлікту: ворогові, українцям, що опинилися на тимчасово окупованих територіях і за кордоном, зарубіжжю. Проте окремі привітання мають свою специфіку реалізації вказаної кумулятивно-кульмінаційної організації.

У композиційній схемі **новорічного звернення 2022-го року** кумулятивна секція акцентує інакшість українців порівняно з мирним часом,

а кульмінація виявляється в демонстрації тієї інакшості усьому світові й у створенні ефекту відновлення миру.

Ефект інакшості у привітанні року 2022-го формується в два етапи.

Спочатку враження інакшості-єдності створюється трикратним повторенням прикметника *інший* (4):

(4) *24 лютого ми прокинулись. Інші ми. Інший народ. Інші українці. Перші ракети остаточно зруйнували лабіринт ілюзій. Ми побачили, хто є хто. На що здатні друзі, вороги, а головне – на що здатні ми самі* (Зеленський, 2022).

У (4) інакшість українців зображена як єдність одиницями *ми, народ, українці* та конструкціями *зруйнували лабіринт ілюзій; побачили, хто є хто; (побачили) на що здатні друзі, на що здатні ми самі*.

Потім запропонований ефект інакшості-єдності нації розкривається в різних ракурсах. Перший крок зображення інакшості як мужності акцентовано в кінці (5) висловленням Президента *Я пишаюся вами всіма, наші воїни!*:

(5) *Ми перемогли паніку. Не розбіглись, а зібралися. Ми перемогли сумніви, зневіру, страх. Ми повірили в себе й у свої сили. Збройні Сили України. Розвідку. Нацгвардію. СБУ. ССО. Прикордонників. Територону. ППО. Поліцію. ДСНС. Усі наші сили оборони й безпеки. Я пишаюся вами всіма, наші воїни!* (Зеленський, 2022).

У (5) мужність українців передана взаємодією інклюзивного займенника *ми* з конструкціями *перемогли паніку; не розбіглись, а зібралися; перемогли сумніви; повірили в себе,* а також референцією до професійних груп, які зробили найбільш значний внесок у силове відстоювання держави: *Збройні Сили України. Розвідку. Нацгвардію. СБУ. ССО. Прикордонників. Територону. ППО. Поліцію. ДСНС. Усі наші сили оборони й безпеки* (Зеленський, 2022).

Перераховані вище риси народу в ракурсі інакшості-єдності слугують основою для подальшого зображення держави сполученням займенника *ми* з топонімом *Україна* (6):

(6) *Ми нічого не втратили. У нас забрали. Україна не втратила синів і доньок – їх забрали вбивці. Українці не втратили домівок – їх знищили терористи. Ми не втратили своїх земель – на них зайшли загарбники. Світ не втратив мир – Росія його зруйнувала* (Зеленський, 2022).

У (6) вживання займенника *ми* й трикратне повторення заперечної форми дієслова *втратити* забезпечують метонімічне прочитання топоніма *Україна* як засобу позначення єдності громадян.

Надалі Україна як держава зображена завдяки перерахунку місць, які відстоювали наші громадяни: *Гостомель. Буча. Ірпінь. Бородянка. Харків. Маріуполь. Драмтеатр. Напис "Діти"; "Азовсталь"; Оборона Києва; Острів Зміїний* (Зеленський, 2022).

Кумулятивний образ українців акцентується висловленнями *Я хочу сказати всім вам: українці, ви неймовірні! Погляньте, що ми зробили й що ми робимо!* Вони передують зображенню активності громадян різними конструкціями.

По-перше, сміливість груп українців і окремих осіб позначена суб'єктно-предикативними побудовами *наші воїни розносять; наші люди зупиняли; дід зупиняє руками танк; жінка збиває дрон; в окупації крали ворожі танки; збирали за години на "Ловців Шахедів"; витримали всі погрози, обстріли, касетні бомби, крилаті ракети; підтримували одне одного і державу.*

По-друге, важливість кожного індивіда наголошена конструкцією *кожен, хто* (7):

(7) *На війні важливий кожен. Хто тримає в руках зброю, кермо авто, штурвал судна чи літака, скальпель чи указку. Кожен, хто за ноутбуком, хто керує комбайном, потягом. Хто на блокпосту й на електростанції. Журналісти й дипломати, комунальники та рятувальники* (Зеленський, 2022).

Наведений абзац звернення до різних груп громадян і індивідуалізації продовжується апеляцією до єднання, означеного конструкцією *всі, хто* в абзаці (8), який завершується третім висловленням, що акцентує кумулятивність, – *Я захоплююся вами всіма. Я хочу подякувати кожному незламному регіону України:*

(8) *Всі. Хто працює. Вчиться в університеті або школі. І навіть ті, хто тільки вчиться ходити. Все це – заради них. Наших дітей. Наших людей. Нашої країни. <…> Кожен із нас – борець. Кожен із нас – фронт. Кожен із нас – основа оборони. Ми б'ємось як одна команда – уся країна, усі наші регіони. Я захоплююся вами всіма. Я хочу подякувати кожному незламному регіону України* (Зеленський, 2022).

У (8) єдність громадян представлена конструкцією *всі, хто,* інклюзивною формою *наш* і займенником *ми,* а окремішність побудовою *кожен з нас*.

Формування кумулятивного образу України завершується в цьому привітанні поєднанням референції до міст і їх жителів, які по-різному працювали на перемогу: Харків, Сумщина й Суми, Дніпро, Херсон, що героїчно захищалися; Рівне, Івано-Франківськ, Тернопіль, Вінниця, що стали прихистком для мільйонів українців; Львів, Ужгород, Чернівці, Луцьк, що отримують і передають мільйони тон допомоги з Європи та світу; Хмельницький, Житомир, Кропивницький, Полтава, що приймають в евакуації бізнес, підприємства, університети.

Сформований образ сильної України та її громадян задіяно в кульмінаційній частині привітання задля представлення держави світові й вселення в громадян надії на відновлення миру.

Накопичений образ України й українців передусім слугує гарним підґрунтям для зображення визначної ролі України у світі (9):

(9) *Це рік, коли Україна змінила світ. А світ відкрив Україну. Нам казали: капітуляція. Ми обрали контрнаступ! Нам казали йти на поступки та компроміси. Ми йдемо у Євросоюз і НАТО. Світ почув Україну. Європарламент, Бундестаг, парламент Британії, Кнесет, Конгрес США* (Зеленський, 2022).

Глобальна роль нашої держави передана у (9) суб'єктно-предикативними конструкціями з дієсловами на позначення найпростіших дій людини (*змінити, відкрити, обрати, йти, почути*), що дозволяє акцентувати здобутки наших співгромадян: *Україна змінила світ; світ відкрив Україну; обрали контрнаступ; йдемо у Євросоюз; світ почув Україну* (Зеленський, 2022).

Крім зображення глобальної ролі України, кумулятивний образ сильної держави і громадян також використаний для вселення в слухачів надії на відновлення миру п'ятикратним повторенням конструкцій з іменником *повернення*:

(10) *Нехай цей рік буде роком повернення. Повернення наших людей <…> Повернення наших земель. <…> Повернення до звичайного життя. <…> Повернення того, що у нас вкрали <…>* (Зеленський, 2022).

Подібно до розглянутого привітання у композиційній схемі **новорічного звернення 2023 року** кумулятивна секція зображає

накопичення українцями і їх державою сили, а кульмінація відрізняється: у ній ідеться про низку міжнародних перемог України й опір ворогові.

Кумулятивна секція цього привітання формує образ українців, звертаючись до тих самих груп громадян, що і в тексті попереднього року, але іншими мовними засобами. Останні забезпечують взаємодію ефектів індивідуалізації, яка відображає прагнення Президента достукатися до кожного громадянина, і національного єднання.

Ефект індивідуалізації створений п'ятикратним повторенням займенника *кожен* на початку новорічного привітання (11):

(11) *Запитавши в мільйонів українців про те, яким був цей рік, можна отримати мільйони різних відповідей. Кожен згадає щось своє. Згадає когось свого. Кожен має те, через що усміхнутися. Бо вдалося. Кожен має те, через що заплакати. Через втрати. Кожен із нас цього року боровся, працював, чекав, допомагав, жив і сподівався. По-своєму. Кожен. Але кожен знайде в цьому році щось спільне для всіх українців. Головний підсумок року, головний його здобуток: Україна стала сильнішою. Українці стали сильнішими* (Зеленський, 2023).

В (11) ефект індивідуалізації посилюється винесенням займенника *кожен* у позицію підмета, що співвідноситься з фігурою, тобто найбільш помітним компонентом візуального сприйняття. В кінці наведеного уривка (11) враження єднання досягається заміною займенника *кожен* конструкцією *всі українці,* що підкреслює гуртування громадян, власною назвою *Україна,* яка позначає державу, й двократним сполученням етноніма *українці* з прикметником *сильніший*.

Подібно до привітання 2022 ефекти, що характеризують окремих громадян, поступаються формуванню образу України в цілому (12):

(12) *Україна жива. Україна живе. Україна бореться й б'ється. Україна рухається, Україна долає шлях. Україна здобуває. Україна працює. Україна існує. І все разом – це не новорічне диво* (Зеленський, 2023).

У (12) образ сильної України створено восьмиразовим винесенням топоніма *Україна* на початок окремих висловлень, тобто у позицію фігури, у поєднанні з дієсловами, що активують метафору УКРАЇНА – ЦЕ ЛЮДИНА: *жива / живе, бореться, б'ється, рухається, долає (шлях), здобуває, працює, існує.*

Творення кумулятивного образу українців завершується у привітанні 2023 року зверненням до різних груп населення (13). Передусім це –

військові, які відстояли державу. Вони схарактеризовані висловленнями *Я пишаюся кожним українським воїном. Допоки ви є, є Україна* в кінці (13):

(13) *Вистояла наша енергетика. Вистояла наша країна. Перемогла цей рік. І я хочу сказати дякую усім тим, завдяки кому насамперед це стало можливим. Усі наші Сили безпеки й оборони. Я пишаюся кожним українським воїном. Допоки ви є, є Україна* (Зеленський, 2023).

Інші групи громадян, до яких звертається Президент, включають медиків, пожежників, учителів, залізничників, волонтерів; тих, хто виїхав за кордон і повернувся додому; тих, хто довів *я сильніший за страх, сильніший за сумніви історії*; українців, що перебувають на тимчасово окупованих територіях.

Створений у першій секції привітання кумулятивний образ українців підсумовується висловленнями *І такий народ надихає – ви бачите – весь світ. І таку державу хочуть бачити у європейській родині* (Зеленський, 2023).

Отриманий підсумок слугує основою для розгортання кульмінаційної секції, яка перераховує міжнародні перемоги українців у 2023-му році. До них включено початок переговорів щодо вступу України в ЄС, *українську формулу миру, яку вже підтримали 80 країн світу; гарантії безпеки для України, до яких сьогодні вже приєдналися три десятки держав; зерновий коридор* <…> (Зеленський, 2023).

Наведений перелік перемог посилює образ України і її громадян, акцентований чотирикратним повторенням прикметника *сильніші* у сполученні з іменником *українці* й інклюзивним займенником *ми* (14) перед висловленням подальшого словесного опору ворогові:

(14) *Цьогоріч українці доводили: ми сильніші за брехню, ми сильніші за ІПсО. Сильніші за розпач, розбрат, зневіру. <…> Вкотре доводячи: українці сильніші за будь-які інтриги, за всі спроби послабити світову солідарність, розхитати коаліцію наших союзників* (Зеленський, 2023).

Кумулятивний ефект, посилений у (14) референцією до союзників, використаний для словесного опору ворогові (15) одиницями й конструкціями на позначення українського озброєння – *зброя, наша техніка, артилерія, наші снаряди, наші дрони, морські "привіти" ворогу, щонайменше мільйон українських FPV,* а також іронічним вживанням дієслова *пригощати:*

(15) *І наступного року ворог відчує лють вітчизняного виробництва. Наша зброя, наша техніка, артилерія, наші снаряди, наші дрони, морські*

"привіти" ворогу та щонайменше мільйон українських FPV. Усе, чим ми щедро будемо пригощати. На суші, у повітрі та, звісно, на морі. На нашому Чорному морі (Зеленський, 2023).

Всеосяжність українського опору ворогові у (15) підкреслено вказівками на всі частини земної поверхні конструкціями *на суші, у повітрі, на морі* з окремим акцентом на Чорному морі.

Кумулятивний етап формування образу України і її громадян **у привітанні 2024 року** передує двом кульмінаційними секціям: одна демонструє нашу силу різним сторонам воєнного протистояння, а друга – націлена у рік прийдешній.

Кумулятивна секція звернення 2024 року відзначається послідовним зображенням держави і нації в семи окремих ракурсах: сім'ї, могутньої людини, воїнів, громадян, підлітків, інженерів, мови.

Сімейний ракурс зображення держави досягається через відсилання до пам'ятника "*Україна – мати"*, який пов'язує образ країни з найближчою для кожного з нас людиною, викликаючи відповідні почуття: *За мною – "Україна-мати".* Образ матері підсилено метафорою могутньої людини, створеною дієсловами, які позначають три різновиди дій: фізичні (*Україна, яка твердо стоїть на ногах*), поведінкові й розумові (*Не схиляє голови, дивиться вперед, вірить у своє майбутнє й перемогу*).

Воєнний ракурс держави акцентований мультимодально через співвіднесення кінцевої частини висловлення *Україна, яка здатна досягти справедливого миру, маючи щит і меч* з відповідною зброєю у руках статуї.

Державний – найбільш очікуваний – ракурс зображення країни, відтворений у (16) іменниками *держава* й *громадяни,* посилено дієсловами *цінує* й *береже,* а також іменником *гордість*:

(16) *Я звертаюся сьогодні до всіх, хто цінує Україну, береже свою державу, каже з любов'ю про неї. Людям, для яких бути громадянами України – гордість* (Зеленський, 2024).

Різноракурсна диференціація громадян надалі позначена низкою одиниць: іменниками *українці* / *українки* у висловленнях *А для мене гордість – бути Президентом таких людей, українців та українок* та *На рідну землю з полону повернулося 189 українців;* прикметником *українські* у твердженні *Українські хлопчики та дівчатка, які перемагають цю війну;* топонімом *Україна* в уривку *Пишаюся, коли весь рік, зустрічаючись із ними <інженерами>, чую: вони щасливі, що потрібні Україні.* Наведені

висловлення підкреслюють єднання громадян, одночасно диференціюючи їх за заняттям (*воїни, інженери*), віком і гендером (*хлопчики та дівчата*), щоб показати, що джерело нашої могутності – це прості люди.

Надалі зображення держави й нації підкріплене назвами українських ракет (17):

(17) *Змушує ворога вчити українську. "Паляниця", "Пекло", "Рута". Змушує тремтіти від слів "Нептун" і "Сапсан"* (Зеленський, 2024).

Референція до української мови підсумовує у (17) різноманітні іпостасі України, означені в цьому тексті: матерів, дужих людей, воїнів, простих громадян, підлітків, інженерів.

Кумулятивний образ України, сформований у першій секції привітання, посилено описом досягнень спортсменів, які символізують могутність нації світові (18):

(18) *І те, що ми такі, доводили не раз. Наші спортсмени. Олександр Хижняк, наш Танк. Ольга Харлан, Ярослава Магучіх, усі наші олімпійці та паралімпійці* <...> (Зеленський, 2024).

Накопичений у першій секції привітання образ-ефект держави й нації демонструє у кульмінаційній частині тексту могутність України учасникам воєнного протистояння: всьому світу *(Повна зала Нотр-Дам-де-Парі аплодує)*; співгромадянам, які опинилися на тимчасово окупованих територіях (*І будемо боротися за всіх, кого Росія загнала в окупацію, та не змогла окупувати їхні українські серця*) або за кордоном: *В Берліні, Празі чи Токіо сьогодні скажуть: "Слава Україні!" І світ відповість: "Героям слава!"* (Зеленський, 2024).

Кумулятивний ефект також спрямований проти ворога завдяки сполученню прикметника *українські* з назвами ракет і дронів, які слугують нашими риторично-силовими аргументами (19):

(19) *Усе це – наші ракети. Українські. "Гор", "Вампір", "Колібрі", "КАМІК", "Лютий", Heavy Shot, Fire Point. Усе це – наші дрони. Українські. І все це – наші аргументи, аргументи для справедливого миру* (Зеленський, 2024).

Другий фрагмент кульмінаційної секції привітання, що спирається на кумулятивний образ держави і громадян, акцентує іпостасі України, пов’язані з майбутнім загалом і з прийдешнім роком зокрема. Ці ракурси включають скорботу (*І сьогодні серце України всіяне шрамами. Це імена наших полеглих героїв*)*;* міць держави, відтворену через порівняння з

велетнем дієсловами *боротися, поважати, стоїть і вистоїть*, прикметником *сильний: Дякую всім, завдяки кому Україна стоїть і вистоїть. Подолає свій шлях до миру, сильної України. І до України європейської* (Зеленський, 2024).

У цій частині привітання майбутнє української держави безсумнівно пов'язується зі вступом до ЄС (20):

(20) *І це вже не просто слова – це реальність, яка настала в червні цього року з відкриттям переговорів про вступ України до ЄС. І це історичний результат. Цей шлях уже безповоротний. І Україна буде у Євросоюзі. <…> Нехай 2025-й стане нашим роком, роком України* (Зеленський, 2024).

Останнє висловлення наведеного уривку (*Нехай 2025-й стане нашим роком, роком України)* (20) корелює зі вступом новорічного привітання 2022-го року: *Цей рік почався 24 лютого <…>. Це був наш рік. Рік України. Рік українців* (Зеленський, 2022). Проте прийом обрамленості об'єднує не лише новорічні привітання воєнного часу, а й текст 2024-го року, який закінчується висловом *За кожним із нас – "Україна-мати*", повертаючи адресата до мультимодального образу, активованого на початку тексту.

Висновки. Композиція президентських новорічних привітань воєнного часу складається з двох основних секцій: кумулятивної, призначеної для створення накопичувального образу української держави і її громадян, і кульмінаційної, задіяної для демонстрації сили України і громадян різним учасникам військового протистояння. Загалом кумулятивний образ формується через характеристику нації, держави, різних груп населення й кожного громадянина, але в різній послідовності в окремих текстах. У 2022-му році формування кумулятивного образу нації починається з тлумачення інакшості-єдності українців з переходом до України як держави через характеристику різних місць, окремих груп громадян і їх індивідуалізації відповідними мовними засобами. Привітання 2023-го року відкривається індивідуалізацією, тобто зверненням до кожного громадянина, яка поступається образу України й зверненню до окремих груп співгромадян. Кумулятивна секція новорічного звернення 2024-го року відзначається послідовним зображенням нації в семи окремих ракурсах: сім'ї, могутньої людини, воїнів, громадян, підлітків, інженерів, мови. Кульмінаційні секції трьох привітань різняться зверненістю до різних учасників воєнного протистояння. У 2022-му році ця секція представляє нашу державу світові й

співгромадянам в аспекті повернення до мирного життя. У 2023-му році отриманий кумулятивний підсумок слугує основою для перераховування міжнародних здобутків українців з наступним чиненням вербального опору ворогові. У 2024-році створений кумулятивний образ держави демонструє нашу могутність різним сторонам воєнного протистояння: всьому світові; співгромадянам, які опинилися на тимчасово окупованих територіях і за кордоном, а також спрямований у рік прийдешній.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виокремленні композиційних схем побудови інших промов Президента України, а також їх перекладу англійською мовою.

ДЖЕРЕЛА

1. Балицька, М., Колодяжна, Д. (2025). Від Кравчука до Зеленського: аналітика новорічних звернень президентів України. *Вокс Україна*. https://voxukraine.org/vid-kravchuka-do-zelenskogo-analityka-novorichnyh-zvernen-prezydentiv-ukrayiny

2. Давиденко, Б., Надельнюк, О. (2023). Сила слова. Зеленський виступав з початку війни понад 560 разів. Як його промови вплинули на Україну та світ. *Forbes.* https://forbes.ua/war-in-ukraine/sila-slova-zelenskiy-vistupav-z-pochatku-viyni-ponad-560-raziv-yak-yogo-promovi-vplinuli-ukrainu-ta-svit-24022023-11965

3. Джиджора, Є.В., Мельник, С. М. (2022). Промови Президента України Володимира Зеленського у перші місяці російсько-української війни: форми саркастичної риторики. *New development horizons of philological science: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 489-503. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-248-7-21

4. Зеленський, В.О. (2022). *Новорічне привітання Президента України Володимира Зеленського.* https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-80197

5. Зеленський, В.О. (2023). *Новорічне привітання Президента України Володимира Зеленського*. https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-88037

6. Зеленський, В.О. (2024). *Новорічне привітання Президента України Володимира Зеленського.* https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-95297

7. Креховецька, С. А., Мицан, Д. М. (2022). Звернення Володимира Зеленського до українського народу в період війни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Сер.: Філологія, 56, 71-74. DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.15

8. Недайнова, І. (2024). Алюзія як риторична стратегія в антивоєнному дискурсі Президента Зеленського. *Український воєнний дискурс: полілог жанрів і стилів: колективна монографія* [загальна редакція Ізотова Н.П., Потапенко С.І.], 68- 95. Київ: Видавничий центр КНЛУ.

9. Потапенко, С. (2024). Вітчизняний воєнний дискурс Президента Зеленського: риторико-прагматичні ефекти. *Український воєнний дискурс: полілог жанрів і стилів: колективна монографія* [загальна редакція Ізотова Н.П., Потапенко С.І.], 48-67. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2024.

10. Baker, P. (2004). Querying Keywords Questions of Difference, Frequency, and Sense in Keywords Analysis. *Journal of English Linguistics*, 32 (4), 346-359.

11. Evans, V., Green, M. (2011). *Cognitive Linguistics: An introduction.* Edinburgh: Edinburgh University Press.

12. Guliashvili N. (2023). National identity revisited: Deictic WE in President Zelenskyy's speeches on Russia-Ukraine war. *Journal of Language and Politics*, 22 (6), 779-801.

13. Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar: The Structure of English*. Cambridge: Cambridge University Press.

14. Matsuoka, M., Matsuoka, R. (2022). Cultivation of solidarity and soft power: Ukrainian President Zelensky's 2022 speech to Japan. *East European Journal of Psycholinguistics*, 2 (9), 98-115. https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/662/329

15. Potapenko, S. (2023). Ukrainian President Zelensky's resistance discourse: Cognitive rhetorical analysis of the address to the UK Parliament. *DiscourseNet Collaborative Working Paper Series*, No. 8/6. https://discourseanalysis.net/sites/default/files/2023-01/Potapenko_2023_DNCWPS_8-6.pdf

16. Potapenko, S. (2024). Ukrainian President Zelenskyy's speeches to neighboring states' parliaments: Media rhetorical perspective. *Лінгвістичні студії. Linguistic Studies,* 28, 37-47. DOI: 10.31558/1815-3070.2024.48.3 ISSN: 2308-0019

17. Talavira, N., Potapenko, S. (2023). Defining media speech effectiveness: A case of Ukrainian President Zelenskyy's addresses to national parliaments. *Forum for Linguistics Studies,* 5 (3). https://fls.acad-pub.com/index.php/FLS/article/view/1990

18. Talavira, N., Potapenko, S., Mishchenko, T. (2024). News reporting of public speeches in English on-line media: a constructional perspective. *Studies about Languages*, 44 (1), 38-52. https://doi.org/10.5755/j01.sal.1.44.34866

REFERENCES

1. Balytska, M., Kolodiazhna, D. (2025). Vid Kravchuka do Zelenskoho: analityka novorichnykh zvernen prezydentiv Ukrainy. *Voks Ukraina*. https://voxukraine.org/vid-kravchuka-do-zelenskogo-analityka-novorichnyh-zvernen-prezydentiv-ukrayiny

2. Davydenko, B., Nadelniuk, O. (2023). Syla slova. Zelenskyi vystupav z pochatku viiny ponad 560 raziv. Yak yoho promovy vplynuly Ukrainu ta svit. *Forbes*. https://forbes.ua/war-in-ukraine/sila-slova-zelenskiy-vistupav-z-pochatku-viyni-ponad-560-raziv-yak-yogo-promovi-vplinuli-ukrainu-ta-svit-24022023-11965

3. Dzhydzhora, Ye.V., Melnyk, S. M. (2022). Promovy Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho u pershi misiatsi rosiisko-ukrainskoi viiny: formy sarkastychnoi rytoryky. *New development horizons of philological science: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 489-503. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-248-7-21

4. Zelenskyi, V.O. (2022). Novorichne pryvitannia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho. https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-80197

5. Zelenskyi, V.O. (2023). Novorichne pryvitannia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho.
https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-88037

6. Zelenskyi, V.O. (2024). Novorichne pryvitannia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho. https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-95297

7. Krekhovetska, S. A., Mytsan, D. M. (2022). Zvernennia Volodymyra Zelenskoho do ukrainskoho narodu v period viiny. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, 56, 71-74. DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.15

8. Nedainova I. (2024). Aliuziia yak rytorychna stratehiia v antyvoiennomu dyskursi Prezydenta Zelenskoho. *Ukrainskyi voiennyi dyskurs: poliloh zhanriv i styliv: kolektyvna*

monohrafiia [zahalna redaktsiia Izotova N.P., Potapenko S.I.], 68- 95. Kyiv: Vydavnychyi tsentr KNLU.

9. Potapenko S. (2024). Vitchyznianyi voiennyi dyskurs Prezydenta Zelenskoho: rytoryko-prahmatychni efekty. *Ukrainskyi voiennyi dyskurs: poliloh zhanriv i styliv: kolektyvna monohrafiia* [zahalna redaktsiia Izotova N.P., Potapenko S.I.], 48-67. Kyiv: Vydavnychyi tsentr KNLU.

10. Baker, P. (2004). Querying Keywords Questions of Difference, Frequency, and Sense in Keywords Analysis. *Journal of English Linguistics,* 32 (4), 346-359.

11. Evans, V., Green, M. (2011). *Cognitive Linguistics: An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

12. Guliashvili N. (2023). National identity revisited: Deictic WE in President Zelenskyy's speeches on Russia-Ukraine war. *Journal of Language and Politics*, 22 (6), 779-801.

13. Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar: The Structure of English*. Cambridge: Cambridge University Press.

14. Matsuoka, M., Matsuoka, R. (2022). Cultivation of solidarity and soft power: Ukrainian President Zelensky's 2022 speech to Japan. *East European Journal of Psycholinguistics*, 2 (9), 98-115. https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/662/329

15. Potapenko, S. (2023). Ukrainian President Zelensky's resistance discourse: Cognitive rhetorical analysis of the address to the UK Parliament. *DiscourseNet Collaborative Working Paper Series*, 2023. No. 8/6. https://discourseanalysis.net/sites/default/files/2023-01/Potapenko_2023_DNCWPS_8-6.pdf

16. Potapenko, S. (2024). Ukrainian President Zelenskyy's speeches to neighboring states' parliaments: Media rhetorical perspective. *Лінгвістичні студії. Linguistic Studies*, 28, 37-47. DOI: 10.31558/1815-3070.2024.48.3 ISSN: 2308-0019

17. Talavira, N., Potapenko, S. (2023). Defining media speech effectiveness: A case of Ukrainian President Zelenskyy's addresses to national parliaments. *Forum for Linguistics Studies*, 5 (3). https://fls.acad-pub.com/index.php/FLS/article/view/1990

18. Talavira, N., Potapenko, S., Mishchenko, T. (2024). News reporting of public speeches in English on-line media: a constructional perspective. *Studies about Languages*, 44 (1), 38-52. https://doi.org/10.5755/j01.sal.1.44.34866

Дата надходження статті до редакції: 20.03.2025
Прийнято до друку: 22.04.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2416
УДК 811.111'38+811.112.2'38]:801.6:342.228

ДОМІНАНТНІ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ СТИЛІСТИЧНОГО УВИРАЗНЕННЯ ТЕКСТІВ АНГЛО- ТА НІМЕЦЬКОМОВНИХ ДЕРЖАВНИХ ГІМНІВ

Приходько А.М.
Національний університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-5051-8711
aprykhod777@gmail.com

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Статтю присвячено вивченню засобів творення художньої образності в текстах англійських і німецьких державних гімнів. Метою роботи є з'ясування домінантних лексико-граматичних засобів, прийомів і технік лінгвостилістики, використовуваних у текстах означених гімнів. Методами дослідження є усталені процедури і прийоми стилістичної інтерпретації та герменевтичного опису мовленнєвих явищ, що спостерігаються, а також зіставний аналіз засобів виразності, характерних для цих текстів.

З'ясовано, що серед усього розмаїття стилістичних фігур, прийомів і засобів, відомих мовознавству, в досліджуваних текстах використовуються лише два їх лексико-граматичних типи – фігури заміни (тропи) та фігури додавання. При цьому помічено, що тут реалізується лише та частина фігур заміни, логіко-семантичною основою якої є порівняння, а серед фігур додавання – та їх частина, що базується на повторі. Доведено, що серед перших для гімнів продуктивними є порівняння, перифраз, метафора і метонімія, а серед других – ампліфікація, синтаксичний паралелізм, анафора і епіфора. Найпродуктивнішим тропом серед обох текстових кластерів виявився епітет – єдиний стилістичний засіб, який зближує фігури заміни і фігури додавання. Також доведено, що будучи кількісно обмеженим у плані домінування зазначених фігур-гіперонімів, стилістичний "асортимент" текстів англо- та німецькомовних гімнів виявляється зовсім необмеженим у плані їх гіпонімічних різновидів – низхідних засобів естетичного увиразнення художнього мовлення.

Стилістичні фігури, прийоми і засоби, актуалізовані в текстах англо- та німецькомовних гімнів, виявляються спрямованими на реалізацію єдиної когнітивно-сугестивної настанови – естетичного впливу на клієнтів дискурсу через художню образність.

Ключові слова: *художній текст, державний гімн, стилістичні фігури, стилістичні прийоми, лексико-граматичні засоби, фігури додавання, фігури заміни, тропи.*

Prykhodko A.M. Dominant lexical and grammatical means of stylistic expression of the texts of English and German-language national anthems

The article studies the means of creating artistic imagery in the texts of English and German national anthems. The aim of the work is to clarify the dominant lexical and grammatical means, methods and techniques of linguostylistics, used in the texts of the mentioned anthems. The research methods are established procedures and methods of stylistic interpretation and hermeneutic description of observed speech phenomena, as well as a comparative analysis of the means of expression characteristic of these texts.

It was found that among the whole variety of stylistic figures, techniques and means known to linguistics, only two of their lexical and grammatical types are used in the studied texts – figures of substitution (tropes) and figures of addition. At the same time, it was noticed that only that part of the figures of substitution is implemented here, the logical and semantic basis of which is comparison, and among the figures of addition – that part of them that is based on repetition. It was proved that among the former for hymns, similes, periphrase, metaphor and metonymy are productive, and among the latter – amplification, syntactic parallelism, anaphora and epiphora. The most productive trope among both text clusters was the epithet – the only stylistic device that brings together figures of substitution and figures of addition. It is also proven that, being quantitatively limited in terms of the dominance of the aforementioned hyperonymic figures, the stylistic "assortment" of the texts of English and German-language hymns turns out to be completely unlimited in terms of their hyponymic varieties – descending means of aesthetic expression of artistic speech.

Stylistic figures, techniques and means, actualized in the texts of English and German-language anthems, turn out to be aimed at the implementation of a single cognitive-suggestive guideline – aesthetic influence on the clients of the discourse through artistic imagery.

Key words: *artistic text, national anthem, stylistic figures, stylistic techniques, lexical-grammatical means, figures of addition, figures of substitution, tropes.*

1. Вступ. **Об'єктом** наукової рефлексії пропонованої розвідки є текстотип "державний гімн" (ДГ) – різновид політичної лірики, представлений малоформатними віршованими текстами білатерального порядку (Kolyada, 2018), (Machin, 2017). Будучи "урочистою піснею, прийнятою як символ державної або класової єдності" (Бусел, 2003, с. 182), ДГ у всьому своєму функційному розмаїтті постає як "акт громадянської літургії" (Хорошилов, 2021, с. 217), в якому в ідеалі зливаються в єдине ціле музика і текст. Це дає підстави розглядати його як інтелектуальний продукт, кожен із двох складників якого – музичний і текстологічний – може вивчатися окремо, а за умови належної філологічної та музичної підготовки – навіть і симбіозно.

У межах цієї статті розглядаються два лінгвокультурних текстотипи (кластери) – англомовні (АДГ) і німецькомовні державні гімни (НДГ). Відповідні тлумачні словники пропонують такі стислі й розгорнуті дефініції ДГ: "офіційна державна пісня країни" (MD), "урочиста патріотична пісня,

офіційно закріплена у країні як символ приналежності до держави" (OED), "пісня, що її співають або грають за урочистих обставин" (Duden, 1989, S. 1063), "пісня, яка виражає відчуття єдності нації та виконується під час національних свят і міжнародних заходів для вітання й вшанування глав держав, спортивних команд тощо" (Brockhaus, 1993, S. 604). До якого лексикографічного джерела ми б не звернулися, в кожному з них ДГ розуміється як урочиста пісня про батьківщину, як невід'ємний складник суспільно-політичного буття країни, як один із трьох найважливіших символів держави (поряд з гербом і прапором). У такий спосіб ДГ постає як своєрідний програмний документ, наділений низкою можливостей цілеспрямованого мовно-сугестивного впливу, у т.ч. й методиками нейролінгвістичного програмування. Останнє уналежнює національні гімни НГ до категорії якорів – тих інструментів, що можуть як стимулювати бажану, так і зупинити небажану поведінку людини (Селіванова, 2007, с. 698).

З огляду на це будь-яке дослідження текстів ДГ є **актуальним** як для гуманітаристики в цілому, так і для мовознавства, зокрема. Особливо на часі це стає у зв'язку з тими непростими викликами, що виникають у світі через проблеми державо- і націєтворення, національної ідентичності, космополітизму тощо, тобто там, де консолідаційні зусилля агентів політичного дискурсу (еліт, держави, істеблішменту) мають на меті чітко усвідомлюваний мобілізаційний результат серед клієнтів дискурсу (громадян). Далеко не останню роль у цьому процесі відіграє й ДГ, в якому сходяться та взаємодіють мотиви політичної доцільності, художньої експресії та поетичної виразності. З огляду на це логічним є й **предмет** дослідження – стилістична своєрідність текстів АДГ і НДГ.

Як відомо, традиційним об'єктом стилістичного вивчення природних мов є художній текст, де дослідницька увага зосереджується на естетичній функції мови та на її реалізації в художньому мовленні. Лінгвостилістичний аналіз художнього тексту, до якого належать і ДГ, сприяє більш глибокому пізнанню його когнітивно-семантичної структури, розкриттю маркерів експресії, виявленню збудників естетичних переживань і емоцій у читача і встановленню системи словесно-художніх засобів, за допомогою яких створюються неповторні художні образи (Green, 2017, p. 976).

На цьому тлі безперечним залишається й той факт, що тексти ДГ, як і будь-який інший продукт художньої творчості, – це, безумовно, мистецтво, у

якому завжди є місце для певних стилістичних засобів (фігур, прийомів і технік), хоча їх автори використовують цю можливість далеко не повною мірою, нехтуючи одними, вибірково ставлячись до других і віддаючи перевагу третім – факт, що спонукає дослідника говорити про домінантні або преферентні засоби мовленнєвої виразності. Тож єдино реальним для стилістики є той перлокутивний ефект, що його називають мовленнєвим впливом, який здійснюють на адресата її засоби завдяки створюваному ними калейдоскопу мовленнєвих прикрас, декорацій, барв та їх відтінків.

2. Методологія, методи і матеріал дослідження. Логічним телеологічним наслідком вищесказаного може бути таке формулювання мети: з'ясування домінантних лексико-граматичних засобів (фігур, прийомів і технік) лінгвостилістики, використовуваних у текстах АДГ і НДГ. Реалізація цієї мети видається доцільною в рамках сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики. При цьому в екстраполяції на заявлені об’єкт і предмет у нагоді стають такі дослідницькі **методи**, як процедури стилістичної інтерпретації та прийоми герменевтичного опису мовленнєвих явищ, підданих цілеспрямованому лінгвістичному спостереженню, а також зіставний аналіз засобів виразності, вживаних у текстах гімнів двох близькоспоріднених мов. **Матеріал** аналізу складають по 20 текстів англо- і німецькомовних гімнів – чинних і тих, що втратили свою чинність, але охоче співаються в народі (див. "Джерела емпіричного матеріалу").

3. Результати і обговорення. Мовленнєва реалізація кожного текстового продукту характеризується не тільки специфічним саме для нього добором лексичних одиниць і граматичних маркерів, а й стилістичними рефлексіями, зумовленими сферою й частотністю вживання, емоційним забарвленням чи його відсутністю (Burke, 2012, p. 127). Будучи надзвичайно поширеними в поетичному дискурсі, засоби стилістичної виразності та, відповідно, художнього впливу слугують справі індивідуалізації авторського мовлення та його емоційно-художнього декорування.

У цьому плані для текстів АДГ і НДГ в нагоді стають два їх типи: фігури заміни / субституції (тропи) та фігури додавання / адиції. Перші пов'язані з лексико-семантичним рівнем мовної системи, другі – з синтаксичним. При цьому їх "асортимент" виявляється кількісно доволі обмеженим у плані фігур-гіперонімів, але зовсім необмеженим у плані їх гіпонімічних різновидів / підтипів / субкласів, тобто прийомів і технік.

3.1. Фігури заміни вважаються в лінгвопоетиці тропами. Вони становлять собою поетичні звороти когнітивного порядку, засновані на аналогії, уподібненні та схожості, що дозволяє їм створювати словесні поетичні образи за допомогою переносу (метафора, синестезія, метонімія, синекдоха, порівняння, перифраз) або опису (евфемізм, гіпербола, літота, алегорія). Усі ці фігури об’єднує той факт, що предметно відчутні образи в них начебто розчиняються і на поверхню виходить абстрактний, знаково-символічний зміст.

Тропи не є вельми поширеним засобом художньої виразності в текстах АДГ і НДГ, що пов’язано, очевидно, з жанрово-дискурсивними рамками політичної лірики, в яку вони вписані. Невисокий рівень тропеїчності можна вважати показником ідейно насичених текстів, якими вони є, а образність – способом репрезентації прихованих прагматичних смислів.

Найголовнішим тропом для текстів АДГ і НДГ є порівняння, мабуть, тому, що воно конституюється завдяки перенесенню певного образу, втіленого словом, з однієї предметно-смислової сфери на слово з іншої. При цьому зв'язок двох предметів здійснюється на базі tertium comparationis 'порівнюване третє', який містить деяку спільну властивість двох зіставлюваних величин, формально пов'язаних у нову цілісність. Так, у зіставленні людини з лисицею спільною ознакою є хитрість. На цій підставі до категорії порівнянь у стилістиці уналежнюють цілу низку прийомів і фігур, але для текстів АДГ і НДГ актуальними порівняннями виявляються лише чотири – порівняння, метафора, метонімія та перифраз.

Порівняння слугує в текстах АДГ і НДГ для відтворення зовнішньої подібності предметів чи явищ, "щоб зробити їх легко уявними для адресата" (Кузьменко, 2017, с. 174) Порівняння – "троп, який полягає в поясненні одного предмета через інший, подібний до нього за допомогою компаративної зв’язки" (ЛСД, 2007, с. 561). Остання виражається в нашому випадку за допомогою сполучників англ. like або as та нім. wie та als.

Тексти АДГ і НДГ схильні до використання образних порівнянь – тих, що спираються на властивості об’єктів, які не виявляють якогось видимого зв’язку між собою. Образні порівняння у текстах АДГ і НДГ можуть набувати різного вигляду: порівняння спорідненості (*Let us all her people join as one, | Brothers under the sun* /Замбія 1964/*; Und wie der Vater treu mit seinem Sohne, | So steh ich treu mit ihm und wanke nicht* /Пруссія 1830/), людини та її дії (*Then with England’s fatal cord around them cast, | Close beside the gallows*

tree kissed like brothers lovingly /Ірландія 1818/), людини та частини її тіла (*Und unser Auge wie Feuer blinkt* /Люксембург 1993/), людини і природних об'єктів чи стихій (*And like a torrent rush, | Rebellious Scots to crush* /СК 1619/; *Healthy land, so like all fountains* /Домініка 1967/; *This gem beyond compare /Домініка 1967/; Stehn wir den Felsen gleich* /Швейцарія 1811/). Будучи популярною стилістичною фігурою в художньому дискурсі взагалі, порівняння є доволі рідким прийомом у текстах НДГ і вкрай рідким у текстах АДГ. Порівнянь типу "природа ↔ природа", "предмет ↔ предмет", "предмет ↔ явище" тут немає. У центрі порівнянь досліджуваних текстів – завжди образ людини в її природному оточенні.

Вирізняючись патетикою, піднесеністю, патріотичною емоційністю, порівняння покликане виконувати в текстах АДГ / НДГ функцію характеризації описуваного, яка є наслідком взаємодії денотативного і конотативного значень слова. Са́ме конотативне значення слова, відібраного для порівняння, виявляється важливим для створення тієї образної інформації, що її автори гімнографічних текстів вважають необхідною для відтворення осіб, речей, явищ такими, якими вони дійсно є в оточенні людини.

Метафора становить собою засіб вторинної номінації на основі зовнішньої схожості оригіналу та симулякра – об'єкта номінації. Як образне мовленнєве утворення вона має своїм когнітивним підґрунтям уподібнення предметів і явищ із різних сфер онтології (Kohl et al., 2020, c. 37). Зазвичай метафора "працює" за алгоритмом аналогії, в основі якої лежить все той же компаративний принцип tertius comparationis.

Використання метафори пов'язане з високим ступенем суб'єктивності закодованих у ній смислів, хоча в текстах АДГ таких смислів і небагато, а характерними для них є образні аналогії з Богом (1) *Lord of battles* /Н. Зеландія 1977/; (2) *Be our light through countless hours* /Ямайка 1962/; (3) *The rock on which the storm will break*; людиною (4) *The land that feeds us* /Уганда 1962/; єдністю (5) *Brothers under the sun* /Замбія 1964/; коштовністю (6) *The Pearl of Africa's Crown* /Уганда 1962/; родючістю (7) *Green be her fame* /Ліберія 1847/; контейнером: (8) *Fill our hearts with true humility* /Гана 1965/ та з хаосом (9) *Storm of war* /США 1798/. Як бачимо, набір метафоричних аналогій в текстах АДГ невеликий, але значущий, бо він слугує розширенню "поля образності". Йдеться про зміну статусу одиничної метафори на тематичну, а то й композиційну, що підпорядковує собі інші образи і

відбиває цілий смисловий шар. Так, наведені вище АДГ-метафори подають контентну інформацію, що заповнює такі слоти, як презентація країни, мета розвитку країни (5), ворог (9) і деякі інші смисли. Зрозуміло також, що більшість із цих метафоричних лексем одночасно виступає й ключовими концептами текстів АДГ.

Небагато метафорично закодованих смислів пропонують і тексти НДГ. Вони обмежуються зовсім незначним набором порівнюваного третього: РОСЛИНА (1) *Da blüht und wächst das schöne Vaterland* /Пруссія 1830/; ПОЛУМ'Я (2) *Flammt in seiner Hand das Schwert* /АУІ 1797/; (3) *Solang ein Tropfen Blut noch glüht* /Варта на Рейні 1871/; ПОТІК (4) Was als Glück zu höchst gepriesen | Ström' auf sie der Himmel aus /Австрія 1854/; ПОСІВ (5) *Wenn der Zerstörer naht | Rings sich Kartätschensaat* /Швейцарія 1811/; РОЗБУДОВА (6) *Heimat, dein Glück zu bau'n | Winkt uns das Ziel* /Швейцарія 1811/. Наведені НДГ-метафори також мають безпосереднє відношення до подання контентної інформації, яка зазвичай пов'язана з такими смислами: назва країни (1), мета розвитку країни і побажання для неї (1, 4, 6), ворог (2, 5), клятва вірності (3). Набір метафоричних аналогій у текстах НДГ доволі сильно відрізняється від "джентльменського набору" метафор в АДГ: тут зовсім немає метафор Бога, людини, єдності, родючості, хаосу. У текстах НДГ він просто інший, але це не заважає йому також служити розширенню "поля образності" і за його допомогою посилювати ціннісні та перцептивно-образні складники концептів, що визначають "ментальну душу" гімнів. Мабуть, таку метафору доцільно вважати "лейтмотивною", бо вона, задаючи інформаційну спрямованість певного текстового відрізку, набуває символічного змісту.

Символічність є зіставленням двох явищ – зримого і незримого, єдність яких не можна виявити з прямої послідовності слів. Тож у цих метафоричних трансформаціях важливою виявляється не відчутність і реальність співвіднесених елементів, а процес актуалізації третього, неявного значення, що виникає на перетині двох явно виражених значень. Тому процес актуалізації тут полягає в породженні третього, символічного значення, що охоплює смислові межі підпорядкованих образів: метафора ніби забарвлює їх у свою тональність, активує й скеровує декодувальну активність клієнтів дискурсу, орієнтовану на виявлення закладених у цих образах смислів.

Метонімія – троп, сутність якого полягає в перенесенні дійсно існуючих властивостей одного предмета чи явища на інший на підставі схожості або контрасту. Найчастіше тут йдеться про причину та її наслідок.

Загалом же метонімія будується за принципом імплікації, що на рівні мовленнєвої реалізації репрезентує її як згорнуту реченнєву одиницю. Серед нечисленних випадків використання метонімії в текстах НДГ можна говорити про такі два її різновиди, що зводяться до одного різновиду метонімії – синекдохи: ЧАСТИНА – ЦІЛЕ: *Unsern Fahnen schenk den Sieg* /АУІ 1835/ (імплікативне заміщення назви війська, країни, держави); *Du Land, reich an Ruhme, | wo Luther erstand,…| reich ich mein Herz und Hand!* /Німеччина 1945/ (заміна тіла його частинами) та ЗАГАЛЬНА ДІЯ – ЧАСТИНА ДІЇ: *Wo ist das Volk, das kühn von That | Der Tyrannei den Kopf zertrat?* /Боруссія 1814/ (алюзія на знищення тиранії знищенням лише її голови); *Reich, o Herr, dem guten Kaiser | Deine starke Vaterhand!* /Австрія 1835/ (всебічна допомога описується як подання руки).

Серед АДГ метонімія представлена лише у вигляді ЧАСТИНА – ЦІЛЕ, зате у вельми широкому діапазоні своїх причинно-наслідкових виявів, що можуть уособлювати (як правило, те, що стосується країни) символ чогось (*Southern Cross* /Австралія 1878/ – символ Австралії як частини її географічної ідентичності); *Where pines and maples grow* /Канада 1980/ – знакові дерева Канади як частина національної ідентичності); функцію чогось (*The gallows tree* /Ірландія 1918/– місце страти уособлює концепцію мучеництва); провідну ознаку чогось (*The land of freedom* /Уганда 1962/ – головна риса політичної системи); *Beloved land of savannahs* /Намібія 1991/ – риса ландшафту) тощо.

Метонімія в текстах АДГ і НДГ відбиває техніку опосередкованого змалювання образу, оскільки називає його не напряму, а ніби через авторську алюзію, що вимагає читацької дешифровки.

Перифраз, як і інші фігури заміщення, дозволяє виразити певне поняття опосередковано, особливо в тих випадках, коли, як вважається, мовцю не вистачає синонімів. У текстах АДГ і НДГ роль цього тропу є також доволі скромною, і використовується він у двох випадках:

• для індивідуально-образного найменування країни / батьківщини / держави (характерне і для АДГ, і для НДГ): (1) *a land beyond the wave* – інд.-обр. назва Ірландії; (2) *shores of golden sand and sunshine* – інд.-обр. назва Фіджі; (3) *Black star of hope and honour* – інд.-обр. назва Гани; (4) *The Pearl of Africa's Crown* – інд.-обр. назва Уганди; (5) *du herrlich Herrmannsland!* /Німеччина 1945/ – інд.-обр. неймінг Німеччини через ім'я

давньогерманського героя Армініуса; (6) *Du Hochlandbrust* /Швейцарія 1811/ – інд.-обр. назва Швейцарії);

• для індивідуально-образного найменування монархів, героїв (характерне тільки для НДГ): (7) *Herrscher des Vaterlands* /Німеччина 1871/ – загальне ім'я імператора замість власного; (8) *Wer will des Stromes Hüter sein?* /Варта на Рейні 1871/ – найменування захисника вітчизни; (9) *Froher Zukunft Unterpfand* /Австрія 1854/ – описове ім'я кронпринца замість власного Рудольф.

У текстах АДГ і НДГ трапляються як загальновживані (4, 5, 7), так і контекстуальні (1, 2, 3, 6, 8, 9) перифрази. Ці два різновиди не виявляють ніяких прив'язок щодо свого використання в певних типах гімнів. Як і інші тропи, вони відбивають процес пошуку образних номінацій предметів, явищ, осіб задля позбавлення тексту монотонії. Художня виразність перифразу пов'язана не тільки зі словесним прикрашенням, а й з елементом загадки.

Тропи завжди є індивідуальними для автора. Звідси й тенденція до мінімалізації їх використання в текстах АДГ і НДГ. Виникає проблема ступеня експлікованості смислів, маніфестованих ними, та оптимального співвідношення між прозорими і непрозорими тропами. Перші цілком зрозумілі як клієнтам дискурсу, так і причетним особам (різні категорії читачів), другі ж містять певним чином приховані смисли, а тому є не зовсім прозорими і не завжди зрозумілими, що вимагає певних зусиль по їх декодуванню з боку читацької аудиторії. Тож завдання автора гімну полягає у відтворенні політичних інтенцій без накопичення непрозорих засобів художньої образності, що їх пропонують тропи.

Обмежена кількість тропів, використаних у текстах АДГ і НДГ, зайвий раз свідчить про те, що вони є не тільки художнім твором, а й твором політичної лірики. Останнє вимагає точності, лаконічності, іноді сухості, що певним чином звужує масштаби використання поетичної образності на користь політичної доцільності. Єдиний відступ від цього – гімни-оди на честь монархічних осіб, де перевага віддається все-таки законам художньої творчості. Можливо, цим пояснюється й відсутність у АДГ і НДГ таких тропів, як синестезія, іронія, гіпербола, літота, антономазія тощо.

3.2. Епітет у силу свого проміжного статусу між фігурами додавання та фігурами заміни є провідною стилістичною фігурою в текстах АДГ і НДГ, де він покликаний створювати образну характеристику осіб, речей, явищ, процесів за допомогою яскравого означення, що виокремлює, підкреслює,

посилює існування ознаки. Епітет у текстах АДГ і НДГ конституюється за допомогою певних структурно-семантичних моделей.

Найбільш продуктивною тут є усталена модель АД'ЄКТ + СУБСТ, за зразком якої легко створюються художньо марковані образи як серед АДГ (*gracious King, noble King, eternal Father, heavenly Father, great Defender, mighty hand, happy land, native land, holy Ireland, steady mind, glowing hearts, starry heavens, ancient sireland, golden soil, immortal patriots, immortal fame, firm allegiance*), так і серед НДГ (*holde Ruh, holde Kaiserin, wahres Glück, stilles Glück, unverbrüchliche Einheit, blühende Gefilde, junger Rhein, höchster Flor, teures Gut*). Модель АД'ЄКТ + СУБСТ є класичним варіантом творення епітетів, але для гімнів актуальною є й її розгорнутий варіант АД'ЄКТ + АД'ЄКТ + СУБСТ. Він спеціалізується на творені соковитих прикметниково-іменникових сполучень на основі подвійної атрибутизації (*cheering rousing chorus, glorious southern star; frisches freudiges Leben, freier frommer Mut*) або за моделлю АД'ЄКТ + ПАРТ + СУБСТ, тобто за участю партиципу (*star-spangled banner, well-earned prize, the noble-hearted three, souls undaunted*), вельми продуктивну текстах АДГ і не зовсім у НДГ (хоча в інших дискурсивних жанрах вона активно вживається).

Натомість, у текстах НДГ доволі часто використовується патронімічний прийменник deutsch (*-es Vaterland, -e Liebe, -e Arbeit, -er Rhein*), а також інші образні номінації батьківщини (*hehres / teures / heiliges / kleines / liebes Vaterland*), чого не трапляється в АДГ. Особливу піднесеність образу створює короткий невідмінюваний прикметник (*einig Vaterland, ein glücklich Österreich, ein frei Geschlecht, du herrlich Herrmannsland, mein jung Herzensblut*). У текстах АДГ патронімічні епітети не є продуктивними, тут трапляються лише поодинокі випадки (*true British courage; the True North strong and free*).

У текстах АДГ і НДГ епітети використовуються й для створення негативної образності. Вона пов’язана з окресленням образу ворога. Пор.: англ. *vengeful tyrant, cruel foe, rude foe, evil powers, the fearful hour, horrid war, impious hand, foe's haughty host, knavish tricks* та нім. *Volkes Feind, der mächtige Frevler, fremdes Joch, trüber Tag, der böse Sturm, der Bosheit Macht, der Knechtschaft Bande*. Негативно марковані епітети здатні, як ніякі інші, відтворювати імплікативну, непрозору образність, для розшифровки якої користувачі гімну подекуди мають проявити певну інтелектуальну кмітливість.

Доволі активно в образному арсеналі гімнів використовується модель СУБСТ + СУБСТ з нормативним слідуванням іменних членів речення. Вона віддає перевагу of-епітетам в АДГ (*lord of battles, God of nations, the land of the free, the home of the brave, nature's gifts, the Pearl of Africa's Crown*, у т.ч. й через розгорнуту конструкцію: *happier time of honest peace, dear land of the free*) та посесивно-відмінковій формі в НДГ (*Pfad des Glückes, Land der Freiheit, Land des Lichtes, Heil der Zukunft*), хоча така форма не виключається і в англійській мові (*the ocean's swelling wave*). У текстах гімнів модель творення епітету додатково реалізується й шляхом постпозиційної характеризації означуваного (*England's fatal cord; der Liebe Bande, des Ruhmes Glanz, des Lebens Höhen, der Bürger Fleiß, des Preußen Mut*). Перестановка місцями компонентів моделі створює в гімнах ефект урочистості, піднесеності, святковості.

Епітет – єдиний стилістичний засіб, який зближує фігури заміни і фігури додавання. Це відбувається тому, що одним своїм боком він відноситься до лексичних засобів виразності, оскільки спирається у своїй мовленнєвій реалізації на частини мови (переважно прикметник), а іншим – на члени речення (синтаксис).

Очевидно, до цієї категорії слід віднести й такий член речення, як предикативне означення, що виявляє одночасну віднесеність і до підмета, і до присудка, тобто і до імені, і до дієслова (модель СУБСТ + АД'ЄКТ/ПАРТ + ДІЄСЛ). Як стилістична фігура, воно використовується для посилення образності імені з одночасним її поширенням на присудок. У текстах АДГ воно не трапляється, тоді як у НДГ екстраполюється на цілу палітру предметів і явищ: ЛЮДИНА ТА ЇЇ ДІЇ (*Nie werd ich bang verzagen* /Пруссія 1830/; *In des Himmels lichten Räumen | Kann ich froh und selig träumen!* /Швейцарія 1981/), ПРЕДМЕТИ / ЯВИЩА ТА ЇХ ДІЇ (*Die Fahne schwebt mir weiß und schwarz voran* /Пруссія 1830/; *Und längs dem jungen Rhein | Steht furchtlos Liechtenstein | Auf Deutschlands Wacht* /Ліхтенштейн 1930/), СИЛИ ПРИРОДИ, СТИХІЇ ТА ЇХ ДІЇ (*Graus tobt der See* /Швейцарія 1811/; *Aus dem grauen Luftgebilde | Tritt die Sonne klar und milde* /Швейцарія 1981/), ЖИВА ПРИРОДА В ДІЇ (*Wo frei die Gemse springt, | Kühn sich der Adler schwingt* /Ліхтенштейн 1963/). Предикативне означення як стилістичний прийом є гарним засобом не тільки прикрасити та "оживити" відразу два головні члени речення, а й підвищити емоційність і естетичну виразність цілого висловлення.

Епітет є найбільш образним і в той же час найбільш суперечливим стилістичним засобом. Невипадково його уналежнюють то до фігур заміни, то до фігур додавання. Тропом його можна вважати тому, що використовуючи мовні засоби в переносному смислі, він поводить себе як троп, хоча й нічого не заміщує, а фігурою додавання – тому, що він утворюється шляхом поєднання означення з означуваним, хоча від повторення в ньому нічого немає. Однак справа не в тому, як його кваліфікувати, а в тому, що він є однією з провідних стилістичних фігур гімнографії, текстова продуктивність якого до того ж – на відміну від інших фігур – навіть піддається кількісним підрахункам. Більш того, він легко піддається граматичній формалізації шляхом морфосинтаксичного моделювання.

3.3. Фігури додавання сприяють у текстах АДГ і НДГ уточненню, індивідуалізації, унаочненню, а іноді й надхарактеризації (overcharacterization) описуваного об'єкта. Друга їх термінологічна назва – фігури кількості – відбиває факт їхньої переважно синтаксичної упаковки, за допомогою якої й створюється ефект художньої виразності. Загалом в аналізованих текстах вкрай рідко зустрічаються такі фігури кількості, як градація, антитеза, оксюморон, хіазм і зовсім не зустрічаються гіпербола, літота, мейозис. Натомість надзвичайна поширеність їхніх "синтаксичних родичів" (повтор, ампліфікація, паралелізм, анафора, епіфора) сповна компенсує цей, здавалося б, недолік.

Повтор – стилістична фігура додавання, яка спеціалізується на повторенні однієї й тієї ж лексичної чи синтаксичної одиниці в тексті чи в якійсь його дільниці задля надання їм певної експресії. У текстах АДГ і НДГ повтори вживаються доволі активно. Серед них слід розрізняти прості, ампліфікаційні, анафоричні та епіфоричні.

Прості повтори можуть бути використаними в різних локаціях тексту – як у зачині (пор. відомі рядки *Deutschland, Deutschland über alles* /Німеччина 1922/), так і у фіналі вірша (*Land that we love our Sierra Leone* /С. Леоне 1961/; *O Canada, we stand on guard for thee* (двічі) /Канада 1980/, а також у медіальній частині (*Arise, arise, O sons of Ghanaland* /Гана 1965/; Gesang, Gesang, von Berg und Tal /Люксембург 1993/. Простий внутрішньострофний повтор, що являє собою одну й ту ж, але двічі акцентовану фразу, є своєрідною поетичною візитівкою чотиристрофного гімну США 1898: *Who fought and bled in freedom's cause* (1 строфа); *Let no rude foe, with impious hand*

(2 стрф.); *The rock on which the storm will break* (3 стрф.); *Ring through the world with loud applause* (4 стрф.).

При більшій кількості однотипних повторюваних фраз, очевидно, доцільно говорити про "мантрові" повтори. Так, завершення кожної із чотирьох строф ДГ Замбії 1964 оформлюється фразою *All one, strong and free. У другому ДГ фраза Advance Australia fair!* /Австралія 1878/, періодично повторюючись, системно завершує кожну з п’яти строф гімну. Іще більшої скупченості набувають слова *God defend New Zealand* /Н. Зеландія 1977/, які звучать п’ять разів у медіальній і п’ять разів у фінальній частині цього АДГ. Мантрові повтори – одне із тих явищ, яке дало підстави вважати повтори взагалі стилістичними фігурами подвійного призначення: бути точкою акцентування і бути допоміжним засобом для запам'ятовування (Amenorvi, 2018, p. 28). Так, у ДГ Ліберії 1847 слова *All hail, Liberia, hail!* використано п’ять разів, *And mighty be her powers* – чотири, *a We will over all prevail* – три. Нарощуючи число своїх відтворень у тексті, мантрові повтори виявляються чітко скорельованими з діалектичним законом переходу кількості в якість, що робить їх потужним засобом художнього впливу. Такого роду повтори мають всі ознаки плеоназму.

З іншого боку, "мантровий" плеоназм має в аналізованих текстах, мабуть, не стільки художній, скільки резонансний, психологічний і духовний вплив на клієнтів дискурсу. І в цьому своєму амплуа вони сягають далі, нагадуючи сугестивний прийом на зразок нейролінгвістичного програмування, призначений для закарбовування у свідомості клієнтів патріотичного дискурсу провідних гасел держави – слави, могутності, переможності, нагадуючи, наприклад, що в їх уяві Ліберія має бути найважливішою справою для них.

Ампліфікація як різновид повтору з наголосом на переліченні заснована на скупченні чогось однорідного в обмеженому текстовому пасажі, що призводить до підсилення мовленнєвого впливу шляхом емоційного прикрашування і/або увиразнювання інформації. Зазвичай ампліфікація відтворюється в текстах АДГ і НДГ за допомогою трьох-чотирьох субстантивних елементів конкретної (*Rivers, valleys, hills and mountains, | All these gifts we do extol* /Домініка 1967/; *Dir unser Herz, dir unsere Hand, Dir unser Blut, o Heimaterde* /Бельгія 1860/) та абстрактної семантики (*We pledge our devotion, our strength and our might* /С Леоне 1961/; *From dissension, envy, hate | And corruption guard our State* /Н. Зеландія 1977/). Може вона спиратися

й на дієслівний складник. Пор.*: Fill our hearts with true humility | Make us cherish fearless honesty, | And help us to resist oppressor's rule* /Гана 1965/. Сильним емоційно-стилістичним зарядом наділені відомі рядки британського гімну, де ампліфікація утворюється повтором дієслів, семантика яких ніби б'є в одну точку: знищення ворогів: *O Lord, our God, arise, | Scatter his enemies, | And make them fall. | Confound their politics, | Frustrate their knavish tricks* /СК 1619/.

Значний естетичний ефект ампліфікація демонструє в таких фразах, як *But on the cause must go, amidst joy and weal and woe* /Ірландія 1818/; *We strive and work and pray* /Гамбія 1966/ і *Gesetz und König und die Freiheit hoch!* /Бельгія 1860/, де перелічення виявляються емоційно підсиленими за допомогою подвійного використання сполучника кон'юнкції. Певної художньої сили набуває ампліфікація при чергуванні дієслів різного лексико-семантичного статусу. Так, в одному із септетів нігерійського гімну слідує спочатку група каузальних дієслів (*direct, guide, help*), а потім симетрично до неї висувається група дієслів фізичної дії (*grow, attain, build*). Контактування обох семантичних шарів у одній строфі спричиняє іллокутивний перепад між директивною і асертивною інтенціями: *Oh God of creation, direct our noble cause | Guide our leader's right | Help our youth the truth to know | In love and honesty to grow | And living just and true | Great lofty heights attain | To build a nation where peace and justice shall reign* /Нігерія 1978/.

Як видається, контрастне налаштування іллокуцій викликає своєрідну поляризацію смислів, на вістрі якої виникає ефект прикраси, приємності, смакування позитивної емоції. Найвищої ж художньої сили контраст набуває при змішаній ампліфікації, де сходяться і взаємодіють різні частини мови з різними функціями. Пор.: *Strive for honour, sons and daughters, | Do the right, be firm, be fair. | Toil with hearts and hands and voices* /Домініка 1967/. Тут в один мовленнєвий ряд вишикуються три кластери однорідних членів речення: група із двох непрямих об'єктів → група із трьох складних іменних присудків ← група із трьох непрямих об'єктів. При цьому провідну роль відіграє звичайно ж група непрямих об'єктів, яка ніби бере в кільце групу присудків. Такий прийом з його тиском на емоційну сферу людини спричиняє неабиякий естетичний ефект. Не меншу естетичну силу виявляє й розгорнута ампліфікація. Так, її використання в НДГ Люксембургу спирається на реченнєвий період, у якому підрядне зачинає ряд, а три однорідно вишикувані головні підхоплюють його, розвивають нарацію і

нарощують напругу. Разом все це сприяє пуантизації смислу, мішенню якого є одна вельми чутлива точка – любов до рідного краю, що не може не викликати піднесення національного духу: *Wo die Alzette durch die Wiesen zieht,* | *Durch die Felsen die Sauer bricht,* | *Die Rebe längs der Mosel blüht,* | *Der Himmel Wein verspricht* /Люксембург 1992/. Пуант – це не просто спосіб непрямого втілення ключової думки, а "іконічний знак образотворчого характеру" (Маркіна, 2002, с. 257).

Ампліфікативні повтори можуть бути пов'язаними не лише зі словесною матерією, але й з ідеями. У цьому зв'язку помітною стає проблема єдності, свободи, рівності та інших концептуальних цінностей, актуальних для оспівуваної в гімні країни. Добре помітним це є в АДГ африканських країн, у яких ідеї незалежності, повторюючись зі сталою регулярністю, набувають стилістичної значущості, а, отже, й мовленнєвої впливовості. Будь-який повтор у поетичній строфі є не тільки чимось мовленнєво-декоративним, а й може сприяти кращому розумінню сказаного. Так, в англійському стилістичному словнику доводиться, що повтор, будучи яскравим проявом надлишковості в мові, за певних обставин стає комунікативно мотивованим (Weils 1997, p. 395).

Анафора – стилістична фігура, що уособлює повтор початкових лексичних частин двох і більше самостійних відрізків тексту. В АДГ і НДГ це можуть бути лексичні одиниці різного частиномовного статусу: дієслово (*Praise be to God,* | *Praise be, praise be, praise be* /Замбія 1964/), іменник (*Isle of beauty, isle of splendor, Isle to all so sweet and fair* /Домініка 1967/; *Liebe des Vaterlands,* | *Liebe des freien Manns* | *Gründen den Herrscherthron* | *Wie Fels im Meer* /Німеччина 1871/), займенник (*Our home is girt by sea;* | *Our land abounds in Nature's gifts /Австралія 1984/; Dir unser Herz, dir unsere Hand,* | *Dir unser Blut, o Heimaterde* /Бельгія 1860/), прийменник (*Deutsche Arbeit, ernst und ehrlich,* | *Deutsche Liebe, zart und weich –* | *Vaterland, wie bist du herrlich,* | *Gott mit dir, mein Österreich!* /Австрія 1934/ та ін.

Інтродуктивна анафора – найбільш поширений різновид фігур додавання – може не тільки акцентовано повторювати рядок чи його початок, як у прикладах вище, але й повторювати початок цілої строфи. Так, її зразково використано в ДГ Швейцарії 1981, де рядок – її носій – кожного разу розпочинає новий секстет за допомогою синонімічного дієслова руху (treten, kommen, ziehen, fahren) і "закриває" його кожного разу прислівником daher, що вказує на напрямок руху в бік адресата: *Trittst im Morgenrot daher* (1

стрф.), *Kommst im Abendglühn daher* (2 стрф.), *Ziehst im Nebelflor daher* (3 стр.), *Fährst im wilden Sturm daher* (4 стрф.). Подібний прийом використано і в ДГ Канади 1980, де кожна із всього двох строф починається окликом *O Canada!*, а також у ДГ Ірландії 1818, де дворяддя *"God save Ireland!" said the heroes; | "God save Ireland" said they all* рефренно вжито чотири рази.

Іноді в текстах АДГ і НДГ трапляється й подвійна анафора: *Eure fromme Seele ahnt | Eure fromme Seele ahnt | Gott im hehren Vaterland, | Gott, den Herrn, im hehren Vaterland* /Швейцарія 1981/. Подвійний повтор можна з повним правом вважати риторичним. Медіальна (внутрішньострофна) анафора спостерігається зокрема в рядках *Ever mindful what it cost; | Ever grateful for the prize* /США 1798/. Медіальну анафору у формі особового займенника wir в шести рядках октету нижче можна було б вважати глобальною, оскільки особовий займенник wir бере участь і в конституюванні решти рядків, хоча його вступ до лав анафори формально "перекрито" іншим словом (und та auch).

Und wir, die wir am Ost- und Nordseestrande,
Als Wacht gestellt, gestählt von Wog' und Wind,
Wir, die seit Düppel durch des Blutes Bande
An Preußens Thron und Volk gekettet sind,
Wir woll'n nicht rückwärts schauen,
Nein, vorwärts mit Vertrauen!
Wir rufen laut in alle Welt hinein:
Auch wir sind Preußen, wollen Preußen sein! /Пруссія 1830/.

Далі є сенс говорити щонайменше іще про два різновиди анафори – поясну та фінальну. Поясну анафору спостерігаємо в ДГ Фіджі 1970, де фразу *Blessing grant, oh God of nations, on the isles of Fiji* використано в першій (початковій) і третій (останній) строфах, але не використано у другій. Про фінальну анафору слід говорити у випадках завершення строфи однією й тією ж фразою, як, приміром, в ДГ С. Леоне 1961, де кожну з трьох строф-октетів увінчано фразою *Land that we love our Sierra Leone*. І хоча ці різновиди анафори не належать до поширених прийомів художньої естетизації вірша, зате вони є дуже дієвим засобом для увиразнення його поетичних рядків.

Тож, анафоричний повтор, використовуючи широку частиномовну палітру двох близькоспоріднених мов, активно діє в текстах зазначених

гімнів для створення художньої експресії і комунікативної напруги, а також для синтаксичного урізноманітнення текстової матерії.

Синтаксичний паралелізм – різновид повтору, що позначає близькість двох чи більше конструкцій, побудованих за однаковим зразком, які виражають одне й те ж почуття, але мають незначні лексичні відмінності. Він є доволі поширеним художнім прийомом в аналізованих текстах. Так, у рядках ДГ Бельгії 1860 Für König, Recht und Freiheit! повторено з певними лексичними варіаціями ту ж саму ідею, що її започатковано в попередній строфі *Gesetz und König und die Freiheit hoch!* Синтаксичний паралелізм є по своїй суті способом варіативної модифікації однаково побудованих синтаксичних конструкцій. Така модифікація може бути пропорційною та диспропорційною.

Пропорційний паралелізм пов'язаний з повтором рівної кількості синтаксичних конструкцій. Особливо яскраво це видно в ДГ Австрії 1854: *Innig bleibt mit Habsburgs Throne | Österreichs Geschick vereint!* (строфа 1); *Gut und Blut für unsern Kaiser, | Gut und Blut fürs Vaterland* (стрф. 2); *Gottes Sonne strahl' in Frieden | Auf ein glücklich Österreich!* (стрф. 3); *Heil dem Kaiser, Heil dem Lande, | Österreich wird ewig stehn!* (стрф. 4); *Heil Franz Josef, Heil Elisen, | Segen Habsburgs ganzem Haus!* (стрф. 5); *Von der ersten Jugendblüthe | Bis in fernste Zeiten hin* (стрф. 6). З одного боку, такий прийом нагадує епіфоричний повтор, а з іншого, – він є синтаксичним паралелізмом, заснованим на цьому самому повторі. У результаті маємо своєрідну стилістичну дифузію, що стала австрійською гімнографічною традицією: вона не тільки збереглася у чинному ДГ Австрії 1947, але й була витримана в її ДГ 1934. Пор.: *Vaterland, wie bist du herrlich, | Gott mit dir, mein Österreich!* (стрф 1); *Steig empor den Pfad des Glückes, | Gott mit dir, mein Österreich!* (стрф. 2); *Land der Freiheit, Land des Lichtes, | Gott mit dir, Deutschösterreich!* (стрф. 3); *Sei gesegnet, Heimaterde, | Gott mit dir, mein Österreich!* (стрф. 4). Яскравим прикладом такого паралелізму є рядки *Onward march together, God bless Fiji!* (1 стрф.); *May God bless Fiji, forevermore*! (2 стрф.), *Onward march together, God bless Fiji* (3 стрф.) /Фіджі 1970/.

Диспропорційний паралелізм трапляється за різної кількості повторюваних рядків упродовж одного тексту. Класичним прикладом слід вважати його використання в тексті ДГ СК 1619, у якому фраза God save us all повторюється в кожній із перших трьох строф, що співаються, і в останніх трьох, що не співаються (виняток – строфа 4). Гімн започатковується ними

(лише 1-а стрф.) і завершується ними (виняток – 4-а стрф.). У результаті маємо диспропорцію: один рядок *God save our gracious King* (1 стрф.) і сім запаралелених з ним *God save the King* (кожний останній рядок кожного із шести септетів), між якими вклинюється й згадка про підданих *(God save us all*). У такий спосіб у свідомість клієнтів гімну СК 1619 методично та наполегливо "вкарбовується" типово "феодальний концепт", що пропагує ув'язку всіх досягнень країни з діяльністю монарха.

Приблизно так відбувається і з національно-патріотичним концептом монархічної Пруссії. В її ДГ 1830 фраза Ich bin ein Preuße, will ein Preuße sein завершує 1, 2, 3 і 4 строфи, використовуючись як епіфора, а далі строфи увінчують паралельно побудовані поетичні рядки: *Ich bin ein Preuße, will ein Preuße sein* (стрф. 5); *Auch wir sind Preußen, wollen Preußen sein!* (стрф. 6). А ось останні дві строфи, зберігаючи центральну лексичну ланку (*Preußen*) стилістичної ідіосистеми цього НДГ, певним чином відхиляються від ідеї повтору. Пор.: *Und jedes Preußen Brust sei ihm ein Schild!* (стрф. 7a*); So treu wird keiner, wie die Preußen, sein!* (стрф. 7b). Однак вони все-таки витримують єдину лінію побудови поетичного образу і можуть сприйматися як запаралелені синтаксичні засоби художньої фіналізації твору.

4. Висновки і перспективи. Будучи доволі поширеними в поетичній творчості, лексико-граматичні засоби образності та, відповідно, мовленнєво-поетичного впливу слугують для увиразнення індивідуального авторського мовлення та його емоційно-художнього декорування. В текстах АДГ і НДГ вживаються лише два їх лексико-граматичних типи: фігури заміни та фігури додавання. Кожна група має свій власний набір конкретних стилістичних фігур, прийомів і засобів, із яких у текстах АНГ і ННГ реалізуються далеко не всі.

У цих текстах використовується лише та частина фігур заміни, логіко-семантичним підґрунтям якої є порівняння за принципом tetrium comparationis, а серед фігур додавання – та їх частина, що базується на повторі. Відповідно, перші належать до тропів порівняльного ряду і будуються на лексико-семантичній основі, другі – до повторювального і будуються на синтаксичній основі. Проміжне місце між цими двома рядами займає епітет, який не є ані тим, ані іншим та водночас і тим, і іншим. Це відбувається тому, що одним своїм боком він звернутий до лексичних засобів виразності, оскільки спирається у своїй мовленнєвій реалізації на частини мови (переважно прикметник), а іншим – на члени речення (синтаксис).

Серед фігур заміни в текстах АДГ і НДГ реально задіяними виявилися такі тропи, як порівняння, метафора і метонімія. Серед фігур додавання активно вживаними є ампліфікація, синтаксичний паралелізм, анафора і менш активно – епіфора. Засновані на повторі, фігури додавання засвідчують перехід кількості синтаксичних побудов певного ґатунку в стилістичну якість їх художнього використання, що віддзеркалює експресію, виразність, барвистість – все те, що автор вважає сугестивно значущим. Найпродуктивнішим тропом серед обох текстових кластерів виявився епітет – єдиний стилістичний засіб, який зближує фігури заміни і фігури додавання.

Обмежена кількість тропів, вживаних у текстах АДГ і НДГ, зайвий раз свідчить про те, що вони є не тільки художнім твором, а й твором політичної лірики. Останнє вимагає точності, лаконічності, іноді сухості, що певним чином звужує масштаби використання художньої образності на користь політичної доцільності. Проте жанрово обмежений набір фігур, прийомів і засобів мовленнєвої виразності сповна компенсується в цих текстах за рахунок внутрішнього урізноманітнення типів і видів відповідної стилістичної фігури. Так, ампліфікація набуває тут вигляду простої, розгорнутої та змішаної, анафора – інтродуктивної, поясної та фінальної, а синтаксичний паралелізм – пропорційності та диспропорційності. Теж саме стосується й інших засобів художнього виразності, що їх "допускає" гімнічний канон для художньо-поетичного декорування своїх текстів.

Стилістичні засоби лексико-граматичного порядку, актуалізовані в гімнографічному тексті, поєднує той факт, що предметно відчутні образи в них начебто розчиняються і на поверхню виходить абстрактний, знаково-символічний зміст. При цьому всі вони спрямовані на реалізацію єдиної когнітивно-сугестивної настанови – естетичного впливу на клієнтів дискурсу через художню образність.

Перспективним напрямом подальших досліджень текстів державних гімнів видається їх вивчення з огляду на їх когнітивну організацію та жанрово-дискурсивну природу. У плані ж спостереження над лінгвостилістикою та лінгвопоетикою гімнів особливий інтерес викликає осмислення евфонічних засобів, стилістичної конвергенції та ритмомелодики.

ДЖЕРЕЛА

1. Бусел, В.Т. (головн. ред.) (2003). Великий тлумачний словник сучасної української мови. К., Ірпінь: Перун. 1440 с.

2. Кузьменко, А.О. (2017). Лінгвоспецифічні властивості інфантичних віршованих текстів (на матеріалі англомовних творів для дітей дошкільного віку). Дисертація. Запоріжжя: ЗНУ. 293 с.

3. ЛСД (2007). Літературознавчий словник-довідник /За ред. Р.Т. Громяка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. К.: Академія. 752 с.

4. Маркіна, С.В. (2002). Реалізація стильового пуанта как мовного знаку. Нова філологія. № 4 (15). Запоріжжя: ЗДУ. С. 256-261.

4. Хорошилов, О. (2021). Естетичний інструментарій формування уявних спільнот: феномен національного гімну. Міжнародні та політичні дослідження. Зб. наук. праць. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова. № 34. С. 212 – 23.

5. Amenorvi, C. R. (2018). Lexical Cohesion and Literariness in Malcolm X's "The Ballot or the Bullet". The Journal of Applied Linguistics and Applied Literature: Dynamics and Advances. No 6(1). P. 27–37.

6. Burke, M. (2012). Systemic Stylistics: An Integrative, Rhetorical Method of Teaching and Learning in the Stylistics Classroom. Pedagogical Stylistics: Current Trends in Language, Literature and ELT. L.: Continuum Press. P. 531.

7. Der Brockhaus (1993) in einem Band. Leipzig: Brockhaus. 1024 S.

8. Duden (1989). Deutsches Universalwörterbuch /Ed. G. Drosdowski. Mannheim [u.a.]. 1816 S.

9. Fadaee, E. (2011). Symbols, metaphors and similes in literature: A case study of "Animal Farm". Journal of English and Literature. L.: Academic Journals. Vol. 2 (2). P. 19 – 27.

10. Greeen, R. (Ed.) (2017). The Prinston Enzyclopedia of Poetry and Poetics. Prinston: University Press. 1680 p.

11. Kohl K., Bolognesi M., Werkmann-Horvat A. (2020). The Creative Power of Metaphor. Creative Multilingualism: A Manifesto. Cambridge: Open Book Publishers. P. 25-44 URL: https://doi.org/10.11647/OBP.0206

12. Kolyada, E. (2018). The Genre System of Early Russian Hymnography: the Main Stages and Principles of its Formation. Journal of the International Society for Orthodox Church Music. Vol. 3. Section III : Miscellanea. P. 295–312.

13. Machin, D. (2017). Music and sound as discourse and ideology: The case of the national anthem. The Routledge Handbook of Language and Politics CH28RWcorr. – Routledge. P. 426-439.

14. MD: Macmillan Dictionary. URL: http://www. macmillandictionary.com

15. OED: Oxford English Dictionary. URL: http:// oxforddictionaries.com

16. Weils, K. (1997). A Dictionary of Stylistics. L.: Longman, 1997. 429 p

REFERENCES

1. Busel, V.T. (Ed.) (2003). Velykj tlumachnyj slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy. K., Irpin: Perun. 1440 s.

2. Kuzmenko, A.O. (2017). Lingvospecyfichni vlastyvosti infantychnyx virshovanyx tekstiv (na materiali anglomovnyx tvoriv dlya ditej doshkilnogo viku). Dissertaciya. Zaporizhzhya: ZNU. 293 s.

3. LSD (2007). Literaturoznavchyj slovnyk-dovidnyk /Za red. R.T. Gromyaka, Yu.I. Kovaliva, V.I. Teremka. K.: Akademiya. 752 s.

4. Markina, S.V. (2002). Realizaciya stylovogo puanta kak movnogo znaku. Nova filologiya. No 4 (15). Zaporizhzhya: ZDU. S. 256-261.

4. Khoroshylov, O. (2021). Estetychnyj instrumentarij formuvannya uyavnyx spilnot: fenomen nacionalnogo gimnu. Mizhnarodni ta politychni doslidzhennya. Odesa: ONU im. I.I. Mechnykova. No 34. S. 212 – 23.

5. Amenorvi, C. R. (2018). Lexical Cohesion and Literariness in Malcolm X's "The Ballot or the Bullet". The Journal of Applied Linguistics and Applied Literature: Dynamics and Advances. No 6(1). P. 27–37.

6. Burke, M. (2012). Systemic Stylistics: An Integrative, Rhetorical Method of Teaching and Learning in the Stylistics Classroom. Pedagogical Stylistics: Current Trends in Language, Literature and ELT. L.: Continuum Press. P. 531.

7. Der Brockhaus (1993) in einem Band. Leipzig: Brockhaus. 1024 S.

8. Duden (1989). Deutsches Universalwörterbuch /Ed. G. Drosdowski. Mannheim [u.a.]. 1816 S.

9. Fadaee, E. (2011). Symbols, metaphors and similes in literature: A case study of "Animal Farm". Journal of English and Literature. L.: Academic Journals. Vol. 2 (2). P. 19 – 27.

10. Greeen, R. (Ed.) (2017). The Prinston Enzyclopedia of Poetry and Poetics. Prinston: University Press. 1680 p.

11. Kohl K., Bolognesi M., Werkmann-Horvat A. (2020). The Creative Power of Metaphor. Creative Multilingualism: A Manifesto. Cambridge: Open Book Publishers. P. 25-44 URL: https://doi.org/10.11647/OBP.0206

12. Kolyada, E. (2018). The Genre System of Early Russian hymnography: the main stages and principles of its formation. Journal of the International Society for Orthodox Church Music. Vol. 3. Section III : Miscellanea. P. 295–312.

13. Machin, D. (2017). Music and sound as discourse and ideology: The case of the national anthem. The Routledge Handbook of Language and Politics CH28RWcorr. – Routledge. P. 426-439.

14. MD: Macmillan Dictionary. URL: http://www. macmillandictionary.com

15. OED: Oxford English Dictionary. URL: http:// oxforddictionaries.com

16. Weils, K. (1997). A Dictionary of Stylistics. L.: Longman, 1997. 429 p.

ДЖЕРЕЛА ЕМПІРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

*Liste der Nationalhymnen***.** Retrieved from: https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_ Nationalhymnen

Nationalanthems Info. Retrieved from: https://nationalanthems.info/gb.htm

Дата надходження статті до редакції: 25.02.2025
Прийнято до друку: 29.03.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2417
УДК 81'373.612.2:81'38

METAPHOR AS A PRAGMATIC MEANS FOR STYLISTIC ENHANCEMENT: COGNITIVE AND TRANSLATION STUDIES PERSPECTIVES

Svitlana Radetska
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7308-8179
s.radetska@kubg.edu.ua

Oksana Milova
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9443-3565
o.milova@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Among the myriad tools of linguistic expression, metaphor stands out as a potent means of enriching language and influencing audiences. This paper explores metaphor as a pragmatic tool for stylistic enhancement, drawing insights from cognitive theory and translation studies.

Traditionally, research on the metaphor was primarily linguistic. However, in the latter half of the 20th century, scholars shifted towards understanding the metaphor as a reflection of cognitive processes and a mechanism for structuring human concepts. The objective of this article is to define the metaphor as a pragmatic means of stylistic expression and to elucidate its various functions within texts.

A cognitive approach to metaphor, championed by researchers from both national and international backgrounds, interprets the metaphor as a complex cognitive phenomenon with implications for communication, psychology, and cognition. The metaphor serves multiple functions, including stylistic enhancement, cognitive structuring, and communicative efficacy.

In translation studies, the metaphor poses unique challenges due to its cultural and linguistic nuances. Reproducing metaphors accurately requires a nuanced understanding of their contextual and conceptual underpinnings. Through a comprehensive analysis of existing research, this paper aims to provide practical guidance for translating metaphors effectively, considering their diverse functions in texts.

The study identifies various functions of the metaphor, including its role in cognition, communication, and stylistic expression. The metaphor acts as a cognitive means, shaping thought and perception while enhancing the aesthetic and emotional impact of texts. Additionally, this implementation is crucial in genre formation, heuristic exploration, and mnemonic encoding.

Moving forward, future research will delve deeper into the intricacies of translating metaphors and develop practical strategies for reproducing them in different linguistic and cultural contexts. By understanding the multifaceted nature of metaphor and its pragmatic functions, translators can ensure the faithful and impactful rendition of metaphorical expressions in translated texts.

Keywords: *metaphor, linguistic expression, pragmatic tool, translation studies, cognitive approach, communication.*

Радецька С. В., Мілова О. Є. Метафора як прагматичний інструмент стилістичного увиразнення: когнітивний та перекладацький аспект. *Серед безлічі засобів мовного вираження метафора вирізняється як потужний засіб збагачення мови та впливу на аудиторію. Ця стаття досліджує метафору як прагматичний інструмент для стилістичного покращення із залученням ідей як з когнітивної теорії, так і з перекладознавства.*

Традиційно дослідження метафори мали переважно лінгвістичний характер. Однак у другій половині XX століття вчені перейшли до розуміння метафори як відображення когнітивних процесів і механізму структурування людських понять. Мета статті полягає у визначенні метафори як прагматичного засобу стилістичного вираження та з'ясування її функцій у текстах.

Когнітивний підхід до метафори, який підтримують як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, тлумачить її як складне когнітивне явище, яке має наслідки для спілкування, психології та пізнання. Метафора виконує низку функцій, серед яких варто зазначити стилістичне покращення, когнітивне структурування та комунікативну ефективність.

У царині перекладознавства метафора спричиняє унікальні проблеми через її культурні та мовні нюанси. Точне відтворення метафор вимагає тонкого розуміння їх контекстуальної та концептуальної основи. Завдяки всебічному аналізу існуючих досліджень представлена стаття має на меті надати практичні вказівки для ефективного перекладу метафор, з урахуванням їх функцій у текстах.

Дослідження визначає низку функцій метафори, зокрема її роль у пізнанні, комунікації та стилістичному вираженні. На наш погляд, метафора слугує когнітивним інструментом, для формування мислення та сприйняття, а також посилює естетичний та емоційний вплив текстів на реципієнтів. Крім того, метафора відіграє вирішальну роль у формуванні жанру, евристичному дослідженні та мнемонічному кодуванні.

З огляду на зазначене, майбутні дослідження передбачають глибше занурення у тонкощі перекладу метафор і розроблення стратегій для їх відтворення у різних мовних і культурних контекстах. Розуміння багатогранної природи метафори та її прагматичних функцій надає змогу перекладачам забезпечити достовірне та ефектне перетворення метафоричних виразів у перекладених текстах.

Ключові слова: *метафора, мовне вираження, прагматичний засіб, перекладознавство, когнітивний підхід, комунікація.*

Introduction. The exchange of information is one of the factors contributing to the development of society, and the advancement of telecommunications and mass media significantly accelerates this exchange, inevitably leading to an increase in its flows and the emergence of new genres of communication with their own linguistic and stylistic features.

Texts of social communication constitute valuable material for research due to their mass orientation in terms of themes and, as a result, richness in linguistic and stylistic means of pragmatic influence on the audience. One such means is metaphor, an effective tool of linguistic expression whereby the surrounding reality is understood through the transfer of attributes from one object or phenomenon to another. Metaphor is one of the most common ways to enrich a language, which has long attracted the attention of philosophers, logicians, and linguists (Farshi, Afrashi, 2020). Recent research on metaphor has focused on a variety of interdisciplinary areas, particularly in cognitive science, neurolinguistics, and discourse analysis. Studies have shown that metaphors are just rhetorical devices and essential cognitive tools.

Theoretical Background. The phenomenon of metaphor in the fields of linguistics and translation studies has been explored by such renowned scholars as Aristotle, Newmark, Davidson, Van den Broeck, Hoffman, Richards, Lakoff, Johnson, Bilous, Halych, Karaban, Yefimov, Mazur, whose works form the scientific and methodological foundation of our research. Their studies have significantly contributed to the understanding of the metaphor's role in language cognition and communication. These scholars have examined the multifaceted nature of the metaphors, from their cognitive functions to their implications in cross-cultural translation. This research builds on their insights, aiming to further analyze the interaction between the metaphor and the meaning in both theoretical and applied contexts. For quite a long period, research on the metaphor was conducted primarily from a linguistic perspective. However, in the second half of the 20th century, this approach was replaced by the study of metaphor as a linguistic reflection of cognitive activity and an important mechanism for structuring the system of human concepts (Lakoff, Johnson, Mac Cormac, 2003). There are numerous studies dedicated to the functioning of the metaphor in literary texts, but considerably less attention has been given to their use in journalistic and scientific texts. As a result, translators often face the following questions: What distinguishes literary metaphors from those in journalism and scientific writing? How should metaphors be rendered in journalistic and scientific styles? Can these metaphors be treated the same as literary ones, using the same translation strategies? In our research, we address these questions to enable translators to reproduce the metaphors accurately in literary, journalistic, and scientific contexts.

Methods. The objective of the article is to define metaphor as a pragmatic means of stylistic expression. The research employed problem-based, systemic,

synergistic, hermeneutic, and narrative approaches. Throughout the research process, general scientific methods of analysis, synthesis, comparison, and generalization were utilized.

Results and Discussion. The theoretical foundations for studying metaphor were laid by Aristotle over two millennia ago. Investigating language and style solely within a literary context, as he had no interest in spoken language at all, the philosopher viewed metaphor as the transfer of a word with a change in meaning "either from genus to species, or from species to genus, or species to species, or by analogy." Furthermore, he understood it not only as a means of stylistic embellishment but also as a feature of human figurative thinking, as "a property of human language" (Aristotel, 1967).

However, several ancient thinkers such as Quintilian, Cicero, Demetrius, and Theophrastus also regarded metaphor as a linguistic phenomenon, attributing to it lexicographic and semantic potential. This perspective became the foundation for subsequent studies of metaphor (starting from the 20th century) as an integral attribute of language, essential for achieving communicative, nominative, and cognitive goals. Researcher Sukhova notes that metaphor holds value as a stylistic device when it contains original information. Studying English-language novels of the 19th and 20th centuries, the researcher concluded that metaphor forms the basis of the aesthetic value of literary texts because it is capable of expanding the semantic scope of a concept and incorporating the reader's entire background knowledge into its recognition. Through this figure of speech, the author highlights the individuality of a particular object, phenomenon, or person and reproduces it by comparing it with other objects, phenomena, or individuals based on some common characteristic (Sukhova, 2018).

The cognitive approach to studying metaphor is arguably the most relevant in contemporary linguistics, as cognitive theory interprets metaphor not only as a semantic shift from the literal meaning of a word to the figurative but also as a complex multi-level cognitive, communicative, psychological, and other phenomenon (Khoroshun, 2015).

The idea of metaphor as one of the forms of conceptualizing reality and the result of cognitive processes, which replaced purely linguistic approaches to its study, began to take shape with the publication of scientific works by Lakoff, Johnson, Mac Cormack, and others. It should be noted that almost half a century before the publication of Lakoff's seminal work "Metaphors We Live By," Richards pointed out that metaphors are quite common not only in the language of

humanities (philosophy, psychology, linguistics, etc.) but also in the exact sciences, as well as in everyday communication (Richards, 1936). The use of metaphors for modeling new concepts proves to be of great value for conveying an understanding of them. There is a comparable role for metaphors in science education, where metaphors are used to acquire and convey an understanding of phenomena (Smedinga et al., 2023).

Metaphor has a very wide prevalence in language and speech, as it can be encountered in any text of any style or genre. The metaphorical nature of human thinking contributes to understanding the processes of the surrounding environment and their nomination. Thanks to this, new concepts, phrases, linguistic expressions, etc., emerge. Frequently used metaphors lose their sense of novelty and transition into the category of commonly used words and phrases; in other words, they become demetaphorized.

Being both a unit of language and speech, metaphor serves several different functions.

As a stylistic device, it lends textual imagery. As a means of cognition and conceptual nomination, it engenders metaphorical thinking in speech and creates new linguistic expressions using existing ones. From this, it follows that metaphor is not only an effective means of stylistic expression but also a powerful cognitive instrument, a “driving force” of human thought. Mac Cormack describes the metaphor as both 1) a cognitive process that shapes and expresses new concepts and 2) a cultural process through which language itself is indirectly altered (Mac Cormack, 1985).

In our study, we adhere to the viewpoint of the English translation theorist Newmark, who regarded metaphor as any word or phrase used in a figurative sense, the personification of abstract concepts, or the transfer of properties and qualities from one object or phenomenon to another based on similarity (Newmark, 1988). Such a definition aptly complements the observations of Lakoff, who stated that “fundamentally, metaphor involves understanding and experiencing one thing in terms of another” (Lakoff, Johnson, 2003).

The diversity of metaphors encompasses variations in content, structure, and functions, leading to the development of numerous classification systems based on different principles. One such basis for classification is evident throughout history, with Aristotle’s recognition of four types of metaphorical transferences: from genus to species, from species to genus, from species to species, and via proportional analogy. In contemporary linguistics, a relevant division lies between

conceptual and artistic metaphors. Conceptual metaphors encompass structural (where one concept is organized by analogy to another), orientational (about spatial orientation), and ontological (derived from experiences with material objects, offering diverse perceptions of the world). Artistic metaphors, on the other hand, comprise individual and traditional categories (Rasse, 2020). Individual metaphors reflect the author's unique interpretation of the signified and are contextual. In contrast, traditional metaphors are ingrained in linguistic and cultural traditions, possessing a stable implementation form while retaining imagery and expressiveness (Redey, 2018).

The role that metaphor plays in language and speech is significant, particularly because it pertains to all abstract concepts and phenomena, which are difficult to explain in literal terms. Through the metaphor, synonymic and polysemous series expand, new lexical and phraseological constructions emerge, terminological systems develop, and emotionally expressive vocabulary evolves. Depending on the sphere of application of metaphor, we can identify the following functions of metaphor, considering the relevance of reproducing this stylistic trope in translation. A precise delineation and comprehension of the functional role of employing metaphors within texts of specific styles and genres, particularly in social communication, represent a crucial phase in accurately and equivalently reproducing the metaphor during translation.

Nominative function. This function enables a word to develop its figurative meanings, eliminating the need to create entirely new lexical units.

Informative function. The primary characteristic of information conveyed through metaphor is the completeness and panoramic nature of the image. The panoramic nature of the image relies on its visual nature, prompting a new perspective on the cognitive essence of specific lexical units, which become the basis for any metaphor. To make the metaphor "study," it is necessary to have a sufficiently rich vocabulary.

Mnemonic function. Metaphor aids in memorizing information, as it is assumed that the image's ability to be engraved in memory is due to its emotional and evaluative nature. This function is rarely encountered in its pure form but is often combined with the explanatory function in popular science literature, with genre-forming functions in riddles, proverbs, and aphorisms, and with the heuristic function in scientific theories, hypotheses, and philosophical concepts.

Stylistic function. The stylistic function lies in the ability of metaphor to participate in the formation of a new style, primarily in the style of literary fiction,

even though the metaphorical nature of a literary text depends on the author's individual preferences.

Text-creating function. The text-creating capacity of metaphor is its ability to be motivated and developed, that is, to be explained and extended. The text-creating effect is a consequence of such properties of metaphorical information as the panoramic nature of the image, a large part of the unconscious in its structure, and the pluralism of figurative reflections.

Genre-forming function. Properties of metaphors that participate in the creation of a particular genre can be termed as genre-forming. Although linguists do not consider the genre-forming nature of metaphor as directly impacting genre, some scholars perceive a direct connection between genre and style.

Heuristic function. In scientific and critical discourse, the heuristic function of metaphor allows for the reevaluation of a new object of study by relying on familiar knowledge of other types of objects (Savchuk, 2018).

Explanatory function. This function has found the broadest application in educational and popular science literature, where readers need to assimilate complex scientific information or terminology. However, the explanatory properties of metaphor depend not only on the appropriateness of choosing a metaphorical unit but also on the degree of elaboration of figurative symbolism, making the explanatory function closely linked to the text-creating function of metaphor.

Emotional-evaluative function. Metaphors are one of the most vivid means of influence, as the appearance of a new image and metaphor in the text can already evoke an emotional-evaluative reaction in the recipient of the message.

Aesthetic function. A metaphorical image can serve an educative, aesthetic function. Although this function is relatively understudied, it can be characterized as follows: As a person acquires language, they also internalize aesthetic evaluations and norms.

Autosuggestive function. Due to its high and mostly unique informativeness, metaphor serves as an excellent means of self-suggestion and self-influence. The autosuggestive function is realized in metaphors of inner speech, diary entries, correspondence, prayers, etc. In their influential work Metaphors We Live By," Lakoff and Johnson examine the cognitive and conceptual aspects of metaphor, including its role in shaping thought and perception.

Encoding function. The ability of metaphor to compress meanings sometimes manifests itself when there is a need to denote actions, objects, phenomena, etc., information about which needs to be concealed.

Conspirative function. The conspirative function of metaphor, like the encoding function, aims to encrypt information; however, the difference between these two functions lies in the degree of secrecy of the image. The writer strives for readers to understand, decipher, and interpret the esoteric language, which is why we consider the metaphorical titles as a code rather than a conspiracy of meaning. The conspirative function is most often realized in the form of riddles and slang.

Playful function. Metaphor is sometimes used as a comedic device and as a form of linguistic play, which is widely applied in literary works. There is no doubt that national identity is manifested through humor as an aesthetic notion within the category of comic, social phenomenon, a manifestation of consciousness, intellect, and culture of thinking, and as an evaluative category in the features of humorous text-making, and in the perception of humor by representatives of different cultures (Mazur, Radetska, 2020). Humor reflects a culture's identity, which is essential when dealing with metaphors and their interpretation in translations.

Ritual function. The ritual function of metaphor is most often realized in greetings, condolences, etc., and its development largely depends on national traditions.

The emotional-evaluative function of metaphor in this classification should be understood as pragmatic. Metaphor is a productive tool for creating new expressions that can attract the attention of a wide audience to the message's subject through the paradoxical nature of its structure, i.e., a lexical form.

Osborn and Enninger (1962) consider the dual nature of metaphor as a communicative stimulus and a mental response. At the moment of stimulus occurrence, the recipient of the metaphor initiates a sequence of deliberate reactions, in which researchers identify three main stages: 1) "error" – the recipient realizes that the word or phrase in the message is not used in its literal sense; 2) "puzzlement-recoil" – the recipient is motivated to seek the true meaning of the metaphor; 3) "resolution" – the recipient establishes an associative connection between the content (tenor) and the vehicle of the metaphor, using associative lines that exist between them (Osborn, Ehninger, 1962).

Conclusions and perspectives. Accordingly, we can assert that the metaphor (1) from the perspective of communication theory is any word or phrase of a dual nature, acting as a communicative stimulus and a mental response for the recipient;

(2) semantically, it involves a relationship between the dictionary and contextual logical meanings (used metaphorically) based on the principle of similarity of certain features, a peculiar understanding, and expression of one object of reality in terms of another, personification of abstract concepts, or transferring the properties and qualities of one object or phenomenon to another based on similarity but not identity. As a means of pragmatic influence on the recipient, metaphor is an essential element to reproduce in translated texts.

Among the numerous functions of the metaphor, the focus is placed specifically on the pragmatic function, which is realized through the paradoxical lexical formulation of the metaphorical unit. This property of metaphor allows it to be viewed as a communicative stimulus and a mental response that arises during the recipient's reception of the metaphor and leads to the mental process of its assimilation, consisting of three main stages: 1) realization of its metaphorical nature, 2) searching for the true meaning of the metaphor, and 3) establishing an associative connection between the content and the form of the metaphor.

Considering the above-mentioned characteristics, it can be said that the metaphor is an essential element for reproduction and the most effective achievement of the pragmatic impact of the original message in translation.

The purpose of our further research is to analyze current studies on translating metaphors and to formulate practical guidance on reproducing metaphors as a means for pragmatic influence, considering their textual functions.

REFERENCES

1. Farshi, V., & Afrashi, A. (2020). The differences and similarities of the conceptualization of sadness in poetic and non-poetic language: A cognitive and corpus-based study. *Language Related Research, 11*(1), 193–217.

2. Khoroshun, O. O. (2015). Kohnityvna metafora u suchasnykh linhvistychnykh doslidzhenniakh. *Tezy dopovidei vseukrains'koi naukovo-praktychnoi zaochnoi konferentsii "Suchasni linhvistychni studii XXI stolittia"*, 85–88. (in Ukrainian)

3. Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by* (2nd ed.). University of Chicago Press.

4. Mac Cormac, E. (1985). *A cognitive theory of metaphor*. MIT Press.

5. Mazur, O., & Radetska, S. (2020). Humorous miniature as material and means for teaching translation. In M. Organ (Ed.), *Translation Today: National Identity in Focus* (Vol. 24, pp. 163–173). Peter Lang.

6. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.

7. Osborn, M., & Ehninger, D. (1962). The metaphor in public address. *Speech Monographs, 29*(3), 223–234.

8. Rasse, C., Onysko, A., & Citron, F. M. M. (2020). Conceptual metaphors in poetry interpretation: A psycholinguistic approach. *Language and Cognition, 12*(2), 310–342.

9. Rédey, Z. (2018). Metaphor in modern and contemporary poetry and its possible interpretations. *World Literature Studies, 10*(3), 5–18.

10. Richards, I. A. (1936). *The philosophy of rhetoric*. Oxford University Press.

11. Savchuk, A. Ya. (2018). Rytorychnyi ta stylistychnyi pidkhid do vyvchennia metafory v naukovo-krytychnomu dyskursi. *Zapysky z romano-hermans'koi filolohii, (1)*40, 166–171. (in Ukrainain) https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1(40).137074

12. Smedinga, M., Cienki, A., & de Regt, H. W. (2023). Metaphors as tools for understanding in science communication among experts and to the public. *Metaphor and the Social World, 13*(2), 248–268. https://doi.org/10.1075/msw.22016.sme

13. Sukhova, A. V. (2018). Metafora yak osnova estetychnoi tsinnosti khudozhnoho tekstu (na materiali anhlomovnoi novely). *Stylistyka i leksykolohiia. Visnyk KhNU im. V. N. Karazina. Inozemna filolohiia*, 87, 129–135. (in Ukrainian)

14. Aristotel. (1967). *Poetyka* (B. Ten, Trans.). Kyiv: Mystetstvo.

Дата надходження статті до редакції: 02.01.2025
Прийнято до друку: 18.02.2025

DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2418
UDC 811.353.1

MORPHOLOGICAL ANALYSIS OF THE TOPONYMS OF SAMURZAQANO

Monika Khobelia
Sokhumi State University
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0000-7057-442X
monikakhobelia4@gmail.com

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

The given article presents an analysis of the morphological and semantic structure of the Georgian and Abkhaz toponyms of Samurzaqano. The relevance of the topic is determined by the following circumstance: specifically, after 1993, the toponymic situation in this region changed radically: all toponyms of Georgian origin were prohibited, and Abkhaz names invented by separatists - names that had never existed before or were unofficial versions of Georgian toponyms adapted into the Abkhaz language—became dominant.

Our aim is to provide a detailed morphological analysis of the Georgian and Abkhaz toponyms from the pre-occupation period of the Samurzaqano region in Abkhazia. The research is based on toponyms recorded by the well-known Georgian researcher Paata Tskhadaia.

It was found that the majority of microtoponyms in the studied area are entirely Georgian in structure: they are Georgian, or Mingrelian, or contain Mingrelian roots, bases, and affixes used as derivational affixes.

The second group of toponyms is entirely in the Abkhaz language, and here too, a diverse picture emerges in terms of morphological analysis. Specifically, there are both simple-rooted Abkhaz toponyms and complex-rooted, composite-derived Abkhaz toponyms, in which the morphological and syntactic features characteristic of Abkhaz determinatives and boundary markers are preserved.

The examined material clearly shows that the toponyms of Samurzaqano represent a variety of morphological and semantic groups. It is noteworthy that Kartvelian toponyms and derivational affixes are more dominant, and even in Abkhaz roots, Kartvelian derivational affixes are often present.

Key words: *Georgia, Kartvelian, Abkhazia, Samurzaqano, toponyms, temporarily occupied.*

Хобелія, М. Морфологічний аналіз топонімів Самурзакано. *Ця стаття містить аналіз морфологічної та семантичної структури грузинських і абхазьких топонімів Самурзакано. Актуальність теми визначається наступною обставиною:*

після 1993 року топонімічна ситуація в цьому регіоні змінилася радикально: всі топоніми грузинського походження були заборонені, а абхазькі назви, вигадані сепаратистами — назви, яких раніше не існувало або які були неофіційними версіями грузинських топонімів, адаптованих до абхазької мови, — стали домінуючими.

Метою нашого дослідження є надання детального морфологічного аналізу грузинських та абхазьких топонімів періоду до окупації регіону Самурзакано в Абхазії. Дослідження ґрунтується на топонімах, зафіксованих відомим грузинським дослідником Паатою Цкхадоа.

Було встановлено, що більшість мікротопонімів на досліджуваній території мають виключно грузинську структуру: це можуть бути грузинські або мегрельські топоніми, або ж вони містять мегрельські корені, основи та афікси, що використовуються як деривaційні елементи.

Друга група топонімів повністю представлена абхазькою мовою, і тут також виникає різноманітна картина з точки зору морфологічного аналізу. Зокрема, серед них є як прості корінні абхазькі топоніми, так і складні, утворені від кількох коренів, абхазькі топоніми, в яких зберігаються морфологічні та синтаксичні ознаки, характерні для абхазьких детермінативів та маркерів меж.

Досліджений матеріал чітко показує, що топоніми Самурзакано складають різноманітні морфологічні та семантичні групи. Варто зазначити, що картвельські топоніми та деривaційні афікси є більш домінуючими, а навіть в абхазьких коренях часто зустрічаються картвельські деривaційні елементи.

Ключові слова: *Грузія, картвельські мови, Абхазія, Самурзакано, топоніми, тимчасово окуповані.*

Introduction. Samurzaqano is a historical region located in western Georgia, within the territory of Abkhazia, which is currently under temporary Russian occupation. As a political entity, it was formed at the turn of the 17th and 18th centuries in the territory of Odishi. Today's Samurzaqano includes the entire **Gali** district and part of the **Ochamchire** district. The region is particularly interesting from a linguistic perspective. In the area near the border of the Gali and Ochamchire districts, the close proximity of the Abkhaz and Georgian (Mingrelian) populations has created a zone of linguistic, dialectal, and ethnic transition, as reflected in natural bilingualism, bidirectional lexical borrowings, and hybrid toponyms. After the war in Abkhazia from 1992 to 1993, the toponymic situation here changed radically: all toponyms of Georgian origin were banned, as they could not be translated into Abkhaz by the occupying regime.

Instead of Georgian toponyms, a dominance of newly invented Abkhaz names emerged, primarily promoted by separatist scholars, particularly **Valeri Kvarchia**, the so-called speaker of the Parliament of Abkhazia, who holds a doctorate in philology. In this context, the research of historically confirmed toponyms in various sources has gained particular relevance and significance.

The most complete toponymic description of Samurzaqano was carried out by Professor Paata Tskhadaia in the 1970s and 1980s. He recorded more than 11,000

geographical names. The article in question is a morphological analysis of the geographical names recorded by this researcher. It is part of our future dissertation, titled "Morphological Analysis of Georgian and Abkhaz Toponyms of Samurzaqano."

We conditionally use the term Samurzaqano, which did not exist until the beginning of the 18th century and derives from the name of Murzaqan Sharvashidze, the son of the ruler of Abkhazia. This territory was inherited from his father, Qvapu Sharvashidze.

Main goals and objectives. The main goals and objectives are to research and analyze the toponymic situation that existed before the occupation of Samurzaqano in order to restore and protect historical justice in the future. To achieve this, it is essential to address the chronological relationships between the Georgian and Abkhaz toponyms of Samurzaqano, using historical morphological models of toponyms. This objective involves clarifying the original language of the toponyms and understanding how the current forms of these toponyms in other languages have evolved. The analysis of numerous new written and cartographic materials identified by Georgian scholars during the post-Soviet period will aid us in this effort, as well as provide a thorough critique of outdated viewpoints and promote the dissemination of new ideas. We specifically rely on this new data and these conclusions. For example, through the analysis of toponymic material, we reject Professor **Shalva Inal-Ipa's** opinion that the Abkhaz tribes were the main inhabitants of the entire region from the Mzimit River to the Enguri River, and that the abundance of Georgian toponyms is supposedly explained by their later origin, linked to the existence of the united state of Abkhazia and Georgia.

The study aims to conduct a morphological analysis of the Georgian and Abkhaz toponyms found in Samurzaqano, considering their semantic nature. The results of this research will assist not only linguists but also historians, ethnologists, and geographers. Most importantly, the State Language Department is responsible for establishing spelling norms for toponyms in both Georgian and foreign languages.

Methodology of research. In this article, descriptive and historical-comparative methods are used for the morphological and semantic analysis of the toponyms of Samurzakano.

Theoretical background. In addition to geographically similar names with morphologically similar structures in the toponymy of the Georgian and Abkhazian

regions of Samurzaqano, semantically similar toponyms can also be found, indicating the existence of certain semantic models.

In the local Georgian toponymy, there are many simple-root toponyms created with the participation of surnames.

Note: For technical reasons, we use transliteration, not transcription, to indicate toponyms in the article.

- **Sa-abloti-o**: "the district of Ablotia" (Tagiloni community, Gali municipality), cf. the surname **Ablotia** (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 147).
- **Sa-abrumi-o**: "the district of Abrumia" (Mziuri community, Gali municipality), cf. the surname **Abrumia** (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 147).
- **Sa-gasashvil-o**: "the district of Gasashvili" (village of Upper Gali, Gali municipality), cf. the surname Gasashvili (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 150).
- **Sagogolandzo**: "the district of Gogolandze" (village of Tsikhiri, Gali municipality), cf. the surname Gogolandze (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 151).

The mentioned semantic groups consist of morphological names of destinations that precisely indicate the living space of specific family groups. We believe that the transformation of surnames with such meanings into toponyms is based on the so-called Principle of Economy, which involves condensing substantial information into a single word through the use of word-formation affixes. In the Abkhaz language, there are no one-word toponyms used as names of destinations due to the absence of word-formation affixes with this semantic function.

In the toponymy of Samurzaqano, there is a greater prevalence of neighborhoods, entire villages, and other geographical objects (plots of land, settlements, springs, ditches, roads, shrines, hills, etc.) compared to the previous model. In two-word names, the identity of their owner or the main population is indicated using a surname. Such a model also exists in the Abkhaz language. This model includes the following toponyms:

Georgian (Mingrelian) geographical names that morphologically serve as substantial delimiters are represented by Georgian surnames as delimiters. Each surname is marked by the possessive case suffixes **-ish** or **-sh**, indicating ownership:

- **Adamiash Nokhori**: "Adamia's residence" – a forest in the Gali municipality, on the banks of the Ertsqari river, cf the surname ***Adamia*** (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 13).

- **Anchbaiash Kuntkhu**: "Anchbaia's corner" – conceptually refers to "the borough of Anchbaia" (the Achigvara community, Gali municipality), cf. surname ***Anchbaia*** (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 21).
- **Apsepish ghal**: "Small stream of the river of the Apsava family or gorge" – the name of a right tributary of the Okhoje River, located in the Agubedia community. Researchers Paata Tskhadaia and Vilena Jojua consider the toponym to be derived from the Mingrelian surname ***Apsava*** → ***Aps-ep-ish*** ("of the Apsavas") → "the Apsavas' gorge" (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 26).
- **Berandzepish dikha**: "The land of Berandzes" (the village of Kvishona, Gali Municipality), cf. the Georgian surname ***Berandze*** (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 43).
- **Kakubash Okhvame**: "Kakubava's Shrine/Church" (Kvemo Ghumurishi, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p.79).

Abkhaz Geographical Names:

- **Ashana Ibokhv**: "Shanava's Hill," located on the left bank of the Otape river (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 28). The toponym is recorded by a Georgian, and the exact Abkhaz form would be **Ashana ibokhv**. The surname is of Georgian origin, derived from the Megrelian ***shana*** (the literary Georgian form is ***shana-va***). The Abkhaz used the ***Shana*** segment, which refers to a part of the lineage understood in the spoken language of the Megrelians (Gvantseladze, 2011, p. 152-153). The Abkhaz variant ***a-shana*** includes the ***a-*** prefix, which refers to a specific representative of the surname.
- **Gelvan Itsva**: "Gelovani's Apple," located in the Adzkhida community of Tqvarcheli. Researchers Paata Tskhadaia and Vilena Jojua rightly suggest that the first part of the toponym is derived from the Georgian surname ***Gelovani*** (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 51). In Abkhaz, ***I-tsva*** means "his (meaning a man's) apple."
- **Katsvaa Rkvara**: "The Gorge of Katsva's" – the name given to a left tributary of the Okhoje River and the valley of this river. The toponym derives from the Abkhaz surname ***Katsba*** or ***Katsva*** (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 184). The Abkhazian surname is actually ***Katsv-ba***, which has lost the suffix ***-ba*** (indicating a family name in the plural form) and replaced it with the collective suffix ***-aa***.
- **Solomkaa Rkhvu**: "Solomko's Hill" – according to researcher Paata Tskhataia, this toponym is named after a hill on the left bank of Barzalkvara, where Ukrainians with the surname ***Solomko*** are believed to have lived (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 173).

It should also be noted that Georgian surnames are frequently found in Abkhaz toponyms, whereas Abkhaz surnames are much rarer in Georgian toponyms. The reason for this disparity lies in the 17th-18th centuries, when an influx of Abkhazians from other parts of Abkhazia or the Northern Caucasus into the current territory of Samurzaqano led to the Abkhazization of the Georgians already living there. The Georgian surnames remained unchanged, although a similar process occurred with less intensity in later periods.

There are many place names in the study area that contain names of plants in both Georgian and Abkhaz, indicating that this semantic model is highly productive in both languages. The Megrelian toponyms in this group include:

- **Bzakal-on-i** (Sabuliskerio, Okumi community) – cf. Kartvelian (Megrelian) ***bzakali*** "box tree" (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 45).
- **Zartsup-on-i** "guilder-roses" – located in the village of Gindze Etseri, part of the Gali municipality; cf. Kartvelian (Megrelian) ***Zartsupa*** // ***Zartsupa*** "guilder-rose" (Viburnum opulus) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 70).
- **Tkhumul-on-i** "alder forest" – located in the village of Ghumurishi (Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 75).
- **Ibl-on-i** "azaleas" – located on the banks of the Chitaponi River in the Upper Barghepi community (Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 76), cf. Kartvelian (Megrelian) ***Ibli*** "azalea."
- **Kaklar-on-i** "a place where many smilaxes flourish" – the name of the slope on the right side of the Ertsqari River (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 79), cf. Kartvelian (Megrelian) ***Kaklari*** "smilax."

The toponyms of Abkhazia belong to the same group:

- **Abatsuanara** "Slope of medlar" – This name refers to the hillside on the right side of Tsarche (Chkhortoli community) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 9). The toponym is Abkhazian and functions as a substantive determinant expressing possession. It consists of two Abkhaz roots: ***a-batsu*** ("medlar"), cf. Megrelian ***batsu***, ***batsvi***, and ***a-naara*** ("slope"). One of the two vowels has been reduced. The pronunciation follows the Megrelian form, while in Abkhaz, it is pronounced ***abaatsv anaara***.
- **Aisir-tra** "Carexes" – This refers to the forest located in the Pokveshi community (Ochamchire municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 13). The toponym originates from the Abkhaz word ***aisir***, meaning "carex," which has been borrowed from Georgian (specifically from Megrelian). Cf. Megrelian ***isiri*** "carex." The toponym includes the specifically Abkhaz locative suffix ***-tra***.

- **Al-ra // Ar-la** "Alder forest" – This name refers to the forest and hill in Okumabsta (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 19). The correct phonetic Abkhaz variant is ***al-ra*,** which consists of the Abkhaz word ***al*** (alder) and the collective suffix ***-ra***. The alternative form ***Ar-la***, in our opinion, represents a Megrelian expression, characterized by the metathesis of the sounds ***L < R.***
- **Ancha-ra** – The forest in the Chkhortoli community (Gali municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 21). Cf. ***ancha*** "maple."
- **Aqarma-ra** – The mountain and forest located in the Tsarche community (Gali municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 28). The toponym is based on the Abkhaz word ***a-qarma*** "hop."
- **Ashits-ra** "Box-trees" – This toponym refers to a location on the banks of the Jukhu River in the Gali municipality (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 29).

Toponyms related to viticulture and grape varieties are also common in Samurzakano. In Georgian toponyms, the word ***mamul*i** and geographical names derived from it are frequently encountered. This term refers to a vineyard or garden. In Megrelian, the equivalent term is ***binekhi***, while in Abkhazian, ***aqvatsa*** refers to "a place where vines are grown on trees."

- **Mamuli** – The name of a field in the Saabashio borough (Village of Samqvari, Gali municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 92).
- **Bakosh mamuloni** "Bako's Garden" – Located in the village of Pshauri, Bedia community (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 40). This toponym is Kartvelian (Megrelian). ***Bako*** is a personal name (Ghlonti, 1986, P. 83), cf. ***o-mamuloni*** "vineyard/garden." ***Bako-sh*** is a substantive determinant, with ***-sh*** marking the genitive case.

We present the toponyms related to grape varieties (although, in our opinion, some of the grape varieties listed here are disputed):

- **Adesa // Odesa** – The name of the slopes in the village of Samarkvalo (Gali municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 13). This toponym is of Megrelian origin. It is important to note that both variants of the name have been borrowed from Russian. In Russian, the sound ***O*** is pronounced as ***A***. In Megrelian, both variants appear to be in use. ***Adesa*** in Megrelian refers to a variety of grape called *Izabella*, which produces black fruit (Kajaia, 2001, p. 164).
- **Cheshona** – The slopes on the right side of the Rtomtsqari river. In Georgian (Megrelian), ***cheshi*** is an early variety of grape that produces white grapes (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 198).

- **Akaloshra** – The ravine on the left bank of the Jukhu River. According to researcher Paata Tskhadaia's informant, "The grape variety is called ***Kaloshi*** in Megrelian. It was cultivated here." Paata Tskhadaia further adds that ***Koloshi*** in Colchis (Kolkheti) is the name of a black grape variety in Megrelian (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 18).
- **Tkvapana** – According to Paata Tskhadaia, this is another grape variety that was grown on trees and produced golden-colored fruit. The plain slopes with this name are located in Samurzaqano, in the Sarodonaio area, in the Siskvari Valley (Rechkhi community) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 74).

During the Soviet period, new plant species emerged, leading to the creation of new toponyms derived from them. For example, the Eastern name ***Tungi*** (referring to the tung tree, a Chinese-Japanese oil plant that was cultivated in many parts of western Georgia during the first half of the 20th century) came through Russian, specifically from Chinese or Japanese. From this name, the following geographical names originated in Samurzaqano:

- **Tung-on-a** (Mukhuri Community, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 177). A collective name referring to a place where many tung trees grow. The suffix ***-on*** is a Georgian suffix that indicates a collective noun.
- **O-Tung-on-i** "Tung's Trees" (Tagiloni community, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 131). A toponym derived from the ***o-on*** suffix, which indicates an abundance of similar plants.
- **O-Dap-e** "A place where a lot of laurel grows" (Jirghalishka community, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 124), cf. Kartvelian ***Dapi*** "laurel, bay."
- **Rami** "Plantation of ramie" – A village in the Otobaia community. According to the administrative-territorial division of Abkhazia in 1953, it belonged to the Otobaia council (Khorava & Chanturia, 2019, p. 152). ***Ramie*** is a plant used for industrial purposes; this crop was not widespread in Georgia until the 20th century. The village was named by the communists in the 1930s, based on the name of the plant. (The Georgian song ***Charirama*** comes from ***chai*** (tea) + ***ram-i*** (ramie).

Toponyms related to production and agriculture should be highlighted separately:

- The Georgian toponym ***berketish enachkira*** "where (construction) blocks were cut" (Zarstupa community; Gali municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 4). The toponym is Kartvelian.

- ***Dizelish nazavod*** "former Diesel factory" (Pitsarghali community; Gali municipality). The root is from the Russian ***zavod*** **(завод)** "factory" (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 64). i.e. "Diesel's former factory."
- ***Kirnachvi*** "a place for burning lime" (Partonokhori community; Gali municipality)) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 83).
- ***Ashantskvara*** "stone stream" (Adzkhida communuty, Tqvarcheli district) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 193). It is an Abkhaz complex-root toponym: ***ashantsha*** "stone," ***akvara*** "stream," i.e. "stone stream," and so on.

Throughout Samurzaqano, both Georgian and Abkhaz toponyms related to animal husbandry are common. The abundance of these geographical names indicates the significant role of livestock farming in the lives of the locals.

This semantic model is particularly prevalent in Abkhaz toponyms with the root ***azhv*** (meaning "cow"). Examples include:

- **Azhvishegirta** / **Azhvishagirta** – "A cow corral" (Located at the entrance of Otape and Ghalidzga, Ochamchire Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 22). The Abkhaz root ***azhv*** is combined with the Mingrelian possessive suffix ***-sh*** and the Abkhaz word ***agirta***, meaning "corral."
- **Azhurimua** – "Cattle path, herd path" (Located in Adzkhida, Tqvarcheli Community, Ochamchire Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 22). The record indicates that the expression was first recorded by a Georgian speaker, with specific Abkhaz phonemes being approximated. In Abkhaz, it is pronounced as ***azhvirimvia*.**

Additionally, both Abkhaz and Mingrelian designations related to animals are used in toponyms, for instance:

- **A-chada-ra** – Meaning "for donkeys" (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 30). This refers to a mountain pasture located between Okumbasta and Ashtatsqari in the middle mountains. In Abkhaz, ***a-chada*** means "mule."
- **Asagvarta** – Meaning "lamb's pen" (Located in the Refi-Etseri community, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 24). This toponym contains two Abkhaz roots: ***Asar*** meaning "lambs" and ***R-gvarta*** meaning "their pen," together forming "lamb's pen."
- **Ahvarrimua** – Meaning "pig paths" (Located in Atishadu, Ochamchire Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 38). This is a compound toponym: in Abkhaz, ***ahvar*** means "pigs" and ***r-mva*** means "their path," hence "pig's path."

Mingrelian toponyms include:

- **Nakablishkonki** – Refers to a place where there was a meadow for male calves (Located in the Mukhuri community, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 114). This is a complex possessive compound name, cf. Kartvelian ***kabla*** meaning "male calf."
- **O-girin-e** – Meaning "for mules," this refers to the pasture for mules in the village of Shashikvara. Cf. Kartvelian (Mingrelian) ***Girini***, meaning "mule" (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 124).

Particular attention is paid to the toponyms derived from terms reflecting ***social divisions***. Active terms of this kind include the Georgian ***mapa*** (king), and the Abkhaz ***aha*** ("master; chief") and ***aps'ha*** ("chief of Abkhazia"), which appear in the following toponyms:

- **Georgian**:

o ***Mapatsqu*** – "King's Spring," located in the Achigvara community (Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 94).

o ***Mapash Tsqurgeli*** – "King's Spring," located in the village of Soviet Chai, in the Lower Barghepi community (Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 93).

- **Abkhaz**:

o ***Ahihapu*** // ***Haihapu*** – "Master's Cave," a pasture in Anara (mountain). In Abkhaz, ***aha*** means "master" and ***ahap*** means "cave " (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 39).

It is noteworthy that, as researcher Paata Tskhadaia has clarified, ***aps'ha idzikh*** is a calqued form of the Georgian term, specifically Mingrelian ***mapash ts'qari***. According to Tskhadaia's precise assessment, ***aps'ha*** refers to the ruler of Abkhazia, not the king of Abkhazia, as the Abkhaz people never had a king (Tskhadaia, 2004, p. 73).

Toponyms related to Christianity include the following:

- **Georgian**:

o ***Kakubash Okhame*** – "The chapel of a member of the Kakubava family" (Kvemo Ghumurishi; Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 79).

o ***Kuajvari*** – "Stone Cross" (Tqvarchali community; Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 187).

o ***Papchoni*** – "Priest's Oak" (Rechkhi, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 140). This is a complex compound name, consisting of Georgian ***papa*** ("priest") and ***chqoni*** ("oak").

o ***Lashkindari*** – "Smithy" (Tqvarcheli community, Ochamchira municipality). This toponym is of Georgian (Svan) origin (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 88).

- **Abkhaz**:

- ***Apapikvara*** – "Priest's stream or small river" (Okumi, Gali Municipality) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 21). In Abkhaz, ***apap*** means "priest," which derives from Georgian, specifically Mingrelian, while ***akvara*** means "stream".

Toponyms related to various beliefs and mythology:

- **Georgian (Mingrelian)**:
  - ***Ochokochish Ude –*** "The House of Ochokochi" refers to a cave in the rock, near the source of the Chegemgali River (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 134). Cf. Mingrelian ***Ocho-kochi***, meaning "forest man" or "goat-man," referring to a mythological creature and deity whose body is part goat and part human. ***Ocho-kochi*** is said to describe a man whose body is covered with thick hair, and who has a beard and large mustaches (Kobalia, 2020, p. 331).
- **Abkhaz**:
  - ***Gizmal Ikvara*** – "Devil's Stream," located in Akvarashi (Ochamchira community) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 58).
  - ***Adauichikuabarta*** – "The Place Where the Daeva Bathes," located in Adkhida, specifically in the Tqvarcheli community (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 9). Cf. Georgian ***Devi*** (Daeva), an evil spirit in Georgian mythology and folklore. Devils are depicted as hair-covered, zoomorphic creatures with horns and multiple heads, ranging from three to a hundred.
  - ***Absrakmara –*** "Death's Stream," one of the tributaries of the Okumtskqari River (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 11).
  - ***Absrukhu*** – "Death's Hill," a pastureland located between Ochake and Okumbasta (mountain) (Tskhadaia & Jojua, 2003, p. 11).

Conclusion. Thus, based on the analysis of the presented morphological and semantic models, we can conclude that Samurzaqano is home to a diverse range of toponyms, represented in both Georgian and Abkhaz morphological models.

In Samurzaqano, there are more Georgian toponyms in terms of frequency, as the existence of the case category in Georgian has led to the creation of diverse names, such as toponyms with substantival determiners of composite origin, which retain the marker of the genitive case, as well as names with the same morphological structure but without the case marker. In Abkhaz, names are mostly found in the form of a syntagma or a compound.

The analysis of toponyms shows that the original population of Samurzakano was Georgian, as evidenced by the morphological diversity of Georgian toponyms in this area. However, most importantly, some Abkhaz toponyms also support this fact. There are many instances where Abkhaz names have preserved Georgian

forms and are not presented lexically and grammatically in a way characteristic of Abkhaz. Several grammatical norms of calque formation have been violated.

The study area still contains many Georgian and Abkhaz toponyms that require further research. However, this work focuses on several relatively productive morphological and semantic models. Most importantly, it has been established that Georgian place names are more prevalent in Samurzaqano than Abkhaz ones, which clearly demonstrates—and further confirms—that the indigenous population of this region were Georgians, a fact that has been historically and linguistically proven. Despite this, separatists continue to actively attempt to erase Georgian traces in Abkhazia. The change in the toponymic situation serves as a powerful tool for the separatists in this matter, aimed at permanently erasing any trace of Georgian influence. However, the falsification of linguistic data (especially toponymic data) is impossible.

REFERENCES

1. Ghlonti, A. (1986). *Kartvelian proper names* [in Georgian]. Soviet Georgia.
2. Gvantseladze, T. (2011). *Abkhazian language, structure, history, functioning* [in Georgian]. Inteleqti.
3. Kajaia, O. (2001). *Mingrelian-Georgian Dictionary* [in Georgian]. Nekeri. Retrieved from: https://titus.uni-frankfurt.de/texte/etca/cauc/megr/kajaia/kajai.htm
4. Khorava, b, & Chanturia, N. (2019). *Administrative-territorial division of Abkhazia from 1921 to 1991* [in Georgian]. Universali.
5. Kobalia, A. (2020). *Georgian-Mingrelian dictionary* [in Georgian]. Artanuji.
6. Tskhadaia, P, & Jojua V. (2003). *Geographical names of Samurzaqano* [in Georgian]. Universali.
7. Tskhadaia P. (2004). *Historical and contemporary toponymy of Samurzaqano* [in Georgian]. Tbilisi State University.

Дата надходження статті до редакції: 12.01.2025
Прийнято до друку: 17.02.2025

DOI https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2419
UDC 811.111 [22+37] (045)

SCIENCE FICTION 'TECHNOBABBLE': LEXICAL FEATURES AND TRANSLATION CHALLENGES

Chernikova O. I.
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0299-1106
o.chernikova@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

The research paper considers the lexical features and translation problems of pseudoterminology in science fiction. The use of pseudoterminology in science fiction works is due to the author's desire to create an illusion of realism for the reader/viewer by using words and combinations of words similar to scientific terms that reflect the realities of the world created by the author. The lexical features of pseudoterminology coincide with the lexical features of real terminology, but the meaning is different, which poses a translation problem. The source material for the study consisted of 100 examples of pseudoterminology used in the dialogue of science fiction films and TV series (Back to the Future, Blade Runner, Doctor Who, The Hitchhiker's Guide to the Galaxy, Stargate SG-1, Star Trek Voyager and Torchwood). The material was selected using a continuous sampling method and analyzed using a statistical method. The article examines the concept of pseudoterminology, its lexical and structural features. The study analyzes the methods of translation and transformation used by translators to convey the pseudoterminology of the original text in Ukrainian. Structurally, pseudoterms are divided into single-word and combinations, which, in turn, are divided into two-component, three-component and multi-component. It was found that the most frequent transformations used in the translation of pseudoscientific terminology in science fiction texts are tracing, transcoding and modulation, which coincides with the reproduction of real terms in the corresponding texts. Scientific research revealed that the translation of pseudoscientific terminology requires significant transformations on the part of the translator to create an adequate parallel text and bring the translation closer to equivalence.

***Key words**: pseudoterminology, lexis, structure, fiction translation, science fiction, transformations in translation.*

Чернікова О. І. Псевдотермінологія в науковій фантастиці: лексичні особливості та проблеми перекладу

У розвідці розглядаються лексичні особливості та перекладацькі проблеми псевдотермінології у науковій фантастиці. Вживання псевдотермінології у науково-фантастичних творах обумовлено бажанням авора створити ілюзію реалістичності для читача/глядача, використовуючи слова і сполучення слів, схожі на наукові терміни, що відображають реалії створеного автором світу. Лексичні

особливості псевдотермінології збігаються з лексичними особливостями реальної термінології, проте значення відрізняється, що становить перекладацьку проблему. Фактичним матеріалом дослідження слугували 100 прикладів псевдотермінології, вжитої у діалогах науково-фантастичних фільмів та серіалів ("Назад у майбутнє", "Той, що біжить по лезу", "Доктор Хто", "Автостопом по галактиці", "Зоряна брама", "Зоряний шлях: Вояджер", "Торчвуд"). Матеріал було відібрано методом суцільної вибірки та проаналізовано з застосуванням статистичного методу. У статті розглянуто поняття псевдотермінології, її лексичні та структурні особливості. У дослідженні проаналізовано способи перекладу та трансформації, до яких вдавалися перекладачі задля кращої передачі псевдотермінології оригінального тексту українською мовою. Структурно псевдотерміни поділяються на однослівні та сполучення, які, в свою чергу, поділяються на двокомпонентні, трикомпонентні та багатокомпонентні. Встановлено, що найчастотнішими трансформаціями, вжитими у перекладі псевдонаукової термінології у науково-фантастичних текстах, є калькування, транскодування та модуляція, що збігається з відтворенням реальних термінів у відповідних текстах. У науковій розвідці виявлено, що переклад псевдонаукової термінології потребує значних перетворень з боку перекладача для створення адекватного паралельного тексту та наближення перекладу до еквівалентності.

***Ключові слова**: псевдотермінологія, лексика, структура, художній переклад, наукова фантастика, перекладацькі трансформації.*

Introduction. The article is focused on the lexical features of the so-called ‘technobabble’ (pseudoscientific terminology) used in works of science fiction, as well as on the translation challenges presented by the need to convey such terminology into Ukrainian. The main objective of this study was to analyze any specific lexical features observed in ‘technobabble’ terms and to establish the extent of challenge they pose for translators when rendered from English into Ukrainian.

‘Technobabble’ is one of the fascinating features of science fiction, allowing the author to make their imaginary world more realistic and accessible for the reader/viewer. For source material, dialogue from science fiction films and television series has been chosen to illustrate the complex role ‘technobabble’ plays in making a fictional world believable.

Although the phenomenon itself is not new, pseudoscientific terminology remains a potentially prospective object of studies, given that it possesses special lexical features that make it indistinguishable from actual scientific terms and at the same time provides a challenge for translators due to structural and semantic differences in the English original ‘technobabble’ and its Ukrainian equivalents. This study analyzes both the structural complexities of pseudoscientific terms in science fiction and the various ways of conveying them in the process of

translation, as well as necessary changes and losses that inevitably follow their rendering into Ukrainian.

Theoretical background. The academic background for this study includes papers by both Ukrainian and foreign authors focused on the following problems: the definition of 'technobabble' as pseudoscientific terminology (Barry, 1991; Vilkhovchenko, 2015; Pavlova, 2008; Selihei, 2006); the attempts at classifying 'technobabble' in science fiction based on lexical and semantic criteria (Lysenko, 2002); the special application of pseudoscientific terminology in works of science fiction (Voitenko, 2011; Hlinka, 2010; Fadieieva et al., 2012; May, 2016); the challenge 'technobabble' poses for translators (Caron, 2003; Kovtun, 2014; Voronova, 2011; Wozniak, 2014).

Methods. In order to analyze the lexical features of pseudoscientific terms in science fiction ('technobabble') as well as define the translation challenges posed by them, research methodology consisting of several stages has been applied, namely the initial stage involved sampling the source material, specifically 100 examples of both single-word and word-combination 'technobabble'. The data was collected from the dialogue in science fiction films and television series, namely *Back to the Future, Blade Runner, Doctor Who, The Hitchhiker's Guide to the Galaxy, Stargate SG-1, Star Trek Voyager* and *Torchwood*. The criteria used in sampling the source material was as follows: all the examples had the structure and semantics of scientific terms; however, they were used to describe a fictional reality. For the research itself, methods of lexical and structural analysis have been used, as well as translation analysis. In the final stage, the statistical method provided the frequency results for using various translation transformations.

Results and discussion. There are multiple ways to denote the phenomenon of 'technobabble' in linguistics: pseudo-scientific terms, quasi-terms, terminoids, etc. (Lysenko, 2002, p.50). According to O. I. Pavlova, pseudoscientific terms are special lexemes that name hypothetical or false concepts that do not correspond to reality (Pavlova, 2008, p.51). P. O. Selihei uses the term "scientific jargon" to describe the pseudoscientific style (Selihei, 2006, p.4).

One of the key features of pseudo-scientific style is the tendency to avoid 'common' words and use 'highbrow' vocabulary, i.e. pseudo-scientific terms, instead. As a result, pseudo-scientific texts may be filled with odd expressions such as *inter-paradigmatic character, ambivalent archetype, creative-generative value, dynamic-constructive phenomenon, immanently determined constructiveness, asymmetric structural-accumulative interaction*, etc (Selihei, 2006). In addition, a

pseudoscientific text is characterized by verbosity, or, simply, wordiness. Thus, an object, action, or situation that can be described concisely is expressed in three or even four words, e.g.: *to prevail — to occupy a dominant position, to regulate — to perform regulatory functions, to impede — to be the cause of difficulties*.

Thus, the key feature of a text that uses pseudoscientific terminology is that it underperforms its communicative function, i.e., is not intended to be understood. Purposeful obscuring of meaning is one of the reasons for the emergence and use of pseudoscientific terminology.

However, in works of fiction (especially science fiction) which are the source of this paper's research material, pseudo-terms play a completely different role. In science fiction, pseudoscientific words and word combinations (the so-called 'technobabble') are used or coined specifically to show the reader or viewer an imaginary reality. They serve as building blocks for making the fantastic world, the setting of a science fiction plot, believable (Lysenko, 2002). Such vocabulary frees the author from the laws of the real world and allows them to avoid the need to explain how certain situations could have happened in reality. The most well-known examples of this use of 'technobabble' are the pseudo-terms *warp drive* and *hyperdrive*, which are often used in science fiction works such as *Star Trek* and *Star Wars* to refer to an engine that allows you to move faster than light or straight through 'folded' space (or even time).

'Technobabble' terms share some of the same features as neologisms (Lysenko, 2002). Just like neologisms, such pseudo-terms are marked by novelty and perform a similar function, naming a certain subject or indicate a relevant characteristic. In a work of fiction, 'technobabble' terms are introduced by the author and perceived by the reader or viewer as real. Pseudo-terms, like actual terms, are words or phrases whose main feature is its correlation with a certain concept (Lysenko, 2002).

Thus, 'technobabble' used in science fiction lacks the main features of a terminological unit (i.e., denoting something describing the real world), but at the same time they function fully as terms and are perceived by the reader or viewer in this way. 'Technobabble' usually follows the secondary stylistic features inherent in real terminology:

- Thematically, it belongs to the fields of science and/or technology;

- It is created on the basis of international Greek and Latin morphemes. For example, 'technobabble' terms use prefixes such as *extra-, hyper-, anti-, sub-, trans-, intra-, tri-, suffixes -tron, -tronic, -ic, -ator, -ion, -metric*, etc.;

- 'Technobabble' terms are predominantly stable word combinations.

It is these secondary features, combined or separate, that provide the necessary imitation of actual terms in a science fiction text (Lysenko, 2002).

Viewed from the angle of neologism/occasionalism (Fadieieva et al, 2012, pp.106-113), 'technobabble' pseudo-terms share the following features:

- Universality: invented words are common for many works of fiction, sometimes unrelated to the plot. For example, pseudo-terms such as *hyperdrive* and *warp drive* have long been used by authors in many science fiction works;

- Compatibility of 'technobabble' with commonly used words and word combinations, interwoven into the structure of the text. For example, the pseudo-term *temporal flux* (i.e. time change) in the *Star Trek: Voyager* television series is combined with verbs (*to show a temporal flux*), adjectives (*a temporary temporal flux*) and prepositions (*due to a temporal flux*);

- Propensity for derivation and combination (*space – subspace – subspatial, flux – flux dispersion – gravimetric flux density*), etc.

All pseudoscientific terms can be divided into certain semantic classes of words (Fadieieva et al, 2012): 1) names of objects, devices or apparatuses: *dematerialization circuit, hyperdrive, anti-polar field*, etc.; 2) names of processes: *to triplicate flammability, a temporal flux, a cellular reconstruction*, etc.; 3) names of particles, substances: *warp particles, differentially charged polar ions, a chroniton-infused serum*, etc.

Structurally, pseudoscientific 'technobabble' terms are either single words or word combinations. Consequenly 'technobabble' terms expressed with word combinations may be classified into two-part, three-part (may include prepositions) and multi-part combinations (with four or more components); see *Table 1*.

Table 1. Examples of structural diversity of 'technobabble' terms

Single words	Word combinations		
	two-part	three-part	multi-part
emanator *depolarize* *tricorder* *hyperspace* *hyperdrive* *gigawatt* *triaxilate* *subspace* *midichlorian*	*teleportation-feed* *subspace field* *sonic device* *tripolymer* *plasma* *fold spacetime* *skeletal lock* *phase inverter* *time circuit* *transwarp*	*polaric ion devices* *extrapolate the genetic material* *annular confinement beam* *phased carrier wave* *temporal transport beacon* *interplex the comm systems*	*differentially charged polaric ions* *reverse the polarity of the neutron flow* *dimensionally transcendental chameleon circuit* *sleep-inducing alpha rhythm generator* *focus a narrow beam of*

	corridor		*gravitons*

Statistically, science fiction ‘technobabble’ terms consist predominantly of two parts due to the need for complexity (68.5% of the studied examples), while multi-part combinations are the rarest at 6.7%.

The diversity as well as the defined structural, lexical and semantic features of ‘technobabble’ makes it a challenge for English-Ukrainian translation, especially considering the morphological discrepancies between the two languages as well as different ways of forming word combinations.

To convey English science-fiction ‘technobabble’ terms into Ukrainan, translators need to use a variety of transformations, often combining them in an effort to make pseudo-terms look more natural in the target text.

The statistical dispersement of using various translation transformations in conveying ‘technobabble’ pseudoterms in science fiction from English into Ukrainian is represented with *Fig.1*.

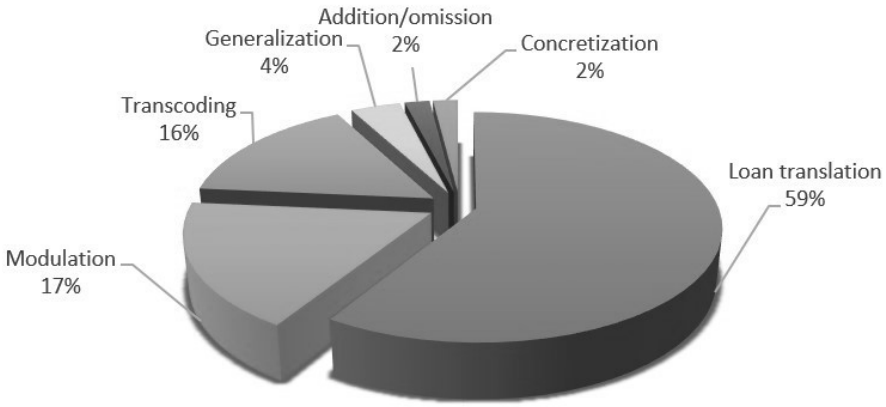

Figure1. Frequency of transformations used in the source material

A significant part (16%) of the ‘technobabble’ terms under consideration have been rendered into Ukrainian by way of transcoding. This transformation, which never involves the semantic side of a lexeme, allows the translator to (mostly) preserve the intended form of the pseudoscientific term and to convey it to the reader/viewer in virtually the same way it was intended in the original.

Examples of transcoding in the English-Ukrainian translation of ‘technobabble’ terms include the following:

We've modified our tricorders to detect the fractures and all of us will be wearing one of these. It puts out an anti-polaric field. – Ми налаштували

трикордери на пошук тріщин і усі носитимемо ось це. Ці пристрої випромінюють антиполяричне поле (ST).

I heard Yoda talking about midichlorians. I've been wondering... What are midichlorians? – Midichlorians are a microscopic life-form that resides within all living cells. – Я чув, як магістр Йода говорив про мідіхлоріани. Розкажіть мені… Що це таке? – Мідіхлоріани – це мікроскопічна життєва форма, що є у кожній живій клітині (SW).

Ah, here it is. It's a simple matter of extracting the iconometric elements, and triaxilating a recursion matrix. – Now, why didn't I think of that? – Ось, головна проблема. Витягти іконометричні елементи і триаксилювати рекурсивну матрицю. – І чому я не подумала про це? (ST).

When transcoding is used, the meaning of the conveyed ‘technobabble’ terms remains obscure, while at the same time gives the term a more sophisticated pseudo-scientific look. However, such an approach is justified in that the inner meanings of Latin and Greek roots are not necessarily comprehensible to the English reader/viewer, either. However, the translator still preserves the functions of the pseudo-term and its stylistic features, conveying the flavor of science fiction and emphasizing the fantastic and unattainable nature of the concept.

To convey not only the form, but also the meaning of ‘technobabble’ terms, translators predominantly (59%) use loan translation, finding a fitting equivalent for the English word or word-combination in question.

One more move and my sonic device will triplicate the flammability of this alcohol. – Ще крок, й мій звуковий пристрій потроїть запальність спирту (DW).

This is one of the subspace fractures we've located with a magneton scan of the surface. – Це одна з підпросторових тріщин, які ми виявили за допомогою магнетонного сканування поверхні (ST).

There's a neutronic wavefront approaching, class-9. – Class-9? – Uh, "wavefront"? Now, what in the name of God is that? – Наближається нейтронний хвильовий фронт дев’ятого класу. – Дев’ятого? – Хвильовий фронт? Це взагалі що таке? (ST).

In separate cases (2%) concretization is needed to narrow down the original term, as ‘technobabble’ terms might have a general meaning that needs to be specified in translation:

I'm going to try a skeletal lock. – A what? – I think I can get a clean lock on the minerals in their bone tissue. I just came up with it, but I think it might work. –

Спробую скелетне наведення. – Що? – Думаю, я зможу навестися на мінерали у кісткових тканинах. Щойно придумала, але впевнена, це спрацює (ST).

More frequently, pseudoterms may be translated not by narrowing down the meaning of the original units, but by expanding their meaning by way of generalization (4%). Such changes are required due to the need to clarify the meaning of the term to the reader/viewer:

What about EMS recombination? – We've already tried it. – Як щодо рекомбінації генів? – Ми вже намагалися (BR).

If you're as clever as me, then a teleportation-feed can be reversed. – Якщо ти така ж розумна, як я, телепортацію можна здійснити у зворотньому напрямку (DW).

It's the Stargate on the other side that actually reintegrates the matter into its pre-organised form. – Зоряна брама на іншій стороні реінтегрує речовину в її організовану форму (SG).

The new time-circuit control tubes are warmed up. – Новий контролер функціонує прекрасно. Часові контури увімкнено (BF).

Since the use of generalization can lead to a certain loss of information, it should be used with caution, only when the use of the dictionary equivalent of the translated word in translation can lead to a violation of the grammatical or stylistic norms of the Ukrainian language. In addition, through generalization, it is possible to offer easier equivalents for pseudo-terms, but it is important not to forget that there should always be a line between understanding the concept and its fantasticness.

Quite frequently (17%) modulation is needed to convey the meaning of pseudoscientific terms in science fiction, by way of logical development of the original meaning while staying in the same semantic field:

Did it work? – I think it might have. – How do you know? – Because the bulk beings are closing a tesseract. – Ну що, вийшло? – Цілком ймовірно. – Звідки ти знаєш? – Тому що вищі створіння закривають тессеракт (TR).

The Infinite Improbability Drive is a new method of crossing vast interstellar distances without all that tedious mucking about in hyperspace. – Міжгалактична система малоймовірності – чудовий новий спосіб подолати міжзоряні відстані за кілька секунд без зусиль і часу, витрачених на стрибки у гіперкосмос (HG).

Your central nervous system is showing a temporal flux, but it's rapidly returning to normal. – Ваша центральна нервова система показує зміну часу, але вже швидко нормалізується (ST).

With certain frequency (2%), translators may use addition or omission in conveying 'technobabble' terms. Addition often goes along with concretization and serves to specify and clarify the original term to the Ukrainian reader/viewer:

Fortunately, I was able to create a chroniton-infused serum that brought you back into temporal alignment. – На щастя, я зумів створити насичену хронотронами сироватку, яка повернула вас у нормальний темпоральний потік (ST).

Omission may be needed to avoid verbosity, but it should be used with caution, as omitting parts of 'technobabble' word combinations may lead to loss of meaning:

That thing, is it trapped for good on video? – Hope so. But just to be on the safe side though, I'll use my unrivalled knowledge of trans-temporal extrapolation methods to neutralise the residual electronic pattern. – You'll what? – I'm gonna tape over it. – Ця істота надійно замкнена на відео? – Сподіваюсь. Та задля більшої безпеки задію свої неперевершені знання транстемпоральних екстрипаційних методів. – Що? – Запишу щось на неї (DW).

Narrow the annular confinement beam. – Tractor beam's almost gone, Captain. We're losing this tug of war. – Зменшіть кут стримуючого променя. – Тяговий промінь майже зник, капітане. Нам бракує потужності (ST).

Finally, in specific cases (less than 1%), grammatical replacement may be needed:

Stand by. The inputs have locked. We've got to flush the plasma injectors. – Or maybe it's just a phase synchronisation adjustment. – Перевіряю. Команди заблоковані. Треба продути плазмові інжектори. Або відрегулювати синхронізацію фази (ST). In this example, a noun included in a three-component pseudoscientific term (*adjustment*) has been conveyed as a verb (*відрегулювати*).

Conclusions. 'Technobabble', or pseudoscientific terminology used in science fiction, is a complex linguistic phenomenon possessing special linguistic features. The analysis of the source material proves that pseudoscientific terms do, in fact, resemble actual scientific terms both in form and meaning, the only difference between them being that 'technobabble' terms describe an imagined (fictional) reality. A thorough structural analysis allows us to classify 'technobabble' into several sub-types, such as single-word terms and word

combinations, which, in their turn, branch into two-part, three-part and multi-part examples. Translation-wise, pseudoscientific terms have proven to pose a challenge, as conveying them into Ukrainian requires significant changes, predetermined both by form (transcoding) and by meaning (loan translation, concretization, generalization, modulation, etc.). Translation analysis has established that for 'technobabble terms', the most frequent technique used is loan translation, which falls in line with rules applied to translating actual scientific terms. Even with limited source material, it is evident that the object of this study shows potential for further research both in the fields of lexical semantics and translation studies.

REFERENCES

1. Barry, J. A. (1991). *Technobabble*. Cambridge, MA: MIT Press Ltd.
2. Caron, C.-I. (2003). Translating Trek: Rewriting an American Icon in a Francophone Context. In: *The Journal of American Culture.* Vol. 26, 329—355.
3. Fadieieva, O.V., Yurieva, N.I. (2012). Avtorski nominatsii v naukovo-fantastychnomu dyskursi [Author's nominations in science fiction discourse]. In: *Naukovyi visnyk kafedry UNESCO Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu.* [Academic journal of the UNESCO department of Kyiv National Linguistic University]. Issue 25, 106-113. Kyiv National Linguistic University. [In Ukrainian].
4. Hlinka, N.V. (2010). Osoblyvosti perekladu terminiv ta neolohismiv u tvorakh naukovoii fantastyky. [Specifics of terms and neologisms translation in works of science fiction]. In: *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukraiinky*. [Academic journal of the Lesia Ukraiinka Volyn National University]. Issue 9, 241-244. Lesia Ukraiinka Volyn National University. [In Ukrainian].
5. Kovtun, O.V. (2014). Vidtvorennia naukovo-fantastychnoho dyskursu A. Azimova v ukraiinskomu perekladi. [Conveying I. Asimov's science fiction discourse in Ukrainian translation]. In: *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu.* [Academic journal of the International Humanities University]. Issue 12, 176-180. The International Humanities University. [In Ukrainian].
6. Lysenko, A.A. (2002). *Serbska ta khorvatska naukovo-fantastychna leksyka.* [Serbian and Croatian science fiction vocabulary]. Kyiv. [In Ukrainian].
7. May, A. (2016). *Pseudoscience and Science Fiction*. Berlin: Springer.
8. Pavlova, O. (2008). Terminy, profesionalizmy i nomenklaturni znaky. [Terms, professionalisms and signs of nomenclature]. In: *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska Politekhnika"*. [Journal of the National Lviv Politechnic University]. Issue 620, 49-54. [In Ukrainian].
9. Selihei, P.O. (2006). Naukovyi zharhon: barrier mizh avtorom i chytachem. [Scientific jargon: a barrier between the author and the reader]. In: *Ukraiinska mova ta literature* [Ukrainian language and literature newspaper]. Issue 18, 3-9. [In Ukrainian].
10. Vilkhovchenko, N.P. (2015). Funktsionalni parametry kvazispetsialnoii leksyky v teksti naukovoii fantastyky [Functional parameters of quasi-specialized lexics in science fiction texts]. In: *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka Akademiia"* [Academic studies of the Ostroh Academy National University]. Issue 52, 55-56. Ostroh Academy National University. [In Ukrainian].

11. Voitenko, K.I. (2011). Osoblyvosti funktsionuvannia ta perekladu anhlomovnykh tekhnichnykh terminiv ukraiinskoiu movoiu u tvorakh naukovo-fantastychnoho zhanru (na prykladi tsyklu opovidan Aizeka Azimova "Ya, Robot") [Specifics of functioning and translation of English technical terms into Ukrainian (case study of Isaac Asimov's *I, Robot*)]. In: *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukraiinky*. [Academic journal of the Lesia Ukraiinka Volyn National University]. Issue 6 (p.2), 17-20. Lesiia Ukraiinka Volyn National University. [In Ukrainian].

12. Voronova, Z.Yu. (2011). *Pytannia strukturno-semantychnykh osoblyvostei terminiv ta sposoby iikh perekladu.* [Problems of structural and semantic specifics of terms and ways of their translation]. http://slavutajournal.com.ua/arxiv-nomeriv/slavuta-vipusk-4-5-2011/pitannya-strukturno-semantichnix-osoblivostej-terminiv-ta-sposobi-%D1%97x-perekladu. [In Ukrainian].

13. Wozniak, M. (2014). *Technobabble on screen: translating science-fiction films*. http://www.intralinea.org/specials/article/2074.

Дата надходження статті до редакції: 23.03.2025
Прийнято до друку: 27.04.2025

Наукове видання
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

STUDIA PHILOLOGICA

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 24

Макетування – Колесник О.С.
Коректор – Білик К.М.

Підписано до друку 02.06.2025 р.

Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053

Контент журналу ліцензується відповідно до
Creative Commons Attribution 4.0 International License.